

પ્રાચીન ગૂજરાતી ગદ્યસંભે

સંપાદક
શ્રી જિનવિજયજી

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્રિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૪૩૪ ચર્ચાક

પુસ્તકનું નામ પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસંસ્કૃતિ

વિષય ૬ - : ૩૨

પુરાતત્ત્વ ગ્રંથાવલી

પ્રાચીન ગૂજરાતી ગદ્યસંઘર્ષ

સંપાદક

શ્રી. જિનવિજયજી

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ

પ્રકાશક

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ

અમદાવાદ

સં. ૧૯૮૬ }

પ્રથમ આવૃત્તિ
પ્રત : ૬૦૦

[કિંમત રૂ. ૩]

પ્રકાશક :

મગનલાલ પ્રભુદાસ કેશાઈ
મહામાત્ર, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫ ૪૩૪

મુદ્રક :

ચીમનલાલ હમીરલાલ મહેતા
વ સં ત મુ દ્ર યા લ ય
લીકાટારોડ :: અમદાવાદ

વિજ્ઞાપન

પ્રાચીન ગૂજરાતી ગદ્યસંદર્ભનું સંપાદનકાર્ય કર્યા પછી પ્રસ્તાવના લખવાની બાકી હતી અને શ્રી. મિનવિજયજી જર્મની ગયા, પટલે તેને પ્રસિદ્ધ કરવાનું કામ અટકી પડ્યું હતું. જર્મનીથી આવીને તેમણે સત્યાગ્રહની લડતમાં શંપલાવ્યું. પટલે હાલ તો સંપાદકની પ્રસ્તાવના વિના ગદ્યસંદર્ભ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. આશા છે કે ગૂજરાતી ભાષાના પ્રેમીઓ તરફથી તેને ઘટિત આવકાર મળશે.

પ્રકાશક

અનુક્રમણિકા

વિષય

પૃષ્ઠાંક

૧ સમ્યક્ત્વ તથા શ્રાવકના બાર વ્રત ઉપર કથાઓ ૧-૫૯

(કર્તા-તરુણપ્રભસૂરિ, સંવત્ ૧૪૧૧)

૧	સમ્યક્ત્વ ઉપર (નરવર્મ નરેન્દ્ર) કથા	૧
૨	સમ્યક્ત્વ વિષયક શંકા આકાંક્ષાનાં ઉદાહરણ	૫
૩	ધર્મફલ સંદેહ ઉપર (વણિક-તસ્કર) કથા	૫
૪	પ્રથમ અર્હિસાવ્રત ઉપર (ચંદ-સૂર રાજપુત્ર) કથા	૭
૫	દ્વિતીય વ્રત ઉપર (હંસ રાજેન્દ્ર) કથા	૯
૬	તૃતીય વ્રત ઉપર (લક્ષ્મીપુંજ) કથા	૧૩
૭	ચતુર્થ વ્રત ઉપર (નાગિલ) કથા	૧૭
૮	પંચમ વ્રત ઉપર (વિદ્યાપતિ મહીપતિ) કથા	૨૦
૯	ષષ્ઠ વ્રત ઉપર (સિંહ) કથા	૨૩
૧૦	સપ્તમ વ્રત ઉપર (ધર્મ રાજેન્દ્ર) કથા	૨૭
૧૧	અષ્ટમ વ્રત ઉપર (સુરસેન) કથા	૩૦
૧૨	નવમ વ્રત ઉપર (કેસરી નામ શ્રાવક પુત્ર) કથા	૩૨
૧૩	દશમ વ્રત ઉપર (સુમિત્ર મંત્રી) કથા	૩૫
૧૪	एकादश व्रत ઉપર (મિત્રાણંદ નામ મંત્રીશ્વર) કથા	૩૯
૧૫	द्वादश व्रत ઉપર (સુમિત્રા નામ પરમ શ્રાવિકા) કથા	૪૩

પ્રકીર્ણ કથા

૧૬	एक क्षुल्लक शिष्यનું ઉદાહરણ	૪૮
૧૭	સમાધિ વિષયે જિનદત્ત કથા	૪૮
૧૮	શાસ્ત્રાભ્યાસ વિષયક કથા	૫૦
૧૯	ગૌતમ અષ્ટાપદ ગમન કથા	૫૧
૨૦	વિદ્યા વિષયે કાશ્યપ અને બ્રાહ્મણ કથા	૫૪
૨૧	લોભાલોભ વિષયક કથા	૫૪
૨૨	જીવિત મરણ આશંશા વિષય કથા	૫૫
૨૩	एक वृद्ध डोसीનું ઉદાહરણ	૫૮

२ श्रावक व्रतादि अतिचार

६०-६६

(लेखन समय विक्रम संवत् १४६६)

३ उपदेशमाला ग्रंथमानी केटलीक कथाओ

६७-९८

(कर्ता:-सोमसुंदर सूरि; समय विक्रम संवत् १४५७-१४९९)

१	परशुरामनी कथा	६७
२	बाहुबलीनी कथा	६८
३	सनत्कुमार कथा	६८
४	जासासानी कथा	६९
५	मृगावतीनी कथा	७०
६	चिलातीपुत्र कथा	७०
७	ढंढणकुमार कथा	७१
८	स्कंदक शिष्य कथा	७२
९	हरिकेशी मुनी कथा	७२
१०	वयरस्वामि कथा	७३
११	नंदिषेण कथा	७३
१२	गजसुकुमाल कथा	७४
१३	सिंह गुहावासी मुनि कथा	७५
१४	पीठ महापीठ कथा	७५
१५	तामली तापस कथा	७६
१६	अवान्ति सुकुमाल कथा	७६
१७	भेतार्यमुनि कथा	७६
१८	वज्रर्षिनी (बीजी) कथा	७७
१९	संगमसूरि कथा	७७
२०	प्रदेशी नृप कथा	७८
२१	कालिकाचार्य कथा	७८
२२	महावीर पूर्वजन्म कथा	७९
२३	बलदेव मुनि कथा	७९
२४	वारत्तक ऋषि कथा	८०
२५	चन्द्रावर्तसक कथा	८०

२६	सागरचंद्र कथा	८१
२७	दृढप्रहारि मुनि कथा	८१
२८	सहस्रमल्ल कथा	८२
२९	स्कंदकुमार कथा	८२
३०	ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती कथा	८२
३१	कनककेतु राजानी कथा	८३
३२	कोणिक राजानी कथा	८३
३३	चाणक्य कथा	८४
३४	आर्यमहागिरि कथा	८४
३५	मेघकुमार कथा	८५
३६	सत्यकि विद्याधर कथा	८६
३७	चंडरुद्रनी कथा	८७
३८	अंगारमर्दकनी कथा	८७
३९	पुष्पचूला कथा	८८
४०	सुकुमालिकानी कथा	८९
४१	मंगू आचार्यनी कथा	८९
४२	बे शुकोनी कथा	९०
४३	शैलकण्ठि कथा	९०
४४	नंदिषेण कथा	९१
४५	कंडरीक पुंडरीक कथा	९१
४६	रशि राजानी कथा	९२
४७	श्रेणिक अने नापितनी कथा	९३
४८	मेतार्य मुनिनी पूर्व कथा	९४
४९	हरिकेशि मुनिनी पूर्व कथा	९५
५०	धूर्त ब्राह्मणनी कथा	९५
५१	दर्तुरदेवनी कथा	९६
५२	कालसौकरिकना बेटानी कथा	९७
५३	आजीविक जमालिनी कथा	९७

૪ યોગશાસ્ત્રમાંની કેટલીક કથાઓ

૧૧-૧૧૭

(કર્તા-સોમસુંદર સૂરિ)

૧	દ્રવ્યમોહ ઉપરં બે ભાઈની કથા	૧૧
૨	હિંસાના ફલ ઉપર સુભૂમ અને બ્રહ્મદત્તની કથા	૧૧
૩	કાલકસૂરિઆ સ્વાટકીની કથા	૧૦૩
૪	વસુરાજાની કથા	૧૦૫
૫	ઋષિદ્વય કથા	૧૦૬
૬	બે ચોરની કથા	૧૦૬
૭	રોહીણેય ચોર કથા	૧૦૭
૮	સુદર્શન શ્રેષ્ઠી કથા	૧૦૯
૯	અમયકુમાર કથા	૧૧૦
૧૦	ચુલનીપિતા શ્રાવકની કથા	૧૧૨
૧૧	શાલિભદ્ર કથા	૧૧૩
૧૨	કામદેવ શ્રાવક કથા	૧૧૫
૧૩	આનન્દ શ્રાવક કથા	૧૧૬

૫ યોગશાસ્ત્રાંતર્ગત ગૃહસ્થ ધર્મના ગુણોનું વર્ણન ૧૧૮-૧૨૬

(મૂળશ્લોકકર્તા-દેમચંદ્રસૂરિ; ગૂજરાતી વિવેચન
કર્તા-સોમસુંદરસૂરિ)

૬ પૃથ્વીચંદ્ર ચરિત્ર અપર નામ વાગ્વિલાસ ૧૨૭-૧૬૦

(કર્તા-શ્રીમાણિક્યચંદ્રસૂરિ; વિક્રમ સંવત્ ૧૪૭૮)

૧	પ્રથમ ઉલ્લાસ	૧૨૭
૨	દ્વિતીય ઉલ્લાસ	૧૩૪
૩	તૃતીય ઉલ્લાસ	૧૪૦
૪	ચતુર્થ ઉલ્લાસ	૧૪૬
૫	પંચમ ઉલ્લાસ	૧૫૨

૭ નમસ્કાર બાલાવબોધ

૧૬૧-૧૭૧

(કર્તા-દેમહંસ ગણી; વિક્રમ સંવત્ ૧૫૦૦)

८ औक्तिक प्रकरण १७२-१८०
(कर्ता-कुलमंडनसूरि; विक्रम संवत् १४५०)

१ विभक्ति विचार	१७२
२ कृदन्त विचार	१७४
३ उक्तिभेद	१७३
४ शब्दसंग्रह	१७८

९ औक्तिक-पदानि १८१-२०४

(१) शब्दसंग्रह (२) क्रियावचन (३) कर्मणिवाक्य
(४) द्विकर्मकभाव (५) द्विकर्मकवाक्य (६) समास
प्रकरण (७) तद्धित प्रत्ययो

१० परिशिष्ट २०५-२२२

चौदमा सैकानुं गुजराती गद्य-बालशिक्षामांना

अवतरणो २०५-२१७

(कर्ता-खंभामसिंह वि० सं० १३३६)

आराधना (सं० १३३० मां लखेला

ताडपत्रमांथी) २१८-२१९

१ सर्वतीर्थ नमस्कार स्तवन (संवत् १३५९मां

लखाएला कागळना पुस्तकमांथी) २१९

२ नवकार व्याख्यान (संवत् १३५८मां

लखाएला पुस्तकमांथी) २१९-२२१

३ अतिचार (संवत् १३६९मां लखाएला

ताडपत्रमांथी २२१-२२२

પ્રાચીન ગૂજરાતી ગદ્ય-સંદર્ભ

સમ્યક્ત્વ તથા શ્રાવકના બાર વ્રત ઉપર કથાઓ

(કર્તા-તરુણપ્રભસૂરિ, સંવત્ ૧૪૧૧)

૧. સમ્યક્ત્વ ઉપર કથા.

સમ્યક્ત્વ ગુણરહસ્ય આર્ચિર્માવકુ શ્રીનરવર્મ મહારાજ કથાનકુ લિખિયઈ^૧। ઈહી જિ જંબૂ દ્વીપ^૨ માહિ ભરત ક્ષેત્ર માહિ મગધ નામિ જનપદુ છઈ। તિહાં વિજયવતી નામિ નગરી, તિહાં નરવર્મુ નામિ રાજા, રતિસુંદરી નામિ પદ્મ મહાદેવી હૂંતી। હરિદત્તુ નામિ પુત્રુ હૂંતુ। મતિસાગરાદિક અનેકિ^૩ મહામાત્ય હૂંતા। અનેરઈ દિવસિ રાજેંદ્ર આગઈ સમામાહિ ધર્મવિચાર વિષઈ આલાપુ નીપનત^૪। તત્ર ઇકિ કહિં^૫ ધર્મુ દાક્ષિણ્યૌદાર્યોદિકહં ગુણહં^૬ કરી હુયઈ। તથા પરોપકાર- 5
ઇતત^૭ લોક વિરુદ્ધ ત્યાગઇતતુ પુણિ ધર્મુ હુયઈ। બીજઈ કહિં વેદોક્તુ અભિ હોત્રાદિકુ ધર્મુ। ત્રીજઈ કહિં કુલ ક્રમાગતુ ધર્મુ। ચતુથઈ કહિં ધર્મધર્મ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણિ કરી ગગનારવિંદ જિમ દીસઈ^૮ નહીં, ઇણિ^૯ કારણિ નથી। ઈસી પરિ સમ્ય ધર્મ-વિવાદુ કરતા દેસી^{૧૦} કરી વિવેકવંતુ નરવર્મુ રાજા મનમાહિ ચીંતવઈ। દાક્ષિણ્યાદિકહં ગુણહં કરી તં ધર્મુ ન હોઈ। તિ દાક્ષિણ્યાદિક ગુણ પુરુષવ્રતુ। વેદોક્તુ પુણિ ધર્મુ નહીં। હિંસા દોષ દ્વાષેતત્વઇતતુ। ક્રમાગતુ 10
પુણિ ધર્મુ નહીં। ઈસી પરિ કુણરહસ્ય^{૧૧} ધર્મુ ન હુયઈ। નાસ્તિક વચનુ જગજંતુ સુખ-દુસ્વાદિ દર્શન ભાવઇતતુ ઘટઈ નહીં। સર્વ દોષ રહિતુ શુદ્ધ કનક જિમ કિસતુ ધર્મુ હુયઈ। ઈસતં મનમાહિ જેતલઈ નરવર્મુ રાજા ચીંતવઈ, તેતલઈ પઢિહાર રાજારહસ્ય વીનવઈ-‘દેવ ! મહારાજ ! તુમ્હાર^{૧૨} બાલમિતુ મદનદત્તુ ચિરાગતુ દ્વારદેસિ વર્તઈ।’ રાજાદેસઇતતુ મદનદત્તુ માહિ મેન્હિ^{૧૩}। રાજેંદ્રિ^{૧૪} સમાલિંગન^{૧૫} સન્માન બહુમાન-દાન-પૂર્વકુ પૂજિત-‘મિત્ર ! એતલ 15
કાલુ કિહાં^{૧૬} થાકુ, કિસતુ ઉપાર્જિં?’ સુ પુણિ રાજારહસ્ય પ્રણામુ કરી વીનવઈ-‘મહારાજ !

૧ ખ પ્રતિમાં ધણા ભાગે છેવટના ફક્ત ઉપર અનુસ્વાર આપેલું હોય છે; તેથી જ રીતે માહિ એ શબ્દના હિ ઉપર પણ અનુસ્વાર મુકેલું હોય છે. ૨ ખ દ્વીપિ. ૩ ખ અનેક. ૪ પૂર્ણવિરામવાળા વાક્યના અંતે જે ઉ હોય છે તે ઉપર ખ પ્રતમાં ઉમેશાં અનુસ્વાર મુકેલું હોય છે. ૫ ખ ડ ૬ આ શબ્દ ખ પ્રતમાં નથી. ૭ ખ પ્રતમાં તત્તુ ની પહેલાંના ફ બધે ટેકાણે પડેલા મુકવામાં આવ્યો છે. ૮ ખ૦ઈ. ૯ ખ ઇતિ. ૧૦ ખ દેવી. ૧૧ ખ માં કુણઈ રહઈ ૧૨ ખ તમ્હા. ૧૩ ખ ઉં. ૧૪ ખ૦ ર ૧૫ ખ૦ સમા. ૧૬ ખ કિહા.

- અનેકિ ૨ દેશ અનેકિ ૨ આશ્વર્ય દીઠાં । પ્રમુતુ ધનુ ઉપાર્જિંત^૧ । એઝ નક્ષત્ર-શ્રેણિ-સહોદરુ
 એકાવલી હારુ મહારાજ મહં^૨ લખડ^૩ । ’ રાજા મળઈ ’ મિત્ર ! એહ હારનડ^૪ લામુ મૂ આગઈ
 આમૂલ-ચૂલ કહિ । ’ સુ કહઈ ‘ મહારાજ ! તદા કાલિ હંડં પુરૂહંતડ^૫ નીસરિડ પ્રમૂત દેશાંતર
 ભમતડ^૬ હંતડ દ્રુપદિકાટવી માહિ ગયડ । તૃષાક્રાંતુ તેહ^૭ માહિ ઓરહડ પરહડ ઘળડં મમિડ ।
- 5 તિહાં ફિરતઈ હંતઈ ગુણધર સૂરિ નામિ આચાર્યુ મેટિડ । તેહ મહાત્મા આગઈ એકાવલી હાર
 સારાલંકાર ધારકુ દેવુ એકુ દેવી સહિતુ, મહાત્મા તળા મુખ હંતડં ધર્મુ જિનપ્રણીતુ સાંમલ-
 તડ મહં દીઠડ । હંડં પુણિ વાંદી કરી તિહાં બઝડડ । ‘ મૂરહઈ પુણિ ધર્મુ સાંમલતા તુસ સર્વથા
 નાઠી । આપળા બાંધવ જિમ મૂં દેવતાં હંતાં તેહ દેવરહઈ મૂં ડપરિ મહાંત પ્રીતિ ડલ્હસી । તડ
 પાલ્હ ટિણિ દેવિ મહાત્મા પૂછિડ—‘ ભગવન્ ! મૂરહઈ એહ ડપરિ કિસા કારણ લગી સ્નેહ તળડ
- 10 અતિશડ^૮ । ’ મહાત્મા મળઈ^૯—‘ એહ ભવતડ પૂર્વ ભવિ કૌશાંત્રી નગરી માહિં જયરાજેંદ્ર તળા
 “ તુમ્હે વિજય વેજયંત નામહં કરી પ્રસિદ્ધ પુત્ર હંતા । તુમ્હારી માતા દૈવ જોગહતડ પરલેકિ
 ગઈ । ધાત્રી પ્રતિપાલીતા હંતા તુમ્હે યૌવન પ્રાપ્ત હૂયા^{૧૧} । જયરાજેંદ્રુ તુમ્હરહઈ યૌવરાજ્ય^{૧૨}
 પડુ દેળહારુ જાળી કરી ડવાન^{૧૩} વનિ ક્રીડા કરિવા ગયાં^{૧૪} હંતાં માતાની સડકી વિસુ
 દિવારિડં । તદા કાલિ તિહાં અશોકતરુતલિ દિવાકર મુનિ ગરુડોપપાતાધ્યયન ગુણતડ હંતડ ।
- 15 તેહનઈ પ્રભાવિ તિહાં ગરુડેંદ્રુ^{૧૫} આવિડ । મહામુનિ તેહરહઈ સેવા પરાયણુ હૂયઃ । ગરુડેન્દ્ર
 તળા પ્રભાવહતડ તુમ્હરહઈ વિષમુ વિષુ પ્રભવિડં^{૧૬} નહીં । ગરુડુ^{૧૭} રાજુ તેહ મુનિરહઈ પ્રણમી
 કરી *આગઈ આવી બઝડા । ગરુડેંદ્રિ કહિડં ‘ જઈ દિવાકરુ મુનિવરુ રૂહાં ન હોય તઈ તુમ્હે મૂયા
 હડત । ટિણિ કારણિ એઝ મહાત્મા તુમ્હરહઈ જીવિત યદાતા માતા પિતા સમાનુ । એહ મહાત્મા
 તળી મલી પરિ સેવ કરિજિડ । ’ ઇસડં^{૧૮} મળી કરી ગરુડેંદ્રુ આપળઈ થાનકિ પહુતડ ।
- 20 તુમ્હે પુણિ જ્ઞાત-તત્ત્વ તેહ મુનિ કહઈ^{૧૯} સંજમુ લે કરી દુષ્કર તપ નિયમ પર હૂયા ।

૧ ૫૦ ડ. ૨ ૫૦ મહ. ૩ ૫૦ ડ. ૪ ૫૦ ડ. ૫ ૫૦ પુર.

૬ ૫૦ બ્રમ. ૭ ૫ પ્રતમાં તેહ એહ અને જેહ શબ્દના હ ઉપર હમેશાં અનુસ્વાર આપેલું
 હોય છે. ૮ ૫ પ્રતમાં હમેશાં મૂ હોય છે. ૯ ૫૦ સડ. ૧૦ ૫ રૂ. ૧૧ ૫૦ હુઆ.
 ૧૨ ૫૦ યૌવનિરાજ્ય. ૧૩ ૫માં આ શબ્દ નથી. ૧૪ ૫ ગયા. ૧૫ ૫ ગુરુ.
 ૧૬ ૫ પ્રભાવિડ. ૧૭ ૫ ગુરુડુ. ૧૮ ૫૦ડ. ૧૯ ૫૦રૂ.

* ૫ પ્રતિમાં પ્રણમી કરી એ શબ્દો પછી સંતુષ્ટુ હંતડ ગરુડોપપાતાધ્યયનુ સાંમ-
 લિલા લાગડ । વિષાપહાર પ્રભાવતડ વિસ્મિતવિસ્રહંતા તુમ્હે પુણિ તેહ મુનિરહઈ
 પ્રણમી કરી આગઈ આટલો અંદર્શ વધારે છે અને તે પછી ક પ્રતિમાં મળી આવતો આવી
 બઝડા ગરુડેન્દ્રિ કહિડં જઈ દિવાકરુ મુનિવરુ રૂહાં ન હોયતઈ તુમ્હે—એટલો વાક્યસંદર્ભ
 ખડિત છે.

તુમ્હ માહિ જ્યેષ્ઠ મરીકરી પ્રથમ દેવલોકિ વિદ્યુત્પ્રભાભિધાનુ દેવુ હૂયઁ । તઁ લહુડઁ વિદ્યુત્સુંદરુ નામિ તિહાંઈ જિ દેવુ હૂયઁ । તિહાં હૂંતઁ વડઁ ભાઈ ચવી કરી વિજયવતી નગરી માહિ મદ-
નદતુ નામિ નરવર્મ^૧ રાજેંદ્રનઁ મિત્રુ વાણિયાનઁ પુત્રુ હૂયઁ । સુ પુણિ ઇઁ ધન કારણિ
ફિરતઁ હૂંતઁ^૨ હવડાં^૩ તંઈ દીઠઁ । તિણિ કારણિ પૂર્વભવામ્યાસ વસહતઁ તૂરહં^૪ એહ વિષહ
સ્નેહાતિસઁ ।' ઇસં^૫ સાંભલી કરી તિણિ દેવિ એઁ એકાવલી હારુ મૂરહં^૬ દીધઁ । મહાત્મા 5
પૂઞિઁ 'મૂરહં^૬ નિદ્રાદિક અપલક્ષણ કિસહ કારણિ ?' મહાત્મા કહિંઁ 'તૂરહં^૬ મરણુ ટૂંકડઁ
વર્તેહ ।' તિણિ પુ[ણિ] ભણિંઁ 'કિહાં મૂરહં^૬ ઉત્પત્તિ, કિસી પરિ બોધિલામુ ।' મહાત્મા
ભણિંઁ 'તં નરવર્મ રાજેંદ્ર તણઁ પુત્રુ હરિદત્તુ નામિ હોઈસિ^૭ ।' એઁ^૮ એકાવલી હારુ દેલિ
પ્રતિબૂલિસિ ।' ઇસી પરિ ઇત્ત સંશય હૂંતઁ સૂરિ નમી કરી સ્વર્ગિ ગયઁ । તઁ મંઈ ગુરુ પૂઞિ-
ઁ^૯ 'ભગવન્ ! એઁ હારુ કિસઁ ।' સૂરિ ભણિંઁ 'પૂર્વિહિં નવોત્પન્નુ ચમરેંદ્રુ ઇંદ્ર સ્થાનિ 10
ગયઁ । ઇંદ્રિ હાકિઁ નાઠઁ । અધોમુલ નાસતા હૂંતા એઁ હારુ ગલ્યા હૂંતઁ અસંખ્યાત ઇ
દ્વીપિ પહિઁ । ઇણિ દેવિ લાઘઁ ।' ઇસં સાંભલી ગુરુ વાંદી પંચવીસ વરિસ સીમ દેસાંતરિ
પરિભ્રમી ધનુ પ્રમૂતુ ઉપાર્જી કરી હવડાં હંઁ^{૧૦} સ્વામિન્ ! આવિઁ । સ્વામિન્ ! સુ દેવુ તુમ્હારુ
પુત્રુ હૂયઁ કિ^{૧૧} નહીં !' રાજેંદ્રિ કહિંઁ 'મિત્ર ! હરિદત્તરહં^૬ હારુ દિલાલઁ ।' હરિદત્તુ
તેહી હારુ દિલાલિઁ । હારુ દર્શનહતઁ તેહરહં^૬ જાતિ સમરણુ^{૧૨} ઝપનં । રાજેંદ્રિ પૂઞિહ હૂંતહ 15
હરિદત્તિ કુમારિ તિમહિં જિ પૂર્વભવ સંબંધુ કહિઁ । જિમ પૂર્વિહિં મદનદત્તિ^{૧૩} કહિઁ । રાજા
ચિત્તમાહિ ચીતવહ^{૧૪} જુ^{૧૫} આગહ ધર્મ વિષહ વિવાદુ હૂયઁ સુ વિવાદુ એહ પુત્રનહ ચરિત્રિ
કરી ઁચ્છેદિઁ । એહ વિશ્વમાહિ ધર્મુ જિનપ્રણીતુ જુ હહ મવ્યરહં^૬ ભાભયછેદકુ મોક્ષસુલ-
દાયકુ । એતલહ પ્રસ્તાવિ ઉચાનપાલકિ રાજેંદ્રુ વીનવિઁ—'દેવ ! આજુ પુષ્પાવતંસાકિ ઉચાનિ
બહુ શિષ્ય પરિવૃત્તુ ચતુર્જાની સુરાસુરનેશ્વરનમસ્કૃતુ શ્રી ગુણંધરુ^{૧૬} નામિ સુગુરુ સમોસરિઁ 20
હહ ।' જિમ મેઘ તણં ગર્જિતુ સાંભલી કરી મયૂરુ નાચહ તિમ તેહનં વચનુ સાંભલી કરી
રાઁ હરષિઁ । હસ્તિસ્કંધ સમારૂહુ પુત્રમિત્રાદિ પરિવારુ^{૧૭} પરિવૃત્તુ મહાંત ઋદ્ધિ—સમુદય કરી
ગુરુપાદ વાંદિવા રાઁ પુહતઁ^{૧૮} । વિધિવત્ વાંદી કરી યથાસ્થાનિ બહૈઁ । અમૃતરસ સારણિ—
સમાન ધર્મ દેશના સાંભલહ । યથા " મો મગ્યા ! સર્વ ધર્મ મૂલુ^{૧૯} શિવપુરદ્વારુ સમ્યક્ત્વ
વર્તેહ । સુ સમ્યક્ત્વુ દેવ-ગુરુ-ધર્મ-વિષહ દેવ-ગુરુ-ધર્મ-બુદ્ધિ સ્વરૂપુ કહિયહ । અદેવ-અગુરુ- 25

૧ '૫ નરવર્મુ. ૨ '૫ માં આ શબ્દ નથી. ૩ '૫ હિવડાં. ૪ '૫ તૂરહ. ૫ '૫ ઇંદ્ર. ૬ '૫ મૂરહ. ૭ '૫ પ્રતમાં મૂ અને તૂ ઉપર અનુસ્વાર નથી હોતો. ૮ '૫ હોઈસિહ. ૯ '૫ માં આ શબ્દ નથી. ૧૦ '૫ માં હંઁ હવડાં એક છે. ૧૧ '૫ માં કિ નથી. ૧૨ '૫ ચમરણુ. ૧૩ '૫ માં મનદત્તિ. ૧૪ '૫ ચીત. ૧૫ '૫ માં જુ ના ઇશ્વર-સ્વરૂપ છે. ૧૬ '૫ ગુણધરુ. ૧૭ '૫ વારિ. ૧૮ '૫ પુહતઁ. ૧૯ '૫ મૂલુ.

अधर्म-विषह देव-गुरु-धर्म-बुद्धिस्वरूप सम्यक्त्व-विपरीतु मिथ्यात्वं कहियह । तत्र जित-राग-द्वेष-मोह देव जिन । महान्त धरु गुरु । दयामूल धर्म इति । इणि सम्यक्त्व लाघह नरकगति तिर्यचगति गमनु न हुयइ । मनुष्य देव मोक्ष सुख जीवरहह स्वाधीन हुयइ । तथा च भणितं—

5

सम्मत्तमि उलद्धे ठइयाई नरय-तिरिय-दाराई ।

दिवाणि माणुसाणि य मुक्ख-सुहाई सहीणाई ॥

- इसउं सांभली करी राजा पुत्र सहितु सम्यक्त्व-पूर्व गृहि-धर्म्म ले करी संतुष्ट हूंतउ आपणह घरि गयउ । अनेरइ दिवसि सुधर्म्मा सभामाहि बइठउ सौधर्मेन्द्र नरवर्म्म राजेंद्र तणउं सम्यक्त्व देवहीरहइं अचालनीउ कहइ । तउ पावइ सुवेगु देवु इंद्र-वचन विषह संदेहु धरतउ हूंतउ वैक्रिय^१ ऋद्धि विस्तार सहितु परीक्षा निमित्तु आविउ । तिणि देवि दिव्य शक्ति बलि मायामउ साधु-समूहु अकार्य करतउ राजेंद्ररहइं तिम दिखालिउ जिम जउ अनेरउ देखइतउ धर्म्म हूंतउ निश्चइसउं पडवडइ । नरवर्म्म राजेंद्र पुणि तिम साधुवुंदु देखी मनमाहि चीतवइ—
- 10 कषादिकहं करी हेम जिम शुद्ध जिनधर्म्म एकु वइं किंतु ए पुण मुनि गुरु-कर्म-भार भावि करी विनडिया हूंता जिनधर्म्मरहइं लाघवु करइं । सु लाघवु जि मतिमंत हूयइं तेहे शक्ति हूंती अवश्यु राखिवउ । इसउं चीतवी करी समभावहिं जि करी अकार्यहूंता^२ मुनि निवारिया ।
- 15 देवु सम्यक्त्व विषह निश्चल जाणी करी नरवर्म्म रायरहइं प्रणमी करी साक्षात्कारि होई कहइ 'महाराज ! धन्यु तउं^३ जेह तूरहइं सभामाहि बइठउ इंद्र महाराजु सम्यक्त्व तणी स्तुति करइं ।' इसउं भणी आपणउ मउडु आपी करी आपणइ थानकि गयउ । नरवर्म्म महाराजु सम्यक्त्व-मूल गृहि-धर्म्म चिरकाल प्रतिपाली करी पुत्र-मित्रादिक सहितु दीक्षा ले करी सुगति
- 20 पहुतउ ।

नरवर्म्मनरेंद्रस्य दृष्ट्वा सम्यक्त्वजं फलम् ।

स्वर्गापवर्गदं भव्याः सम्यक्त्वे सन्तु निश्चलाः ॥

२. सम्यक्त्वविषयक शंका आकांक्षानां उदाहरण.

१. शंका विषय उदाहरणु यथा—नगरि एक सेठि एक^१ तणा बि पुत्र लेसाल पढइ ।
 २ तीहंरहइ आरोग्य बुद्धि वृद्धि निमित्तु माता सप्रभाव ओसही पेया एकांत स्थानिथिकी
 करावइ । तीहंमाहि एकरहइ मक्षिकादि शंकाली मनि सूग उपजइ । मानसदुक्खपूर्वक
 सरीर दुक्ख, इणि कारणि तेहरहइ वल्गुली रोगु उपनउ; मूयउ । इहलोक सुखहंतउ चूकउ । 5
 बीजउ पुत्रु मनमाहि चीतवइ 'माता अहितु कदाकालिहिं न चीतवइ, तिणि कारणि निःसंदेहु
 थिकउ^३ पेया पानकु करतउ आरोग्य बुद्धि वृद्धि सहितु चिरंजीवी हूयउ । इहलोक^४ सुख-
 भागी हूयउ । इसी परि सम्यक्त्व विषय पुणि जु जीवु संदेहु परु हुयइ सु सासय-सुहु न ल-
 हइ । निःसंदेहु^५ हंतउ सासय-सुहु लहइ ।

२. आकांक्षा विषय उदाहरणु—राजा अनइ महामात्यु बे जणा अन्धापहारइतउ अटवी 10
 माहिगया । भूखिया हूया । वणफल खाधां । नगरि आविया । राजा सूपकार तेडी करी कहइ
 'जि के भक्ष्य-भेद संभवइं ति सगलाई करउ ।' सूपकारे कीधा । राजा आगइ आणिया ।
 राजेंद्रि चीतविउं—मधुर मोदक पूषकादिक भक्ष्यभेद पाखेई भाविसिइं; इणि कारणि पहिलउं
 बाकुल^६ ढोकलादिक भक्ष्यभेद भषी करी पाछइ मधुराहार-भक्षणु कीधउं । किसइ कारणि, जिम
 सवहीं आहारतणा स्वाद लिउं । महतइ पुणि जीमी करी वमन-विरेचनादिकु कीधउं । राजेंद्रि 15
 पुणि सर्वाहार-भोग-लुब्धि^७ हंतइ वमन-विरेचनादिकु न कीधउं । तिणि आहारि दोषि राउ
 मूयउ । इहलोक सुख चूकउ । महामात्यु जीविउ; इहलोक सुख-भागी हूयउ । तिम जीव-
 पुणि अन्यान्य धर्म तत्त्वबुद्धि करी वांछतउ मोक्ष-सुख हंतउ चूकइ; अवांछतु^८ मुक्तिसुख-
 भागी हुयइ ॥

३. धर्मफल संदेह उपर कथा.

20

धर्मफल-संदेह विषय वणिय तस्कर बिहुं^{१०} तणउं उदाहरणु । तथाहि—वसंतपुरनामि
 नगर । जिणदासु नामि श्रावकु । तेहतणउ महेसरदतु नामि मित्रु । जिणदासु आगास—^{११}
 गामिणी विधातणइ बलि नंदीश्वरि द्वीपि^{१२} शाश्वत चैत्य वांदिवा गयउ । आविउ हंतउ महेस-
 रदत्ति भणिउ 'मित्र ! ताहरइ देहि अपूर्व सुगंधु^{१३} गंधाइ । तिणि नंदीश्वर-यात्रा-वृत्तांतु कहिउ ।
 तउ महेसरदतु भणइ 'मूरहइ पुणि आकाश-गामिनी विद्या आपि ।' तउ अतिनिर्बधि कीधइ 25

१ ५ भां आ शण्ड नथी.	२ ५ तीहं.	३ ५ थकउ.	४ ५ लोकि.
५ ५० देह.	६ ५ बाकुला.	७ ५ लज्जि.	८ ५ जीवु.
९ ५० तइ.	१० ५ बिहु.	११ ५ आकास.	१२ ५ द्वीपि.
			१३ ५ गंधाइ नथी.

- हूंतइ जिणदासि^१ महेसरदत्तरहइं विद्या^२ दीधी । कृष्ण चतुर्वशी रात्रि समइ स्मशानि जाई हेठइ
अभिकुंडु ज्वलइ ऊपरि वृक्ष तणि शाखा छीकउं^३ बांधी करी आपणपइं तिहां चडी करी
विद्या जपइ । जापि संपूर्णि हूंतइ एक-एक तणी खल्लघाइ करी छेदइ । जेती वार चउथी
तणी छेदिवा वार हुयइ, तेती वार मनमाहि संदेहु उपजइ-विद्यासिद्धि होसिइ^४ किंवा नहीं
५ होइ; पुण मूरहइं मरणु निश्चयि^५ होइसिइ । तउ वली वली छीकउं बांधइ; वली वली संदेहु
करइ । एतलइ प्रस्तावि चोरु एकु चोरी करी तिहां आविउ । केडइ वाहर पुण आवी । चोरु
स्मशान वन गहनमाहि पइठउ । वाहर बाहिरि वेदु करी रही । चोरि महेसरदत्तु चडतउ
ऊत्तरतउ देखी करी बोलाविउ 'तउं ज विद्या साधइ छइ स मूरहइं अपि; एउ माहरउं धनु
सउं^६ लइ' । तिणि चीतविउं-भलउं मूरहइं एतला फलतणी प्राप्ति छइं, इसउं भणी करी विद्या
१० चोररहइं आपी । चोरतणउं धनु आपणपइं छीधउं । चोरि निःसंदेहि थिकइ एकवार रुडी
परि जापु करी खल्लनइ एक घाइ करी चियारइ तणी छेदी करी^७ आकाशि ऊपरिभिउ^८ ।
प्रभाति चोरि पगि लागी वाहर वनमाहि आवी । महेसरदत्तु वस्तु^९ संयुक्तु चोरु^{१०} करी
बांधउ । मारिवा लीजतउ देखी करी चोरि आकाश-गाति विद्यागुरु भणी नगररहइं बीहावी करी
मेल्हाविउ । इसी परि जु धर्म^{११} विषइ संशयु^{१२} करइ सु महेस[र]दत्तु^{१३} जिम अपाइ^{१४}
१५ पडइ । जु संशयु न करइ सु चोर जिम सकल अनर्थहूंतउ छूटइ; मनो वांछितु ऋइ ॥

- [साधु निंदा विषयइ दुर्गधा^{१५} उदाहरण । मिथ्या दृष्टि प्रशंसा परिहार विषइ सक-
टाल^{१६} महामात्यु उदारहण] मिथ्यादृष्टि संस्तु^{१७} मिथ्यादृष्टिसउं मैत्री कहियइ । तेह विषइ
जिनदास उदाहरण यथा-उजीणी^{१८} नामि नगरी । जिणदासु नामि श्रावकु । तिहां एकादशमी
प्रतिमा बहतउ हूंतउ मुनिसरसउ विहार^{१९} करतउ सार्थभण्टु हूंतउ बौद्धहंतणइ साथि मिलिउ ।
२० मार्गि मूयउ । आपणउ आचारु करी बौद्ध रक्तवल्ग वेष्टितु करी तिहां मेल्हिउ । सु नमस्कार-
समरण परायणु मरी करी देवु हूयउ । अवधिज्ञानि आत्म-देहु देखी बौद्धभक्त हूयउ । इणि
कारणि मिथ्यादृष्टि परिचउ न कीजइ । बौद्धहंरहइं रत्नस्वर्णालंकारालंकृति हाथि करी अटण्टु-
हूंतउ भोजनु दियइ । लोकमध्यभागि इमउ अतिसउ बौद्धहंरहइं हूयउ-अहो धन्यु बौद्ध
शासन । श्रावकु लोकु लोके अवहेलियइ । अनेरइ दिवसि श्री धर्मघोषसूरि आचार्य मिश्र तिहां
२५ आविया । श्रावके वादी करी तिहांनउ वृत्तांतु कहिउ । आचार्य उपयोगि दीधइ सगळ वृत्तांतु

१. ५५ जिणिदासि. २ ५५ विद्या शब्द नथी. ३ ५५ झीकउ. ४ ५५ होइसिइ.
५ ५५ निश्चय. ६ ५५ तूं. ७ ५५ करी शब्द नथी. ८ ५५ ऊपरिभिउं. ९ ५५ चोर
वस्तु. १० ५५ चोर. ११ ५५ धर्मफल. १२ ५५ संशय. १३ ५५ दत्त. १४ ५५ आपइ.
१५ ५५ दुर्गधा. १६ ५५ सकटाल. १७ ५५ संस्तविषु. १८ ५५ उज्जेणि. १९ ५५ विहार.

जाणी करी एक साधु-संघाडउ मोकल्लिउ । भणिउं बौद्ध देवकन्हा भिक्षा दिवारिसिइं । पुणि तुम्हे म लेजिउं^१ । हाथु साही इसउं भणिजिउ “गुञ्जगा बुञ्ज बुञ्ज मा मुञ्ज ।” इसउं तेहे^२ कीधउं । देवरहइं शुभ कर्मोदय लगी प्रतिबोधु ऊपनउ । भवांतरु जाणिउ । गुरुपाद-मूळि आबी मिथ्यादुःकतु दीधउं । वली साधुरहइं भक्ति करवा लागउ ॥

४. प्रथम अहिंसाव्रत उपर कथा.

5

अथ^३ प्रथम व्रत विषइ चंद्र सूर राजपुत्र कथा लिखियइ ।

हिंसा निरंतरं दुःखमहिंसा तु परमं सुखम् ।

जंतोर्ददात्यहो मूरचंद्रयोरिव तद्यथा— ॥

जय^४ पुरु नामि पुरु । शत्रुंजय नामि राजा । सूर चंद्र नामहं करी बि पुत्र^५ । ज्येष्ठानु-
रागि करी राजेंद्रि ज्येष्ठु युवराजा कीधउ । वृत्ति करी । चंद्र पत्तिमात्राई करी गणिउ नहीं । 10
तउ अपमान वशइतउ^६ चंद्रि देशांतरु लीधउ । रत्नपत्तनु नामि नगर तेहनइ उषानवनि शी-
तलि तरुतलि विश्रामि^७ निमित्तु बइठइं हंतइं श्रुति सुधा-सारणि समानु स्वरु सांभली करी म-
हाधनुर्धर शर जिम स्वरानुसारि जायतइ हंतइ वनमाहि सुदर्शनु नामि मुनिवरु दीठउ । प्रणमी
करी धर्म-देशना सांभली करी नियमु लीधउ । ‘मइं कृतापधराइ जीव राजेंद्रादेशिहि सूर्य वृत्ति
मुकी करी बीजी परि मारिवा नहीं ।’ तिणिहिं जि नगारि जयसेनु राजा ओल्लगिउ । शौच 15
शौर्य दाख्य दाक्षिण्यौचित्यादिकहं गुणहं करी राजेंद्ररहइं अतिवल्लभु हूयउ । अनेरइ दिनि जय-
सेनि राजेंद्रि एकांति^८ बइसाली चंद्र भणिउ ‘अनीति-मदिरा-कुंभु कुंभु नामि चोर एकु उ-
त्कटु उठिउ छइ । अहो वीर-कोटीर ! सु तू पाखइ अनेरइं^९ किणिहिं^{१०} मरइ नहीं । तिणि
कारणि तूउ^{११} सु माहरा हियानउं शल्यु ऊधरि । यतः—

स्त्रीश्वगाश्च हरत्येष क्रूरो हन्ति यतीनपि ।

20

चमूरुद्धो यमस्यापि दुर्गमं दुर्गमङ्गति ॥

तिणि कारिणि प्रकटवृत्ति सु मारी न सकियइं^{१२} माहरइ कथनि गुप्तवृत्ति जाई करी
सूताहंता तेहरइं मारि । इसइ कथनि जयसेनि राजेंद्रि कहियउ हंतइ चंद्र भणइ ‘महाराज !
संग्राम पाखइ मूरहइं जीव मारिवा नियमु छइ । संग्रामिहिं नासता निरायुध^{१३} मारिवानउ

१ ५ भां मिलिजिउ. २ ५ तेहें. ३ ५ अत्र. ४ ५ जइय. ५ ५
भां प्रसिद्ध बि पुत्र. ६ ५ भां नश्यतउ. ७ ५ विश्राम. ८ ५ एकांत.
९ ५ अनेरइ. १० ५ भां नथी. ११ ५ तउं. १२ ५ सिकियइ. १३ ५ भां
उपटनो ध लभतां छुटीगयो लागे छे.

- निषेधु छइ । तउ पाछइ तेहनउ तिसउ निश्चउ जाणी करी राउ जयसेनु घणेरउं चित्तमाहि रंजित । अंगरक्षकहंमाहि महामात्यहंमाहि सु मूखिगउ कीधउ । अनेरइ दिवसि सु कुंभु चोरु देस माहि पसरिउ । तउ पाछइ राजादेसइतउ^१ सार सुमट परिवार सहितु चंदु तेह पूठि धायउ । आषइ जाई करी दुर्गनउ मार्गु खंधिउ । सर्वदिसि मिलित सुभटहं वन माहि
- ५ गज जिम वेढिउ । अशरण-भावइतउ तिणि चंद्रहरहं आवी करी प्रणासु कीधउ । सुखि तणउं पशु-भाव-संसूचकु लीधउं । चंदु उत्तम प्रकृतिता करी चित्ति चीतवइ-पादावनामांतु कोपु संतहंरहं । तिणि कारणि उपशांतु हंतउ चंदु तेह ऊपरि तूठउ । ऊठाडी करी भाई जिम साई^२ लीधउ । आपण पा सरसउ रत्नपत्तनि आणिउ । देस-दापन पसाउ करावी राजेंद्र कन्हा मेल्लाविउ । जयसेनु राजा पुत्रहीं कन्हा राज्यलक्ष्मीही^३ कन्हा चंद्र अधिकु करी मानइ ।
- १० चंद्रनउ वडउ भाई सूरु युवराज्य लक्ष्मी लामिहि अतृप्तु हंतउ राज्यलक्ष्मी लेवा कारणि शत्रु-जय राजेंद्रु आपणा बापरहं मारण मनु हूयउ । अनेरइ दिनि सूतउ हंतउ^४ विश्वस्तु शत्रु-जय राजेंद्रु तिणि मारिउ । मारीजायतउ देवीं दीठउ । 'धातकु जाइ जाइ' इसी परि वाह-विउं^५ । आरक्षक द्वारपालकादिकहं धायतां हंतां कंठागतु प्राणु राजा कहइ 'कउण तणउ एउ, इसी परि जाणिवउं, मारिवउ नहीं।' इसउ राजादेसु सांभली करी तेहे सुतु
- १५ जाणी करी देसहंतउ निर्धाटिउ । रत्नपत्तनहंतउ चंदु आणावी करी राज्य बइसालिउ । शत्रुंजय राजा सूरपुत्र विषइ समत्सर थिकउ मरी करी वनमाहि चित्रकु उपनउ । पितृवध-कलंक-पातकी सूरु पुणि देसांतर फिरतउ हंतउ जिणि वनि बाप-जीवु^६ चित्रकु छइ तिहां आविउ । तिणि चित्रइ^७ पूर्वभव वैरइतउ मारिउ तिहांइ जि मरी करी भीळु हूयउ । आहेडउ करतउ हंतउ तिणिहिं जि चित्रकि बीजी वार पुणि मारिउ । सु चीत्रकु तेहतणा बांधवहं भिल्लहं
- २० मारिउ । तिहांइ जि पर्वतवन माहि बे जीव शूकर हूया । त्रिहं वरसहं तणां हंता आपणपा माहि जूझता^८ पुल्लिदे मारिया । तउ पाछइ अनेरइ किणिहिं वनि मृग^९ ऊपना । परस्पर समत्सर हंता भीले मारिया । किणिहिं गज-जूथि गजपोत हूया । झु झु करता यूथभट्ट हंता भीले बांधी करी चंद्र राजेंद्र तणइ राज्य^{१०} आणी वेचिया । तिहांइ युद्ध^{११} करता हंता पञ्-तारे महाकष्टि राखियइ । एक^{१२} दिवसि तिहां केवळालेकु भास्कर सुदर्शन^{१३} मुनि
- २५ आविउ । भक्तिभार मासुरु सांतःपुरु चतुरंग सेना परिवृतु चंदु नरेंद्रु आवी करी प्रणतु हूयउ ।

१ 'अ'भां राजा आदेशतउ. २ 'अ' साई. ३ 'अ'भां ही नथी. ४ 'अ'भां आ श०६ नथी. ५ 'अ' वाहाठिउ. ६ 'अ' बापनउ जीवु. ७ 'अ' अनइ. ८ 'अ' झूझतां. ९ 'अ'भां मृग श०६ नथी. १० 'अ' रायि. ११ 'अ' जुझ. १२ 'अ' पकि. १३ 'अ' सुदर्शन.

દેશનાવસાનિ તીંહં બિહું વારણહં^૧ તળં દારુણ વૈર કારણ પૂછહ । કેવલી તીંહંનડ^૨ પૂર્વભવ
વૃત્તાંતુ કહહ । સુ તીંહંનડં ચરિત્રુ સાંભલી કરી ચંદ્રુ રાજેંદ્રુ અતિ વૈરાગ્ય સંવેગ હૂંતડ પુત્રુ
રાજ્ય નિવેસી કરી દીક્ષા પ્રાપ્તુ હૂયડ । સુદુસ્તપુ તપુકરી ચંદ્રુ દેવલોકિ ગયડ । તિ ગજરાજ
વર્દમાન. વિરોધ બુદ્ધિ હૂંતા મરી કરી પહિલહ નરકિ ગયા । તિહાં હૂંતા ઉદ્વૃત્તી કરી પાપજો-
નિ માહિ અનંતુ ભવુ ભમિયા । ચંદ્રુ જીવુ દેવલોક હૂંતડ ચવી કરી શુદ્ધ મનુષ્યભવુ લહી કરી 5
દિક્ષા લેકરિ કેવલજ્ઞાન લાભ^૩ ક્રમિ કરી મોક્ષિ પહુતડ ॥

યે ચંદ્રસૂરનરનાયકયોરહિંસાર્હિંસાફલે શિવભવસ્થિતિહેતુભૂતે ।

શ્રુત્વા ત્યજંતિ સમજંતુ વધં દયાદ્રાં દ્યૌર્તિં ભજંતિ લઘુ તે સુગતિં લખંતે ॥ ૧ ॥

॥ પ્રથમાણુ વ્રત વિષદ સૂર ચંદ્ર કથા ॥

૫. દ્વિતીય વ્રત ઉપર કથા.

10

અત્ર મૃષાવાદ પરિહાર વિષદ હંસરાજેંદ્ર કથા લિલિયદ ।

અણુવ્રતં દ્વિતીયં તુ યદ્વાચ્યં ક્વાપિ નાનૃતમ્ ।

ભૂકન્યાગોધનન્યાસસાક્ષ્યેષુ ચ વિશેષતઃ ॥

જંતૂનામહિતં યત્તન્ન વાચ્યં સત્યમપ્યહો ।

સુધીભિર્ધીં પ્રપંચેન બોધનીયોઽત્ર પૃચ્છકઃ ॥

15

ઇદક્ સત્યગિરાં વક્તા યથા રાજપુરીપતિઃ ।

વૈભવં વિભરામાસ હંસઃ સંશ્રૂયતાં તથા ॥

રાજપુરી નામિ પુરી । હંસુ નામિ રાજા । સમ્યક્ત્વમૂલ શ્રાવક ધર્મધુરા ધૌરેયતા ધરતડ ।
અનેરહ દિવસિ માસ ઘસ^૪ લંઘ્યમાર્ગિં રત્નશૃંગ ગિરિ પૂર્વજ કારિતિ શ્રી કૃષ્ણદેવ દેવગૃહિ
તીર્થયાત્રા કરિવા સકલ લોક સહિતુ સત્યવચન મહિતુ ગર્વ રહિતુ હૂંતડ ચાલિડ । અર્ધમાર્ગિ 20
સંધિ ગયહ હૂંતહ પાઘા હૂંતડ ચરુ એકુ આવિડ । રાજેંદ્રરહડ વીનવહ—‘ મહારાજ ! તુમ્હ
ચાલિયાં^૫ પાઘહ દસમહ દિવસિ અર્જનુ^૬ નામિ સીમાલુ પુરી લેવા આવિડ । તુમ્હે જિકે
રક્ષપાલ મેલ્હિયા હૂંતા તિ સર્વં તિણિ જીતા, રાજપુરી આપળી કરી બઢઇડ । મયમીતુ
લોકુ વેસાસી કરી તુમ્હારહ સિંહાસનિ ઉપવિષ્ટુ વર્તેહ । અનેરાનહ^૭ ઘરિ નાઠડ હહ । સુમિત્રુ
નામિ મંત્રી, તિણિ હડં તુમ્હ કન્હહ મોકલિડ । ઇણિ કારણિ જુકાંઈ^૮ યુક્તુ હુયહ સુ કીજડ ।’ 25

૧ કંમાં વારણહં મનાિ જ અક્ષર લખતાં પડી ગયો છે. ૨ ખમાં આ શબ્દને ઠેકાણે
સકલુ તેહંનડ આમ પાઠ છે. ૩ ખમાં માલ. ૪ કં પ્રતમાં ઘસ શબ્દ ઉપર દિન આડું
ટિપ્પણ કરેલું છે. ૫ ખ ચલિયા. ૬ ખ અર્જુન. ૭ ખ અનેરાંહ. ૮ ખ કાહ જુક્તુ.

तदाकालि समीपगत^१ जि छइं सुभट तेहे कहिउं 'महाराज ! हवडां पाछां वलियइ; अहं हंता कउणु^२ ताहरइ पुरि विस्फुरइ।' तीहं आगइ राजा कहइ ।

संपदो विपदोपि स्युः पूर्वकर्मवशाद्भृशम् ।

मूढा मुदं विषादं वा तत्संपत्तिषु तन्वते ॥

- 5 पुण्य प्राप्ति निबंधनु यात्रा करणु मेलही करी पुण्यलभ्य राज्यतणइ कारणि पाछउं वलनु युक्तउं नहीं । तथा सर्वनासिहिं यात्रा अकरी हउं बलउं नहीं । यदाहुः—

प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः

प्रारभ्य विघ्न चकिता विरमंति मध्याः ।

विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः

- 10 प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजंति ॥

- इसउं^३ भणी करी हंसु राजा आघउ चालिउ । परिवारु क्रमिकमि सगद पाछउ बलिउ । एकु छत्रधर आपणपापासि देखी करी बखालंकार तुरंगमादिवस्तु समस्तु दे करी पाछउ मोकलिउ । जउ एतलउ लोकु आवत तउ लोकु पुणि पुण्यविभागु लियत । लोकु पाछउ गयउ तउ हव मू एकलई जि रहइं पुण्यु होइसिइ । इसउं मनमाहि हर्षितु थिकः चीतवतउ
- 15 हंतउ तीर्थभिमुखु एकलउ पादचारिहिं जि चालिउ । कही एक अटवी माहि महीपतिरहइं देखताइ जि हंता मृगु एकु पराहंतउ नाठउ आवी करी लतावितान माहि पइठउ । तेहनइ पणि लागु^४ भील एकु धनुक्कि चडाविइ सरि सांघिइ आविउ । राजेंद्रकन्हा पूछइ 'महापुरुष ! इणि पत्रच्छनि^५ बनि मृगतणउ पगु दसिइ नहीं । सु पुणि मृगु माहरउं भक्ष्यु किहां गयउ ?' तउ पाछइ राजा चित्ति चीतवइ 'साचइ कहिइ मृगु^६ विनायु हुयइ कूडइ कहियइ द्वितीय
- 20 व्रतभंगु हुयइ । तिणि कारणि बुद्धि करी एउ विप्रतारिवउ ।' इसउं चीतवी करी राजा भणइ 'अहो माहरउं स्वरूपु पूछइ । मार्गभ्रष्टु हउं ईहां आविउ ।' भील भणइ 'मूढ ! त्राठउ मृगु किहां गयउ ?' राजा भणइ 'हउं सुहंसु नामि पुरुषु ।' आहेडी गाढइ स्वरि कहइ 'मृगनउ मार्गु मूर्ख मूरहइं कहि ।' राजा भणइ 'राजपुरी माहरउं थानकु ।' आहेडी कोपि चडिउ^७ भणइ 'जु तूरहइं बधिरताव्याधि गाढउ छइ, सु गाढेरउ होइजिउ ।' इसउ भणी करी भील
- 25 अनेरइ मार्गि 'गयउ । मृगरहइं मतिप्रयोगि छोडवी करी आपणउं व्रतु अलीक वचन परिहार लक्षणु अखंडु प्रति पालइ । तिहां हंतउ आघउ चालिउ । सांमुहा आवता^८ मुनिरहइं बांदी करी मार्गु मेलही करी आघउ चालिउ । यमकिंकर सरीषा भील बि कोपारुण लोचन धुणहि चडा-

१ '५ समीपगत. २ '५ कषण. ३ इसिउ. ४ '५ लागु. ५ '५ छत्र.

६ '५ मृग. ७ '५ चडी. ८ '५ थानकि. ९ '५ आवतां.

विह सरि सांघिइ^१ आवी करी राजेंद्र आगइ कहइं ‘ चिरकालइतउ चौर्य निमित्तु सूरु नामि पल्लीपति नीसरिउ । दूरइतउ एह वनमाहि मुंड पाखंडिक एकरहइं देखी करी अशु-कुनु^२ एउ, इणि कारणि तेह माराविवा कारणि अम्हे मोकलिया । सु पाखंडिकु जइ तइं दीठउ तउ अम्ह आगइ कहि । ’ तउ राउ मनि चीतवइ ‘ जउ हउं मौनु करी रहिसु । अथवा व्याज वचन भणिसु तउ भील सरल^३मार्गि जायता हूँता मुनिरहइं विनास^४हेतु होइसिइं । 5 तिणि कारणि सांप्रतु असत्यु जइ कहियइ, तउ सत्य कन्हा अधिक पुण्यकारकु हुयइ । ’ इति शब्दच्छलइतउ सत्यु असत्यु राजा कहइ ‘ जिणि मार्गि तुम्हे जाउ छउ तेह मार्गहूँतउ जु वामउ मार्गु तिणि मार्गि महात्मा जाइ छइ । ’ विश्वजंतुजात रक्षिणि^५ करी दक्षिणु^६ मुनि तणउ दक्षिणु मार्गु मेलही करी ति भील वामइ सकल जीव विघातभावि करी वामइ मार्गि जिम-पूर्विहिं ति भील जायता हूँता तिमहिं जि गया । मुनि कुशलि क्षेमि पहुतउ । ति भील बिहुं प्रकार- 10 हंकरी अमार्गि गया । राजा वचन मुधासेक समुल्लसित कीर्ति कल्पलता वितानु हूँतउ आघउ चालिउ । संध्यासमइ महाद्रुम एक अधो भागि वासइ रहिउ । “संधि समुद्रि धनवंति चउथइ दिवसि पडिसियां । धन सलिल माहि विलसियां । दारिद्र्य धूलि ऊतारिसियां । ” इसी वात करता वनांतरित^७ चोर राजेंद्रि तिहां जाणिया^८ । “ किसी परि ए चोर संघविघात कारक नहीं हुयइं । ” जेतलइ मनमाहि राजेंद्रु इसी परि चीतवइ तेतलइ दीपिका दीपिताशवकाश उदायुध 15 महायोध तिहां अविवा । राजेंद्र आगइ भणइ ‘ तउं कउणु^९ के एक^{१०} चोर संघविघात कारक हेरकहं अम्ह आगइ ईहां कहिया छइं । जइ तउं जाणइ तउ कहि । जिम ति^{१०} चोर मारी करी संघ रक्षा करी यशु^{११} अनइ पुण्यु बि वस्तु उपाज्जी^{१२} । जिणि कारणि श्रीपुर नगर नायकि श्री गाधि नामकि जिनशासन तीहं चोरहं मारिवा निमित्तु अम्हे मोकिलिया छां । ’ राजा पुनरपि चित्ति चीतवइ “साचइ भणिइ चोरघात पातकु लागइ । कूडइ भणिइ संघट्टन दूषणु लागइ । ” इसउं चीतवी करी 20 राउ भणइ ‘ तुम्हे संधि जायउ^{१३} । तिहां गया हूँतां तुम्हरहइं संघरक्षा पुण्यु अनइ यशु बे बोल होसिईं । ’ ति पुरुष राजानइ वचनि करी रंजिया संघमाहि गया । ल्तावितान हूँता चोर नीसरिया राजेंद्रने पगे आवी करी^{१४} पडिया । इसउं वीनवइ ‘अहो महापुरुष ! तइं अम्हे ईहां छता जा-णिया पुण अम्हारी दया करी तइं न कहियाई । तिणि कारणि तउं अम्हरहइं जीवितव्यदाता परमोपकारी पिता । ’ इसउं भणी प्रणमी करी बली गया । प्रभाति राजा आघउ चालिउ केतली 25 कल गया हूँता उतावल असवार के एक राय रहिइं मिलिया । राय आगइ कहइं ‘ जिणि

१ ५ सांघिइ.

२ ५ अशुकुनु.

३ ५ सरलइ.

४ ५ विनाश.

५ ५ रक्षणि.

६ ५ दक्षिण.

७ ५० तरिता.

८ ५ जाणियां.

९ ५

कायकि.

१० ५ तिम.

११ ५ यासु.

१२ ५ उपाज्जी.

१३ ५ जाउ.

१४ ५ भां आ शब्द नहीं.

- અમ્હારુ ઠાકુરુ દંડિઁ સુ હંસુ ર્હાં કિંહાંઈ^૧ દીઠઁ । જઁ દીઠઁ તઁ કહિ જિમ સુ મારી-
કરી આપણા ઠાકુર તણં વૈરુ સોધં ।’ ર્હસં સાંમલી કરી રાજા મન માહિ ચીંતવહ “આપણા
જીવિતવ્ય તણં કારણિ કઁણુ વિચક્ષણુ કૂઢં બોલહ ” ર્હસં ચીતવી રાઁ મળહ ‘હં સુ
હંસુ રાજા ।’ આયુધ લેકરી આગહ ઁમઁ હૂયઁ । તઁ એક ગમહ અનેકિ અશ્વાધિરૂઢ પ્રૌઢ સુમટ^૨;
5 બજિહ ગમહ એકુ હંસુ રાજા । તઁ પાલ્હ ધર્મ પ્રભાવહતઁ યુદ્ધ કરતઁ રાજા ઘણેઈ અસવારે
પાલ્હ કરી ન સકિઁ । કિંતુ પંચ પરમેષ્ઠિ મહામંત્ર સમરણ પરાયણુ તેઁ જુ એકુ સર્વે નિર્જિણી
કરી સંપ્રાપ્ત મૂમિ^૩ પીઠિ રહિઁ “સત્યવાદિન્ ! જય જયેતિ” વાદ પૂર્વકુ દેવ દુંદુભિનાદ કરણ
સમકાલ પંચવર્ણ કુસુમની વૃષ્ટિ રાજેંદ્રનહ મસ્તકિ કરતઁ તેહ વનતણઁ અધ્યક્ષુ ત્ર્યક્ષુ નામિ
યક્ષુ પ્રત્યક્ષુ આગિલહ ગમહ હૂયઁ^૪ । તાહરહ સત્યવાદિ કરી પ્રસન્ન ચિત્તુ હં ત્ર્યક્ષાલ્યુ^૫
10 યક્ષુ તાહરા વહરી સર્વે નિર્જિણી કરી તૂ આગહ ર્હસં કહં—રત્ન શ્રૃંગાભિધાનિ ગિરિ જિણિ દિણિ
યાત્રા હુયહ, આજુ સુ દિવસુ, તિણિ કારણિ ર્હિણિ વિમાનિ માહરહ ચંડિ; જિમ હવડાઈ જિ તિહાં
જાહ્યહ^૬ । તઁ રાઁ વિમાનિ ચંડિઁ । આપણપં દિવ્યાલંકાર શ્રંગાર ધારકુ દેવહ । આગિલહ
ગમહ દિવ્ય સંગીતકુ સ્વકીય ગુણતણહ ગાનિ કરી મનોહરુ સાંમલહ । ગુહ્ય કનહ અર્ધાસનિ
સમાસીનુ હંતઁ હંસુ દેવગૃહિ આવિઁ । દિવ્ય કુસુમ ગંધસાર ઘનસાર કસ્તૂરિકાડગુરુ વારહં
15 કરી જિન વિંબહં રહં મહાપૂજ કરી યાત્રા સંપૂર્ણ કરહ । વિમાનાધિરૂઢ રાજપુરીપતિ^૭
પરિસરોચાનિ આવિઁ । યક્ષિ અર્જુનુરિપુ બાંધીકરી પેગે આળી ઘાતિઁ । સુ રિપુ દયા પરિણામ
વસહતઁ મેલ્હી કરી હંસુ રાજા રાજપુરી માહિ આવી રાજિ બહટઁ । દિવ્યમોગ રાજેંદ્રરહહ તુમ્હે
પૂરિવા’ ર્હસં આરસુ દે કરી ચત્તારિ યક્ષ હંસરહં અંગરક્ષ ત્ર્યક્ષુ^૮ યક્ષુ મેલ્હી કરી રાઁ મોક-
લાવી આપણહ થાનકિ પહુતઁ । હંસુ રાજેંદ્ર રાજપુરી જનરહં મહાહર્ષુ ઁપજાવતઁ સત્ય
20 પ્રભાવિ પુરંદર જિમ પ્રાજ્યુ રાજ્યુ^૯ પ્રતિપાલી કરી દેવલોકિ ગયઁ ।

હંસરાજવતંસસ્ય સત્યવાદફલં કલમ્ ।

શ્રુત્વા ભવ્યજનાઃ સત્યં બ્રૂથ યાથ મહોન્નતિમ્ ॥

॥ દ્વિતીયાણુવ્રત વિષહ હંસ રાજેંદ્ર કથા સમાપ્ત ॥

૧ ખ ર્હાંકિહાંઈ. ૨ ક માં પ્રૌઢ અને સુમટ શબ્દ લખતાં છુટી ગયા છે; તેમાં પ્રૌઢ
શબ્દ તો પાછળથી પાનાના હાસિયામાં લખવામાં આવ્યો છે. ૩ ખ મૂમિ. ૪ ખ હૂવહ.
૫ ખ ત્ર્યક્ષા. ૬ ખ જાહ્યહ. ૭ ખમાં આ શબ્દ નથી. ૮ ખ ત્ર્યક્ષ. ૯ ખ પ્રાજ્યરાજ્ય.

६. तृतीय व्रत उपर कथा.

अथ अदत्तादान परिहार विषइ लक्ष्मीपुंज कथा लिखियइ ।

अदत्तादान^१ विरतिव्रतनिश्चलनिश्चयः ।

लक्ष्मीपुंज इवाप्नोति सर्वः सर्वमर्चितितम् ॥

तथाहि-हस्तिपुर नामि पुर । महादारिद्र्य मंदिरु सुधर्मु इसइ नामि धर्म कर्म कर्मठु श्रेष्ठि 5
एकु हूंतउ । सु कउडां^२ वडइ वस्तु लेई करी वेचइ । केई एकि कउडां^३ अपार्जतउ हूंतउ कालु
अतिक्रमावइ । धन्या नामि तेहनी गेहिनी । तिणि^४ अनेरइ दिनि रात्रि स्वप्नु लाधउं । दिव्या-
लंकार सार श्रंगार तार वइ । श्रीदेवी जिनेंद्र पूजा करती पद्मद्व माहि बइठी जाणइ हउं देखउं
छउं । ते तीहीं जि वार जागी हूंती हर्षरोमांच कंचुकित गात्र ऊठी करी प्रियतम आगइ आवी
स्वप्नु कहइ । तिणि कहिउं 'प्रियतमि ! श्रीमंतु धीमंतु धर्मवंतु तूरहइं पुत्रु होइसिइ । तिणिहिं 10
जि दिणि तेहना प्रभावइतउ तेह सुधर्म श्रेष्ठिरहइं बि गुणउ लाभु हूयउ । लाभोदय कर्मोदय
लगी सु श्रेष्ठि सुख लेसहंरहइं तेह^५ दिन लगी प्राहुणउ हूयउ । धन्या रहइं सुभकांति सौभाग्य
दिकहं गुणहं करी सु गर्भु भाग्यवंतु सुधर्मि संभाविउ । आप्रहायणीय दिणि सु सुधर्म श्रेष्ठि धन
चित्तार्तु पादनइ अंगूठइ करी घरनी भुइं स्वरवलतउ हूंतउ कल्याण गणि माणिक्य पूर्ण बिलु देखी
निधि लाभइतउ आनंद मंदिरु हूयउ । तउ पावइ जिसउं^६ इंदनउं विमानु हुयइ तिसउं मंदिरु 15
कराविउं । रूपवंतु^७ सालंकार सशृंगार दासदासिका परिवार^८ तिमहिं तेहनइ धरि सांपडिउ ।
आप्रहायणीय महोत्सुवु सवित्सरु कराविउ । तेहनइ मणि सुवर्ण^९ दानिकरी जि दातारहूंतउ
तेई याचकु हूया । जिम जलि नीसरेतेई^{१०} कूपु भरिओई जि दीसइ, तिम रत्न^{११} कढीतेई सु
बिलु तिमहीं जि भरिउ दीसइ । तिणि विभूति करी दृष्ट संपूर्ण दोहद कालि धन्या सुपुत्रु प्रसवइ ।
देवहीरहइं विस्मय कारकु दानु दियतइ हूंतइ श्रेष्ठि पुत्र तणउ जन्म महोत्सवु कराविउ । इणि 20
आवियइ अम्हारइ धरि लक्ष्मी तणा^{१२} पुंज हूया । तिणि कारणि अम्हारा पुत्ररहइं यथार्थु
लक्ष्मीपुंजु इसउं नामु हुयउ । इसीपरि भणी करी वडइ विस्तारि लक्ष्मीपुंज नाम-करण पितरे कीधउं ।
मनोवांछित वलांकारादिकहं करी सु^{१३} बालकु जन्म लगी सुभभागी हुयउ । कलावंत जिम
सकल कला कलापवंतु हूयउ । आठ दिसि संभूत जिसी आठ लक्ष्मी हुयइं तिसी स्वयंवर आवी
काठ वर कन्या परिणिउ । देवावास समा निवास निवासि यथा काम सुख संभोग भंगी संयुक्तु 25

१ अभां दान शब्द पडी गयो.

२-३ अ कउडां.

४ अभां नि नथी.

५ अ तेहिं. ६ अ जिहं. ७ अ वंत.

८ अभां परि शब्द पडी गयो छे.

९ अ

सुवर्णि. १० अभां जिम जले नीसरे तोई.

११ अ रत्नि.

१२ अ तणां.

१३ अ स.

हूंतउ सूर्यास्तोदय अजाणतउ हूंतउ जु जु इंदियानुकूल सु सु यथारुचि भोगवइ; जु जु दुक्ख करु सु सु सत्ताई करी नः जाणइ। पंचोत्तर सुर जिम सुख सागर निमग्नु हूंतउ सु काल अतिक्रमावइ। अनेरइ दिवसि कांत^१ कांताजनांकशय्या सुप्तहूंतता तेहरहइ जेतलइ चित्तमाहि इसी चिंता ऊपजइ “जु मूरहइ किसाना कारण लगी इसी देवसमान ऋद्धि हई।” तेतलइ आगि-
 5 लइ गमइ दिव्यबलालंकार भासुरु जिसउ सुरु हुयइ^२ तिसउं पुरुष प्रकट हई करी अंजलि करण^३ पूर्वकु भणइ—‘देव ! धन्याकुक्षिसरोहंस ! भाग्यसौभाग्यपात्र ! जनावतंस ! मणिपूर इसइ नामि पुरु छइ। तिहां पुण्यधर गुणधर^४ इसइ नामि सार्थवाह^५ हूंतउ। सु अनेरइ दिनि विशदामिधान मुनि समीपि वनमाहि गयउ।

जंतोः स्यादुक्खदं द्रव्यहरणं मरणादपि। अतः सुकृतिभिः कार्यं चौर्यचर्याविमोचनम् ॥

10 एवमाकर्ण्य पुण्यात्मा स विद्याधरसंसदि। अदत्तादानविरतिं व्यधात्तत्र तदा मुदा ॥

पुरमाहि आविउ हूंतउ व्यवसाय निमित्तु भूरि भांड सभारु लेकरी देसांतरि चालिउ। आपणा देस तणइ अंति^६ सार्थि अटवी माहि पइठइ हूंतइ आपणपइ सार्थवाहु घोडइ चडिउ आगइ थिकउ^७ जाइवा लागउ। पाछइ मार्गु मूकी करी प्रौढ पद प्रचारि किणिहिं दांडइ पडिउ। सुवर्ण लक्षमूल्य रत्नावली एक तिहां भुंइ पतित देखइ। व्रतभंग भय वशइउ वली
 15 बीजीवार तिणि गमइ दृष्टि अकरतउ हूंतउ आघउ गयउ। सार्थ संचल भावतणा अलाभयतउ “किसउं सार्थु दूरि गयउ ?” इसी परि मनमाहि शंका ऊपनी। तउ पाछइ सार्थवाहु आपणउ वाहु आघउ उक्तावलउ चलावइ। खुरक्षुणि मार्गि स्वर्ण पूर्ण त्रांबानउ कुंभु देखइ। व्रतभंगइ तउ तिमाहिं जि मूकी करी आघउ गयउ। उक्तावला जायता^८ हूंतता सहसात्कारि वाहन वाहु मूयउ। पापभयभीतु चीतवइ “मू वाहता हूंतता एउ मूयउ। हा ! हतोस्मि। जु को एहरहइ
 20 जीवाडइ तेहरहइ एउ तुरंगमु हउं आपउं। अनइ ऊपरि घणउं धनु आपउं।” इसउं मनमाहि चीतवनउ हूंतउ सार्थवाहु पादचारिहिं जि आघउ गयउ^९। तृषाक्रांतु^{१०} हूंतउ वृक्षशाखा निबद्ध वारि पूरित दीयडी देखइ। तउ अदत्तादान व्रतभंग^{११} बीहतउ ऊंचइ स्वरि करी कहइ “कउण तणी ए दीयडी ?” इसी परि वार वार भणतउ हूंतउ सांभली करी तीहीं जि तरुनी शाखा बाधउं छइ पांजरउं तिहां छइ सूयडउ, तिणि भणिउं “वनमाहि ओसही लेवा गयउ वैद्यपुत्र,

१ ५ कंत. २ ५ हुइ. ३ ५ करणु. ४ ५ गण० ५ ५ वाहु.

६ ५ भां आ शब्द नथी. ७ ५ थकउ. ८ ५ किसुं. ९ ५ भां जाता. प्रथम य लपेले। पथ पाठनथी भूसी नापेले। १० ५ भां चालिउ. ११ ५ क्रांत. १२ ५ भां भंग शब्द पडी गयेले छे.

તેહની એ દીયડી । હું તેહ આગઈ કાંઈ^૧ નહીં કહું । તં શીતલ જલ પી ।” ઇસં શુકતણં વચનુ સાંભલી કરી કર્ણ હાથે ઢાંકી કરી શુક આગઈ સાર્થવાહુ કહઈ । “ તુસ વરિ; માહરા પ્રાણ હરડ; પુણ તોઈ વૈષ્ણ અણદીધં જલ પીયં નહી મહા પાપમય ભાવઈતડ ।” તડ પાછઈ શુકનં રૂપુ સંહરી કરી વૃક્ષ હૂંતડ ઉત્તરિડ કો એકુ વરુ પુરુષ । સાર્થવાહ આગઈ હર્ષિતુ^૨ થિકડ કહઈ— “વૈતાદિય નામિ પર્વતિ, વિપુલ ઇસઈ નામિ નગરી । તિહાંનડ હંડં સૂર્ય ઇસઈ નામિ 5 વિધાધરુ । અનેરઈ દિનિ તાહરઈ મણિપૂર ઇસઈ નામિ કરી પ્રસન્નિ નગરિ વિશદામિધાનુ માહરડ જનકુ વિદ્યાચારણ મુનિવરુ ઉદ્યાનવનિ સમોસરિડ હૂંતડ હંડં તેહરહં વાંદિવા [તિહાં]^૩ આવિડ । વાંદી કરી યથાસ્થાનિ બઝઈડ । તદા કાલિ મૂ ઉડિસી કરી મહાત્મા મળિંડ ।

અનાદાનમદત્તસ્યાસ્તેયવ્રતમુદીરિતમ્ । બાહ્યાઃ પ્રાણા નૃણામર્થાં હરતાતં દ્વતાહિતે ॥ યથા

વરં વિભવબંધ્યતા સુજન ભાવભાજાં નૃણા—

10

મસાધુચરિતાર્જિતા ન પુનરુર્જિતાઃ સંપદઃ ।

કૃશત્વમપિ શોભતે સદ્વિજમાયતૌ સુંદરં

વિપાકવિરસા ન તુ સ્વયથુસંભવા સ્થૂલતા ॥

તાહરઈ તડ ધનુ ઘળં આગે^૪ છઈ; કિસઈ કારણિ પરદ્રવ્યાપહારુ કરઈ; ઇત્યાદિ ચોરી પરિ-
હરણ વિષઈ ઘળંડં મળિંડ । તથાપિ હિં હંડં ચૌર્યવ્યસની ફીટડ નહી । તં પુણિ મૂ દેવતા તદા- 15
કાલિ પરદ્રવ્ય લેવા નિયમુ લીધડ । મૂરહં મહા વિસ્મડ હૂયડ^૫ । જોયડ ન એ વાણિયા ધનલવ
લ્ગમ નિમિત્તુ સરીસૂ સર્વસ્તૂ જોષીમિ ઘાતી કરી દૂર વિષમ દેશાંતર પૂર ફિરઈ । તીંહં રહં અદત્તાદાન
વિરતિ નિયમુ કિસી પરિ પ્રતિ પાલઈ । તિણિ કારણિ એહ તળી હંડં પરીક્ષા કરિસુ । ઇસં ચીતવી
અદૃષ્ટુ થિકડ તૂ પાસતી^૬ ફિરિડ । ફિરતઈ હૂંતઈ આજુ મંડં અવસરુ લાધડ । તડ મંડં તૂરહં સ્વર્ણ
લક્ષ્યમૂલ્ય રત્નાવલી પતિત દિલાલી । નિધાનુ પુણ દિલાલિંડ । અનઈ ઘોડડ મૂયડ દિલાલિડ । 20
મંડં તંડં પુણ લોમિ જીતડ નહીં । તુસિયા હૂંતા તૂ રહં પાળીમરી દીયડી દિલાલી । શુકનઈ રૂપિ
તૂ રહં જલપાન વિષઈ પ્રેરણા કીધી । તં પુણ મોટેઈ પ્રાણરક્ષણ લક્ષણિ કાર્યિ ઉપસ્થિતઈ^૭
હૂંતઈ મંડ અલ્પુ પાળી પાનમાત્રુ અદત્તાદાનુ કરાવી ન સકિડઈ ।” ઇસં મળી કરી સૂર્યિ વિદ્યાધરિ
આપણા સેવક વિદ્યાધર તેડિયા । તિ અદૃશ્ય હૂંતા સર્વે દૃશ્ય હૂયા । તીંહં કન્હા મણિમાલ અ-
ળાવી નિમ્નાનુ અળાવિંડ । અનેરંડં ઘળંડં^૮ ધનુ અળાવિંડ । મૂયડ હૂંતડ જુ ઘોડડ સુ જીવાડિડ । 25

૧ ખ કાંઈ. ૨ ખ હર્ષિત. ૩ કમાં પડી ગયો છે. ૪ ખ ઘળંડ આગઈ.

૫ ખ હૂયઈ. ૬ ખમાં આ શબ્દના ઠેકાણે રૂપાં આવે બ્રહ્ પાઠ છે. ૭ ખમાં ત પડી-
ગયો છે. ૮ ખ ઘળંડ.

- सार्थवाह आगइ सूर्य विद्याधर भणइ 'सार्थवाह ! एउ ताहरउ घोडउ आपणउसाति' इसउं भणी करी सार्थमाहि आणी सार्थवाहु मेळिउ । धनु सार्थवाह आगइ मेळिउं । सार्थवाहु भणइ ' किसउ एउ धनु ?' सु भणइ 'काई एकु माहरउं, काई एकु कउतिग लगी परहंतउं अपहरिउं । तदा कालि राजऋषि विशदमुनि वचनि ज मूरहइं चोरी तणी निवृत्ति न हईयइ । स हवडां ताहरा
- 5 साहस दरसनइतउ मूरहइं चोरीनिवृत्ति ऊपनी । तिणि कारणि तुम्हैरहइं मइ धर्मगुरु भणी धनु पादभेट कीधउं ।' इसउं कहता सूर्य विद्याधर आगइ गुणधर भणइ—' जु धनु जेहनउं तइं हरिउं छइ, सु तेहरहइं पाछउं दइ । तिणि तिमइ जि कीधउं । पाछिलउं माहरउं धनु गुणधर तउं लइ ।' इसउं भणता सूर्य आगइ गुणधर कहइ—'अहो विद्याधर तउं एउ माहरउं धनु सगळं लइ । जिणि कारणि इसउं मइ मानिउं हंतउं "जु को माहरउ घोडउ जीवाडइ तेहरहइं हउं
- 10 सगळं आपणउं धनु आपउं ।" तइं माहरउ घोडउ जीवाडिउ, तिणि कारणि तउं माहरउं धनु लइ । किंच दान^१ पात्रि दीजइ । हउं पुण दानयोग्यु पात्रु नही; तिणि कारणि ताहरउं धनु कथमपि हिं लिउं नहीं ।' इसउं भणता गुणधर^२ आगइ विद्याधर भणइ—'हउं ताहरा उपदेशरहइं इणि भवि ऊरिणु नहीं हुउं । मइ मायालगी ताहरउ घोडउ मूयउ दिखालिउ तिणि कारणि किसी परिताहरउं धनु हउं लिउं ? माहरउं धनु तउं न लियइं, ताहरउं धनु हउं न लिउं । तउ पाछइ
- 15 एह धनरहइं कउणु धनिकु होइसिइ ?' सार्थवाहु कहइ—'धर्म जेहरहइं देसिइ तेउ^३ 'निकु होइ सिइ । तिणि कारणि आवि, जिम सर्थज्ञदेसिति धर्मि वेचां, लक्ष्मी कृतार्थ नीपजावां ।' तेहनइ वचनि विद्याधरि अंगी करियइ^४ हंतइ तेहे^५ बिहुं आपणी लक्ष्मी सप्तक्षेत्री माहि वावी । तउ पाछइ गुणधर मरी करी तउं लक्ष्मीपुंजु हयउ । हउं पुण ताहरा उपदेशइतउ सुपात्रि धनु दियतउ आयु पूरी करी व्यंतरु ऊपनउ । ताहरइ पुणिय करी हउं पुण आवर्जितु हंतउ तूरहइं आजन्मु^६
- 20 हितु कालोचितु वस्तु पूरउं ।' इसउं व्यंतर वचनु सांभली करी मूर्च्छा गयउ हतउं सीतोपचारइतउ मूर्च्छापगमइतउ जातिसमरण लही करी लक्ष्मीपुंजु प्रमोदपुंजु हयउ^७ । यावज्जीवु विशुद्ध^{१०} जिनधर्म प्रतिपाली करी अंतकाली अनसनु करी समाधिसउं मरी अच्युत देवलोकि देवु होई । पुनरपि मनुष्य भवु लही, दीक्षा छे, केवल ज्ञानु उपाडी, मोक्षि पहुतउ ॥
- लक्ष्मीपुंजकथां श्रुत्वा भव्याः स्तेयविवर्जनम् । कुरुध्वं येन वस्तूर्णं पूर्णं भवति मंगलम् ॥

१ उ तुम्हे. २ य प्रतभां आ जने जगडाओ वच्येने। पाठ क्षपतां छुटी गये।
 ३ य दानु. ४ य ०धर. ५ य तउ. ६ य करिइ. ७ य तेहं. ८ य आजन्म.
 ९ य हउ. १० य विशुद्धि.

७. चतुर्थ व्रत उपर कथा.

चतुर्थ व्रत विषय नागिल कथा लिखियइ ।

अहो ब्रह्मव्रतं मुक्तेः संमुखीकारकारणम् ।

गीयते नागिलस्येव विपदामुपदाहकृत्^१ ॥

तथाहि—महापुरु नामि पुरु । भोजु नामि राजा । लक्ष्मणु नामु श्रेष्ठि जिन धर्मु सर्व सार 5
मानइ^२ । तेहनी नंदा नामि विवेकिनी नंदनी^३ । स पुण सतीमतल्लिका परिणयन योग्य हूँती
पिता आगइ कहइ—

‘निरंजनं देशोन्मुक्तं निस्नेहव्ययमन्वहम् ।

धत्ते विवेकं दीपं यः परिणेता ममास्तु सः ॥

इसउं तेहनउं वचनु सांभली करी पिता चिंताकुलु हूयउ । जु जु तेहरहईं वर आवइ 10
तेह तेह आगइ ‘निरंजन’ इत्यादि श्लोक पढइ । को^४ एकु श्लोक परमार्थ वृत्ति करी परीखइ
नहीं । बाह्यार्थ वृत्ति करी परीखइ । तिणिहिं जि नगरि नागिलु नामि जूयारी^५ एकु छइ ।
सु पुणि रूपि करी जिसउ कंदर्पु हुयइ तिसउ छइ । तिणि नागिलि अनेरइ दिनि अनेकि
लंघन करी विरूपाख्यु^६ यक्षु आराधितु हूंतउ^७ प्रत्यक्षु हूयउ कहइ—‘अहो ! वर मागि ।’
तिणि भणिउं—‘जउ तउं मूरहईं तूठउ तउ जिसउ’ दीपु नंदा कहइ छइ तिसउ दीपु तउं 15
माहरइ घरि था ।’ यक्षि कहिउं^८—‘होइसु ।’ तउ पाछइ लक्ष्मण श्रेष्ठि तणइ घरि जाई करी
नंदा मागइ । श्रेष्ठि भणइ—‘नंदा जिसउ दीपु भणइ तिसउ दीपु जउ थाहरइ^९ घरि हुयइ तउ
नंदा लहइ ।’ तिणि भणिउ—‘आवी माहरइ घरि जोयउ ।’ श्रेष्ठि जोयइ तउ तिमहीं जि परि
दीपु देखइ । नंदा तेहरहईं परिणावइ । यक्ष प्रभावि दरिद्रता भावु नाठउ । लक्ष्मी प्रभूत
आवी । तथापि नंदा तिसइ दीपादि दर्शनाश्चर्यिहिं करी निरानंदाई जि हुयई । सु पुण नागिलु 20
स तिसी देवता समान रूप नायिका लहिऊ करी बूतव्यसन तणी निवृत्ति न करइ । जिम
जिम धनु हारइ तिम तिम नंदा स्नेह लगी लक्ष्मणु श्रेष्ठि पूरइ । जदपिहिं^{१०} धनु हारी नाहिरि
अपर पणांगना रमी घरि मउडउ आवइ, तथापिहिं नंदा सानंद थकी^{११} तेहरहईं परिचर्या
करइ । तउ पाछइ नागिलु आपणइ मनि चीतवइ—‘हउं एहरहईं प्रिउ^{१२} नहीं, जु एचडेई
अपराधि मूं ऊपरि रोषु^{१३} न करइ ।’ अनेरइ दिवसि तिणि नागिलि घणउं धनु हारिउं । 25

१ ५ ०षापहत्. २ ५ नमइ. ३ ५भां नंदिनी. ४भां ओ शप् ६ ७५२ पुत्रिका भावुं
दिप्यथु धजेधुं छ. ४ ५ कोइ. ५ ५ जुयारी ६ ५ ०पाधु. ७ ५ तउ. ८ ५ जिम.
९ ५ तः. १० ५ भणिउ. ११ ५भां जउ किमइ ताहरइ. १२ ५ वचपिहि. १३
५ यिकि. १४ ५ मिय. १५ ५ कोधु.

कितवहं कन्हा नाठउ वन माहि पडठउ । तिहां ज्ञानवंतु मुनि धर्मध्यानि वर्त्तमानु तिणि दीठउ । वांदी करी प्रस्तावि पूछिउ—‘ भगवन् ! माहरी भार्या सुभ सदभावइ हूँती भूरहइं चित्ति काई^१ न करइं ।’ इसइ पूछिइ हूँतइ महात्मा मनि चीतवइ ‘योग्यु छइ, एउ प्रतिबूझिसिइ;’ तिणि कारणि महामुनि कहइ—‘स विवेकिनी कांतु^२ पुणि विवेकवंतु परिणिवा कारणि विवेकु
5 निरंजनादि गुणु तिणि कहिउं । तउ विवेकु दीपु जु धरइ, सु मूरहइं वरइ । इसउ तेहनउ अभिप्राउ हूँतउ । सु अभिप्राउ को जाणइ नहीं । तइं दीपु निरंजनादि गुणु दिखाली करी परिणी ।

यतः—निगद्यतेऽञ्जनं माया नवतत्त्वच्छितीर्दिशा ।

स्नेहव्ययः प्रेमभंगः कंपः सम्यक्त्वखंडनम् ॥

तेहे मायादिके दोषे विवर्जितु विवेक^३ दीपु जु धरइ सु मूरहइं वरइ । तिणि पुण
10 जेतीवार तिसउ दीपु यक्ष विरचितु दीठउ, तेतीवार मौनवंत हूँती तइं परिणी । जेतलइ सती तेतलइ तूरहइं अपराधवंत ही विषइ न रूसइं । जेतलइ तउं अविवेकी एतलइ तू ऊपरि न तूसइं । तूरहइं चित्तिहिं न करइं ।” महासतीनउ सु समाचारु साधु भणितु अनइ विवेकु सांभली करी प्रति बूझइ । महात्मा कन्हइ जिसउ विवेकु पूर्वहिं काहिउं तिसउ विवेकु अनइ स्वदार संतोषवतु तदा कालि नागिलि अंगीकरिउ । धरि आवी स्नानु करी विधिवत् देवपूजा
15 करइ । सुपात्रहंरहइं दानु प्रवर्त्तावइ । यथेच्छ काम सुख भोगवइ । तउ पाळइ विवेकवंतु कांतु देखी करी नंदा सानंदा हूँती भणइ—‘शील सल्लि परिसिक हूँती जिन भक्ति कल्पता आजु मूरहइं सफल हुई । कांत जु मइं तउं विवेकवंतु दीठउ ।’ नागिलु भणइ—‘प्रियतमि ! जु मइं व्यसनु मेलही करी विवेकु अंगी करिउ, तेह अर्थ विषइ गुरुनउ आवेशु कारणु ।

यत उक्तम्—मनो न निश्चलं तावद्यावत्तत्त्वं न विंदति ।

20 विदिते तु परे तच्चे मनो नौरूप-काकवत् ॥

तेह दिवस हूँती तीहंरहइं एक चित्ता हुई । नागिल नंदा बिहुं आधि-राहितहं समाधि-सहितहं समान-धर्मरूप-कला-यौवनवंतहं तीहं तणी कायकांति अतिशय प्राप्त हुई । अनेरइ दिनि किणिहिं पर्वि नंदा पीहरि गयई^४ । नागिलु आपणा घरतणी सातमी भुइंनइ मणि कुट्टिमि देवपञ्चकोपमान शयनीय ऊपरि सूतउ चंद्रविंवि-दत्तलोचनु वर्त्तइ । कह^५ एक विद्याधरी
25 प्रिय-विरहिणी आकाशमार्गि जायती नागिलरहइं देखी करी सकाम हुई हूँती नागिल आगइ

आवी करी भणइ—‘ कामाग्नि संतप्त गात्र^१ हूँती हउं अहो महापुरुष ! तूरहइं शरण^२ आवी ।
 स्वामिन् ! स्वांग-संग-सुधा-तरंग-रंग-केली^३-सुखु मूरहइं करावि । हउं पुण, विद्याधर-शिरोमणि
 छइ हंसु विद्याधर तेहनी गेहिनी, तइं दीठइ तेह हूँतउ माहरउं मनु उब्बीठउं हूवउं । चंद्र
 नाम खेचरेश्वरनी हउं दीकिरी । नामि करी आगइ लीलावती, तइं आदरी तह हउं कर्महिं करी
 लीलावती होइसु । अथ मूरहइं जइ किमइ नहीं अंगीकरइ तउ तउं^४ नहीं हुयइ; अथवा हउं 5
 नहीं हुउं । ते तीवार धर्मज्ञ ! तउं किसउं खी-हत्या-पातकी नही हुयइ । पतितणी विद्या, पिता-
 तणी विद्या हउं सर्व्वइ जाणउं । ति विद्या तूरहइं देसु; पति अनइ पिता तूरहइं साध्य करिसु ।
 तिणि कारणि तउं^५ मूरहइं अंगीकरि । माहरउं वचनु अन्यथा म करिसि ।’ इसउं भणी
 करी तेहना पाद आपणइ मस्तकि धरिवा कारणि जेतलइ धाई तेतलइ परखी संस्पर्शु माहरां
 पगहीरहइं म हुउ इणि कारणि नागिलि जिम दहन हूँता दासता पाछा कीजइं तिम कीधा । 10
 तउ पाछइ स विद्याधरी कोप वरंगत हूँती आकाशगत अतीव रक्तलोचन थिकी अग्निवर्णु लोह-
 गोलु अतिविलोलु विकुर्वा करी नागिल तणा मस्तक उपरि मूंकइ । ‘ दाधउ रे ! दाधउ रे !’
 इसी परि गगन-गत हूँती बाहवइ । तेहरहइं बीहावइ । तउ पाछइ नागिल पंचपरमेष्ठि-नम-
 स्कार मनमाहि समरइ । नमस्कारनइ प्रभावि लोहगोलु विलइ गयउ । स विद्याधरी पराजित
 हूँती लजी करी अदृश्य हुई । नागिलु हर्ष-रोमांच-कंचुकितु गात्रु हुयउ । ‘ तुम्ह पाखइ पितृ 15
 मंदिरिहिं मूरहइं रति नहीं’ इसउं भणती हूँती नंदानइ रूपि नंदानइ स्वरि स खेचरी गृह-
 द्वारि आवी । परिवार कन्हा द्वारु ऊघाडा^६ वइ । नागिलु स्वरि करी नंदा ओलखतू हूँतउ खेचरी
 कपटा^७ शंका करी । संकीर्ण स्थानस्थु होईतउ नंदा बोलावइ—‘ हे अरविंदाक्षि दाक्षिण्य
 निधे ! यदि त्वं नंदासि तदा मामेहि । अथान्या कापि तदा धर्मनृप^८-प्रभावाद्भगतिर्भव ।’ इसा
 कथन कथनांतरु धर्मनइ प्रभावि स खेचरी स्तंभित गति हूँती, तेहनइ चरित्रि करी विस्मया- 20
 पन्न हूँती विद्याधरी आगइ ऊमी रही । नागिलु कपटांतराशंकी शीलरक्षा कारणि आपहे वतुं
 लियइ । सासन-देवता-दत्तु वेसु धरतउ हूँतउ गृहस्थितु जु छइ यक्षु दीपु तेह आगइ इसउं^९
 कहइ—‘ अहो आराध्य ! नंदानइ लेभि मइं तउं गृह दीपंता पमाडिउ हूँतउ । सांप्रतु हउं
 कृतकृत्यु हूयउ । विरूपाक्ष^{१०} यक्ष तउं आपणइ थानि पहुचि ।’ तउ दीप हूँती भाषा नीसरी
 ‘जां तू^{११} जीविसि तां हउं तू सरिसउं^{१२} रहिसु ।’ तथा शील महिमा देखी करी स खेचरी 25
 अति रंजित चित्त हूँती प्रभात समइ महाविस्तरि दीक्षा महोत्सवु करावइ । सूर्योदयहिं^{१३} दीप्र-

१ भभां गात्र नथी. २ भ शरणइं. ३ भभां केवली. ४ भभां तउं नथी.
 ५ भ तू. ६ भ ऊघडा. ७ भभां कपटा शब्द नथी. ८ भभां नृप शब्द नथी.
 ९ भ इंसु. १० भ विरूपाक्ष. ११ भ तउं. १२ भ सरिसुओ. १३ भ
 सूर्योदयहिं.

માસુ જુ જઈ યક્ષદીપુ તિણિ અનુગમ્યમાનુ વિસ્મય-સ્મેર-વિલેચનહં લોકહં વિલેચ્ય-
માનુ નાગિલુ ભવસમુદ્રકૂલિ ગુરુપાદ-મૂલિ પહુતઽ । નંદા સાહિતુ દીક્ષા લે કરી દુસ્તપ-તપ
ક્રિયા-કલાપ કરતઽ હૂંતઽ ગુરુ સરસઽ^૧ વિહરિઽ । રાતિ^૨હિં યક્ષ-દીપ તણહ પ્રબોતિ શ્રુત
પાટુ કરતઽ થોડે દિવસે જ્ઞાત-જ્ઞાતવ્યુ^૩ ગીતાર્થ-શિરોમણિ હૂયઽ । સંજમ પ્રહણ પૂર્વિહિં આયુઃ
૬ કર્મુ બાંધઽ^૪ હૂંતઽ, તિણિ કારણિ હરિવર્ષ ક્ષેત્રિ કલ્પવૃક્ષ તલિ નંદા સ્નેહ લગી જુગલિયઽ
હૂયઽ । સુ જુગલુ ભાગ્યશેષ તણહ પ્રભાવિ સ્વર્ગભોગ ભોગવી કરી મહાવિદેહી ક્ષેત્રિ મનુષ્યતા
લહી સિદ્ધિહં ગયઽ ।

શીલં સુવર્ણાભરણં પરીક્ષાદીરાન્વિતં નાગિલવન્નિધાય ।

આ સંસૃતિં સારરમામવાપ્ય શ્રેયઃ શ્રિયં ભવ્યજના લભધ્વમ્ ॥

10

॥ ચતુર્થવ્રત વિષદ નાગિલ દ્યૂતકાર કથા સમાપ્તા ॥

૮. પંચમ વ્રત ઉપર કથા.

પરિગ્રહ પરિમાણ કરણ^૫વિષદ વિદ્યાપતિ મહીપતિ કથા લિચ્ચિયદ્ ।

પરિગ્રહપરિમાણાખ્યવ્રતકલ્પદ્રુદ્ભુતઃ ।

નિષિધ્યમાનમપ્યર્થે દદ્યાદ્વિદ્યાપતોરિવ ॥

- 15 પોતનપુરિ નગરિ ધનદ જિમ ધનપતિ વિદ્યાપતિ હસદ નામિ શ્રેષ્ઠિ અતિ વિદ્યાયતુ હૂયઽ ।
તેહનહ^૬ શ્રંગારસુંદરી હસદ નામિ શ્રેષ્ઠિની રૂપિ કરી જિંસી સુરસુંદરી હુયદ તિસી । તિ બે જિન-
ભક્ત અનંતફલ લાભ વાંઢા કરી સપક્ષેત્રીતલિ^૭ ધનવીજુ વાવતાં હૂંતા યથાકાસુ વૃષ-પોષણ
કરદ્ । ધનુ ડ્યાર્જતાં^૮ જિનધર્મુ વિધવત્ કરતાં સુખમય હર્ષમય વિસ્મયમય સમય નીગમતાં
હૂંતાં તીહરહદં અનેરદ્ દિવસિ રાત્રિ સમદ્ સ્વપ્રમાહિ વિદ્યાપતિરહદં કા એક લી કહદ્-‘હઽ
20 તાહરા ધરની લક્ષ્મી, ઇતલ દિવસ તાહરદ્ પુણ્ય ગુણિ કરી બાંધી હૂંતી તુરહદં વશિ^૯હૂંતી ।’
હવ^{૧૦}હઽ દૈવિ મોકલી^{૧૧} તિણિ કારણિ આજુ હૂંતી દસમદ્ દિવસિ તાહરા ધરહૂંતી જાહસુ ।’
હસઽં દુઃશ્રવુ વચનુ તેહનઽં વિદ્યાપતિ સાંભલી કરી જાગિઽ । ‘દરિદ્રુ હઽં હોહસુ^{૧૨}’ હસી-
પરિ ચિંતાવસ્થુ હુયઽ । પ્રભાત સમદ્ શ્રંગારસુંદરી વિદ્યાપતિ ચિંતાપતિતુ દેસી કરી મળદ્^{૧૩}
‘કાંત ! રવિ બિંબજિમ તુમ્હારદ્ મુણિ માલિન્યુ અદૃષ્ટપૂર્વકુ કિસદ્ કારણિ આજુ દીસદ્ ।’
25 સ્વપ્રસ્વરૂપિ વિદ્યાપતિ મળિદ્ હૂંતદ્ પુનરપિ શ્રંગારસુંદરી મળદ્^{૧૪}-‘નિર્વાણ નગર પ્રદેશિ નિષે-

૧ ખમાં સરિસડ. ૨ ખમાં રાતિહિંના બદલે તિહિં શબ્દ છે. ૩ ખમાં જ્ઞાતવ્ય. ૪ ખ બાં-
ધતઽં. ૫ ખમાં કરણ શબ્દ નથી. ૬ ખ તહં. ૭ ખ તાલિ. ૮ ખ ડ્યાર્જતા. ૯ ખ વશ. ૧૦ ખ હિષ.
૧૧ ખ મોકિલી. ૧૨ ખ હોહસિડ. ૧૩ ખ મળદં. ૧૪ ખ મળદં.

धार्गला लक्ष्मी संतंहरहइं हृदय-शल्य-तुल्य जइ जाइ तउ जाउ । विवेकु एकु सर्व-समी^१हित-संपादकु
तुम्हकन्हा म जाइजिउ । तथा धनतणउं फल सुपात्र-दानु^२ सु^३ तुम्हे भव्यपरि^४ एतला दिवस
सीम लीधउं । मोक्षमार्ग भंगविषइ वाडि ए लक्ष्मी जइ भाग्यवशि भागी तउ ताहरी पुण्यवृत्ति
जागी । तिणि कारणि हर्ष^५ स्थानि किसइ कारणि विषादु करउ । किसी परि ए लक्ष्मी दसमइ
दिवसि जाइसिइ । आत्मायत्त हूँती आजू^६ जु सतक्षेत्री माहि वावउ । परिग्रह परिमाण वस्तु 5
करउ । असुमकाल तणउं हरणु करउ । ' इसी प्रियतमा भाषा सांभली करी हर्षितु हूँतउ प्रभाति-
हिं जि समस्त लक्ष्मी सतक्षेत्री वेचइ । देहमात्रोपयोग्यु स्वल्पु धनु राहवी करी मध्य^७ दिनि जिन-
पूजा करी इसउं कहइ- 'एक श्रृंगारसुंदरी भार्या, एक शय्या, बि वल, पात्रु एकु, आहारु दिन-
भोजन मात्रु मूकी^८ करी अपर समस्त वस्तु परिग्रह करण नियमु । जिनेंद्र सेवा निमित्तु घणू
वस्तु धरउं ।' इसी परि परिग्रह प्रमाण करी समस्तु दिवसु धर्मध्यान परायण थिकउ नीगमइ । 10
' धन पाखइ प्रभाति किसी परि याचकमुख देखीसिइ । इणि कारणि रात्रि समइ लोकि सूतइ
हूँतइ देशांतरि गमनु करिवा युक्तु ।' इसउं श्रृंगारसुंदरीसउं आलोची करी सूतउ । रात्रि प्रहर
द्वय समइ देशांतरि चलिवा जउ ऊठिउ तउ घरु तिमिहिं^९ जि धन-भरिउं देखइ । तउ विस्मया-
पसु हूँतउ विषापति प्रियतमा प्रति भणइ- 'दसमइ दिनि दैवि आकर्षितइ^{१०} जि हूँति श्री जाइसिइ,
दस-दिवस-सीम दीयमानइ हूँती माहरा घर हूँती नहीं जाइ । तिणि कारणि "धनदानु धनक्षय- 15
हेतु, धनतणउं अदानु धन-संचय-हेतु" इसउं मुग्धजन मुधा बोलइ ।

न याति दीयमानापि श्रीश्चेदीयत एव तत् ।

तिष्ठत्यदीयमानापि नो चेदीयत एव तत् ॥

इसी वार्त्ता तणइ विस्मयरसि वर्त्तमानहं हूँता तीहं^{११} रहइं सूर्यु ऊगिउ । बीजइ दिनि पुणि
तिमिहिं^{१२} जि लक्ष्मी सुपात्रि देवी करी परिग्रह परिमाण करी सूतउ । प्रभाति तिमिहिं जि श्री 20
देखइ । वली तिमिहिं जि ऋद्धि सुक्षेत्रि वावइ । इसी परि नव-दिवस-सीम करइ । इसउं कांई^{१३}
एकु सुपात्र^{१४} दानु प्रवर्त्ताविउं जिसइ कल्पद्रुमाधि देवीरहइं पुण विस्मउ उपनउ । ' पूर्व-
पुण्य-पयःपंकु मुक्ति-मार्गरहइं दूषकु श्रीनउ पूरु मूरहइं^{१५} प्रभाति शोषि जाइसिइ ' इसी परि
हर्ष-पूरितु हूँतउ रात्रि सूतउ । स्वम माहि श्री आवी करी भणइ- ' अहो महापुरुष ! ताहरां^{१६}
दान-धर्महं करी दुष्टु दैवु दूरि कीधउ, हउं^{१७} जायती वली थाहरावी ।

25

- १ ५ सामी० २ ५ दान. ३ ५ भां सु नथी. ४ ५ पदि. ५ ५ हर्षि.
६ ५ आजू. ७ ५ मध्य. ८ ५ मुंकी. ९ ५ तिमिहिं. १० ५ कर्षितइ.
११ ५ तीहं. १२ ५ तिमिहिं. १३ ५ इसुंकाइ. १४ ५ सुपात्रु. १५ ५ मूर.
१६ ५ ताहरा. १७ ५ हूं.

અત્યુગ્રપુણ્યપાપાનામિદૈવ ફલમશ્રુતે ।

इति सूक्तं त्वयाकारि मत्तिसार ! यथातथम् ॥

कदाचन न भुञ्चामि तदहं सदनं तव ।

यथेच्छं भाग्यभङ्गीभिरुत्सङ्गीकृत भुञ्क्ष्व माम् ॥

- 5 તદા કાલિહિં જિ જાગિઝ હૂંતઝ ભાર્યા આગિલહ ગમહ સ્વમ્-વિચારુ કહહ । પ્રતિજ્ઞા નિર્વાહ નિમિત્તુ કહહ—‘ પ્રિયતમિ ! ભોગમાત્ર ફલિ શ્રીદાન-વ્યસનિહિં જિ હા માહરઝં જન્મુ જાહસિહ । મુક્તિફલિ તપિ કિસી પરિ પ્રવર્તિસુ । કદા કાલિહિં લોભ-લોલિતુ મનુ નિયમ-ભંગુ પુણ કરાવિ-સિહ । તિણિ કારણિ શ્રી-પૂર-પૂરિતુ મંદિરુ મૂંકી^૧ કરી કિણિહિ દેરાંતરિ જાહયહ । તઝ શ્રી પ્રહતહ^૨ છૂટિયહ ।’ ઇસઝં ભાર્યાસઝં આલોચી કરી જિનર્બિંબ કરંડિકા ડપાડી કરી શ્રંગાર-
10 મુંદરી માત્ર પરિવાર હૂંતઝ બાહિરઝ નીસરિઝ । પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સમરણા કરતઝ નગરહ-તઝ ચાલિઝ । નગરિ ઇકિ જાઈ કરી સૂતઝ । તિહાં અપુત્રુ રાઝ વિળઠઝ । પ્રધાન પુરુષે પાંચ દિવ્ય અધિવાસિયા,^૩ જિહાં વિદ્યાપતિ હૂંતઝ તિહાં આવિયા । ઘોડઈ હેષારવુ કીધઝ । છત્રુ આવી માથહ રહિઝં । ચામર વિહુંગમે^૪ ઢલિવા લાગા । પટ્ટહસ્તિ ગલ્ગાર્જિકરણ પૂર્વુ^૫ તીર્થજલપૂર્ણ કલસે કરી, રાજ્યામિષેકુ કરી, ભાર્યાસહિતુ ડપાડી કરી, શુંડાદંડિ કરી, કુંભસ્થલિ ચડાવિઝ ।
15 તઝ પાછહ મંત્રિ સામંત મંડલેશ્વર વિસર^૬ પરિવ્રતુ રાજસૌધ ડપરિ આવતઝ મનમાહિ^૭ ચીંતબહ ‘જિમ પૂનિમનઝ ચંદ્રમા મેહ-પટલ’ હૂંતઝ નીસરિઝ રાહુપ્રસ્તુ હુયહ, તિમ હઝં અલ્પ-ધન-પંક હૂંતઝ^૮ કથમપિ હિં નીસરિઝ, પ્રાજ્યરાજ્ય મહા-પંક માહિ^૯ પાડિઝ ।’ મદ્રાસનિ બહસાભી કરી મહામાત્ય રાજ્યામિષેકુ કરાવહં । વિદ્યાપતિ મળહ—‘^{૧૧}મૂરહં રાજ્ય માહિ^{૧૨} કાર્યુ નહીં ।’ પ્રધાન કહહ—‘ ઇમ કિમ હુયહ । દેવતા^{૧૩} તૂરહં રાજ્યુ દિયહ ।’ વિદ્યાપતિ મળહ—‘ તથાપિ હિં
20 મૂ રાજ્યિ કાર્યુ નહીં ।’ ઇસી પરિ વાર વાર રાજ્યામિષેક-નિષેધુ કરતહં હૂંતહ આકાશ-ભાષા ડ્ઝલ્લી—‘ અજી ભોગ-ફલ પ્રમૂતુ કર્મુ છહ, તિણિ કારણિ રાજ્યલક્ષ્મી-પાણિ-પીડનુ કરિ ।’ ઇસઝં નિજ-ભાગ્ય-દેવતા-વચનુ સાંભલી કરી સિંહાસનિ જિનૈંદ્ર-પ્રતિમા બહસાલી કરી તેહનહ પાદપીઠિ આપણપહં બહસી કરી જિનપ્રતિમા રહં રાજ્યામિષેક તળહ વ્યાજિ આપણપારહં ત્રિભુવના-ધિપત્ય નિમિત્તુ અમિસિંચાવહ । જેતલઝં અંગી કરિઝં છહ તેતલઝં આપણહ લેચહ કરી બીજઝં
25 સમસ્તુ વસ્તુ શસ્ત^{૧૪} હસ્તિ તુરંગમ માંડાગારાદિકુ જિન નામાંકિતુ કરહ । સદા તીર્થયાત્રાલિ પ્રમાવના કરાવહ । દેવગૃહ કરાવહ । જિનર્બિંબ ભરાવહ । અમય-ઘોષણા અમારિ-ઘોષણા કરાવહ ।

૧ ખ મૂકી. ૨ ખ તઝ. ૩ ખ ઘાસિયાં. ૪ ખ વિહુ. ૫ ખ પૂર્વ.

૬ ખમાં આ શબ્દ ઉપર સમૂહ આવું દિપ્ત્ય ક્ષેત્રું છે. ૭ ખ માંહિ. ૮ ખ પટલ.

૯ ખ હૂંતઝ. ૧૦ ખ માંહિ. ૧૧ ખ મું. ૧૨ ખ માંહિ. ૧૩ ખ તૂ.

૧૪ ખ માં શસ્ત શબ્દ નથી.

लोककन्हा करु न लियइं । कहइ 'अहो ! लोकउ जु राज^१भागु आवइ सु धनु धर्मि हिं जि वचउ ।' तउ पावइ जिनधर्मनइ एकातपनि राज्य प्रवर्ततइ^२ हंतइ 'मारि' इसा अक्षर कंदर्पनाम मूकी करी अनेरइ थानकि, न केवलं जीवविषइ को^३ न कहइ अजीव छइं जि शूत-माहि सारि तीही आगइ को न कहइं मारि । जिमजिम विद्यापति राजा धनु वेचइ तिमातिम तेहनी भाग्यदेवता राजमंदिरि धनु वरसइ । अनेरइ दिनि समीपगत राज्येंद्र मिली करी तेहना राज्य 5 रहइं लेवा आविया । विद्यापति धर्म मूकी बीजी वात जाणइ नहीं । जिनाधिष्ठायक छइं यक्ष तेहे तीहंरहइं रोग उपजावी करी नासविया । विद्वेषियां^४ तणउं विकटु कटकु देखी करी विद्यापति चित्ति चीतवइ 'अहो ! शक्र-विक्रमवंत शत्रु राजेंद्र छइं, तेई धर्मतणइ प्रभावि भाजी गया । मूरहइं अल्प परिग्रहता देखी करी महापरिग्रह शत्रु लोक जिणिवा कारणि आपणा सेवक^५ भणी धर्मि निश्चइ साहाय्यु कीधउं । 10

तदहं यद्यमुं सेवे त्यक्त्वा शेषपरिग्रहः ।

तदंतरायभंगेपि भवत्ययमुपक्रमः ॥

इसउं चीतवी करी श्रृंगारसुंदरी-संभवु श्रृंगारसेनु सुनु राज्य बइसाली करी संजमसूरि समीपि संजमु ले करी कल्याणमउ आपणउ आत्मा तपोमि तापि सूझवी करी विद्यापति राजरूषि देवलोकि गयउ । मनुष्य देव भव पंचकि हूयइ हंतइ मुक्ति गयउ । 15

विद्यापतिं कृतपरिग्रहमानयामं श्रुत्वा बुधा भवत संपदि निस्पृहा भोः ।

येन स्वयंवरबधूः शिवसंपदेषा जातस्पृहा क्षिपति वः स्रजमाशु कंठे ॥

इति परिग्रह परिमाण करण व्रतफल विषइ विद्यापति राजरूषि कथा समाप्त ॥

९. षष्ठ व्रत उपर कथा.

दिक्परिमाणव्रत करणविषइ सिंह कथा लिखियइ ।

20

गतौ संकोचयत्येव यः स्वदिग्विरतिव्रतम् ।

संसारलंघनोत्ताल^१ फालारंभः स सिंहवत् ॥

तथाहिः—वासंती नामि नगरी, कीर्त्तिपाल नामि राजा, भीमु नामि तेह तणउ पुत्रु । पुत्रही^२ कन्हा अति वल्लभु सिंह नामि श्रेष्ठि । सु पुणु^३ परम श्रावकु जिन-भक्ति-वंतु वर्तइ । अनेरइ दिनि सभामाहि कीर्त्तिपाल राजा सिंह^४ श्रेष्ठि मुख-कमलु अमर जिम जोयतउ हंतउ 25

१ ॥ राजु.

२ ॥ प्रवर्तिइ.

३ ॥ कोइ.

४ ॥ बेसिया.

५ ॥

सेव तणी.

६ ॥ फला.

७ ॥ हीं.

८ ॥ पुण.

९ ॥ सिंह.

- वर्त्तइ । तेतलइ प्रस्तावि प्रतीहार आवी राजेंद्ररहइं वीनवइ—‘महाराज ! तुम्हरहइं देखण-
हार एकु^१ पुरुष दिव्याकारु द्वारि आविउ छइ ।’ राजा भणइ ‘माहि मेल्हि ।’ तउ पाछइ
प्रतीहारि मुक्तु हंतउ सु पुरुष माहि आवी राजेंद्र रहइं प्रणमी करी, आसनी समासीनु वीनवइ
‘महाराज ! नागपुर नामि नगर, तिहां चंद्रु नामि नरेंद्र, रत्नमंजरी नामि रात्री । तीहंणी गुण-
५ माला नामि दीकिरी । स ताहरा पुत्र भीमरहइं देवा कारणि स्वामिन् ! तुम्हकन्हइ^२ हउं
पाठिविउ^३ । तिणि कारणि, अहो महीपाल ! स राजपुत्रिकारूप शोभा करी रतिरहइं दत्तजब^४
पत्रिका वर्त्तइ । रूप-लक्ष्मी करी जित-लक्ष्मी-पुत्रु जु छइ भीम नामि तुम्हारउ पुत्रु तेहरहइं
प्रमाण करउ ।’ दूति इसइ अर्थि वीनविइ हंतइ सिंहश्रेष्ठि मुख सामुहउं जोयतउ हंतउ कीर्त्ति-
पाल राजा भणइ—‘सिंह श्रेष्ठिन् ! आपणपां^५ रहइं आगे भेदु को नहीं । तिणि कारणि माहरइ
१० थानकि थाई, तुम्हे भीम नागपुरि लेकरी पुहुचउ^६ । बांधव ! एउ संबंधु करउ ।’ दिग्विरति-
विरति-व्रत-भंग अनइ अनर्थ-दंड-विरति-व्रतभंग भयभीतु हंतउ सिंहु अधोमुखु थाई रहिउ ।
राजेंद्ररहइं ऊतरु न दियइं । लगार एक कुपित-लोचनु^७ हंतउ राउ भणइ—‘किसउं बांधव’,
एउ संबंधु बंधुरु नहीं जु तउं ऊतरु कोई न दियइं ।’ आकार इंगितादिकहं चिन्हइं करी
सकोपु राउ जाणी करी सुधाशीतल वाणी राउ जिम शीतलु थाइ, तिणि कारणि सिंहु बोल्ह
१५ ‘ईहां हंतउं जोयण सउ अधिकेरउं नागपुरु हुयइ । इणि कारणि व्रतभंग-भ-वशइतउ हउं
नागपुरि न जाऊं ।’ इसइ भणिइ हंतइ सिंह ऊपरि कीर्त्तिपाल राउ कोपि चडिउ । जिम घृत
सेकी करी वैश्वानरु ज्वलइ, तिम प्रज्वलिउ । तउ राउ कोपवशि हंतउ भणइ ‘जइ किमइ
जोयण सय ऊपरि नहीं जाइ, तउ हउं तूरहइं बांधी करी जोयण सहस्र ऊपरि निक्षिपाविसु ।’
तउ सिंहु समुत्पन्नमति हंतउ पुनरपि भणइ—‘महाराज ! ताहरउ विरहु हउं सही सकउं नहीं;
२० तिणि कारणि अहंकार रहितु हंतउ जोयण सय ऊपरी हउं जाउं नहीं; इसा ऊतर तुम्हं
आगइ कहिउं^८ ।’ इसइ वचनि राउ उपशांत कोपानलु^९ हंतउ सरसउं प्रबलु बलु दे करी
भीम सरसउं^{१०} सिंहु चलावइ । कटक आगइ, कुमार भीम आगइ भाणिउं—‘जं काई सिंहु
कहइ तं तुम्हे करिवउं ।’ तउ पाछइ राजभियोगि अकामूथिकउ सिंहु भीमकुमार सरसउ
चालियउ^{११} हंतउ कुमार आगइ संसाराऽसारता^{१२} गुप्तवृत्ति करी कहइ ।
२५ बहिरंतर्विपर्यासः स्त्रीशरीरस्य चेद्भवेत् ।
तस्यैव कामुकः कुर्याद् गृध्र गोमायुगोपनम् ॥

१ ५ भां एकु पुरुषु शब्दो नथी. २ ५ तुम. ३ ५ पाठविउ. ४ ५
जयदत्त. ५ ५ आपणपा. ६ ५ पुहुचउ. ७ ५ लोचन. ८ ५ बांधव.
९ ५ कहवुं. १० ५ सरस. ११ ५ सउं. १२ ५ चालिउ. १३ ५ भां
ऽसार आऽला अक्षरे पडी गया छे.

યકૃત્સાકૃત્ત્વગ્લ્હેષ્વમજ્જાસ્થિપરિપૂરિતાઃ ।

સ્નાયુસ્યૂતા બહીરમ્યાઃ સ્ત્રિયશ્ચર્મપ્રસેવિકાઃ ॥

તત્ત્વ મીમ કુમારરહઈ મહોપશમ વશદતત્ત્વ ભવવાસના ટૂટી ગઈ । મુક્તિકન્યાનુરક્ત ચિત્તુ
હૂંતત્ત્વ મીમુ કુમારુ શ્રી^૧અનઈ સ્ત્રી તૃણહી સરીષી ન દેસઈ । જોયણ શત માર્ગિ આવિડ હૂંતત્ત્વ
સિંહુ આઘડં પીયાણડં^૨ કરઈ નહીં । જેતીવાર બીજા મહતા પૂછઈ તેતીવાર કૂડા ઉત્તર કરઈ । 5
જડ દિન ૫-૬ હૂયા તિહાં તડ પાછઈ બીજે મહતે મીમકુમાર આગઈ કહિડં ‘કુમારવર !
રાજેન્દ્રિ અમ્હ આગઈ સિંહદ્વાનડં ઇસડં^૩ કહિડં છઈ-“ જઈ કિમઈ કિહાઈ ગયડ હૂંતત્ત્વ સિંહુ
આઘડ ન ચાલઈ તડ તુમ્હે બલત્કારિ સિંહુ બાંધી કરી આઘડં પિયાણડં કરાવિજિડ । ”
તિણિ કારણિ જડ તુમ્હે મળડ, તડ સિંહુ બાંધી કરી ચલાવિયઈ । મીમુ કહઈ-‘આજુ જડ
પિયાણડં આઘડં^૪સિંહુ ન કરઈ તડ કાલિ તુમ્હે રાજાદેશુ કરીજિડ ।’ ઇસડં મંત્રિવચનુ 10
પ્રકાંતિ મીમુ સિંહ આગઈ કહઈ । સંસાર નિરાસ બુદ્ધિ હૂંતત્ત્વ સિંહુ મીમ આગઈ કહઈ-

ન કિં ચિદન્ન સંસારે નિસ્સારેઽસ્ય શરીરિણઃ ।

શરીરમપિ ન સ્વીયં સ્વીયમસ્તીહ કસ્ય ચિત્ ॥

ઈત્યાદિ વૈરાગ્ય કારકુ બહુ મળી કરી કટક હૂંતત્ત્વ રાત્રિ સમઈ પ્રાહરિક લોકિ સૂતઈ
હૂંતઈ નીસરિડ, કુમારુ ડુણ સરસડ નીસરિડ । કિણિહિં ગિરિવેણોદેસિ જાઈ કરી પાદપોપ- 15
ગમનુ અનશનુ^૫કરિસુ । તડ તિ મહામાત્ય માહરડં કિસડં કરિસિંઈ । કિમ મૂરહઈ બાંધી લે-
સિંઈ । જુ શરીરુ લેસિંઈ, સુ હડ પહિલિડં મૂકી^૬રહિસુ ।’ ઇસડં મળી કરી મીમ આગઈ આઘડ
જાઈવા લાગડ । મીમુ મળઈ ‘મૂરહઈ તુમ્હેઈ જિ શરણુ ।’ ઇસડં મળતડ સરસુ જુ ચાલિયડ^૭ ।
ગિરિણકિ જાઈ શુદ્ધ શિલાતલિ વિહું પાદપોપગમનુ અનુશનુ કીધડં । પ્રમાતિ પ્રધાન મહામાત્ય
કુમાર મીમ સિંહ શ્રેષ્ઠિ વિહુંરહઈ અદેસતા હૂંતા પાદાનુસારિ નીસરિયા । ઘણી મુઈ ગયા । 20
કિણિહિં પર્વતિ શિલાતલગ્રહીતદિક્ષ કૃતપાદપોપગમન સિંહ મીમ દેસી કરી વિલક્ષ વદન
થિકા પ્રણમી કરી ચાટુકારકરણપૂર્વુ ઘણડં સ્વમાવઈ । પાયે^૮લાગી મનાવઈ-‘પસાડ કરી
અમ્હારુ અપરાધુ સ્વમિજિડ । ઊમા થાડ, જિમ નાગપુરિ જાઈઈ^૯ । એડ વૃત્તાંતુ જાણી કરી તિલહં
જિમ ઘાણઈ ઘાતી રાડ કીર્તિપાલ અમ્હરહઈ પીઠાવિસિંઈ । તિણિ કારણિ તુમ્હે કૃપાસમુદ્ર
અમ્હ ઉપરિ કૃપા કરી અમ્હ સામુહડં કાંઈ દેસડ નહીં ? કાંઈ^{૧૦}અમ્હસડં બોલડ નહીં ?’ 25

૧ ખમાં સ્ત્રી નથી. ૨ ખ પયા. ૩ કમાં આ શબ્દ પડી ગયો છે. ૪ ખમાં
આ શબ્દ નથી, કમાં પશુ પાછળથી હાંસિયામાં લખવામાં આવેલો છે. ૫ ખમાં અન અક્ષરો
પડી ગયા છે. ૬ ખ મૂકી. ૭ ખ ચાલિસડ. ૮ ખ પાય. ૯ ખ જાઈયઈ. ૧૦ ખ કાંઈ.

इत्येवमादिकु बहुधा भणी करी महामात्यहं विलक्षहं पाळा वली सु वृत्तांतु कीर्त्तिपाल मही-
पालरहइं जाणाविउ । सिंह^१ बध्यु, कुमार परिणाविउ^२ । इसउं राउ मनि चीतवतउ हूंतउ,
विहलउ तिहां आविउ । इसइ महाविरुद्धइ मनि हूंतइ^३ राउ ति महापुरुषु महासत्त्व सिंह-व्याघ्र-
चित्रक-शूकर-वृक-प्रमुख-दुष्ट-स्वापद-संसेव्य पद देखी करी मनि चीतवइ 'महासप्रभाव
5 ए महासत्त्व, मइं ए पराभवी नहीं सकियइं । किंतु भक्ति सेवा योग्य ए ।' इसउं ध्यायतउ
हूंतउ^४ राउ तीहं कन्हइ गयउ ।

स्वापदैर्दत्तमार्गं तं मार्गितं वीक्षणान्यपि ।

નમંતં ચાટુમંતં ચ નેક્ષાં ચક્રતુરપ્યમ્ ॥

10 માસોપવાસાવસાનિ સુરાસુર-નરાધીશ-સંસેવ્યમાન શુદ્ધધ્યાનાનલ-દગ્ધકર્મેધન-વિતાન
મુક્તિપદ પ્રાપ્ત હયા ।

न योजनशतादूर्ध्वं यामीति तव निश्चयः ।

असंख्यैर्योजनैर्मित्र मां मुक्त्वा किमगाः शिवम् ॥

इसीपरि विलपतउ हूंतउ राउ सिंह अनइ भीम बिहुं रहइं संस्कार करी आपणपइं
शोकानल दह्यमान-मानसु हूंतउ देवे संबोधिउ, भणिउं^५—' महाराज ! शोकु तीहંनउ कीजइ
15 जि अकृत कृत्य हुयइं । ए महात्मा स्तुत्यपाद' इसीपरि तउ पाळइ, पाळउ वली राउ वासंती
नगरी गयउ ।

संकोच्य सिंह इव सौवर्गतिं यथाप श्राद्धाग्रणीर्ज्ञगिति भीमयुतः ससिंहः ।

उच्चैः पदं प्रमदमंदिरमिदृशर्म भव्यास्तथैव विलसंतु वसंतु तत्र ॥

॥ दिગ્ગતવિષઇ સિંહશ્રાવક કથા સમાપ્તા ॥

૧ ખ સિંહ. ૨ ખ પરિણાવિષા. ૩ ખમાં હૂંતइ પછી મનિ શબ્દ છે. ૪ ખમાં આ શબ્દ નથી, ક્રમાં પણ પાછળથી ઉમેરવામાં આવ્યો છે. ૫ ખમાં આ શબ્દ નથી.

૧૦. સસમ વ્રત ઉપર કથા.

મોગોપમોગ પરિમાણ કરણ વ્રત વિષદ્ધ ધર્મ તળી કથા લિલિયિદ્ધ ।

કૃતી મિતીકૃતાહારઃ સસમવ્રતલીલયા ।

૫ મુચ્યતે સંચિતેનાપિ કર્મરોગેણ ધર્મવત્ ॥

તથાહિ—શ્રીનિવાસકમલુ શ્રીકમલુ ઇસદ્દ નામિ નગરુ । દૂરીકૃતાઽસ્યુ સ્યુ ઇસદ્દ નામિ રાજા । 5
જેહનઝુ સ્વદ્ગુ જિસઝુ શત્રુ-કાલરાત્રિ તળઝુ દર્પણુ હુયદ્દ ઇસઝુ લેકે દીસદ્દ । સુ પુણ ગુણવંતુ
કલાવંતુ લક્ષ્મીવંતુ મોગી ત્યાગી જિમ સ્વર્ગિ શક્ત રાજ્યુ કરદ્દ તિમ રાજ્યુ કરદ્દ । અનેરદ્દ
દિવસિ રાજસભા માહિ નૈમિત્તિકુ ઇ[કુ]^૧ કહદ્દ—‘મહારાજ ! ઇણિ વરસિ^૨ ઇસઝુ પ્રહયોગુ દુષ્ટુ પઢિઝ-
લ્લદ્દ, જિસદ્દ બારહવરસ દુર્મિશ્નુ પઢિસિદ્દ ।’ રાજા પ્રધાનહં સામુહઝં જોયદ્દ । પ્રધાન મળદ્દ—‘મહા-
રાજ ! ઇહના વચનનઝં સંવાદુ આગદ્દ અનેકિ વાર અઘંરહદ્દ હુયઝ । તઝ પાલ્લદ્દ તિણિ નૈમિત્તિકિ^૩ 10
વચનિ કરી, જિમ વાતિ કરી તૃણ ધૂજદ્દ તિમ, રાજેંદ્રનઝં મનુ ધૂજિઝં । તઝ પાલ્લદ્દ રાજેંદ્રિ તૃણ કળ
સંપ્રહુ કીધઝ । તથા કળ-તૃણ-સંપ્રહળ-વ્યગ્રિ સમગ્રિ જનિ હુયદ્દ હંતદ્દ તદાકાલિ^૪ કા એક
દુર્મિશ્ન્યવર્ણિકા^૫ આવી । તઝ રાઝ મનિ^૬ ચીતવદ્દ—‘હા ! નિર્ધાન્ય નિર્ધન જન કિહાં જાદ્દ-
સિદ્દ, કિમ થાદ્દસિદ્દ^૭ ।’ ઇસી ચિંતા કરી સંતસચિત્ત રાજેંદ્રરહદ્દ વર્તતા હંતા પ્રમોદનિમિત્તુ
આસાઢમાસનદ્દ પહિલે જિ પક્ષિ દિવસસમદ્દ પૂર્વ વાતુ વાઝ । સુમક્ષ ફલહં વિષદ્દ લ્લદ્દ ફલદુ 15
જલદુ તેહનઝુ જિસઝુ^૮ અંકૂરુ હુયદ્દ, ઇસઝુ જલદલ્લુ પૂર્વ દિસિ^૯ સમુદિતુ રાજેંદ્રિ દીઠઝ ।
જિમ ભાગ્યવંત પુરુષરહદ્દ શ્રી પ્રવર્દ્દદ્દ તિમ સુ જલદલ્લુ વિસ્તરિઝ । વીજદ્દ મળિત અંગુલી
હુદ્દ, તિણિ કરી દુર્મિશ્ન્ય હેતુ જિ લ્લદ્દ દુષ્ટ-પ્રહ તીંહંરહદ્દ તર્જતઝ હંતઝ વીહાવતઝ હંતઝ; વળ-
કાર્દ મળિત દંત હુયા, તીંહંકરી જોદ્દસી યળાં વચન હસતઝ^{૧૦} હંતઝ દર્શનમાત્રિહિં જિ દુર્મિશ્નુ
માંજી કરી ગાજતઝ હંતઝ; ધારા મળિત મુશલ નીપનાં તેહેકરી જનતળાં દુક્ષ-કળ સ્વાંઢતઝ 20
હંતઝ; દક્ષિણોત્તર લક્ષળ બિહં સમુદ્રહં તળઝં જિસઝં જલકર્પકુ નાલુ હુયદ્દ ઇસઝં ધનુષ્કુ
તાઢી કરી સુ મેધુ વૂઝઝ । જાણિયદ્દ કિરિ દુર્મિશ્ન્યરહદ્દ દૈધુ રૂઝઝ । લેકરહદ્દ તૂઝઝ । ઇણિ
એકહિં જિ^{૧૧} વૃષ્ટિ કરી કાલ નિષ્પતિ હુદ્દ, ઇસઝં લોકુ તદાકાલિ બોલતઝ સાંમલી કરી સજ્જન
જિમ કાજુકરી ગુણસ્તવન-કીર્તિમય બીહતઝ જાળે મેહુ તિરોહિતુ હુયઝ । નિવૃત્ત-ચિંતા-સંતાપ
મહીપતિરહદ્દ બીજદ્દ દિવસિ ઉદ્યાનપાલુ વીનવદ્દ—‘દેવ મહારાજ ! તુમ્હારદ્દ ક્રીડોદ્યાનિ ચઝમાસિ 25
રહિયાહંતા શ્રીયુગંધર સૂરિવરરહદ્દ આજુ^{૧૨} કેવલજ્ઞાનુ ઝપનઝં । ઉદ્યાનપાલરહદ્દ પારિતોષિકુ^{૧૩}

૧ ડાં કુ પડી ગયો છે. ૨ ખ વરસિ. ૩ ખ નૈમિત્તિક. ૪ ખમાં કાલિ શબ્દ નથી. ૫ ખ પરિણકા. ૬ ખમાં મનિ નથી. ૭ ખ થાદ્દસિ. ૮ ખમાં જિસદ્દ નથી. ૯ ખ વિશિ. ૧૦ ખ હંસતઝ. ૧૧ ખ હોંજિ. ૧૨ ખમાં આજુ નથી. ૧૩ ખમાં આ શબ્દ નથી.

પ્રમૂતુ દાનુ દે કરી, તત રાત ઉદ્યાનવનિ ચાલિહ । ત્રિહિ પ્રદક્ષિણા દે કરી મુનિવરહં વાંદી કરી ઉચિતસ્થાનિ સમાસીનુ દેસના સાંભલ્હ । તત પાલ્હ પ્રસ્તાવિ રાજા કૃતાંજલી હૂંતત પૂલ્હ— ‘ભગવન્ ! તીંહં નૈમિત્તિકહંનં વચનુ કિસીપરિ વિષટિહં ।’ કેવલી કહહ— ‘પ્રહ દુર્યોગિ કરી દ્વાદશ વાર્ષિકુ દુર્મિશ્યુ હૂંતત, પુણ જિણ^૧ કારણિ સુ દુર્મિશ્યુ ન નીપનં સુ કારણુ રૂંહની મતિ-
5 રહં^૨ ગોચરુ નહીં ।

તથાહિ^૩—પુરિમતાલુ રસહ નામિ પુરુ । તિહા પ્રવરુ રસહ [નામિ] ગુણહં કરી પ્રવરુ નરુ એકુ હૂંતત । સુ પુણ નવહ યૌવનિ કર્મ વશહત રોગુ^૪ પીડિતુ હૂયત । સુ પુણ રસણિદિહ જિણી સકહ નહીં । પાલ્હ જુ જુ આહારુ આહરહ, સુ સુ આહારુ તેહરહં આધારુ હૂયહ । તત પાલ્હ પ્રવરુ નરુ આપણા મન માહિ ચીતવહ— ‘જુ આહારુ શરીરરહં અહિતકારકુ તેહનં હં પ્રત્યાલ્યાનુ
10 કાંઈં કરં નહીં । અનાહાર પ્રત્યાલ્યાનતણં ફલ કાંઈં હિં નહીં । રસં ચીંતવી કરી, ગુરુની સાલિ રસં મળહ— ‘જિ સ્નિગ્ધ લવણ મધુર આહાર તિ હં આહરિસુ નહીં; જિ તિત્ત કટુક કષાય આહાર તિ હં આહરિસુ । ઝનોદરતા વ્રતિ વર્તમાનુ હૂંતત જેહતણા સંગ વશહ-
તં રૂંઈં રૂંઈં થિકી મુક્તિ પુરુષરહં સામુહં^૫ ન જોયં, સ લ્હી સર્વથા પરિહરં । રસં અંગીકૃતુ વ્રતુ સુ અલંકૃત પાલતહ હૂંતત ધર્મતણા પ્રભાવ વશહ^૬ તત રહ લોકિહિં રોગમુક્તુ
15 હૂયત । અથવા ધર્મરહં કિસં કાંઈં અસાધ્યુ લ્હ । નીરોગુ હૂયત હૂંતત સુ પ્રવરુ નરુ આપ-
ણપં^૭ વ્રતુ અમ્હેહતહ હૂંતત, સ્વયંવર પ્રમૂત લક્ષ્મીવરુ હૂયત । જાણિયહ તેહની વિમૂતિ આગહ સ્વર્ગુ અલ્પવિમૂતિ જાણી કરી દાસીતણહ મિષાંતરિ તેહનહ ધરિ દેવતા સેવાવ્રતિ કરિવા કારણિ આવી । તથાપિ હિં સુ વિષયાશકુ ન થિરોઈ । માર્ગની કોટિકરી જુ તેહનહ ધરિ ધનુ આવહ સુ ધનુ સુપાત્ર^૮ દાન દયાદાન ઉચિતદાન લક્ષણ લ્હં ગરૂયાં^૯ ત્રિહિ માર્ગ
20 તેહેકરી નીસરહ । અનેરહ વરસિ રંકલોકરહં દુઃપ્રેક્ષુ દુર્મિશ્યુ^{૧૦} નીપનં । જિમ નિદાઘ સમહ જલસય સુસંહ તિમ યદાકાલિ સામાન્ય જન^{૧૧} દાન ધર્મ સિસંહ, તદાકાલિ પ્રવરના દાન ધર્મ ઘણેરં ઉલ્લસં ।

ગ્રીષ્મે સરાંસિ શુષ્યંતિ સત્કલ્લોલશ્ચ વારિધિઃ ।

દુષ્કાલે સ્તબ્ધતાં યાંતિ નીચા ઉચ્ચાશ્ચ દાનિનઃ ॥

25 તત પાલ્હ જિમ સંસાર મયમીતહં એકુ જુ જિન ધર્મુ સેવિયહ, તિમ દુર્મિશ્ય મયમીતહં જનહં એકુ જુ પ્રવરુ નરુ સેવિહ । દિગંત-સમાગત સાધુ શત-સહસ્ર-લક્ષ-સંખ્ય પ્રાસુકેષણીય પક્વાન

૧ ખ જિણિ. ૨ ખમાં રૂંહ નૈમિત્તિકરહં આવું વાડય છે. ૩ ખમાં આ શબ્દ નથી.

૪ ખ રોગ. ૫ ખ રહં. ૬ ખમાં આ શબ્દ નથી. ૭ ખ આપણં. ૮ ખમાં પાત્ર.

૯ ખ રૂંયાં. ૧૦ ખમાં આ શબ્દ પડી ગયો છે. ૧૧ ખમાં જન નથી.

दधि दुग्ध घृतादिकहं करी विहरावइ । श्रावक पुण वयनइ अनुसारि पितृ मातृ भ्रातृ समान देखतउ हंतउ घरहिं जि रहावइ,^१ वख भोजनादि आपणपा समू जु करावइ । इसीपरि सुपात्र दानैकव्यसनु पोषी करी अखंडु व्रतु प्रतिपाली करी कालयोग वशइतउ प्रवरु मरी करी देवलोकि सुरवरु हूयउ । जिसउ इंदु हुयइ ऋद्धि करी तिसउ इंद्र-सामानिकु हूयउ । शाश्वता-
हंत यात्रादि सुकृतहं करी आयु पूरी चित्ति चीतवइ—‘प्रधानि श्रावकनइ कुलि हउं ऊपजिजिउं; 5
मिथ्यात्वि कुलि राजेंद्र म होइजिउं।’ तउ पावइ ताहरा नगर समीपि छइ चित्रशालु इसइ नामि विचित्रशालु पुरवरु तिहां छइ शुद्ध-बुद्धि इसइ नामि श्रावकु जिणि इसी^२ दुर्भिक्षवार्त्ताइं धान्य तणउ संग्रह^३ न कीधो । तेहभइ विमला इसइ नामि गुणहं करी अति विमला श्राविका; तेहनी कुक्षिसंभूतु सु देवु पुत्रु हूयउ । तेह महाभाग तणइ जन्म द्वादश वार्षिकु दुर्भिक्षहेतुक प्रह^४ निर्जिणी करी सुभक्षु कीधउ । इसउं केवलीवचनु सांभली करी केवलीरहइ वांदी करी राउ 10
चित्रशालि नगरि जाई सु बालकु उत्संगि करी इसीपरि स्तुति करइ—

दूर्भिक्षपंकमग्रोर्व्याधार वीर नमोस्तु ते ।

राजा त्वमेव मे राज्ये तलाराख्योस्मि तावकः ॥

मूर्त्तिमानिव धर्मोयमित्थं दुर्भिक्षमंगकृत् ।

इति तस्याभिधा धर्म इति धात्रीभृता कृता ॥

15

तउ पावइ सु बालकु जातमात्र^५ हंतउ प्रसिद्धउ हूयउ । अनेराई जि के पाखतियां राजा छइं तेहे^६ पुण आपणइ आपणइ राज्य धर्मनी आण प्रवर्त्तावी करी मेह वरसाविया । समस्त राजमंडलतणां कालोपचित्त वयोचित्त प्राश्रुत दिनि दिनि तेहरहइं आवइं जिम मंदर-कंदरागत कल्प-पादपु निरुपद्रव थिकउ प्रवर्द्धइ तिम सु बालकु प्रवर्द्धइ । यौवनि आविइ हंतइ जिम समुद्ररहइं नदी स्वयंवर आवइं तिम सवहीं दिसि तणा जि छइं राजेंद्र तीहंनी दीकिरी स्वयंवर 20
आगत अनेकि सु धर्म बालकु परिणिउ । धर्मु समस्त-मही-मस्तक-विहिताबु देवगुरु-भक्तिवंतु धर्मवंतु नवां कर्म अबांधतउ पूर्व पुण्य-फल-भोग भोगवतउ प्रस्तावि संग्रमु ले करी केवलज्ञानु ऊपाडी करी मोक्षि पहुतउ ।

भोगोपभोगविरतिं प्रतिपाल्य पूर्व धर्मो यथा शिवमवाप निरस्तपापः ।

यूयं तथेह भविकाः प्रतिपद्य सद्यः सिद्धिश्रियं वृणुत तिष्ठत लोकमौलौ ॥ 25

॥ भोगोपभोग परिमाण व्रत प्रतिपालन विषइ धर्म राजेंद्र कथा समाप्ता ॥

૧૧. અષ્ટમ વ્રત ઉપર કથા.

અનર્થદંડ વિરતિ-વ્રત વિષદ સુરસેન કથા લિખિયદ્ ।

અનર્થદંડવીરામ^૧ વ્રતધીરા મહોદયમ્ ।

લભંતે સુરસંભારભાસુરાઃ સુરસેનવત્ ॥

- 5 વસુંધરાબંધુરા બંધુરા ઇસદ્ નામિ નગરી । તિહાં વીરશિરોમળી વીરસેન નામિ રાજા । સુરસેન મહા-
સેન નામ ચિ પુત્ર । અનેરદ્ દિનિ મહાસેન તળી જીમ સૂળી । જિમ ઇંધનહં કરી વૈશ્વાનરુ પ્રજ્વલદ્
તિમ ઓષધહં કરી સુ શોફુ રોગુ વૃદ્ધિ ગયત્ । ‘ધર્મ્મુ એકુ પહરહદ્ ઓસહુ ।’ ઇસતં મળી વૈષદ્
સુ મેલિહત્ । ક્રમિ ક્રમિ તેહની જીમ કુહી । માલિષ્ મધુમંડપ જિમ બંવાલી । ઉગ્રુ દુર્ગંધુ ઇસત્
10 નહીં । તદાકાલિ સુરસેન ભાર્દે ભાર્દનદ્ સ્નેહિ દુર્ગંધુ જિળી કરી કન્હદ્ રહિત્ । તથા ચ મળિતમ્-
વિસળે મિત્ત-પરિક્ષવા દાળ-પરિક્ષવા ય હોદ્ દુકાલે ।

વિળેણ સીસ-^૨પરિક્ષવા સુહદ-પરિક્ષવા ય સંગામે ॥

- સુરસેનુ મહાસેન આગદ્ કહદ્-‘શ્રાત ! જાં તૂ રહદ્ એઝ જીમરોગુ છદ્ તાં તત્ પ્રત્યા-
હ્યાનુ કરિ-હતં કાઈ^૩ તત્ આહરતં જત્ મૂરહદ્ રોગુ જાદ્ । અન્યથા ન આહરતં । તિળિ
15 પુળ તિમહીં જિ કીધતં । પુનરપિ સુરસેનુ કહદ્-‘શ્રાત મહાસેન ! જદ્ કિમદ્ ઇળિ પ્રત્યાહ્યાનિ
થિકદ્ તતં મરિસિ તત્ અનશનતળત્ ફલ્લ લહિસિ ।’ ઇસતં મળી કરી ભાર્દે આગદ્ આઘા
થદ્^૪ સુરસેનુ વચ્ચાંચલિ કરી માસી વીંજદ્^૫ । નિશ્ચલ થિકત્^૬ પંચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કારુ ગુળદ્ ।
નમસ્કારાડમિમંત્રિતિ જલિ કરી મહાસેનની જીમ સીંચદ્ । મહાસેનકન્હા નમસ્કારુ સમરાવદ્ ।
જિમ જિમ જીમ માહિ સુ નીરુ પરિણમદ્ તિમ તિમ રોગોપશસુ હુયદ્ ।

- 20 નિર્વ્યથં નિર્વ્રણં નીરુર્ નિર્દુર્ગંધં સુગંધિ ચ ।

મુહૂર્ત્તે સુર્વ જજ્ઞે ક્વ ન ધર્મઃ પ્રભાવભાક્ ॥

- રોગમુક્તુ મહાસેનુ દેસી કરી લોકુ સહર્ષુ હૂયત્ । તિ પુળ સુરસેન મહાસેન બે સહોદર ધર્મ વિષદ્
અતિ સાદર હૂઆ^૭ । શ્રીમદ્રવાહુ નામિ શ્રીમદાચાર્ય મિશ્ર એકવાર તિહાં સમોસરિયા । અવધિ-
જ્ઞાન વલિ કરી તિ મદ્યાત્મા અનેક ભવિક-લોકહં તળા સંદેહ ઉત્તારદ્ । સુરસેન મહાસેન વાં-
25 દિવા આવિયા । ત્રિન્દિ પ્રદક્ષિણા દેકરી વાંદી કરી ધર્મ-દેશનામૃત-પાનુ કરદ્ । દેશનાવસાનિ
સુરસેન મહાસેન જીમ-રોગ-કારણ પૂઢિત્ । મુનિ મળદ્-‘મળિપુરુ નામિ પુરુ, તિહાં જિનધર્મ્માધિ-

૧ ક્રમાં વીરામ શબ્દ ઉપર વિરમણ આપુ’ દિપ્પથુ કરેલું છે. ૨ ખ સિસ્ત. ૩ ખ
કાઈ. ૪ ખમાં આના બદલે ચાઈ શબ્દ છે. ૫ ખ વીંજદ્. ૬ ખ થકત. ૭ ખ હુયા.
૮ ખ મૃત.

वासितु मदनु इसइ नामि सुभट्ट एकु हूंतउ। तेहतणा ^१धीरवीर इसां^२ नामहं^३ प्रसिद्ध बि पुत्र
हूंत। जिनवचनामृत-पान-व्यसन-भावइतउ मिथ्यात्व-विष-मूर्खा-गोचर न^४ हूयाई। कदाकलिहिं
ति उधान वनि गया। वसंताभिधानु मुनि-प्रधानु निज मातुल मुनि भूमिपतितु तेहे तिहां
दीठउ। “किसउं हूयउं” इसी परि आकुलइ धीरि पूछतइ^५ हूंतइ पुरुषु एकु तिहां वर्तमानु
कहइ—‘प्रतिमा-वर्तमान मुनि^६ रहइं देखी करी दुष्टु भुजंगमु एकु मुनिरहइं डसी करी बिलि 5
पइठउ, जिम चोरु चोरी करी दुर्गि पइसइ।’ तदा कालि मातुलमोह-वशइतउ वीरु कहइ—
‘रे रांकउ सु सांपु नासतउ^७ तुम्हे मारिउ कांइ नहीं।’ धीरु तेह आगइ कहइ—‘सर्पि जीवतइ
गयइ आ महापुरुष किसइ कारणि जीभ करी पापु बांधइ।’ कोप लगी वीरु वली कहइ—
‘जिणि महामुनि डसिउ तिणि मारिपई^८ धम्मू जु हुयइ, किसी परि पापु हुयइ?। क्षत्रिय
तणउ धम्मू एहू जु जु दुष्टु निग्रहियइ, शिष्टु पालियइ। इसउं किमइ असयु वचनु तु “मूरहइं 10
जिन्हा पातकु आवउ।’ धीरु तेहनउं वाक्यु चीतवतउ हूंतउ अपार कृपारस-सागरु मणि-मंजौ-
षधी-बलि करी मुनिरहइं जीवाडइ। मुनींद्र जीवनइतउ सुभटरहइं अतिवल्लभ हूया। धीर
वीर बे सुत सर्व-जन-स्तुत शुभधम्म पाल्ता पातकु प्रज्वालता कीर्ति करी आपणपउं ऊजा-
लता सुचिरु कालु नांदिया। धीरु पूर्णायु हूंतउ सुरसेन तउं हूयउ। अनालोचित तादृग्वचन
पापकर्म्म वीरु ताहरउ भाई महासेनु हूयउ। सर्व वैद्यहं रहइं असाध्यु सर्प-घात-वचनपापइतउ 15
तेहरहइं जिन्हारोगु हूयउ। भवांतरि जु तइं यति जीवाडिउ तेहनइ प्रभावि तू रहइं रोगभंग
लब्धि हुई। तिणि कारणि नमस्काराभिमंत्रित जलि करी तइं भाई जीवाडिउ, रोगु नसाडिउ।
इसउं पूर्व^९ भवु सांभली करी बिहुरहइं जाति-स्मरणु ऊपनउं। बिहुं व्रतु लीधउं। तीव्र तप-
श्चरणु कीधउं। तिणिहिं जि^{११} भवि केवल ज्ञानु उपाडी^{१२} करी मुक्ति पहुता।

अनर्थदंडस्य फलं दुरंतं श्रुत्वा महासेननरस्य भव्याः।

20

शिवं निवृत्तेः सुरसेनपुंसस्तं वर्जयध्वं कुशलं लभध्वम् ॥

॥ अनर्थ दंड विरति व्रत विषइ वीर जीव महासेन कथा समाप्ता ॥

१ अ तेह तणा. २ अ इसइ. ३ अ नामि. ४ अमां न नथी. ५ अ पूछितइ.
६ अमां मुनि शब्द पडी गये छे. ७ अ नासतु. ८ अमां मारिई. ९ अ तउ.
१० अ पूर्व. ११ अमां जि नथी. १२ उपाजि.

૧૨. નવમ વ્રત ઉપર કથા.

સામાયિક વ્રત વિષદ કેસરિ નામ શ્રાવક-પુત્ર કથા લિસિયદ ।

કૂરાચારોપિ સંસારકારયા મુચ્યતે દ્રુતમ્ ।

કેસરીવત્ ત્રુટત્કર્મદામા સામાયિકવ્રતાત્ ॥

- 5 તથાહિ-કામપુરુ નામિ પુરુ । તિહાં વિજડ નામિ રાજા, સિંહદત્તુ નામિ શ્રેષ્ઠિ । અનેરદિ દિવસિ સિંહદત્તુ શ્રેષ્ઠિ રાજેંદ્રરહદં પ્રણમી કરી વીનવદ-‘ મહારાજ ! કેસરી નામિ માહરડ પુત્રુ ચોરુ બદ્ધ; પાણ્દ મૂરહદં દૂષણ મ દેજિડ । હડં તુમ્હ આગદ વીનવી કરી નિરુત્તરુ હૂયડ^૧, રાજા કેસરી-રહદં દેસવડડ દિયદ । સુ પુણ કેસરી રાજેંદ્રતણા મયલગી નગર હૂંતડ નીસરિડ, દેસાંતરિ ગયડ । શ્રાંતુ હૂંતડ કિણિહિં વનગહનિ સ્વચ્છ શીતલ સ્વાદુ જલ સરોવર તીરિ બડ્ઠડ ચીતવદ-‘મદં
- 10 જન્મ લગી ચેતના સંભવિ હૂયદ હૂંતદ અચોરિડં પાળી ડ^૨ પીધડં નહીં ! અહો અકાર્ય ! ધિગ્^૩ મૂરહદં આજુ મદં સુ^૪ અચોરિડં પીવડં । [ઇસડ]^૫ મનમાહિ ચીતવતડ હૂંતડ સુ ચોરુ શ્રાંતુ કાંતાર-સરોવરિ જલ પિયદ । સ્નાનુ ડુણ કરદ । તડ પાણ્દ શ્રમરહિતુ હૂંતડ સરોવર-પાણિ-સ્થિતુ ચૂતતરુ ડપરિ ચડિડ ફલ સ્વાદ^૬ તૃપ્તડ હૂયડ^૭ હૂંતડ મનમાહિ ચીતવદ-‘ હહા મૂરહદં કિમ આજુ નડ દિવસુ ચોરી પાસદ જાદસિદ । ઇસડં તિણિ ચોરિ ચીતવતદ હૂંતદ ઇકુ^૮ યોગીંદુ
- 15 મંત્ર-સિદ્ધ-પાદુકુ આકાશ હૂંતડ સરોવરિ ડતરિડ । પાદુકા તીરિ મૂકી [ઓરહડ^૯ પરહડ જોઈ] કરી ભૂમિ લાગતા પગહંકરી સરોવરમાહિ પડ્ઠડ । તદાકાલિ તિણિ ચોરિ વૃક્ષ ડપરિ બડ્ઠદ થિકદ^{૧૦} ઇસડં ચીતવિડં-‘ એહ યોગીરહદં ગગન ગમન વિષદ એ પાદુકાઈ જિ^{૧૧} કારણ; નહીત કિમ ઈહં પાસદ ભૂમિ-ગતિહિં જિ હીંડદ । તિણિ કારણિ એ પાદુકા ચોરડં, દિનુ સફલ કરડ ।’ ઇસડં ચીતવી ચૂત હૂંતડ ડતરી પાદુકા પાદે પહિરી ગગનિ^{૧૨} ગમનુ કરદ । તડ પાણ્દ દિનુ
- 20 કિણિહિં વનિ ગહનિ રહી કરી રાતિ સમડ તિ પાદુકા પાદે પહિરી આપણદ ધરિ ગયડ । જનક સિંહદત્ત શ્રેષ્ઠિ આગદ કહદ-‘ રાડ વીનવી કરી તદં હડં નગર હૂંતડ કઢાવિયડ ।’ ઇસડં મળી કરી તાં દંડે કરી મારદ, જાં મરદ । મૂયડ બાપુ મૂકી કરી જિ જિ મહદ્રિક ધર તીંહ તીંહ હૂંતડં સારુ સારુ અપહરદ । ઇસી પરિ ત્રિન્હિ પહર રાત્રિ સીમ સ્વેચ્છાચારિ તેહ પુરમાહિ વિચરદ । રાત્રિ તણદ ચડથદ પહરિ પુનરપિ દુર્ગમારણ્ય-મંડનિ તિણિહિં જિ સરોવરિ^{૧૩} ગયડ । ઇસી
- 25 પરિ રાતિ રાતિ સુ ચોરુ તેડુ જુ નગરુ ધિવિધ પ્રકારહં કરી ઢંટદ । પાપબુદ્ધિ હૂંતડ સાધુ સતી મુલ્ય^{૧૪} લોક રહદં સંતાવદ । તડ પાણ્દ જિમ જમાગમુ મયંકરુ હુયદ તિમ તિણિ નગરિ નિસા-

૧ ખ હુડડ. ૨ ખમાં ડ નથી. ૩ ખમાં ધિગ્ ધિગ્ યે વાર છે. ૪ ખમાં સુ મદં. ૫ ખમાં ઇસડ શબ્દ પડી ગએલ છે. ૬ ખમાં કાઈ. ૭ ખમાં આ શબ્દ નથી. ૮ ખ કોઈ. ૯ ખમાં આ પાઠ નથી. ૧૦ ખ બડ્ઠડ થિકડ. ૧૧ ખ પાદુકાહિજિ. ૧૨ ખ ગગન-વિષદ. ૧૩ ખ સરોવરોવરિ. ૧૪ ખ સતીહં મનુષ્ય.

गसु हुयइ । तेहनउं स्वरूपु नगराधिपति जाणी करी तलारु बोलावइ । तलारु विलक्ष्य वदन
हूंतउ अधोमुखु होई करी वीनवइ—‘ महाराज ! जे भूमि-गोचरु चोरु हुयइ तउ माहरइ पाडि
हुयइ । एउ खेचरु चोरु माहरइ पाडि नही । तउ पाछइ राउ कोपामि ताप संतप्तु आपणउं
मुखु दुक्खितलोक दर्शनि करी हुई छइ कृपा तेह लग्गी नेत्रहं हूंत नीसरइ छइ जि अश्रुजल
तीहं करी शीतल करइ । तपोधनहंतणा जि छइ तपोधम्म; शीलवती जि छइ युवती तीहंतणा 5
छइ शीलधम्म; तीहंतणइ प्रभावि सु चोरु मूरहइ दृष्टिगोचरु होइजिउ ।’ इसउ भणी करी
अल्प परिवारु राउ आपणपइ पुरी माहि फिरी चोरु जोयइ । जि के देवकुल, जि के आश्रम पद,
जि के जन-समवाय पद, जि के वैश्या पाटक, जि के कटाल पाटक, तिहां सगळे जोइउ
जउ न लाधो^१ तउ राउ^२ नगर बाहिरि नीसरिउ । वापी कूप तडागारामादि स्थानि फिरिउ जउ
तिहांई न लाधो तउ राउ वनमाहि^३ गइउ । तिहां दिव्यु गंधु उपलभी करी^४ गंधानुसारि जायतउ 10
हूंतउ वन बहुमध्यि चंडिका-भवनु देखइ । तेहमाहिं चंडिका-मूर्ति चंपकादि दिव्य कुसुम संभार
संपूजित देखइ । धूपोत्क्षेपु करतउ हूंतउ पूजारउ राय कन्हइ आविउ । राइ तेहतणां दिव्य वस्त्र
देखी करी विस्मयापनि हूंतइ पूजिउ—‘ आजु किसइ उच्छवि,^५ किसइ पवि, किणि भावियइ इसी
पूजा करावी छइ । इसी विभूषा देवीरहइं करावी छइ । तूरहइं देव दूष्यावतार तार वस्त्र किणि
दीधां ? ’ इसइ राइ पूछतइ हूंतइ पूजा कारकु भणइ—‘ महाराज ! मू दुक्खितरहइं देवी चंडिका 15
तूठी । प्रभाति देवी पूजा निमित्तु आवउं अनइ देवी तणां पादहं आगइ वर्त्तमान स्वर्ण-रत्न-
संतान लहउं । तिणि कारणि त्रिहुंकाले देवीरहइं पूजउं । देवी प्रभावि धनद धनजय कारकु
धनु लहउं ।’ तउ राजा चित्ति चीतवइ—निश्चइंसउं रात्रि समइ देवी पूजा निमित्तु चोरु ईहां
आवइ । देवी आगइ सुवर्ण रत्न मूकइ^६ । इसी परि चोर-संचारु तिहां संभावी करी प्रभात
समइ राउ वासर कृत्य करिवा कारणि आपणइ आवासि आविउ । रात्रि समइ सारु^७ परिवारु 20
सहितु भयरित्तु निज नगरहितु राउ चंडिका देवकुलि आविउ । शरशर सुभट पूर^८ दूर रहावी
करी आपणपइ स्तंभांतरित्तु होई करी देवकुल माहि रहिउ । बिहुं पहर राति समइ पादुकासिद्ध
तेह तस्कररहइं तिहां आविया हूंत राउ देखइ । पादुका युगल उक्तारी, वामि करि लेई, देवकुल
माहि जाई सु चोरु प्रधान रत्नहं करी देवीपूजा करइ । पूजा करी देवी आगइ कहइ—
‘ स्वामिनि ! चोरी कारिया स्वेच्छाचारिया मूरहइं प्रभूत धनदा क्षणदा रुदा होइजिउ ।’ इसउं 25
भणी पाछउ वली सु महाबली जायतउ हूंतउ द्वार रूधी करी रहितु हूंतउ राउ तिणि बोलाविउ—

१ ‘अ’ ०धउ. २ ‘अ’मां राउ नथी. ३ ‘अ’मां राउ नगरबाहिरि वनमाहि आवो पाड
छे. ४ ‘अ’मां आ वाक्ख पडी गओल छे. ५ ‘अ’ उत्सवि. ६ ‘अ’ मुकइ. ७ ‘अ’ सार.
८ ‘अ’ पूरइ.

‘रे जीवतउ नहीं जाइ ।’ इसी परि राइ धरितु हूंतउ बोलाविउ हूंतउ सु चोर प्रस्तावोचितु हथियारु पादुका-युगल रायना भालस्थल उद्दिशी करी लांखइ । तेहनइ प्रहारि करी वेदनाक्रांति राइ हूंतइ^१ “एउ हउं जीवतउ जायउं छउं ।” इसउं भणतउ सु चोर बाहिरउ नीसरिउ । क्षणांतरि राइ वेदनारहिति हूयइ हूंतइ “जाइ, जाइ” इसी परि राइ भणतइ हूंतइ पाखतियां
 5 राहविया हूंता जि उद्भट सुभट ति तेह रहइं केडइं धाया । आकाशगति हेतु पादुका-युगल मंत्रि वचनइतउ ले करी राउ पुणि चोर पूठि द्रवडिउ । सु चोर गतिवेगि करी दूर-मुक्त शूरपूर पुर प्रामांतर मार्गांतर लेक संचार माहि पग गोपविवा कारणि गयउ । भयवशइतउ कांई एकु वैराग्यि गयउ हूंतउ चीतवइ “आजु माहरउं पापु निश्चइसउं फळिउं ।” कही^२ एक ग्राम तणइ आरामि ध्यान तत्तु उपदिशतउ छइ मुनि तेह तणउं इसउं वचनु सांभलइ—

10

सर्वत्र ध्यानसमतारुचिर्मुच्येत पातकैः ।

जनः सद्योपि तिभिरेः कृतदीप इवालयः ॥

जिम दीवइ कीधइ आलउ घरु तिमिरहं अंधकारहं मोलहियइ तिम जन लोकु ध्यान वशइ-
 तउ सर्वत्र^३ समता रुचि—किसउ अर्थु, सर्व भाव विषइ समानबुद्धि-परिणामु; न कही^४ विषइ सरागु, न कही विषइ सदेष्टु जु जुयइ सु सर्वत्र समतारुचि कहियइ । इसउ समता वर्तमानु
 15 जनु पातकहं पापहं, सद्यः—किसउ अर्थु, ते तीही जि वार मुच्येत मोलहियइ । इसउं ध्यान तत्तु सांभली करी सु चोर तिहांई जि रहितु सार वस्तु ति असार वस्तु, निंदा विरहितु, मध्यस्थ भाव निमगनु, शेष रात्रि आगामिउं दिनु ध्यानस्थितु थाकउ । तिम, जिम परमात्मानइ विषइ मनु स्थिरु हूयउं । घातिकर्म क्षयवशइतउ शुद्ध्यानांतरिका वर्तमान हूंता संध्या समइ केवल ज्ञानु उपनउं । तथा च भणितं—

20

तव तविण् जव जविण् बहु-विह-कालेण हुंति सिद्धीओ ।

निदहिय-पुन्न-पावं ज्ञाणेण ततक्खणा सिद्धी ॥

तथा ध्यान समता ऊपहरउं संसारि सुख पुण काइ नथी । तथा च भणितं—

जं च कामसुहं लोए जं च दिव्वं महासुहं ।

वीयरायसुहस्सेहं ऽणंतभागं न अगघई ॥

25

अज्जं वा कल्लं वा केवलनाणं भवेइ का तत्ती ।

समरसतत्ते पत्ते किं अहिअं भणसु मुक्खे वि ॥

तेतलइ प्रस्तावि राउ पुण सर्वत्र जोयतउ हूंतउ तिहां आविउ । तउ पाछइ एक

गमा सार-सुभट-संभार परिवृतु 'मारि मारि' करतउ राउ तेह कन्हइ आवइ । बीजा गमा वि-
मानाधिरूढ देव विषाधर तेह महात्मारहइ केवल ज्ञान महिमा करिवा कारण तेह कन्हइ
आवइ । तउ पाछइ देव-निर्मित हेम-कमलोपरि बइठउ देव-सेवितु सु चोर देखी करी रा-
जादिक मारिवा आवता हूँता ति सगलाई सेवा कारिया हूया । तउ पाछइ 'साधु केसरी दंत-
कांति करी चंद्रकांति सुमिक्षु करतउ हूँतउ धर्मदेशना करइ । देशनावसानि राजा पूछइ— 5
' भगवन् ! किहां सु तुगहारउं चोर चरितु, किहां एउ साधु-चरितु । तत्रापि हिं किहां एउ केवल
ज्ञान समुदउ ?' । तउ पाछइ केवली कहइ—

राजन्ना जन्मतस्तादृक्पापभाजोप्यभून्मम ।

श्रीरियं मुनिवाग्लब्धसामायिकमनोलयात् ॥

यद्वर्षकोटितपसामप्यच्छेद्यं तदप्यहो ! ।

10

कर्म निर्मूल्यते चित्तसमत्वेन क्षणादपि ॥

इसी परि राउ स्तुति करी पाछउ वली आपणइ नगरि गयउ । अनेक भविक लोक प्रतिबोध
करतउ केसरी केवली वसुंधरातलि विहारिउ ।

पितृघातकरे सर्वजनसंतापकारिणि ।

चोरेपि दत्तनिर्वाणं सेव्यं सामायिकं बुधैः ॥

15

॥ इति सामायिक व्रत विषइ केसरी चोर कथा समाप्त ॥

१३. दशम व्रत उपर कथा.

देशावकाशिक व्रत विषइ सुमित्र मंत्री कथा लिखियइ—

देशावकाशिकं यावत् कुरुते श्रद्धया सुधीः ।

तदन्यत्रात्मनां तेनाभयं दत्तं भवेदिति ॥

20

प्रभावात्तस्य नश्यति विघ्नाः शुद्धात्मनामिह ।

सुमित्रस्यैव जायंते परत्र च शुभाश्रियः ॥

तथाहि—मालव्य देश मंडन^२ चंद्रिका नामि नगरि । तारापीडु इसइ नामि राजा
तिहां राज्य करइ । सुमित्र नामि तेह तणइ मंत्री । सु पुणि जिन-धर्म-काचकर्पूर-पूर-वासित-
सप्त-धातु परम सुश्रावकु । शाल-रत्न-दीप-दीपिति जेहतणइ हृदय-मंदिर जीवाजीवादि वस्तु 25
स्फुटइ जि वर्तइ । तारापीडु राजा नव तारुण्यवंतु पुण्यकर्म-पराङ्मुखु हूँतउ, सुमित्र

१ 'अभां साधु केसरी सुकेसरी दंतकांति करी चंद्रकांति आ जतने गउणउते पाइ
छे. २ 'अ मंडनदेशि.

- मंत्रि प्रति भणइ—‘ देवपूजा गुरुपाद-वंदना दानादि धर्मं करी किसइ कारणि मुधा आपणउं जन्मु नीगमइ । तू जिम विफलहं ईहं धर्मं हं करी सुवर्णु आपणउं देहु कउणु दहइ ?’ । इसी परि राइ भणतइ हूंतइ सुमिउ मंत्री विकसित-वदनु हूंतउ राजेंद्र प्रति भणइ—‘ महासज ! इसी परि अनुचितु वचनु तुम्हे कांई बोळु । हउं तुम्हरीरहइ धर्मं विषइ उषमु कराबिवा
- 5 वांछउं, तुम्हे पुण महीरहइ धर्माद्यमु राखिवा वांछउ । हा महा विषादो मम । सु धर्मु किम विफल हुयइ, जेह तणा प्रसादइतउ स्वर्ग मोक्ष तणां मुख पुण जीव हेलाई लाभइ ।’ अथ^१ राजा प्राह—‘महामात्य ! मूरहइ विपत्ति-निवृत्ति संपत्ति-प्रवृत्ति लक्षणु धर्म-फल प्रत्यक्षु दिखालि ।’ मंत्री प्राह—‘महाराज ! तउं राजा, अनेरा ताहरा सेवक लोक, एउ प्रत्यक्षु धर्मतणउं फलु किसउं न हुयइ ।’ तउ राउ मंत्री प्रति भणइ—‘ एकि पाखाणि बि खंडि कीधइ हूंतइ एकि खंडि देवता
- 10 मूर्ति हुयइ, बीजइ खंडि सोपानु हुयइ । भणि^२ महामात्य ! किसउं एकि खंडि पुण्यु कीधउं, बीजइ खंडि किसउं^३ पापु कीधउं छइ । तिणि कारणि स्वभावही जि तउ विश्वरहइ भव्या-भव्यता व्यवस्थापिबी ।’ इसइ वचनि राइ भणिइ हूंतइ मंत्री भणइ—‘ राजन् ! पाषाणु अजीवु, तेह तणउ दृष्टांतु न हुयइ,^४ कांई जउ धर्मी जीवु हुयइ तउ धर्म पुण्य पाप हुयइ । तथा जइ सजीवु पाषाणु कहियइ—‘ पुढवि चित्तमंतमक्खाया ’; ‘ अणेंगे जीवा पुदे सत्ता ’;
- 15 ‘ अन्नत्थ सत्थ परिणएणं ’ इसा आगम वचनइतउ । तउ तीहीं जि आगम वचनइतउ^५ अनेक-जीवरूपु सु पाषाणु; न पुनरेक-जीवरूपु । तउ पाछइ तीहीरहइ भव्याभव्यता धर्मा-धर्म विनिर्मितइ जि जाणिवी ।’ तउ राउ भणइ—‘ महामात्य ! तइ हउं वचनि करी^६ निरुत्तरु कीधउ । तथापि हिं प्रत्यक्ष दृष्टि हिं जि धर्म्मि फलि करी हउं निःसंदेहु धर्म्मु मानउं । अनेरइ प्रकारि मानउं नहीं ।’ इसी परि राइ अनइ मंत्रिरहइ नितु धर्मविषइ विवादु हुयइ ।
- 20 तउ सु विवादु प्रसिद्धउ हूयउ । एक वार सर्व वासर-कर्म नीपजावि करी पाक्षिक प्रतिक्रमण करिवा कारणि संध्या समइ आपणइ आवासि आविउ । मंत्री गृहावधि देशावकाशिकु व्रतु करइ । प्रतिक्रमणु विधिवत् सामाचारी करी शुद्ध धर्म-ध्यान-परायणु पंच परमेष्टि नमस्कार परावर्त्तनु करिवा लगउ । तदा कालि राइ-प्रतीहार आदी मंत्री आगइ कहइ—‘ महामात्य ! गुरु कार्य
- 25 कारणि राउ तुम्हरहइ तेडइ । तउ मंत्री प्रतीहार आगइ कहइ—‘ प्रभातसीम मंत्री गृह वाहिरि जाइवा नियम-निश्चल-चित्तु हूंतउ रहिसिइ घरि हि जि । प्रभाति राजासमीपि आविसिइ ।’ इसउं भणी करी पडिहारहइं मोकळइ । पंचपरमेष्टि महामंत्र संस्मरण सुधासेकि करी मनुष्य जन्मु कल्पवृक्षु मंत्री तदा कालि विशेषि करी सींचइ । अथ पुनरपि पडिहार

१ अभां अथ नथी. २ अ भणइ. ३ अभां आ शब्द पडी गच्छे छ. ४ अ इह. ५ अ वचननउं. ६ अभां आ शब्द नथी. ७ अभां कार्य करिवा.

आकी करी भणइ—‘मंत्रिन् ! तुम्हारउं कथनु सांभली करी आज्ञा-भंग-करक जिम तुम्ह ऊपरि
 राउ रूठउ । वली हउं मोकलउ । मंत्री न आवइं तउ म आवउ । तउं माहरी सर्वाधिपत्य
 मुद्रा ले आवि । इणि कारणि हउं मोकलउ ।’ इसउं प्रतीहार तणउं वचनु सांभली करी हसतउ
 हूंतउ जिम दुःशील दासी आपणा घरहूँती बाहिरि कीजइ तिम राजमुद्रा मोकलइ । मंत्रि-
 मुद्रा कौतुकी हूंतउ करि पहिरी करी प्रतीहार हर्षितु हूंतउ आपणां पायकहं आगइ कहइ— 5
 ‘हउं^१ मंत्री हूयउ ।’ ‘मंत्रि-मस्तक-मुकुट शनैः शनैः पाउधारउ’—इसउं भणतां भइहं
 परिष्ठुत घर हूंतउ प्रतीहार राजमंदिर ऊपरि चालिउ जेतलइ, तेतलइ दैव जोगइतउ कीहीं एकहं
 सुभटहं निःकासिताऽसिदंडहं कूटी करी पाडियउ । यम-मंदिरि मोकलउ । जि नाठा सि नाठा,
 जि केतलइ रहिया, प्रतीहार तणा जण हूँता तेहे बैरी पुण मारिया । ‘प्रतीहार मारिउ २’—इसउ
 कोलाहलु ऊज्जलिउ राजा कोलाहलु सांभली करी क्रोधांध-लेचनु हूंतउ चित्ति चीतवइ—‘प्रतीहार 10
 अम्हारउं काजु करतउ दूष्टि मंत्री मारिउ । एह मंत्रीतणउं मस्तकु आपणइ हाथि छेदी करी
 उल्लळउं दडानी परि, तउ मूरहइं बल्यंत पणउं सफल^१ हुयइ; निवृत्ति पण हुयइ ।’ इसउं बोल-
 तउ कोपाटोप-संयुक्तु गोपति जिहां ति प्रतीहार घातक घातार्त्त कंठ-गत-प्राण पडिया छइ तिहां
 आविउ । ‘महामाल्य तणा ए घातक अथवा^२ अनेरा के वैदेशिक सुभट होइसिइ’—इसउं ध्यायतउ
 हूंतउ राउ दीप-दीपिताश्रावकाशु ति देखी करी बोलावइ—‘कउणि तुम्हे, किसइ कारणि 15
 प्रतीहार मारिउ ।’ तउ पाछइ ति भणइ—‘महाराज ! अम्हे वंठ कंठागत प्राण हूया, अम्हरहइं
 किसउं^३ पूछइ; दैवु दुराचारु पृष्टि जिणि अम्हारा स्वाभीतणउ मनोरथु विफल कीधउ । जिणि
 कारणि धरावास नगराधीश सूरसेन रायतणा अम्हे सेवक; तिणि अम्हे सुमित्र मंत्रीरहइं
 मारिवा कारणि मोकलिया हूँता । जिणि कारणि सु मंत्री सुमित्रु नामि करी छइ; अम्हारा स्वाभी-
 रहइं पुणि अमित्रु । नितु दंडइ वरसि २ । तउं अम्हारा प्रभु तणउ वइरी तेहरहइं सुमित्रु सदा 20
 पोषइ । तिणि कारणि अम्हे स्व-स्वामि-आदेशइतउ सुमित्रु तणउ मार्गु बांधिउ^४ हूँतउ ।
 किहां हूंतउ एउ प्रतीहारु सिंहतणइ^५ ओडइ जंबुक जिम पडिउ ।’ इसी परि बोल्ता हूँता ति
 चियारइ सुभट प्रतीहार-घातक पंचता प्राप्त हूया । तउ राजा पश्चात्ताप संयुक्तु हूँतउ पुरलोक
 राजलोक सहितु सुमित्र मंत्रि^६ रहइं स्वमावइ । बाहु साही करी इसउं कहइ—‘महामाल्य ! तूं
 तात समान प्रति मइं पापिष्टि जु अपराधु चीतविउ सु पसाउ करी क्षमि^७ । तात, जे किमइ 25
 तउं व्रतु न करतइ तउ न जीवतइ । तू पाखइ प्रभूत विभवु राज्य मूरहइं न होइतइ^८ ।

१ भू भां आ शब्द नथी. २ भू भां आ शब्द नथी. ३ भू भां किसइ कारणि.

४ भू बांधिउ. ५ भू तणउइ. ६ भू भां मंत्री शब्द नथी. ७ भू क्षमि. ८ भू होयक.

तिणि कारणि आजु कल्याणकारक पुण्य कर्म तणउं फलु प्रत्यक्षु^१ मइं दीठउं। चिरकाल संचितु धर्म विषइ मोहु मूरहइं ऊतरिउ ।

सुकृतं जीवितव्यं ते व्रतेनानेन पोषितम् ।

शोषितं त्वत्कृतेनाद्य दुष्कृतं दुर्यश्च मे ॥

5

तत्सहस्वापराधं मे प्रसीद वद सात्विक ! ।

धर्मं कारय मां तात ! तारयाथ भवार्णवम् ॥

इसी परि राइ खमावतइ हंतइ मंत्री भणइ—‘महाराज ! जु तूरहइं एवडउ अनुतापु हूयउ, तिणि करी तूरहइं अपराधु को नहीं ।’ तउ पाछइ राउ तूठइ हंतइ पुनरपि सर्वाधिकार मुद्रा सुमित्ररहइं दीधी । सुमित्र प्रेरिति हंतइ राइ पूर्णचंद्र गुरु समीपि गृहिधर्म-मुद्रा लीधी ।

10

अथवा युक्तउं छई, राइ अधर्मि हंतइ संसारांगदेश-मुद्रा महामात्यरहइं दीधी । महामात्यि सधर्मि हंतइ प्रत्युपकार करण वांछा करी रायरहइं मोक्षांगदेश-मुद्रा गुरुकन्हा दिवारी । तउ धर्म विषइ एक चित्तता हुई हंती तीहंरहइं धर्म प्रोत्सर्पणा करतां ^२कालु जायइ । सु वृत्तांतु जाणी करी अनेरइ दिनि शूरसेनु सुमित्र-भयभीतु हंतउ कांथि कुहाडउ करी रायनी सेवा करिवा आविउ । राइ सन्मानितु हंतउ भक्तु सेवकु हूयउ । राजा देवार्चा दान सुध्यान तीर्थयात्रा तीर्थ-प्रभावनादि धर्म-कर्महं मंत्रि-प्रदर्शितहं करी आपणउं जन्मु जीवितु पवित्रु करइ ।

15

तत्र स्वामिनि बालोपि चंडालोपि न सो भवेत् ।

न यो जिनाधिनाथोक्तधर्मकर्मठतां गतः ॥

इत्थं मंत्री च भूपश्च कृत्वा धर्मं विशुद्धधीः ।

महाविदेहे मत्पत्वं प्राप्य लेभे शिवाश्रयम् ॥

20

ततः सुमित्रदीपेन गमितेऽस्मिन् प्रकाशताम् ।

देशावकाशिकपथे संचरंतु सुखं बुधाः ॥

इति देशावकाशिक व्रत विषइ सुमित्र मंत्रिवर कथा समाप्त ॥

१३. एकादश व्रत उपर कथा.

पौषध व्रत फल विषइ मित्राणंद नाम मंत्रीश्वर कथा लिखियइ—

तच्च शुद्धोक्तचारित्रव्रतवत्परिपाल्यते ।

अहोरात्रमथाशेषां रात्रिं यावत् जितेन्द्रियः ॥

भवोरग-गदच्छेदे पौषवर्त्पाषधव्रतम् ।

आपत्तापभिदे मित्रानंदमंत्रिपतेरिव ॥

5

यथा—पुष्पपुर इसइ नामि पुरु । जिणि आपणी कांति करी भानु जीतउ सु भानु इसइ नामि तिहां राजा । तेह तणइ मित्राणंदु इसइ नामि मंत्री अति विख्यातु हंतउ; जिणि आपणइ बुद्धि-बलि करी बृहस्पति जीतउ । एक बार सभामांहि राजेंद्र मंत्रीद्रहं^१ रहइ पुण्य व्यवसाय विषइ विवादु हुयउ । यथा—राजा कहइ—‘व्यवसाऊ जु सर्व समीहित संपादकु ।’ मंत्री 10 कहइ—‘पुण्यू जु समस्त मत संपूरकु ।’ तउ पाइइ मंत्रि वचनि करी सकोप^२ गोपति मंत्रि-पति प्रति^३ भणइ—‘जइ किमइ व्यवसायु प्रमाणु नहीं, पुण्यू जु प्रमाणु; तउ महामात्य ! पुण्य-बल-मर्जितु हंतउ तउ^४ माहरउं राज्यु लइ^५ । जि^६ को तूरहइ अनुगमनु करिसि,^७ तेहना प्राण माहरउ खड्गदंडु अपहरिसिइ । जा महामात्य, तुच्छ-मति-मंदिर आपणउं वचनु प्रमाणु करि; घरि जाइवउं नहीं; ईहांई^८ जि हंतउ अनेरइ थानकि जा^९ । माहरउ देशु मेहि ।’ 15 इसी रायतणी आण लही करी महामात्यु आपणा वचन विषइ सनेठाहु हुंतउ तिहांई जि हंतउ पादचारिहिं जि एकल जु देशांतरि चालिउ । जेहे पाए आगइ भुइं छिदी न हुंतीइ तेहे पाए भूमि माथइ^{१०} नहीं; हींडतउ^{११} पुण्य प्रमाण प्रकटिवा तणइ कारणि रायतणी अग्र महिषी छइ मही, तेहनइ माथइ जाणे पगधर[इ]^{१२} छइ । इसी परि जायतउ हंतउ मध्य-दिन समइ श्रांतु हंतउ तृसियउ^{१३} हूयउ हंतउ जिसउं चंद्रकल कोटिहिं करी घटितु^{१४} 20 हुयइ इसउं महासरोवरु एकु देखइ । भृंग-भृंगारव शब्दहं करी सहित^{१५} छइं कमल तेई भणित मुखर बोलता मुख हूया; चालता छइं लोल कल्लेल तेई भणित हाथ हूया; तेहे करी तृषित लोकहइं जाणे सु सरोवरु करुणाकर पुरुष जिम हकारइ छइ । तिणि सरोवरि त्नानु पानु करी पालि तरुवर-तलि रहितु आकाशहंतउ अतिवेगि उत्तरतउ आपणपा आगइ आविउ दिव्यु पुरुषु एकु देखइ । “संख्या समइ मनोमंछितु सैन्यु तू रहइं एउ मणि देसिइ । 25

१ भ मंत्रीरहं. २ भ सकोप. ३ भ मंत्रि प्रति. ४ भभां नथी. ५ भ लहइ. ६ भ जु. ७ भ करिसिइ. ८ भ ईहांई. ९ भ जाहि. १० भ माथिइ. ११ भ हींडइ. १२ भभां इ नथी. १३ भभां तृसिउ. १४ भभां आ शब्द नथी. १५ भ तहि.

- પાછા પૂજિતુ સમારાધિતુ હૂંતત પ્રમૂત લક્ષ્મી પુણ દેસિહ”-હસતં મળી ચિંતામણિ હાથિ દે કરી
 ‘કિસતં કિસતં’ હસતં^૧ આશ્ચર્ય ચિત્તિ ચીતવતહ^૨ મંત્રી તેહ આઘતં કાંઈ અકહિઝ જુ કરી સુ
 પુરુષ આકાસિ ઊપરમિત । અથાનંતરુ ચંપકાદિ-તરુ-કુસુમે ચિંતામણિ પૂજી કરી મિત્રાણંદુ
 ૫ સાનંદુ સંમૂતુ હૂંતત ચતુરંગુ સૈન્યુ કરાવી કરી સંઘ્યા સમહ ગજ વાજિ રથ પદાતિ લક્ષણ
 ચતુરંગ દલ સહિતુ પ્રબલ નિસ્વાન નિસ્વનહં કરી દસ-દિસિ-મુલ મુલર કરતત આપણા પુર^૩
 પ્રતિ પાછત આવિત । જિમ મહોરગુ ઝંદિરહઈં વેદુ ઘાતહ તિમ પુરહઈં વેદુ ઘાતી રહિત ।
 ‘કઝણિ પુર વેદુ ઘાતિત’-હસતં મળી કરી રાહ હેરક મોકલિયા હૂંતા, હેરક કટક માહિ
 આવિયા । મિત્રાણંદિ મંત્રિપતિહં દેસ્વી કરી ઓલસિયા । મળિંઝ-‘અહો હેરકઝ ! મુજાગર્વ-
 ગર્વિતુ છહ મૂપતિ, સુ તુઘે માહરહ વચનિ મળઝ “પુઘ્ય પ્રમાવિ સંપ્રાપ્ત સૈન્ય-સંમારુ મિત્રાણંદુ
 ૧૦ મંત્રીંદુ બાહિરિ આવિત છહ । જહ કિમહ તતં વિક્રમાક્રાંત સમુદ્રાંત મહીતલુ છહ, તત વિહલઝ^૪
 પ્રહારુ કરિવા નિમિતુ દ્વકિ ।” હસી પરિ હેરક આમીષી કરી વલાલંકારહં સંમૂષિ કરી
 રાજેંદ્ર કન્હઈ મંત્રીંદ્રિ મોકલિયા । તિ પુણ હેરક પાછા નગર માહિ આવી કરી રાજેંદ્રહઈં
 તિમહિં જિ વીનવઈં । તત પાછહ રાઝ અતિ વિસ્મય-રસ સંપ્રેરિતુ હૂંતત સુસ્થ-ચિતુ હોઈ કરી
 કેતલાઈ^૫ લોકહં પરિવૃતુ હૂંતત જિહાં મિત્રાણંદુ મંત્રીંદુ છહ તિહાં આવિત । મિત્રાણંદુ પૂર્વ
 ૧૫ પ્રતિપન્ના લગી રાયરહઈં સામુહઝ ઝઠિત । “ઈય વિરોધુ તાં હુયઈં જાં દર્શનુ ન હોઈ સંતહં
 રહઈં ।” પ્રણમી કરી રાઝ સિંહાસનિ બહસાલિઝ મહતહ । મહતત રાહ બલાત્કારિ હિં
 બહસાલી કરી મળિંઝ-

વરેણ્યં પુણ્યમસ્યેવ શૌર્યાદિવ્યવસાયતઃ ।

પુણ્યભાજાં હિ જાયંતે કિંકરા વ્યવસાયિનઃ ॥

૨૦ ભવદ્ભાગ્યોદયઃ કશ્ચિદ્ યસ્માદીદૃક્ ચમૂચયઃ ।

યેનાહં તવ ભર્ત્તાપિ મૃત્યવદ્ ભામિ તેઽગ્રતઃ ॥

- હસી પરિ રાઝ મળી કરી પૂછહ-‘મળિ મંત્રીવર ! એ અસંમૃતિક વિમૂતિ તૂરહઈં કિહાં હૂતી
 હુઈ ? ।’ મંત્રી મળહ-‘મહારાજ ! પુણ્યપ્રમાવિ કિસતં કિસતં^૬ ન હુયઈં ।’ દિવ્ય પુરુષ
 તળઝ વૃત્તાંતુ કહિત । તત પાછહ રાઝ રુલિયાયિતુ થિઝ । મહામહોત્સવિ મંત્રીંદ્ર-સહિતુ
 ૨૫ રાજેંદ્ર સાશ્વર્ય પુરલોક વિલોકીતઝ હૂંતત પુરમાહિ આવિત । તેહ દિવસ લગી ચિંતામણિ
 પ્રમાવિ પૂર્ણ મનોવાંઙિત લક્ષ્મીકુ છહ મિત્રાણંદુ મંત્રી, તેહસત રાયરહઈં મહામૈત્રી હુઈ^૭ ।

एक बार भानु भूपतिसउं सभामाहि बइठां हूँता महामात्यरहइ उद्यानपाल आषी राबरहइ वधावइ—‘महाराज ! सीमंधरु इसइ नामि यथार्थाभिधानु गणधरु तुम्हारइ क्रीडोषानि समो-सरिउ’ । उद्यानपालरहइ सर्वांग-विभूषण बहु द्रविण वितरणु करी भानु भूपतिसउं मित्राण्डु मंत्रीश्वरु मुनिबंदन-निमित्तु उद्यानि पहुतउ । तिहां नेत्रामृत-वृष्टिकारक मुनिवररहइ राजेंद्र मंत्रीद्र बांदा करी देशनामृत-पानविधान-निमित्तु उचित स्थानकि बइठा । देशनावसानि सबैहु मुनि कन्हा पूछइ—‘भगवन् ! मित्राणंदरहइ विपत्ति समइ^१ संपत्ति किसान पुण्यनइ प्रभावि हई^२ ?’ । मुनि भणइ—‘महाराज ! जिसी लक्ष्मी-भारि करी भूमि पतित अमरावती हुयइ इसी पद्मपत्रा नामि पुरी हई । स पुण लोकमाहि अति प्रसिद्ध हई । तिहां प्रतापि करी जिसउ ग्रीष्म ऋतु आवित्यु हुयइ इसउ आदित्यु नामि महीपति हूयउ । राजेंद्ररहइ प्रतिबिंब समानु सुदत्त इसइ नामि श्रेष्ठि हूयउ । सु पुणु जिणधर्म-धुरंधरु हूयउ । पर्व-दिवसि पाप-संताप-निर्वाप^३ 10 विषइ महौषधु पौषधु लेकरी बिहुं पहर राति समइ समता-वर्तमानु गृहतणइ एक देशि राहि-उ छइ । तदाकालि को एकु तस्कर अवस्वापिनी-विद्या-विशारदु प्रभूत भूतभैरव सुभट परिवार परिदुत्तु तेहनइ घरि धाडि पइठउ । चोरनी विद्या करी बीजा लेकरहइ नींद वशि करी मूर्च्छा आवी । पंचपरमेष्ठि नमस्कार महा-मंत्रानुभावि सुदत्त श्रेष्ठि विषइ विद्या न प्रमवियइ । तेह सुदत्त श्रेष्ठि देखतारहइ अदेखता हूँता ति तस्कर गृह-सारु समस्तु हर्षित थिका^४ मुसइ । कपाट 15 फाडिवा लगा, मंजूस ऊधाडिवा लगा, द्रव्य तणइ कारणि भूमिगृह पुण फोडिवा लगा ।

अहो महात्मनस्तस्य धर्मावष्टंभयंत्रितम् ।

जातेऽप्युत्पातजातेऽपि न ध्यानाच्चलितं मनः ॥

अनागतेष्वथागत्य शृङ्गत्सु धनपद्धतीः ।

तेषु यतेषु च ध्यानभेदोऽभूत्तस्य न क्वचित् ॥

20

प्रभात समइ धननाशु देखी करी सकलि गृहजनि शोकु करतइ हूँतइ श्रेष्ठि पोसहु पारी करी दिवस कृत्य विधिसउं करिवा लागउ । पुण्यानुभावि तेहनइ घरि वली^५ घणार्इ जि धन हूयां । अनेरइ दिनि सु अवस्वाप विद्याचोरु सेठिना घरहूँती ज वस्तु चोरी हूँती तेह वस्तु मांहिलउ एकु अमूलिकु मुक्ताफलनउ हारु ले करी तिणिहिं जि नगरि वीकिवा आविउ । सु हारु सुदत्तु श्रेष्ठि तणइ बाणउत्ति ओलखिउ । सु चोरु धरी करी तलाररहइ आपिउ । सु चोर-धरण-वृत्तांतु 25 सुदत्तु जाणी करी इसउं चीतवइ—

ન સત્યમપિ ભાષેત પરપીઠાકરં વચઃ ।

લોકેऽપિ શ્રૂયતે યસ્માત્ કૌશિકો નરકં ગતઃ ॥

- ઇસડં ચીતવી વેગિ આવી ચોરરહઈ મેલ્હાવહ । કિસી પરિ આપણા વાણઉત્ર ઝપરિ
કોપુ કરતડ હૂંતડ તલાર આગહ કહઈ—‘ એડ અમ્હારડ વાણઉત્રુ કાંઈ જાણહ નહીં । મહં
5 પૂર્વિહિ એકિ દિનિ એડ હારુ એહરહઈ મૂલિ દીધડ હૂંતડ । એડ કિસડં ઇસડં માણસુ છહ
જિસડં ચોરી કરહ । એહ વાત માહિ કાંઈ છહ નહીં । તુમ્હે એડ પરહડ મેલ્હડ ।’ તલારિ
ચીતવિડં—‘ જુ ધળી જાણહ સુ પાડોસી ન જાણઈ । તિણિ કારણિ સેઠિ સાચડ, વાણઉત્રુ
કૂડડ । અનહ દ્વાદશવત-ધારી શ્રેષ્ઠિ કૂડડં બોલઈ નહીં । ’ તિણિ કારણિ શ્રેષ્ઠિનહ કથનિ
તલારિ ચોરુ મેલ્હિડ । બુદ્ધિમંત તળી બુદ્ધિરહઈ અસાધ્યુ કાંઈ નહીં । શ્રેષ્ઠિ ચોરુ આપણહ
10 ઘરિ આળી જીમાઢી કાપડ પહિરાવી મોકલિડ । કહિડં—‘ વલી રાલ્હે ચોરી કરતડ । મહં દયા
લગી^૨ મેલ્હાવિડ છહ । પુણ બીજડ કોહ મેલ્હાવાસિ નહીં^૩ ।’ ઇસડં મળી કરી ઘરિ મોકલિડ^૪ ।
શ્રેષ્ઠિનહ ઉપકારિ કરી^૫ ચોરહી^૬ તળડં મનુ મીનડં । તડ પાલ્હ અકૃત્ય-કરણ-મય-તળી
જાણિવા વાંઘા ઝપની । યદુક્તં—

જો જારિસેણ સંગં કરેઝ અચિરેણ તારિસો હોઝ ।

- 15 કુસુમેહિ સંવસંતા તિલા વિ તર્ગંધયા હુંતિ ॥

- જેતલહ નગર બાહિરડ નીસરિડ તેતલહ ઉઘાનમાહિ ધર્મોપદેશમૃત વૃષ્ટિ કરી^૭ મન્ય
પાદપવની સીંચતડ શુદ્ધપ્રભામિધાનુ પ્રધાનુ મુનિ દેસહ । વાંદી ધર્મ-દેશના સાંમલી કૃત્યા-
કૃત્ય-વિવેકુ જાળી કરી તીહી, જિ કન્હહ દક્ષુ દિક્ષા-મ્રહણુ કરહ । સુદ્ધ ચારિત્રુ પ્રતિપાલી કરી
અંતકાલિ સમાધિ સહિતુ આયુ પૂરી સૌધર્મ^૮ દેવલોકિ મહર્દિકુ દેવુ હૂયડ । સુદત્તુ શ્રેષ્ઠિ પુણ
20 આપણડં આયુ પૂરી મહારાજ ! એડ તુમ્હારહ મિત્રાણંદુ મંત્રી^૯ હૂયડ ।

સંપત્સુ હ્રિયમાણાસુ યદ્વમંજ ન પૌષધમ્ ।

પદે પદે ચ તેનાયં વિચિત્રાઃ પ્રાપ સંપદઃ ॥

સ તુ ચૌરઃ સુરીશૂતઃ સ્મરન્નુપકૃતીઃ કૃતી ।

ચિંતાર્તાય દદૌ રત્નં પ્રસ્તાવં પ્રાપ્ય મંત્રિણે ॥

- 25 રાજા મળહ—‘ મગવન્ ! વલી તેહ દેવરહઈ મંત્રી દેલ્હિસિહ ।’ મુનિ મળહ—‘ મંત્રિરહઈ
જદા^{૧૦} કાલિ^{૧૧} જીવિતાંતુ હોહસિહ, તદા કાલિ તેહ દેવતળડં દર્શનુ મુકિહેતુ હોહસિહ ।

૧ ખમાં આ શ્લોક નથી. અને એ પછીનું વાક્ય પણ નથી. ૨ ખ કરી. ૩ ખ કો
નહીં મેલ્હાવહ. ૪ ખમાં આ શબ્દો છુટી ગયા છે. ૫ ખમાં નથી. ૬ ખમાં હીં નથી.
૭ ખમાં નથી. ૮ ખમાં સૌધર્મિ. ૯ ખમાં મંત્રી મિત્રાણંદુ. ૧૦ ખમાં ચદા.
૧૧ ખમાં તુમ્હે.

जिणि कारणि नंदीश्वरि तीर्थि देववंदना-मनोरथि मंत्रीरहइ हूयइ हूंतइ प्रस्तावइ सु वेवु विमानु आणी देसिइ । तिणि विमानि चडिया मंत्रिरहइं जायता हूता शुद्ध शुक्ल ध्यानानुभावि लवण समुद्र ऊपरि थिका केवल ज्ञानप्राप्ति, आयु क्षिइ, मुक्ति होइसिइ ।' इसउं मुनि वचनु सांभली करी राजादिक लोक महाधर्म-वास-वासित मानस हूता सानंद निज निज मंदिरि गया ।

श्रीमित्राणंदभंत्रीदोः श्रुत्वा पौषधसत्फलम् ।

5

सुमेधसः स्थिरध्यानास्तत्कुर्वतु सुपर्वसु ॥

॥ इति पौषधव्रत विषइ मित्राणंदकथा ॥

१५. द्वादश व्रत उपर कथा.

अतिथि-संविभाग व्रत विषइ सुमित्रा नाम परम श्राविका तेहतणी कथा लिखियइ-

तथाहि-एकावयवतोप्येतत्सेवितं श्रद्धयाधिकम् ।

10

सुमित्राया इवोन्नत्यै जायते द्वादशं व्रतम् ॥

श्रीवसंतपुर इसइ नामि पुरु । अतिविक्रमवंतु^१ इसइ नामि अति विक्रमवंतु^२ राजा तिहां राज्य करइ । तेह तणइ वसु इसइ नामि मंत्रीश्वरु हूयउ । सदा विकसिति जेहं तणइ बुद्धि-कमलि राज्यलक्ष्मी सुखिहिं वसी । जिनदासु नामि राजारहइं अति वल्लभु श्रेष्ठि हूयउ । सु पुण^३ जिण-धर्म-धुरा-धौरेउ, कल्याण-तणउं निधानु सकल-पौर-जन-प्रधानु वर्तइ । तिणि एतलके सुवर्णरत्न उपार्जियां जेहे करी क्षितिमाहि अनेकि मेरु पर्वत अनेकि रोहण पर्वत उपाइयइं । "यक्षराजु धनाध्यक्षु" इसी परि जाचक लोक भणिउ । धनदु जिनदासु एकु संस्तविउ । बाणारसी नगरी वास्तव्यु धनु नामि छइ सार्थवाहु, तेहतणी रत्नवती नामि दीकिरी कलावती लीलावती तिणि परिणी । जिनदासरहइं विश्वासपात्रु लक्ष्मीधरु इसइ नामि ब्राह्मणु जिसउ लहुडउ भाई हुयइ इसउ परम मित्रु हूयउ । राजेंद्र अतिविक्रमवंतरहइं तिम न मंत्री न पुत्रु न कलत्रु वल्लभु जिम जिनदासु वल्लभु । एह जिनदास मित्ररहइं राउ कदा कालि मंत्रिमुद्रा पुण आपिसिइ-इसी परि वसु सचिवेश्वरु मनमाहि संभावी करी जिनदासरहइं मारिवा विषइ मनु करइ । जिणदासु पुण दक्षतालगी चक्षुर्मनो-विकारादिकहं लक्षणहं करी आपणपा ऊपरि विरुद्धउ जाणइ । तउ पाछइ राजेंद्ररहइं मोकलावी करी तीर्थयात्रा-ग्याजांतरि भार्या रत्नावती पीहरइ^४ मोकलइ । वसुमंत्रीद्रि पुण तेह माराविवा कारणि रात्रि तेहतणा घरतणउ मार्गु आपणां जणहं कन्हा रूंधाविउ । जिणदासु पुण मार्गु बाधुउ^५ जाणी करी अतिसंप्रभाव

15

20

25

१ अति विक्रम. २ अमां आ शब्द नथी. ३ अ पुणि. ४ अ परिहरि.

५ अ बाधउ.

- बहुमूल्य रत्न ले करी लक्ष्मीधर मित्र सहितु कर्मकर-वेषु करी पुरु हूंतउ नीसरिउ । मारु
अजाणतो भयवशइतउ निरंतरु जायतउ हूंतउ अरिण्य^१ माहि पडिउ । तिहां जउ अतिआंतु
तृषाकांतु हूयउ तउ बलांचल बद्ध सप्रभाव रत्न-परंपरा मित्र-लक्ष्मीधर-करि आपइ । जिसउं
साक्षात्कारि तेह तणउं जीवितव्यु हुयइ तिसी स रत्नपरंपरा छइ । तउ पाछइ आपणपइं
५ किणिहिं कूपि पाणी जोयतउ हूंतउ रत्नतणइ लोभि तिणि लक्ष्मीधर मित्रि पगे धरी उमाडिउ
हूंतउ कूपि पडिउ । पडतउ हूंतउ 'कउणु इउ' इसइ वचनि करी बोलाविउ हूंतउ आपणी
प्रियतमा रत्नवती ओलखी करी भणइ- 'प्रियतमि ! तउं पुण एह कूप माहि किसी परि पडी ।
सु ताहरउ^२ परिवारु किहां गयउ । हा हा धिग धिग ! विधि-विडंबनारहइं ।' साई अवस्था
पतितु कांतु संनिधि-संप्राप्तु देखी करी हर्षविषादालु-संकर-संकीर्णु लोचनु करइ । प्रियतम
१० मेलापकइतउ धन्यु आपणपउं, तिहांई^३ मनती हूंती भणइ- 'ए हउं रत्नवती ताहरी सुंदरी
प्रिया । तिहां हूंती जायती हूंती अटवी माहि आवी सगळ सार्थु चोरे दसिउ । सु परिजनु नासी
करी गयउ । चोरे जेतीवार माहरा शीलभंग करिवा कारणि समुद्यमु कीधउ, तेतीवार हउं धाई
करी शील-रक्षाकारणि आकुली हूंती कृतांत-मुख प्रतिरूप एह कूपमाहि पडी । तुम्हारा
वदनालोक भोक्तव्य कर्महंकरी जीवी । कहउ न, तुम्हरहइं एह कूपमाहि किसीपरि पतनु हूयउं ।
१५ तिणि सचिवि विदेषियइ तुम्हरहइं विरोधइतउ किसउं कीधउं^४ ।' जिनदासु कहइ तिणि
सचिवि मारणोत्सुकि हूयइ हूंतइ हउं कर्मकर वेषि एकलउ नीसरिउ । निरंतरि विहारि ईहां
आविउ । तसिउ हूंतउ एह कूपमाहि पडिउ; पाणी देखतउ पादस्खलना बसइतउ ।' निर्जल
तेह कूपमाहि नाहि-प्रमाणु जलु हूयउं; पुण्य प्रभावइतउ । जिसउं^५ खीरु हुयइ इसउं सु
नीरु पी करी ति बे स्वेद स्वेद तृस उपसमावी करी अतिसुप्रीत चित्त हूयां । अथ क्षणांतरि
२० तिहां^६ सार्थु एकु आविउ । जिसउ तीहं तणउ पुण्यकुंभु हुयइ तिसउ कुंभु रज्जु बांधी करी
पाणी काढिवा कारणि तेह कूपमाहि किणिहिं मूकिउ । सु कुंभु माहि जेतीवार साहिउ तेतीवार
तिणि पुरुषि माहि माणसु^७ जाणी^८ अपर पुरुष आणी ताणी करी बाहिरि, जिम जममुख
हूंत। काढियइं तिम, काढियां । बे जण जेतलइं ति कूया हूंतां नीसरियां तेतलइ आगिलइ गमइ
रहितु छइ सार्थु सु "कूया हूंतउ मिथुनु नीसरिउं" इसउ कोलाहलु करइ । तेह शब्दइतउ
२५ कौतुकी सार्थवाहु पुण तिहां आविउ । भर्तार सहित दीकिरी देखी करी मनमाहि विस्मया-
पन्नु हूयउ । जिणदासु पुण 'सुमुरउ एउ' इसी परि धन सार्थवाहरहइं ओलखी करी चम-
त्कृत-चित्तु हूंतउ प्रणासु कइ । 'किसउं एउ' इसी परि सविस्मय थिका सार्थवाहरहइं

१ 'अ' अरिण्य. २ 'अ' ताहरउ. ३ 'अ' तिहांई. ४ 'अ' भां आ शब्द नथी, ५ 'अ'
जिसउ. ६ 'अ' भां नथी. ७ 'अ' माणसु. ८ 'अ' जाणी करी.

पूछतां हूँता जिणदासि आपणउ वृत्तांतु मूल लगी सगळ कहिउ । तिणि स्वजनि संबंधि हूयइ
हूँतइ व्यसन तणउं दुहेलउं सगळ गली गयउ । ति सव्वे पुटकुटी माहि सुखिहिं रहियां ।
आश्रमण मिसांतारि जाई करी आदित्थि तीहं तणइ आश्रय कारकि इसइ चरित्रि कहियइ हूँतइ
जाणे जोएवा^१ कारणि उदयमिसि संघ्या समइ शशी आविउ । अथ चंद्रोदय समइ जिनदासु
देह-चिंता करिवा प्रचुरतरु वणांतारि गयउ । तिहां लक्ष्मीधर सूतउ देखी^२ जोयइ, तउ मूयउ
देखइ । अक्षितु^३ सु देखी करी मित्रवच्छल सर्प-डंकु तेहरहइं जाणी करी दुक्खितु हूयउ ।
तेह कम्हा सुप्रभाव^४ रत्न ले करी पाणी ओहली तेहरहइं पाई जीवाढइ । तउ क्षणांतारि
सु जीवितु देखी जिनदासु रलियायतु थिउ ।

उपकृत्युपकुर्वाणा ध्रियते धरया न के ।

अपकृत्युपकारी यस्तेन तु ध्रियते धरा ॥

10

लक्ष्मीधर जीविउ हूँतउ जिनदासरहइं देखी करी लज्जावनम्रमुखु हूयउ । तउ पाछइ जिनदासु
तेह आगइ कहइ-‘ मित्र ! हउं तइं कूया माहि न घातिउ किंतु पदस्खलन लगी हउं आपहे
कूया माहि पडिउ । तउं आपणा मन माहि किसीयइ लज म करि । किसउं को कुणही
मरता पूठि मरी सकइ छइ ? । मूरहइं अधुना धनु सार्थवाहु मिलिउ । हउं तेहसउं बाणारसीं
नगरीं जाइसु । तउं ईहांई हूँतउ आपणइ थानकि जा । इसी परि परि वविउ हूँतउ सु लक्ष्मीधर
ब्राह्मणु सलज्जु थिकउ^५ वसंतपुरि गयउ । जिणदासु धनसार्थवाह सरसउ लजतउ हूँतउ ब-
णारसी ऊपरि चालिउ । जेतलइ लक्ष्मीधर वसंत पुरि गयउ तेतलइ जिणदास तणइ वियोगि
दुक्खितु अतिविक्रमवंतु नामि महीरक्षितु देखइ । तउ पाछइ लक्ष्मीधर जाई करी राय
आगइ जिनदासु अनइ [महा]^६ मात्य बिहुं तणउ संबंधु कहइ । सु वृत्तांतु सांभला करी
अतिविक्रमवंति राजेंद्रि वसुनामि महामात्यु गुप्ति कीधउ । जेतीवार जिणदासु देखतउ^७ हुयइ
जिम तेतीवार तेह तणउ वइरी मारउं-इसा कोपवशइतउ महा दुक्खि घातिउ ।

15

20

अथ घडिया^८ जोयणी सांढि चडी करी पुरुष-द्वय-सहायु रायु आपणपइं बाणारसीं नगरीं
जिणदासु लेवा गयउ । जिम को^९ जाणइ नहीं तिम जाई जिणदासु मनावी सरसउ [ले]^{१०}
करी राउ वसंतपुरि आविउ । जिणदासु मन माहि चीतवइ वसु पुनरपि मइं^{११} महामात्य
पदि थापिवउ । तउ पाछइ राजेंद्र कम्हा जिणदासु सर्वैश्वर्य मुद्रा लही करी जण-नायकु^{१२}
वीनवी करी मंत्रिपदु वसुरहइं अपावइ । अनेरइ दिनि उद्यानपालि आवी राउ वधाविउ-

25

१ ५ जीइषा. २ ५ देखी करी. ३ ५ अक्षितु. ४ ५ स्वभाव स्वकीय.

५ ५ थकउ. ६ ५ महा शब्द पडी गयेल छे. ७ ५ देखतु. ८ ५ अथ घडिया.

९ ५ कोई. १० ५ महा शब्द पडी गयेल छे. ११ ५ आ शब्द नहीं. १२ ५ नाराउ.

- ‘મહારાજ ! તુમ્હારહ ક્રીડોયાનિ તપુ તપતા હંતા શંકરનામ મહરુઘિરહં કેવલ-જ્ઞાનુ ઉપ-
નતં ।’ મહાંતુ પ્રીતિ-દાનુ ઉધાનપાલરહં દે કરી અતિવિક્રમવંતુ નરેશ્વરુ જિનદાસ સહિતુ
ઉધાન વનિ પહુતડ । મુનિ પ્રણમી કરી ધર્મોપદેશુ સાંભલી રાડ પૂછહ—‘ ભગવન્ ! માહરા
મિત્ર^૧ જિનદાસરહં આપદ સહિત સંપદ કિસા કારણ લગી હુઈ ।’ મુનિ મળહ—‘ કૌશાંબી
૫ નામિ નગરી, તિહા માતૃમત્તુ ધનદત્ત^૨ નામિ વાણિયડ । સુમિત્રા નામિ તેહની માતા । જયા
નામિ દયિતા । “ દાનુ એકુ ગૃહસ્થહંરહં ધર્મુ મુલ્ય-વૃત્તિ કરી કર્તવ્યુ ”—ઈસડં વચનુ
સુમિત્રા તેહ આગહ કહહ । એકદા તિણિ મતિમંતિ માતાતણડં મનુ દાનામિસુખુ જાણી
કરી માર્યા સહિતિ હંતહ માતા આગહ કહિહં—‘ માતા^૩ ! સુપાત્રહં અનહ^૪ કૃપાપાત્રહંરહં
યથારુચિ આપણહ હાથિ કરી દાનુ દહ ।’ તડ પાછહ વાસના-પરાયણ હંતી સુમિત્રા શ્રાવિકા^૫
૧૦ કૃપાપાત્રહં સુપાત્રહં રહં યથારુચિ દાનુ આપણહ હાથિ કરી દિયહ । જિમ જિમ માતા દાનુ
દિયહ તિમ તિમ હર્ષિતુ^૬ ચિતુ હંતડ દતુ કહહ—“ દહ, દહ, તાહરહ પસાહ માહરહ [ઘરિ]^૭
ઘણડં ધનુ ધાન્યુ છહ ।” તદનંતરુ દાનફલ નિશ્ચિતુ જાણી કરી સનિયમુ અભિપ્રહુ તિણિ લી-
ધડ । વિધિવત્ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-પાત્રહં અનહ કૃપાપાત્રહં પ્રતિ દાનુ દે કરી તડ ભોજનુ
કરીસુ । તથા ચોત્તં—

- ૧૫ અભયં સુપત્તદાણં અણુકંપા-ઉચિય-કિત્તિદાણં ચ ।
દોર્હિ વિ મુક્ત્વો મણિઓ તિન્નિ વિ મોગાર્થયં દિંતિ ॥

- તડ પાછહ પુત્રિ અનહ વહૂ બિહું વહૂ-કૃત મક્તિ અનુમત હંતી નિવારિતારતિ સમાધિ-સહિત નિજુ
અભિપ્રહુ પૂરતી હંતી, સ કેતલ એકુ કાલુ વોલહ । અનેરહ દિનિ નૈમિત્તિકે દારુણિ દુર્મિશ્ચિ
કહિયહ હંતહ જયાનામિ વહૂ આપણા મત્તાર દત્ત આગહ કહહ—‘ ધુરિહિં દારુણુ દુર્મિશ્ચુ દીસહ,
૨૦ તાહરડં ઘરુ પુત્ર પૌત્રાદિ પરિવાર સંપૂરિતુ વર્તહ । તિણિ કારણિ આપણી જળણી, હે કુટુંબા-
ધાર ! દાન હંતી નિવારિ ।’ અથાનંતરુ દત્તિ માતા દાન હંતી નિવારી । અથવા સ્ત્રી-વશંગત
નિસત્ત્વ સત્ત્વ કિસડં કિસડં^૮ ન સમાચરહં । સુમિત્રા પુણ તદા કાલિ ઈસડ અભિપ્રહુ મનમાહિ
કરહ—‘ જે મૂરહં પ્રાણ મુક્તિ હુયહ તોઈ ભોજન માત્રહી તળહ દાનિ અકીધહ હંતહ હડં ભો-
જનુ કરડં નહી ।’ આઠ ઉપવાસ જડ સુમિત્રારહં હૂયા, તડ પાછહ દુર્યશોવાદ શંકિત હંતી
૨૫ જયા તેહનડ વૃત્તાંતુ દત્ત આગહ કહિડ । તડ પાછહ બંધુ-વર્ગુ સહિતુ દતુ સુમિત્રારહં
પારણા કારણિ મહા નિર્બંધુ કરહ । તડ સુમિત્રા પારણા કરિવા^૯ કારણિ ઉપવેશિતિ હંતી ચિત્તિ

૧ ખમાં મિત્રરહઈ. ૨ ખમાં દત્ત શબ્દ નથી. ૩ ખ માત. ૪ ખમાં આ શબ્દ નથી. ૫ ખ સુશ્રા. ૬ ખ હર્ષિત. ૭ કમાં આ શબ્દ છુટી ગએલ છે. ૮ ખમાં કિસડ એક જ વાર લખેલું છે. ૯ ખમાં આ શબ્દ પડી ગએલ છે.

ચીંતિવડ—‘ અમોજન વિષદ્ પાત્રદાનાભાવરૂપ કારણ જાણતુ હંતંતુ પુત્ર મૂરહદં દાનુ દિવારહ નહીં । ધિગ્ ધિગ્ માહરા કર્મવિઢંબનરહદં । જદ્ કિમદ્ પદ્ આપણા પરીસિયા મોજનમાહા કહીએક મહાઋષિ રહદં અથવા દયાપાત્ર કહીએકરહદં સંવિભાગુ કરાવડં તડ માહરડં અમિગ્રહુ પૂજદ્,^૧ અપિ તુ શ્લાષનીડ હુયદ્ । પુત્રુ પુણ્યવંતુ અશ્લાષ્યુ ન હુયદં ।’^૨ ઇસડં ધ્યાયતી સુમિત્રારહદં જિસડ મૂર્તિમંતુ પુણ્યરાશિ હુયદ્, ઇસડ મહાસુનિ એકુ ગૃહાંગણિ આગિલહ
 5 ગમદ્ આવિડ દેસદ્ । તદાકાલિ રોમાંચ-કંચુકિત-ગાત્રુ હૂતી હર્ષાશુ-બિંદુ વૃષ્ટિ નયન હૂતી મૂકતી ભાજનુ બિહું હાથે ડપાડી કરી સાસુહી ડઠી કરી^૩ મહઋષિ આગદ્ મળદ્—‘ મળવન્ ! મહાંતુ અનુગ્રહુ મૂ ડપરિ કરડ, પાત્રુ ધરડ । પ્રાસુકેષણીડ આહારુ વિહરડ ।’ મહાસતુ પ્રાસુ-કેષણીડ જાળી કરી વિહરદ્ । તડ તેહ તળદ્ સત્વિ કરી સંતુષ્ટ હૂતી શ્રી શાસનદેવતા ગંધાંબુ વૃષ્ટિ ગૃહાંગણિ કરી પ્રત્યક્ષ હોદ્ કરી કહદ્—‘ ધન્યે ! માસોપવાસી મહઋષિ જુ તદં પારણડં
 10 કરાવિડ । તેહ તાહરા સત્વ પ્રભાવહતડ સંમૂતુ દાનુ જુ ધર્મુ^૪ તેહ તળા મહાત્મદ્^૫ તડ દુર્ભિક્ષ હેતુક ગ્રહ ડપશાંત હૂયા ।’ ઇસડ ગલ્ગર્જિતુ કરી દેવી મેહુ વરસાવિડ । દુર્ભિક્ષુ પ્રવાસાવિડ । રાજા આવી કરી મહા મહોત્સવુ કરાવદ્ । સકલ લોકુ સનાલિકેરાક્ષત-પાત્ર-પાણિ દત્ત-માતા વધાવદ્ । દત્તુ જયા સહિતુ પાદ લગી સુમિત્રારહદં સ્વમાવદ્ । તિ ત્રિણ્દિદ્ અથાનંતરુ નિરંતરુ^૬ ડત્તરોત્તરુ ધર્મુ સમાચરી કરી આપણડં^૭ આયુ સંપૂર્ણુ મોગવદ્ । તીંહં માહા સુમિત્રા-જીવુ
 15 મહારાજ તડં હૂયડ । દત્તાત્મા જિનદાસુ તાહરડ મિત્રુ હૂયડ । જયાત્મા રત્નવતી જિનદાસ તળી યુવતી હૂદ્ । દાન-ધર્મ નિરોધહતડ તાહરા મિત્રરહદં લક્ષ્મી સાંતર હૂદ્ ।’ ઇસી પરિ પૂર્વ મ્હુ સાંમલી ગુરુ નમસ્કરી^૮ રાજાદિક સકલ લોક નગરિ ગયા । ધર્મધ્યાનપર અતિ-વિક્રમવંત રાજેંદ્ર જિનદાસ રત્નવતી જીવ તિણિહિં જિ મવિ સંયમુ પ્રતિપાલી કેવલ જ્ઞાનુ ડપાડી મોક્ષિ ગયા ।
 20

પાત્રાર્થયા રચિતયા રમયા સુમિત્રા-શ્રાદ્ધયા મહાનરવરેંદિરયા સદેહ ।

લેમે મહોદયરમાપિ તથા મવદ્વિર્લભ્યેત હંત મવિકા મવિકામ્યપુણ્યાઃ ॥

॥ ઇતિ અતિથિ સંવિભાગ વ્રત વિષદ્ સુમિત્રા કથા સમાપ્ત ॥

૧ ‘ખમાં ભાજદ્ નહીં આયુ’ વાક્ય છે અને તે બ વધારે શુદ્ધ લાગે છે. ૨ ખમાં પૂજદ્ પછી નહિં હીં આવે શબ્દ પ્રથમ લખેલો પણ પાછળથી છેડી નાંખવામાં આવ્યો છે. ૩ ખમાં આ શબ્દ નથી. ૪ ખ જુ દાનધર્મુ. ૫ માહાત્મ્યદ્. ૬ ખમાં માત્ર અથ નિરંતર આડું વાક્ય છે. ૭ ખ આપણડં. ૮ ખમાં સ્કરી કરી.

प्रकीर्ण कथा.

१६. एक क्षुल्लक शिष्य उदाहरण.

- यथा—गच्छि एकि लघु क्षुल्लकु एकु वरसालइ बाहिरि बालकहं माहि बाहलइ त्रेपणउं
 पेट हेठइ देई अनइ तरिवा लागउ । महात्मा आविया, चेला तरता देखी करी बढई^१ति ।
 5 तेतलइं गुरु आविया । गुरि कहिउं—‘महात्माउ चेलउ लहुडउ, भोलउ, भागडउ । म^२अ-
 डवडाउ ।’ ते ती वार चेलउ परहंसिउ । गुरे भणिउं—‘म वच्छ ! उगउ रहि । को काई
 नही कहइ ।’ तउ चेलउ घणेरउं परहंसिउ । गलसरण भरिवा लागउ । गुरे माथइ हाथु
 देई करी आपणपा आगइ कीधउ । वसति आविया । गुरे इरियावही थिर थिका आखरि आ-
 खरि अर्थु चीतवतां हंता पडिकमी गमणागमणउं आलोइउं । तउ पाछइ वर्ति ५ पुणि आलो-
 10 इउं । चेला आगइ गुरे कहिउं—‘वच्छ ! इरियावही पडिकमतां छप्पनसइं त्रीस मिथ्या-दुष्कृत
 पद जाणी करी संवही जीवहरहइं मिच्छामि दुक्कु दीजइ ।’ तउ पाछइ चेलउ गुरु वचन
 तणइ अनुसारि इरियावहीनउ अर्थु चीतवतउ संवही जीवहरहइं मिच्छामि दुक्कु देयतउ
 इरियावही पडिकमतउ शुक्लध्यानाधिरोहइतउ केवल ज्ञानु ऊपाडी अनेक भविकलोक प्रतिबोधी
 करी सिद्धि गयउ ।

15

१७. समाधि विषये जिनदत्त कथा.

- समाधिगुण प्रकटीकारकु जिनदत्त श्रेष्ठि कथानकु लिखियइ—वैशाली नामि नगरी ।
 तिहां छधस्थु श्रीमहावीर एकवार उद्यानवनि वर्षाकालि देवकुलमाहि काउसगि रहिउ । तिणि
 नगरी परम श्रावकु जिनदत्तु नामि हंतउ । श्रेष्ठिपद-भण्डु हंतउ जीर्णश्रेष्ठि इसइ नामि सु
 विख्यातु हूयउ । भिक्षा भ्रमण तणइ अभावि करी श्रीवीर उपोषितु जाणी करी वांदी करी
 20 घरि आविउ । इसी परि नितु नितु करतइ वरसालउ तिणि लांधिउ । आपणा मनमाहि चीत-
 वेवा लागउ—‘जइ किमइ आजु माहरइ घरि श्रीमहावीर पारणउं करइ तउ हउं तारिउ हुयउं ।’
 इसउं ध्यायतउ हंतउ विशुद्ध भावि हर्षित चित्तु घर बारि रही करी चीतवइ [जइ]^३ इहां
 श्रीमहावीर आवइ जंगम कल्पद्रुम जिम, तउ हउं मस्ताकि बद्रांजलि हंतउ भगवतरहइं संमुखु

जाउं, त्रिन्दि प्रदक्षिणा दे करी सपरिवार थकउ^१ वांदउं। तउ पाछइ घर माहि पाउधारावउं।^२
जंगम निधानु जिम [जिन]^३ प्रधानहं प्रासुकेशणीयहं पानानहं करी भक्तिवसइतउ
भवसिंधु तारणउं पारणउं करावउं।^४ पुनरपि नमस्करी करी केतलईएकि पग भगवंतरहइं
अनुगमनु करउं। पाछइ आपणपउं^५ धन्यु मानतउ हूंतउ आपणपहं रोषु अगारिउं धान्यु हर्षितु
थिकउ जीमिसु। इसी परि मनोरथमाळा जिनदत्तरहइं मनमाहि करता हूता अभिनव श्रेष्ठिनइ 5
घरि भिक्षानिमित्तु श्रीमहावीरु आविउ। अभिनव श्रेष्ठि चेडी हस्तगत कोमासहं करी पाराविउ।
सुपात्र दान प्रभावि पंच दिव्य तीहां हूयां। तिहां राजादिक लोक मिलिया। अभिनवु श्रेष्ठि
प्रशंसिउ। भगवंतु श्रीमहावीरु पारणउं करी अनेरइ थानकि विहरिउ। जिनदत्तु देवदुंदुभि
निनादु सांभली करी चितविवा लागउ—‘धिग् मूरहइं! अधन्यु हउं जु माहरइ घरि भग-
वंतु न आविउ।’ इसी परि महाविषादु करतउ जिनदत्तु लोकि जाणिउ। किं बहुना; राजेंद्रि 10
पुणि जाणिउ। धन्यु जिनदत्तु जु^६ इसीपरि भावना भावइ। तदा तिणि नगरी केवली
आविउ। राजादिके लोके वांदी पूछिउ—‘भगवन्! जिनदत्तु पुण्यवंतु; किंवा अभिनवु
पुण्यवंतु?’ ‘केवली कहइ—‘जिनदत्तु पुण्यवंतु।’ लोकु कहइ—‘भगवन्! भगवंतु अभिनवि
पाराविउ, जिनदत्ति न पाराविउ।’ केवलै तेहनी भावना मूल लगी कही करी कहइ—‘भाव-
इतउ जिनदत्ति पाराविउं; द्रव्यतउ पुणि अभिनवु; अच्युत देवलोक-योग्यु पुण्यु उपाजिउं। 15
जइ देवदुंदुभि निनादु सांभलत नहीं तउ तेतीहीं जि बार केवलज्ञानु ऊपाडत^७। भावरहिति
अभिनवि पुणि सुपात्रदान प्रभावि सुवर्णवृष्टयादिकु फल लाधउं। समाधि रहितु जीवु ईहिकू^८
जु फलु लहइ। समाधि सहितु पुणि स्वर्ग मोक्षादिकु फलु लहइ। तउ पाछइ जिनदत्तनी
प्रशंसा करी राजादिक लोक घरे गया।

॥ समाधि विषइ जिनदत्त कथा ॥

१ अभां आ शब्द नथी. २ अ पाउधाराउं. ३ अभां नथी. ४ कभां आ शब्द पडी
गयो लाजे छे. ५ आ मे अंक वञ्चोने पाठ अ प्रतिभां छुटी गयो छे. ६ अभां नथी.
७ अ भां नथी. ८ अ ऊपाज्जत. ९ अ इहलोक.

१८. शास्त्राभ्यास विषयक कथा.

- एकि गच्छि गंगातटि वास्तव्य वि भाइ संयमधर हूँता विहरइं । तीहं माहा एकु बहुश्रुतु हूँतउ सूरि हूयउ । पाठक शिष्यहं तथा सूत्रार्थ वांछकहं सदा सेव्यमानु हूँतउ विश्रामु कदाचित्त लहइ नहीं । रात्रि समइ पुणि सूत्रार्थ चिंतन प्रच्छनादिकहं करी विश्रामु न लहइं ।
- 5 तेहनउ बीजउ भाई मूर्खु सदा सुखी रहइ । आचार्यु तेहनउं सुखु देखी दुर्बुद्धि-बाधितु हूँतउ चित्ति चींतवइ-अहो ! माहरउ भाई सुखिउ । ज्ञान-विज्ञान हीनता करी किणिहिं ऊढे-गियइ नहीं । हउं पुणि पलास-कुसुम जिम^१ निष्फलि ज्ञानि करी दुक्खितु हूयउ । तथा च किणिहिं तेह सरीखइं पंडिति पडिउं—

- मूर्खत्वं हि सखे ममापि रुचितं तस्मिन् यदष्टौ गुणाः
10 निश्चितो बहु भोजनोऽत्रपमना नक्तं दिवा शायकः ।
कार्याकार्यविचारणोध्वविरो मानापमाने समः
प्रायेणामयवर्जितो दृढवपुर्मूर्खः सुखं जीवति ॥

इसउं पुणि न चींतवइं—

- नानाशास्त्रसुभाषितामृतरसैः श्रोत्रोत्सवं कुर्वतां,
15 येषां यांति दिनानि पंडितजनव्यायामखिन्नात्मनाम् ।
तेषां जन्म च जीवितं च सफलं तैरेव भूर्भूषिताः
ज्ञेयैः किं पशुवद्विवेकविकलैर्भूभारभूतैर्नरैः ॥

- इसी परि ज्ञान प्रदेषवशहतउ तिणि ज्ञानावरणीउ कर्मु निवडु प्रमादु लगी बांधउं । सु ज्ञानातिचारु अणआलोई चारिउ पत्नी मुयउ । चारित्रि प्रभावि देवलोकि देवु हुयउ ।
- 20 चवी करी भरतक्षेत्रि किणिहिं आहीर कुलि पुत्रु हुयउ । अनुरूप कन्या परिणित । तेहनी दीकिरी जाई । सुरूप-तरुण-पुरुष-लोचन-मनोहारिउं जूवनु^२ संप्राप्त हुई । गाडानइ धुरि स दीकिरी बइसारी तेहनउ पिता नगरि चालिउ । आहीरहं सरिसउ^३ घी विक्रय करिवा कारणि । तेहनउं रूपु देखतां हूँतां अनेरां आहीरहं तणा मनहं जिम गाडां पुणि अपमार्गि जायतां भागां । धी रेडायां । तउ विलक्षथका आहीर तेहना पिता आगइ कहइ—“अशकटा
- 25 शकटापिता ।” इसउं उपहास वचनु बली २ कहइं । एहनउ किसउ अर्थु—जेहनइ शकटु न

हुयई स अशकटा; अथवा ए कन्या नामि करी शकटा नही इति अशकटा । तथा—अशकटा पिता, अशकटानउ पिता जनकु अशकटापिता । अथवा शकटापित—शकट प्रापित हूँता अम्हे इणि, अशकटापित—शकट रहित कीधा । इसउ अर्थु सांभली करी लघुकर्मता लगी वैराग्य प्राप्तु हूँतउ दीकिरी कहीइसउ^१ परिणावी करी धनु तेहरहई दे करी व्रत-संप्राप्तु हूयउ । कही आचार्यकन्हइ योग वहता हूँता, आदर परायण-पढता हूँता, जहिंवार उत्तराध्ययन सिद्धांतनउ चउथउ अध्ययनु “असंखउ” इसइ नामि पढिवा आरंभिउ; तेतीवार पूर्वभव^२बहु ज्ञानावरण कर्म उदइ आविउं । बि दीह आंबिल करी पढतउ थाकउं तेहरहई वृत्त तोई आविणं नही । किंबहुना एकूपदु आविउं नही । बीजइ दिनि अनुज्ञा समइ गुरु कहइ—‘किस्तानी अनुज्ञा तूरहई दीजइ?’ सु कहइ—‘ भगवन् ! किसउ तपु एहनउ ? ’ गुरु भणइ—‘ जां आइ नही तां आंबिल तपु । ’ तउ सु भणइ—‘ भगवन् ! मूहरइ अनेरइ तपि करी सरिउं^३ । सिद्धांति पुणि अनेरइ सरिउं । जां एउ नही आवइ तां आंबिल जि करिसु । ’ तउ पाछइ निश्चल चित्ति^४ हूँतइ बारह बरिस आंबिल समाधि पूर्वक कीधां; तउ तेह कर्मनउ क्षउ हूयउ । सुखिहिं सगळ श्रुतु पढिउं । श्रुतभक्ति करी इहलोकि परलोकि सुखभाजनु हूयउ ।

१९. गौतम अष्टापद गमन कथा.

तथा—चंपा बिहार करतइ श्रीमहावीरि साल महासाल राजक्राषिईं सरसउ श्रीगौतमस्वामि गणधरेंद्र पृष्ठचंपा मोकलिउ । तिहां गागलि राजा, पिठरु गागलि तणउ पिता, यशोमती माता । निजमातुल साल महासाल अनइ श्री गौतम बांदिवा आविउ । बांदि धर्मु सांभली पुत्रु राजि बइसाली मायबाप सहिति गागलि श्रीगौतम कन्हइ दीक्षा लीधी । श्रीमहावीर बांदिवा चंपा आवतां भावना भावतां मार्गि पांचही रहई केवल-ज्ञानु ऊपनउं । समवसरणि श्रीगौतम स्वामि त्रिहि प्रदक्षिणा दे करी पाछउं जोयइ, तउ पांचइ केवलि-सभा ऊपरी जायता देखइ । तउ भणइ—‘ओरहा आवउ; श्रीमहावीर बांदउ । ’ भगवंतु भणइ—‘ गौतम ! केवलि आशातना म करि । ’ तउ गौतमि खमाविया ।

अथ श्रीगौतमस्वामि जनमाहि भगवंत श्रीमहावीर तणउं वचनु सांभलिउं—

उसइस्स भरहपिउणो तिउलुक्क-पयासनिग्गय-जसस्स ।

जो आरुहुं वंदइ चरमसरीरो य सो साह ॥

- जु तपोलब्धि करी अष्टापदि चडी श्रीऋषभ जिनरहइ वांदइ सु चरम सरीरी-तिणिहिं जि भवि मुक्तिगाभी हुयइ । तउ जेतलइ अष्टापद यात्रा मनोरथु गौतमस्वामि मनमाहि करइ तेतलइ भगवंति यात्रा विष्णु आदेसु दीधउ । तउ गौतमु अष्टापदि चालिउ । जिनवचनु पूर्वभणितु सांभली करी अनराई कौडिन्य दिन सेवालि नाम पांच पांचसइ तापस मुक्ति-निमित्तु^१ तिहां
- 5 चालिया । तीहंमाहि कौडिन्य कुलपति पांचसइ तापस सहितु एकोपवासकारी पारणइ आर्द्र-मूल-फलाहारी, पहिली मेखलां गयउ । दिन्नु कुलपति पांचसइ तापस सहितु बिउं उपवासकारी पारणइ शुष्क-मूल-फलाहारी, बीजी मेखलां चडिउ । सेवाली कुलपति पांचसइ तापस सहितु त्रिउं उपवासकारी पारणइ शुष्क-सेवालाहारी, त्रीजी मेखलां गयउ । त्रिन्हइ कुलपति ऊपहरा चडिवा असकता हूता पूर्वहिं तिहांइ जि रहिया छइ । तीहंरहइ तिहां र-
- 10 हिया हूतां श्रीगौतमस्वामि मूर्तिमंतु जिसउ पुण्यरासि हुयइ तिसउ उपचित-सर्व-देहावयवु कायकांति करी दीपित-दसदिसावकासु आविउ । ति तापस सबइ गौतमरहइ देखी करी चित्ति चीतवइ-‘ अम्हे तपि करी सोसिय-काय ईहां चडी नही सकता, एउ इसउ उपचिति देहि करी यथाकामभोजी^२ संभावीतउ किसी परि चडिसिइ । ’ इसउं तीहं त्रिहुं तापसहं रहइ चीतवतां हूता श्रीगौतमु गणनायकु रविकिरण अवलंबी करी अष्टापदि पर्वति चडिउ । तीहं-
- 15 रहइ^३ मनि महांतु विस्मउ ऊपनउ । तउ पाळइ मनमाहि चीतवइ-‘ जइ किमइ पाळउ वल-तउ अम्हमाहि आविसिइ तउ अम्हे एहना शिष्य होउसिउं^४ । श्रीगौतमस्वामि दाक्षिणद्वारि संस्थित संभव, अभिनंदन, सुमति, पद्मप्रभ नाम चत्तारि जिन वांदइ । पश्चिमद्वारि संस्थित सुपार्श्व, चंद्रप्रभ, सुविधि, शीतल, श्रेयांस, वासुपूज्य, विमल, अनंत नाम आठ जिन वांदइ । उत्तरद्वारि संस्थित धर्म, शांति, कुंधु, अर, मल्लि, मुनिसुव्रत, नमि, नेमि, पार्श्व, वीर नाम
- 20 दस जिन वांदइ । पूर्वद्वारि संस्थित ऋषभ, अजित नाम बि जिन वांदइ । चउवीसइ जिन निज-निज-वर्ण-प्रमाण-लांछन-सहित देव-दानव-विद्याधर नरेश्वर-महित विधिसउं वांदतउ संस्तवतउ हूतउ विशिष्ट भावना भावतउ सगढ दिवसु सीम देवगृह सिंहनिषद्यायतन नाम प्रसिद्ध माहि रहिउ । संध्या समइ देवगृह बाहिरि शुद्ध शिलातलि बइठउ समाधिसउं प्रतिक्रमणु करी स्वाध्याउ करइ । तेतलइ प्रस्तावि चैत्यवंदना-निमित्तु समागतु धनदयक्षु श्री
- 25 गौतमस्वामि देखी करी भावइतउ बांदी आगइ बइठउ । श्रीगौतमस्वामि तदाकालि साधुगुणस्त्वव संसूचकु पांचसइ ग्रंथ प्रमाण पुंडरीकाध्ययनु वखाणिउं । धनद तणउ इंद्र-समानिकु पुंडरी-काध्ययनु सांभली करी मुखि अणावइ । अर्थु हियामाहि धरइ । सम्यक्कु तदाकालि तिणि उ-पाजिउं । सु आयुः क्षयि मरी करी दश पूर्वधरु श्रीवज्रस्वामि हुयउ । बजिइ दिनि प्रभात

समइ पुनरपि चउवीस जिन बांदी करी श्रीगौतमस्वामि तीणि हिं जि मार्गि आवतउ हूंतउ तापसहं माहि आविउ । तापसे बांदी करी वीनविउ—‘ भगवन् ^१ ! पसाउ करी अम्ह रहइ दीक्षा दियउ ।’ गौतमस्वामि योग्यता जाणी करी सर्वे दीक्षियया । पारणावसरि पृथ्विया—‘ वच्छउ ! किसी इच्छा तुम्हरहइ छइ ?’ तेहे चीतविउं—अम्हारी आत्र भूख करी दाधी छइ; जउ मा-
 गिउं भोजनु लभइ तउ मनोवांछितु काइं न मामियइ—इसउ चीतवी करी परमान्न भोजन 5
 मागिउं । श्रीगौतमस्वामि पात्रु प्रतिलेखना पूरुं ले करी विहरिवा पहुतउ । किणिहिं संनिवेसि कुणही कुटुंबी ^२ तणइ आपणइ भावि परमान्न नीपनउं हूतउं तेतलइ प्रस्तावि तेह तणइ घरि श्रीगौतमस्वामि आविउ । तिणि कुटुंबी आपणपउं धन्यु मानतइ हूंतइ भावि करी श्री
 गौतमु परमान्न पात्रपूरि विहराविउ । खीरि थोडी, टीलां पुणि एतलीं खीरि अम्हरहइ नीपजइं 10
 नही । अथवा अर्चितनीय महिमा महात्मा तणउ छइ । इसउं चीतवी करी पारणा करिवा गौतमि अनुज्ञात हूता बइठा । अखीण महाणसी लब्धि तणइ प्रभावि जांसीम आपणउ अंगू-
 ठउ बाहिरउ काढइ नही तांसीम पात्रु ठालउं थाइ नही; तिणि कारणि भगवंतु गौतमु तीहं
 रहइ परीसइ । तउ पाछइ जि त्रिहुं उपवासे करी पारणउं करतां सेवाली तापस तीहंरहइ पार-
 णउं करतां गौतम गुण अनुमोदतां शुक्ल ध्यान-धारा वर्तमानहं हूतां केवलज्ञानु उपनउं ।
 जि बिहुं उपवासे पारणउं करता दिन्न तापस तीहं रहइ मार्गि आवतां—जेह तणउ गौतमु 15
 शिष्यु इसउ लब्धिपात्रु छइ सु गौतम तणउ गुरु किसउ छइ—इसी परि चितवतां शुक्लध्यान धाराधिरोहइतउ केवल ज्ञानु उपनउं । जि एकि उपवास पारणउं करता कौडिन्य तापस तीहं
 रहइ समवसरणु देखी श्रीमहावीर देशनाध्वनि सांभली करी शुक्लध्यान लभइतउ केवलज्ञानु
 उपनउं । श्रीगौतमस्वामि श्रीमहावीरु बांदी करी पाछउं जोयइ तउ सवइ तापस केवलि सभा उपरि
 जायता देखी भणइ—‘ वच्छउ आवउ, श्रीमहावीरु बांदउ ।’ भगवंतु भणइ—‘ गौतम ! केवलि 20
 आशातना म करि ।’ तउ गौतमस्वामि खमावी यथास्थानि पहुतउ । श्रीमहावीरि मुक्ति पहुतइ हूंतइ गौतमस्वामि छिन्न-गुरुस्नेह बंधनु हूंतउ केवलज्ञानु उपाडी बारे ^३ वरसे पाछइ मुक्ति पहुतउ ।

॥ श्री गौतम कथा-समाप्त ॥

૨૦. વિદ્યા વિષયે કાશ્યપ અને બ્રાહ્મણ કથા.

વિજ્ઞાણ કાસવસંતીયાઈ દગસૂયરો સિરિં પત્તો ।

પઢિઓ મુસં વયંતો સુચનિન્હવળાઈય અપેચ્છા ॥

- કાશ્યપુ નાવી તેહરહઈં કિણિહિં વિદ્યાધરિ તૂઠઈં હૂંતઈ વિદ્યા દીધી । તેહનઈ પ્રભાવિ
 5 તેહની માંડી આકાશિ થિકી તેહ સરસી ચાલઈ । અનેરઈ દિવસિ દગસૂકરુ-ભણિયઈ બ્રાહ્મણ
 તિણિ દીઠી । તડ તિણિ બ્રાહ્મણિ તેહની સેવા કીધી । વિદ્યા તેહ કન્હા બ્રાહ્મણિ લીધી । વિદ્યા
 પ્રભાવિ તેહની ધોયતી આકાશિ થિકી તેહ સરસી ચાલઈ । તડ લોકુ આગેઈ બ્રાહ્મણરહઈં
 ભક્તિ કરતડ, તે ડ આશ્ચર્યુ દેહ્વી કરી ઘણેરડં તેહ બ્રાહ્મણરહઈં ભક્તિ-પૂજા-સત્કાર-બહુમાન
 કરિવા લાગડ । ફસીપરિ બ્રાહ્મણ કાશ્યપની વિદ્યા કરી શ્રીપ્રાપ્તુ હૂયડ । અનેરઈ દિવસિ અનેરઈ
 10 કિણિહિં પૂઢિડં સુ બ્રાહ્મણુ-‘ભગવન્ ! મહંતુ તુમ્હારડ પ્રભાવુ, સુ તપતળડ પ્રભાવુ કિંવા
 વિદ્યાતળડ પ્રભાવુ ? ’ । બ્રાહ્મણ મળઈ-‘વિદ્યાતળડ પ્રભાવુ ઇડ । ’ ‘ ઇ વિદ્યા કિંહાં હૂંતી
 લાધી ? ’ વિપ્રુ મળઈ-‘હિમવંત ગિરિ વર્તમાનિ ગુરૂચઈ ગુરિ તૂસી કરી આપી । ’ ફસા કથન
 સમકાલિહિં જિ આકાશિ હૂંતી ધોયતી ભૂમિ પડી । પાછઈ સુ બ્રાહ્મણુ લઘુતા પ્રાપ્તુ હડ ।

૨૧. લોભાલોભ વિષયક કથા.

- અત્ર મહાપરિમ્હારંભ નિવૃત્તાનિવૃત્તહં બિહું શ્રેષ્ઠિહિં તળડં કથાનકુ ગુણદોષ-વિકાસિકુ
 15 કહિયઈ । નાશિક્યુ નામિ નગરુ । તિહાં નંદ નામક વિ શ્રેષ્ઠિ વાણિજ્ય-કલ-કુશલ હૂયા ।
 તીંહંમાહિ ઇકુ ગૃહિ-ધર્મ-પરાયણુ વ્યવસાય સુદ્ધિ જુક્તુ હૂંતડ આપણાં ગુણહંકરી ધર્મનંદુ
 ફસી હ્યાતિ પ્રાપ્તિ હૂયડ । બીજડ લોભાભિભૂતુ કૂટ વાણિજ્યકલ લગી લોભનંદુ ફસી હ્યાતિ
 પ્રાપ્તુ હૂયડ । અનેરઈ દિવસિ સરોવરિ ય્વણીતઈ પૂર્વ સંગોપિત સુવર્ણમય કુસા નીસરિયા ।
 20 લોહમઈ બુદ્ધિ વસઈતડ મહંતઈ ય્વનકહંરહઈં આપિયા । તેહે પુણિ તિ કુસા લે કરી ધર્મનંદિ
 રહઈં દિલાલિયા । કહિડં-ઈંહંવડઈં અમ્હરહઈં ઘૃત તેલ ધાન્યાદિ વિસાહળડં આપિ । ’ તિણિ
 પુણિ અતિભારાદિ કારણિ કરી સુવર્ણમય જાણી કરી મળિડં-‘ઇહે મૂરહઈં કાજુ નહીં । ’
 તડ પાછઈ તેહે તિ લોભનંદિરહઈં દિલાલિયા । તિણિ પુણિ તિ સુવર્ણમય જાણિયા । પાછઈ
 શીઘ્રુ હાડમાહિ લાંચી કરી તીંહંરહઈં વિસાહળડં ઘળડં દીધડં । તીંહં કન્હા કુશાની ઉત્પત્તિ

पूछी करी कहइ—‘मूरहइं लोहमाहि काजु छइ । तुम्हे कुशा मूहीजिरहईं देजिउ । हउं तुम्हं-
 रहईं घणउं विसाहणउं देसु ।’ तउ पाछइ ति ओड्डु हृष्ट तुष्ट हूँता तीहीजिरहईं नितु नितु
 कुशा आणी दियइं । विसाहणउं लियइं । अति लोभ वसइतउ अल्प मूल्य बडईं सुवर्ण कुशा
 लियतउ तउस न थाईं । पुत्रहं पूछताईं हूँतां कुशानउ परमार्थु कहइ नहीं । अनेरइ दिवसि
 कुशा ग्रहण विषइ शिक्षा पुत्रहंरहईं देकरी प्रत्यासनग्रामि मित्रनइ विषइ प्रेसु बहतउ बीवाहि 5
 गयउ । खनके कुसा बि आणी करी श्रेष्ठिपुत्रहं हाथि आपिया । तेहे कोप वरइतउ आस्फाली
 करी फोडिया । सुवर्णमय झलहलता देखी करी लोकु घणउ मिलिउ । तेतलइ श्रेष्ठि पुणि गाम
 हूँतउ आविउ । सु वृत्तांतु जाणी करी श्रेष्ठि अति विषादवंतु हूयउ । रीस वसइतउ श्रेष्ठिइं
 आपणार्इ जि पग पाहाणि आहणी भागा । किसइ कारणि, जइ ए न हुउतइ तउ हउं गामि 10
 न जायतइ । धिग हुउ ईहंरहईं । इति पाद-निंदा करतउ आर्त्त-रौद्र-ध्यान परु हूयउ । राज
 पुरुषहं कुशवृत्तांतु राजा आगइ सांभालिउ । राजेंदि खनक पूछिया । तेहे सगळ वृत्तांतु कहिउ ।
 तदनंतरु धर्मनंदु पडिहार कन्हा तेडाविउ । लोभनंदु निग्रहाविउ । कृत-प्रणाम धर्मनंद आगइ
 राजेंदि कहिउ—‘कुशा किसइ कारणि तइं न लीधार्इ । सुवर्ण तणा किसइ कारणि न कहियार्इ ।
 तिणि भणिउं—परिग्रह-प्रमाण-व्रत-भंग-भय-वसइतउ तथा चोरित-वस्तु-ग्रहण-नियमइतउ न 15
 लीधार्इ । असत्य-वचन-भाषण-नियमइतउ न कहियार्इ । तओ राजा श्रेष्ठिगुण-नंजितु हूँतउ
 धर्मनंदनी प्रशंसा करइ—‘अहो पाप भीरुता ! अहो निर्लोभता ! अहो विवेकिता !; श्रेष्ठिन् !
 तउं सर्व ही पूज्यु ।’ इसीं परि बार बार सभामांहि वर्णवी करी वखालंकार-सत्कार-करण-पूर्व
 आवासि धर्मनंदु पाठविउ । लोभनंद आगइ राजा कहइ—‘रे पश्यतोहर ! अज्ञान खनक किसइं
 कारणि तइं सुसिया ?’ इसउं भणी करी सर्वस्व-हरण विडंबनादिकु करी महाकष्टि लोभनंदु 20
 राजेंदि मेल्हिउ । धर्मनंदु लोभ-वर्जितु इह परत्र कीर्त्ति सुपुण्य भाजनु हूयउ । लोभनंदु
 लोभाभिभूतु इह परत अकीर्त्ति अधर्म भाजनु हूयउ ।

२२. जीवित मरण आशंशा विषय कथा.

जीविताशंशा मरणाशंशा विषइ धर्मघोष धर्मयश इसा नामहं करी प्रसिद्ध छईं महर्षि तीह
 तणी कथा लिखियइं—

इहीं जि भरतक्षेत्र माहि कौशांबी नामि नगरी हूँती । तिहां अजितसेनु नामि राजा ।
 धारिणी नामि राणी । अनेरइ वरसि बहु श्रुत गुण विश्रुत धर्मवसु इसइ नामि आचार्य संजम 25

- गुण समाहित तिणि नगरी वृद्धावासि रहिया । तीहं तणा बि शिष्य एकु धर्मघोषु बीजउ धर्म-
यशु बिहुं तीह महासत्तहं संलेखना करिवा आरंभी । तिहां विगतभया इसइ नामि यथार्थ नाम
प्रवर्तिनी हूती । तिणि संघु पूछी करी अणसणु लीधउं । चमत्कारकारिणी तेहरहइं प्रभावना
संधि करावी । तिणि देवलोकि गई हूती पुनरपि तेह तणा कलेवरहइं सज्जनानन्दकारिणी
5 पूजा पौरजनहं करावी । सु पूजाडंबरु देखी करी धर्मघोषु ऋषि मनमाहि चीतवइ-‘ धन्य
धन्य ए प्रवर्तिनी, जेह जीवतीही मृतहीरहइं इसी प्रभावना हुई । एह पुरीमाहि किमइ हउं हिवडां
अणसणु करउं तउ मूरहरइं पुण इसी परि प्रभावना हुयइ । ’ इसउं चीतवी करी धर्मघोषि
अणसणु लीधउं । बीजउ धर्मयशा मुनि चीतवइ-लोकि जाणावियइ किसउं छइ, हउं आपहे
एकांति जाई साधना करउं । तथा च भणितं-

- 10 किं परजण बहु जाणावणाइ वरमप्पसक्खियं सुकथं ।

इय भरहचक्रवर्ती-प्रसन्नचंदो य दिष्टता ॥

- इसउं चीतवी करी गुरुनी अनुमति ले करी उज्जयिनी अनइ वच्छगा नदी अंतरालि
गिरिकंदरि जाई करी पादपोपगमनि अनशनि राहउ । जिम सिंहु निर्भोकु हुयइ तिम थाई एकाकी
सुस्थिर चित्तु हुयउ । एतलइ प्रस्तावि उज्जयिनी नगरी-मंडनु चंडप्रद्योत-नंदनु धारिणी-कुक्षि
15 संभवु पालकु इसइ नामि अविनिपालकु हूयउ । तेहनउ लहुडउ भाई गोपाल इसइ नामि
युवराजा लघुक्रमभावइतउ सु सुगुरु-पादमूलि दीक्षा-ग्रहणु करइ । पालक तणा अवन्तिवर्द्धन
राष्ट्रवर्धन इसां नामहं करी विख्यात बि पुत्र हूया । ति पुत्र राज्य अनइ यौवराज्य थापी करी
पालकि पुण दीक्षा लीधी । धारिणी नामि राष्ट्रवर्द्धन तणी भार्या रूपि करी जिसी मभार्या
हुयइ तिसी हुई । अवन्तिसेनु इसइ नामि तेह तणउ पुत्रु हूयउ । अनेरइ दिनि उद्यानवनि क्रीडा
20 करती धारिणी अवन्तिवर्द्धनि ज्येष्ठि निजनेत्र-कौमुदीसमान रूप दीठी । तउ पावइ सकामु
थिकउ दूतिकामुखि प्रार्थिवा लगउ । धारिणी भणिउं-‘ महाराज ! जे आपणी लाज नहीं तउ
किसउं भाई तणी लाज नहीं । ’ तउ पावइ अवन्तिवर्द्धन कामातुरि हूंतइ आपणउ भाई राष्ट्र-
वर्द्धनु कूडु करी मारिउ । अथवा कामी किसउं किसउं न करइं ।

- 25 सन्मार्गे तावदास्ते प्रभवति पुरुषस्तावदेवेन्द्रियाणां

लज्जां तावद्विधचे विनयमपि समालंबते तावदेव ।

भूचापाकृष्टमुक्ताः श्रवणपथयुषो नीलपक्षमाण एते

यावल्लीलावतीनां न हृदि धृतिमृखो दृष्टिबाणाः पतन्ति ॥

तदाकालि धारिणी गर्भ-धारिणी आसन्न-प्रसव हूती निजशील-रत्न-सर्वस्व-रक्षा कारणि राष्ट्रवर्द्धन
नाम मुदा सहित हूती नासी करी तेतीहीजवार वेगिकरी कौशांबी नगरी गई । राय तणी

यानशाला माहि रही हूँती महासती तीहंकन्हइ दीक्षा लीधी । दीक्षा-विघ्नकारणि गर्भु कहिउ नहीं । पाछइ प्रवर्तिनी गर्भि जाणियइ हूँतइ प्रच्छन्नवृत्ति सराहबी । प्रस्तावि जिम मेरुभूमि कल्पतरु प्रसवइ तिम तिणि पुत्रु जाइउ । साध्वीरहइ पुत्रु अनर्थु जाणी करी जिम को जाणइ नहीं तिम राजगृहांगणि नाम मुद्रांकितु पुत्रु तिणि मेल्हिउ । प्रभात समइ अजितसेनु राजा जिसउ मणिपुंजु हुयइ इसउ सु बालकु कांतिमंतु देखी करी अपुत्र छइ आपणी राणी तेहरहइ 5 हर्षितु थिकउ पुत्रु करी आपइ । गूढ-गर्भा राणी हूँती इसी परि प्रकाशी करी पुत्रजन्म महोत्सवु अजितसेनु राजेंद्रु करावइ । मणिप्रभु इसउं नामु यथार्थु नामु करइ । प्रवर्तिनी पूछी हूँती धारिणी भणइ—‘मृतु पुत्रु जाइउ सु हवडाई जि लाखी करी हउं आवी । अथ पुत्रप्रेमभाव-इतउ राणीसउं धारिणी प्रीति करइ । अजितसेनि दिवंगति हूँतइ मणिप्रभु राजा हूयउ । सु अवन्तिवर्द्धनु अनुज राष्ट्रवर्द्धनरहइ धारिणी तणइ कारणि मारी करी राष्ट्रवर्द्धन युवराजेंद्र अनइ 10 धारिणी बिहूँ हूँतउ अष्ट हूयउ हूँतउ अति वैराग्य भावइतउ भाईनउ पुत्रु अवन्तिसेनु राज्य बहसाली करी दीक्षा लियइ । अनेरइ दिनि अवन्तिसेनि उज्जयिनी नायकि कौशांबीनायकु मणि-प्रभु दूतमुखि भणाविउ—‘मूरहइ क्रमागतु दंडु दे करी सुखिहिं निर्भयथिकउ राज्य भोगवि ।’ तउ पाछइ मणिप्रभु भणावइ—‘सग्याजु ताहरउं राज्य हउं लेसु ।’ इसउं भणी करी तिणि दूतु पाछउ मोकलिउ । तउ पाछइ दूतमुखइतउ सु अवन्तिसेनु राजेंद्रु सांभली करी जिम कलकलतउं 15 घृतु जलबिंदु-पाति झाल मेल्हइ तिम कोपि करी प्रज्वलतउ हूँतउ सर्वाभिसारि मणिप्रभ उपरि कटक करइ । त्वरित-गति आवी कौशांबी-विद्वंसबुद्धि हूँतउ स बिहुगमा वेदु घाती रहिउ । मणिप्रभु पुण संप्राम-सज्ज सुभटवज्ज करी परसुभट तृणसमानइ अवमनतउ हूँतउ कोइमाहि प्रगुणु थाई रहिउ । तदाकालि नगर लोकु परकटक भयातुरु हूयउ । निखातोल्खात चिंता करी व्याकुल हूयउ । विहारोच्चार-भूमिरहइ संकीर्णता-भावइतउ यतिलोकु असमाहिउ हूयउ । 20 पद्वि २ संयम-विराधना आत्म-विराधना च होइवा लागी । तउ पाछइ जिणि धर्मघोष मुनि अनसणु कीधउं हूँतउं तेहरहइ सुख-तप सुख-संयम वार्तारहइ पूछणहारु को हूयउ नहीं । जीवितारंशी सु धर्मघोषु मुनि पूजा प्रभावना तणा अभावइतउ आर्तध्यानि वर्तमानु हूँतउ मूयउ । जिम पाषाणु लांखियइ तिम कोट ऊपरवाडइ ऊललीकरी लांखिउ । अथ धारिणी मणिप्रभु वृत्तांतु मूललगी कही करी प्रवर्तिनीरहइ वीनवइ—‘ए सहोदर भाई बे अज्ञान भावइतउ राज्य- 25 कारणि विदइ छइ । जु उ तुम्हे भणउ तउ हउं वारउं ।’ तउ पाछइ प्रवर्तिनी अनुज्ञातु हूँती धारिणी साध्वी मणिप्रभ आगइ सर्व स्वरूपु कही करी भणइ—‘तूरहइ वडा भाईसउं युद्धु करिवा न बूझियइ ।’ इसी परि भणिउ हूँतउ अभिमान लगी जउ निवर्तइ नहीं तउ पाछइ धारिणी अवन्तिसेन कन्हइ शीघ्रु गई । अवन्तिसेनि प्रणमी करी पूछी हूँती धारिणी सगल वृत्तांतु

- कहइ—‘वच्छ ! आपणा अनुज लहुडा भाईसउं किसउं झझु ।’ तउ पाछइ संप्राम संरंभु मूँकी करी मणिप्रभ मिलिवा निमित्तु अवंतिसेनु ससेनु हंतउ चालिउ । मणिप्रभु पुण अवंतिसेनु मिलिवा आवतउ सांभली करी सागहउ आविउ । जेतीवार दृष्टिमेलावउ हूयउ तेतीवार बे वाहन हूँता उतरी करी आपणपा माहि हियामाहि जिम पइसणहार हुयइं तिम साई ए आविया ।
- 5 महाप्रवेशक महोत्सवपूर्वु नगरी माहि आविया । केतलाई दिवस प्रेमानुबंध वश हूँता तिहां रही करी अवंती ऊपरि चालिया । तीहं समा मंत्रित हूँती व्रतिनी पुण सरसी चाली । मार्गि जायतां हूँतां बच्छगा नदीनइ तटि कटक वसियां । ति महासती गिरिकंदर हूँतउ उत्तरतउ चडतउ लोकु अस्तोकु देखी पूछइं । लोक मुखइतउ धर्मयशा मुनि तिहां पादपोपगमनि अनसनि वर्तमानु सांभलइ । तेहे राजेंद्रहं आगइ कहिउं । तउ पाछइ राजेंद्र सहित हूँती व्रतिनी गिरि-
- 10 कंदरि पहुती । मुनि नमस्करिउ । महिमा महांत करावी । राजेंद्र चालणहार हूँता व्रतिनी पुण सरसी तेडइं । व्रतिनी भणइ—‘अम्हे अनसनी मुनि मूँकी करी नहीं आवउं ।’ तउ पाछइ राजेंद्र पुण रहिया । नितु नितु महात्मारहइ वांदइं पूजइं । रास भास गीत नाच पूजा करावइं । महा सती आराधनामृतपानु करावइं । पंच परमेष्टि महामंत्रु समरावइं । इसी परि धर्मयशा महऋषि रहइं निस्पृहवृत्ति भाविहिं हूँतइ धर्मानुभावि शून्याहिं स्थानि महिमा हूयउ । समाधि सहितु सु
- 15 महाभाग स्वर्गसुख भाजनु हूयउ । जिणि धर्मघोषि महऋषि पूजा तणी स्पृहा कीधी तेहरहइं अपभ्राजना हुई ।

छिन्नोर्वारुहपातवभिजवपुः कृत्वा मनोऽप्यस्पृहं

येनैवं मुनिपुंगवेन विदधे प्रायो व्रतं निस्तुषम् ।

शून्येऽभून्महिमाऽस्य धर्मयशसोऽन्यस्याऽन्यथाऽन्यत्र तु

20

श्रुत्वेति क्रियतां तदित्थममुमानुच्चैर्गतिं लभ्यताम् ॥

॥ इति जीवितमरणाशंशा विषय धर्मयश कथा ॥

२३. एक वृद्ध डोसीनुं उदाहरण.

- ग्रामि एकि अति दरिद्रताकरी दुखित डोकरि एक हूँती । हंसउ इसइ नामि तेहनउ दीकिरउ एकु हूँतउ । सु आजीविका कारणि ग्रामलोक तणा वाळरू चारतउ । अनेरइ दिनि
- 25 संख्यासमइ उषानवन हूँतउ वाळरू ले आवतउ हूँतउ सु सर्पि डसिउ, मूर्च्छा आवी; तिहां ई जि महाविषवेग संगतु हूँतउ हेठउ ढळिउ । जिम काष्ठु निष्ठेष्टु हुयइ तिम थाई महीपीठि

पडिउ । किणिहिं एकि ग्राममाहि आवी करी डोकरी आगइ कहिउ—ताहरउ दीकिरउ सर्पि
डसिउ । बाहि रि अचेतनु थार्ह पडिउ छइ । तउ पाछइ स डोकरी तेतीहीं जि वार मंत्र तंत्र यंत्र
पंडित मेली करी रोयती हूँती दीकिरा कन्हइ आवी । मांत्रिक तांत्रिकादिक सु बालकु मृतकु
इसउं जाणी करी जिम गया हूँता तिमहीं जि पाछा आविया । डोकरी पुण स एकलियं जि शोक
शंकु संकीलित-चित्त हूँती तिहां रही । पुत्र तणइ कर्णमूलि होई करी जिम दिगंगना रहई पुण 5
रुदनु आवइ तिम करुणस्वरि उच्चैस्वरि “ हा पुत्र ! हंस, हंस ” इसी परि अश्रांत स्वांत बोला-
वती हूँती किणिहिं एकि महासंतापि संतापितांग हूँती सकल रात्रि अतिक्रमावइ । “ सुप्त वस !
हंस, हंस, ऊठि ” इसी परि पुत्र आगइ भणती तेह डोकरिरहई जिम एक गमइ पूर्वदिसि-
मुख-शोभावतंसु हंसु सहस्रकरु ऊगिउ; तिम तेहनउ पुत्रु बीजइ गमइ हंसु पुण ऊठिउ । तउ
पाछइ कमळवण जिम तिणि समइ बिहसई तिम तेह डोकरितणां नयन पुण बिहसियां । सु 10
बालकु जीविउ इसउं सांभली करी ग्रामलेकु सगले धार्ह तिहां आविउ । प्रभात समइ मांत्रिक
तांत्रिकादिक पुण तिहां आविया । मनमाहि आश्चर्य करता हूँता तेह डोकरि आगइ इसउं कहइ-
‘ तई एहरहई किसउं कीधउं ? ’ वृद्धा भणइ—मइ “ हंस हंस ” इसी परि पहनइ कर्णि मूलि
जपती रोयती थिकी रात्रि नीगमी । गारुड मंत्र माहि “ हंस हंस ” ए बीजाक्षर छइ ।
तीहंनइ प्रभावि विषु उपशमिउं । इसउं गारुडिके जाणिउ । 15

॥ इति वृद्ध डोकरि एकनउ उदाहरण ॥

श्रावक व्रतादि आचिचार

[लेखन समय-विक्रम संवत् १४६६.]

॥ सर्वज्ञाय नमः ॥

नाणंमि दंसणंमि य०—ज्ञानाचारि दर्शनाचारि चारित्राचारि तपाचारि वीर्याचारि
 5 पंचविध आचारि जु को अतीचारु पक्ष-दिवस माहि सूक्ष्म बादर हूउ ते सवि हु मनि वचनि
 काइं करी मिच्छामि दुक्कडं ॥ १ ॥

१. तत्र ज्ञानाचारि आठ अतीचार—काले विणए—ज्ञान थिरावली, पडिकमणसूत्र, उपदेश
 माला, कालवेला तथा काजु अणउधरिइं पढिउं, विनयहीन पढिउं, उपधानहीनु पढिउं, बहुमान-
 हीन पढिउं । अनेरा कन्हइं पढी अनेरु गुरु कहिउ । देववंदण वांदणइं, पडिकमणइं सज्जाउ
 10 करतां, पढतां, गुणतां कुडउ अक्षर कान्हइं मात्रि ओळओ आगलु भणिओ । कूडउ अर्थ
 बेकूडा कहिया । ज्ञानोपगरण पाटी, पोथी, ठवणी, कमली, सांपुडां, सांपुडी, दस्तरी, वही,
 ओलीयां प्रति पग लागु, थूकु लागउं । थुंकिइ अक्षर मांजउ, सीसइ दीधउं । कन्हि छतइं
 आहार नीहार आशातन हुई । ज्ञानवंतसिउ प्रद्वेक्षितु प्रज्ञापराधि विणासिउ । विणसतउ उवे-
 खिउ । हुंती शक्ति सारसंभाल [न] कीधी । ज्ञानवंतसिउं प्रद्वेष मत्सर चींतविउ । आसातन
 15 कीधी । पढतां गुणतां अंतराय नीपजावउ । प्रज्ञाहीनइतउ वितरिकिउ । आपणा जाणवानु
 गर्व चींतविउ । ज्ञानाचार विषइ जु को अती० ॥

२. दर्शनाचारि आठ अतीचार—निस्संकिंय—देव, गुरु, धर्म तणइं विषइ निसंकपणउं
 न कीधउं । तथा एकांत निश्चय न कीधउ । धर्मसंबंधिया फलतणइं विषइ निसंदेह बुद्धि धरी
 नही । तपोधन तपोधनी मलि (?) मलिन देखी दुगंख नीपजावी । मिथ्यात्वी तणी प्रभावना
 20 देधी मूढ दृष्टिपणउं कीधउं । संघमाहि गुणतणी अनवृंहणा अस्थिरीकरण, अवात्सल्य, अप्रीति
 अभक्ति आशातन, साधर्मिकसिउं कलह कर्मबंध कीधु । देवद्रव्य, गुरुद्रव्य, साधारणद्रव्य
 भाक्षितु उपेक्षितु । प्रज्ञापराधिइं विणासिउं । विणसतउ उवेखिउ । हुंती शक्ति सारसंभाल न
 कीधी । अपवित्र धोति विण मुखकोस पाखइ देवपूजा कीधी । बिंब प्रति वासकुंपी धूपधाणा
 कलसतणउ ठवकउ लागउ । बिंब हाथ विछूटउं । माल नेचा तणउ द्रव्य बहिलुउ न पिउ ।
 25 देहरइं पोसालइं मल लेप्पा द्वाहिउ । हासां खेड कतूहल विकथा कीधी । जिनभवनि चुरासी
 आसातन, गुरुप्रति तेत्रीस आसातन महि ज काई हुइ । ठणहरी हारविउ, हाथ पाडिउ ।
 पडिलेहवु बीसारिउ । पडिलेहतां आलस कीधउं । अनेरु जु को० ॥

३. चारित्राचारि आठ अतीचार—पणिहाण णेयल्लुत्ते०—ईर्या समिति, भाषा समिति, एषणा समिति, आदाननिक्षेप समिति, परिष्ठापनिका समिति—पांच समिति; मनोगुप्ति, वचन-गुप्ति, कायगुप्ति-त्रिणिगुप्ति; चारित्रिनउ योग गुणवंत प्रति सदैव जोईइ वशेष सामाहिकि पोसइं लीधइं । निश्चउ पालतां ज काई खंडन विराधन हुइ, पक्षदिव० ॥

४. विशेषतश्चारित्राचारि तपोधनतणइ धर्म्मि—वयच्छक कायच्छक—व्रतषट्कि पहिलइं प्राणाति- 5
पात विरमणव्रति सूक्ष्म बादर त्रस स्थावर जीवसंघ संघट परिताप उपद्रव हूउ । बीजइं मृषावाद विरमणव्रति क्रोध, लोभ, भय, हास्य लगइं जूठउं बोलिउं । त्रीजइ अदत्तादान व्रति—“स्वामि जीवादत्तं, तिथ्यरदत्तं तहेव य गुरुहि” —स्वामि अदत्त, जीव अदत्त, तीरथंकर अदत्त, गुरु अदत्त चिहुं अदत्तमांहि अणमोकल्याविउं कांइं लीधउं । चउथइ मैथुन परिहारव्रति—‘वसहि कह०—’ 10
नव ब्रह्मचर्य गुप्ति तणइं विषइ खंडन विराधना हुई । पांचमइ परिग्रह विरमण व्रति—‘इच्छा 10
मुच्छा गहिय०’ —धर्मोपगरण ऊपरि इच्छा मूर्खा गृद्धि आसक्ति धरी, अधिक उपगरण पर्वतिथि पडिलेहुं नहि । छठइ रात्रिभोजन विरमण व्रति असूर पाणी वावरिउं । पात्रइं पात्राबंधि छांटु रहिउ, खरहंटु रहिउ, लेप ओषड संनिधि लागी हुइ । अनेरु छठइ व्रति ज को०॥ काथ षट्कि
गामं तणइं पइसारि नीसारि पग पडिलेहा नही । माटी मीठा पाषाण चातलीनु खेरउ चंपा-
णउ । अपकाय सूक्ष्म बादर मध्यम ठाघारी फोसणा लागी । जलावगाहुउ । ऊलषु हालिउ, 15
लोटउ ढलिउ । ठार हरतण धूंहरिनी विराधना हुई । तेउकाय बीज देवा ऊजेही लागी । विहरतां ऊंवाड हालिउं छांटा लागी, तेउकाय विराधना हुई । वाउकाय ऊघाडि मुखि बोलिउं, फूंक दीधी, महावाय वाजतइ कल्प कांबलीना छेहडा ऊडिया हुइ । वनस्पतिकाय नालि फूलि सेवाल हरीका बीका फलफूल तणा संघट हूया । त्रसकाय बैद्री, तेंद्री, चउरिंद्री पंचेंद्री जीव दूहविउ हूइं । परिताप उपद्रव हुउ । काक बक बीहावियां । ढोर लंडंडिया, बिलाडां त्रासवियां हइं । 20
कायषट्कि विषईउ अनेरु० ॥

५. अकल्पनीय पिण्ड शय्या वस्त्र पात्र भोगवियां । शय्यातर पिंड लागउ । उपयोग कीधा पाखइ विहरिउ । दात्री दोष त्रस बीय संसक्त पश्चात् कर्म पूर्व कर्म शंकित पिंड भोगविउ हुइं । गृहस्थनु भाजन भाजिउं । वली पाखुं नापिउं । सूतां सुखार्थ अधिक उपकरण घातिउं । देशतः सर्वतः स्नान बांछिउं । मुषि भीनु हाथ लगाडिउ । सय(री)रनउ मल फेडिउ । नख रोम समा- 25
रिया । अनेरी राढा विभूषा कीधी हुइ पक्षदिवस मांहि० ॥

६. आवसइ सज्जाण०—आवश्यक उभय काल पडिकमणुं सावधान पणइं न कीधउं । दिवसमांहि च्यारि वार सज्जाउ न कीधउ । पडिलेहण असूर सवारइ भणी कीधी, अस्तोक्स्तइं

कीधी । धर्मध्यान शुद्धध्यान कीधउं नही । आर्त रौद्रध्यान ध्यायिउं हुइ । विहरतां ४२
दोषाहार सुधउ जोउ नही । असूज्जतउं भातपाणी लीधउं । हुंती शक्ति पर्वतिथि उपवासादिक
न कीधउ । उपाश्रय पइसतां नीसरतां निसीही आवसीही प्रमुख दसविध चक्रवाल सामाचारी
न साचवी । बइसतां अणुजाणह जस्सगहो संडासा कीडीनां नगरां सोधियां नही । केवली
5 भूमि बइठा । संथाराविधि भणी नही । संथारा ऊत्रेटणु अणपडिलेहियां वावरियां । उघउ
मुहपत्ती चोलपटउ संघटिउ । कीतिर्येची तणा संघट हूया । साधु सामाचारी विषइ जु को
अतीचार पक्ष दिवस माही० ॥

७. विशेषतः श्रावकतणइ धर्मि सम्यक्त्व मूल बार व्रत । सम्यक्त्व तणा पांच अतीचार—
संका कंस विगंछा०—संका श्री अरिहंत तणा बल अतिशय, ज्ञान, लक्ष्मी, गंभीर्यादिक गुण,
10 शाश्वती प्रतिमा, चारित्रियाणां चारित्र, जिनवचन तणउ संदेह कीधउ । आकंक्षा ब्रह्मा, विष्णु,
महेश्वर, क्षेत्रपाल, गोगउ, आसपाल, पाद्रदेवति, ग्रहपूजा इत्येवमादिक ग्रामि, गोत्रि, देशि,
नगरि जूजूयां देव देहरांडां प्रभाव देषी रोगि आतंकि इहलोकि परलोकार्थ पूज्यां, पूजिवा
विमासिआं । बौद्ध, सांख्यादिक, संज्ञा(न्या)सी, भरडा, भगवंत लिंगिया, योगी, दू(द)रवेस, अनेराइ
दर्शनीयानउं कष्ट, मंत्र—चमत्कार देषी परमार्थ जाणिया विणु भूलाव्या मोहिया । कूशाख
15 सीख्यां सांभल्यां । सिराध, संवत्सरी, होली, बलेव, माही पूनिम, धण तेरसि, आज पडवे,
आदित्यवार, ऊत्रायणि, नवोदकी जाग भोग उत्तारणां [कीधां] । पीपलि पाणी घालियां । घरि बाहरि,
कूइ, तलावि, नदी, समुद्रि कुंडि पुण्यहेतु स्नान कीधां । अजाणतां अनेराइ व्रत व्रतूलां कीधां,
कराव्यां । विचिगिच्छा, धर्म संबंधीया फल तणुं संदेह कीधु । जिन अरिहंत धर्मना आगार,
विश्वोपकार, मोक्षमार्ग दाता, इअशा गुण भणी नइ पूज्या । इहलोक परलोक संबंधीया भोग
20 बांछते पूजा कीधी । रोगि, आतंकि, कष्टि आविइ खण वचन भोग मानिया । महात्माना भात
पाणी मल शोभा निंदा कीधी । कुचारित्रिया देषी चारित्रिया ऊपरि अभाव हूउ । मिथ्यात्वी
तणु प्रभाव प्रभावना तपु देखी प्रशंसा कीधी । प्रीति मांडी । दाक्षिण्य लगइं तीहनउं धर्म
मानिउ । श्री सम्यक्त्व विषइउ अनेरु जु को पक्ष दिवस० ॥

८. पहिलइ प्राणातिपाति व्रति पांच अतीचार—बहबंध छविच्छेप०—द्विपद चतुष्पद
25 प्रतिं रीस वसि गाढइं घाउ घालिउ । गाढइं बंधनी बांधियां । घण भारि पीडियां । निर्लौछन
कर्म कीधउं । चारि पाणी तणी सार संभाल वेलां न कीधीइ । लहिनइ देणइ कणइं उहडिउ,
लंघाविउं । तीणइं भूषिइं आपणि जिमिया । सुल्यां धान वस्तु रूडइं सोधी न वावरियां ।
अणगलि पाणी छांडिउं । गलणउं रूडउं न कीधउं । इंधण अणसोधिं ज्वाळिं । साप, खजूरा,
वीछी, सूलहला, जूया, गोगीडा मूआ । फेडाता दूषाणा । रूडइं न लांखियां ।

कीडी, मंकोडी, ऊहेही, धीमेली, कात्रा, चूडेली, पतंगीया, डेडिर, अलसलां, ईली प्रमुख जि के जीव विणासिया, चांप्या, दुहव्या हालतां चालतां पाणी छांडतां अनेराइ काजकाम करतां निद्रंधसपणउं कीधउं । जीव रक्षा न कीधीइ । प्राणातिपात व्रत विषइं अनेरु ज को पक्ष दिवस० ॥

९. बीजइ मृषावाद व्रति पांच अतीचार—सहस्सा रहस्स दोरे०—सहसात्कारि कुणहं प्रति 5
अयुक्तउं आल दीधउं । स्वदार मंत्र भेद कीधउ । अनेराइ कुणहइनउ मंत्र आलोच मर्म प्रकासिउ । कुणहिरउ उपाय पाडिउ । उपायि पाडिवा कूडी बुद्धि दीधी । कूडउ लेख लिखिउ । जूठी साषि भरी । थांपणि मोसउ कीधु । कन्या, ढोर, भूमि संबंधि लहिणइं देणइ व्यवसाय बाद विट्वाडि करतां जूठउं बोलिउं । अनेरु ज को पक्ष दिवस० मृषावाद व्रति० ॥

१०. त्रीजइ अदत्तादानि व्रति पांच अतीचार—तेनाहडपयोगे०—घरि बाहरी क्षेत्रि खलइं 10
पीयारउं अणमोकलविउं लीधउं, वावरिउं । चोर पछाई वस्तु वउहरी । चोर धाडीत प्रति संकेत कहिउ । संबल दीधउं । तीहनी वस्तु लीधी । विरुद्ध राज्यातिक्रम कीधउ । नबां पराणां सरस विरस जीव निर्जीव वस्तु तणा भेल कीधा । कूडइ तूलि मारि मापि वुहरिउं । लेखइं पलेखइं कुणहं बरांसाविउ । साटइ लांच दीधी । कूडउ करु विश्वासघात अनेरीइ पर-
वंचना क(की)धी । अदत्तादानव्रति अनेरु पक्ष दिव० ॥ 15

११. चउत्थइ स्वदार संतोष परस्त्री विरमणव्रति पांच अतीचार—अपरिगहिया हत्तर०—अपर-
गृहीता गमन, इत्तर परिगृहीता गमन, विधवा बेस्या परस्त्री कुलांगना स्वदार सउकि तणइ विषइं दृष्टिविपर्यास कीधउ । सराग वचन बोलियां । विकल्प चीतविउ । अनंगक्रीडा हुइ । पराया वीवाह जोडीया । कामभोग तणइ विषइं तीव्राभिलाष कीधउ । अष्टमी चतुर्दशी पर्वतिथि तथा अनेराइं नियम भागा । चउत्थइ परस्त्री विरमण व्रति अनेरु जु को अतीचार 20
पक्ष दिवस० ॥

१२. पांचमइं परिग्रह परिमाण व्रति पांच अतीचार—धण धन खित्त वत्थु०—धन, धान्य, क्षेत्र, वास्तु, रूप्य, सुवर्ण, कुप्य, द्विपद, चतुःपद—नवनिध परिग्रह तणा नियम अपरांति वृद्धि देखी मूर्खा लगइ समासण नीपजावी । माता, पिता, पुत्र, कलत्र तणइ लेषइ कीधउं । परिग्रह परिमाण लेइ पढिउं नहि । पढी बीसारिउं, अलीढउं मेलिहउं, नियम बीसारिया । 25
परिग्रह परिमाण व्रति अनेरु जु को० ॥

१३. छठइ दिगु व्रति पांच०—गमणसउ परिमाणे०—ऊर्ध्वदिसि, अधोदिसि, तिर्यगादिशि जायवा तणउ नियम जु कोइ अणाभोगि भागउ विस्मृति लगइ अधिक भूमि गया । पाठवणी आषी मोकली । छठइ दिगव्रति अनेरु जु को० अती० ॥

१४. सातमइ भोगोपभोग त्रति भोजनतः—पांच, कर्मतः पनर—एवं वीस अतीचार—सचित्ते पडिबद्धे०—सचित्त तणा नियम अपरांति सचित्त प्रतिबद्ध, अपक्क आहार, दुपक्क आहार, तुच्छोषधी तणां भक्षण, उला, ऊंबी, पहुक, पापडी, सलेयां धान, बावीस अभक्ष, बत्रीस अनंतकाय मांहि ज काई भक्षण नीपजाविउं । असूर वियाळं कीधउं । उदय विण जिमिया ।

5

‘ सचित्त दन्व विगइ वाणह तंबोल वत्थ कुसुमेसु ।

वाहण सयण विलेवण बंभं दिसि नाणुभत्तेसु ॥ ’

ए चउद नियम दिन प्रति संभारिया संक्षेपिया नही । विस्थिति लगइ भागा । ‘इंगाली वणसाडी, भाडी फोडीसु वज्जए कम्मं ’ । एवं पांच कर्म, पांच वाणिज्य, पांच सामान्य । बहुरंगिणी लीहाला आगरणि ईट वाहक रंसण वृक्षच्छेद कीधा । गाडां वाहण दंताल हल नीपजावियां । भाडां कीधां, भूमि फोडी, शंख नख चीड चमर पोर मुक्ताफल दंतादिक आगरि वउहरिया । लाख गुली दूण अरणेटउ आभूया मणसिल हरियाल संख सुहागउ सुलियां धान; वस्तु अनंतकाई; मीण मुद्गडां प्रभृति मधु मांखण विस द्विपद चतुष्पद लोह विषादिकतणां विणज कीधां । यंत्र घाणी घरट कोल्ह वाहिया । बलद कीधा । नाक फोडियां फोडावियां । कर्ण कंधल छेद कीधा, आंक पाड्या । दव लगाडिया । कूया वावि सरोवर द्रह सोसिया । दास कमारां खोरुनां कुद्रव्य सातिया । मासी(छी) कसाई तेली वागुरीसुउं विवहार कीधा । दाण वउलावी गाम लीधां । आकरा कर कीधा । स्वान कुर्कट मांजार पोसिया । एहे पनर खरकर्मि बहु सावध अनेराइ जि काई अतीचार० ॥

१५. आठमइ अनर्थदंडि त्रति पांच अतीचार—कंदप्पे कोकइए०—अनर्थदंड कहीइ जि काज पाषइ मुहियां पाप लागइ । मुखि हास्य खेड कुतूहल अंगि कुचेष्टा कीधी । निरर्थक लोक रहइ करसण गाडा वाही गाम गामंतरां कमवायनी बुद्धि दीधी । कण कुवस्तु ढोर लिवारियां । अनेर पापोपदेश दीधउ । खांडां, कटारां, कुसि, कुहाडा, रथ, ऊषल, मूसल, घरटी यांत्रिक काजु करी मेली मेलिहवा मागियां आलियां । अंगोहलि न्हाणूइ दातणि पगधोअणि खलि पाणी अधिक छांडियां अथवा झीलिया । जूरमिया । हींडोले हींचिया । नाटक पेषणां एवंविध जेयां । पुरुष बीना हावभाव शृंगाररस वषाणिया । राजकथा, देशकथा, पराई ताति कीधी । कर्कश वचन बोलियां । .... भईसा हुड कूकडा मनक्ष झुझता कलह करता जेयां । लोकतणी उपार्जना सुख कीर्ति देखी अदेषाइ चिंतवी । खाधि लाइ पराइ वस्तुनां मूल अधिक उछां धरियां । अथवा अनेरीइ परिहाणि कीधी । लूण माटी कण कपासिया काज विण चांपिया । आलिइ वनस्पति खूटी । वाउ अंगीठां कष्ट विण कीधां । छासि पाणी रस घीउ तेल गुल

आमल वेतस बेरजी आदिक तणा भाजन ऊषाडां भेल्लियां । मांहे कुंथूआ कीडी मास्की मंकोडा उंदिर धिरोली प्रमुख जीव विणठा । सूडा साळ्ही क्रीडा हेतु अनेराइ जीव बंधि राखीया । रागद्वेष लग्गइ एकरहइं रिद्धि परिवार वांछियां, एकि रहइं मृत्यु हाणि विमासियां । अनर्थदंड विषइउ अनेरु जु को अतीचार० ॥

१६. नुमइ सामायक व्रति पांच अतीचार—तिथिहे दुप्पणिहाणे—सामाइक लीधइं मनि आहट 5
दोहट चितविउं । वचनि सावध बोलिउं । सयरु अणपडिलेहउं हलाविउं । छती बेलां सामाइक लीधउं नहीं । ऊषाडइ मुखि बोलिउं । ऊंघ आवी । विकथा कीधी । बीज दीवा तणी ऊजेई लागी । कण कपासिया माटी तणा संघट्ट हूया । छी तिर्यैची आभडी । मुहपत्तीऊ संघट्टी । सामाइक अणपूगउं पारिउं । पारिवउं वीसारिउं । सामायिक व्रति अनेरु जु को अतीचार० ॥

१७. दसमइ देसावगासिक व्रति पांच अतीचार—आणवणे पेसवणे—नियमी भूमिका माहिला 10
गमा कांइ बाहिर थकउं आपणकन्हइं अणाविउं । आपणपा कन्हलि थकउ बाहिरि मोकलिउं । अथवा रूप दिसाडी, काकरउ लांखी, साद करी, आपणपउं छतउं जणाविउं । दसमइ देसावगासिक व्रति अनेरु जु को अतीचार० ॥

१८. इग्यारमइं पौषधोपवासव्रति पांच अतीचार—संथारुच्चारविही—पोसह लीधइं संथारा 15
तणी भूमि बाहिरलां थंडिल स दीसइं सोधियां, पडिलेहियां नही । थंडिल वावरतां, मातरां परिठवतां चींतवणी न कीधी । ‘अण(णु)जाणह जस्सग्गहो’ न कहिउं । परिठविया पृंठिइं वोसिरइं भणिउं नही । पोसालमांहि पइसतां निसीही, नीकलतां निसीही (?) आवसीही कहिवउं वीसारिउं । पुढवि अप तेउ वाउ वनस्पति त्रस कायतणा संघट्ट परिताप उपद्रव कीधा । संथारा पेरिसि तणउ विधि भणिवउ वीसारिउ । अविधि संथारिउं । पारणादिकतणी चिंता नीपजावी । कालवेला देव न वंदाणा । पोसउ असूर लीधउ । सवारहि पारिउ । पर्व- 20
तिथि पोसउ लीधउ नही । पौषधोपवासि व्रति अनेरु ज को अतीचार पक्ष० ॥

१९. बारमइ अतिथि संविभाग व्रति पांच अतिचार—सच्चित्ते निक्खमणे—सच्चित्त वस्तु हेठि 25
उपरि छतां तपोधन तपोधना प्रति असूझतउं दान दीधउं । देवा तणी बुद्धि असूझतउं फेडी सूझतुं कीधउं । पराह वस्तु धणीनेइं अणकहि अथवा आपणी भणी दीधी । अणदेवातणी बुद्धिइं सूझतुं फेडी असूज[तुं] कीधउं, आपणउं फेडी पिरायउं कहिउं । विहरवा वेला टली रहिया । असूर करी महात्मा तेडिया । मच्छर लग्गइ दान दीधउं । गुणवंत आविइ भक्ति न साचवी । सीदातउ साधर्मिक, अनेराइ धर्मक्षेत्र छती शक्ति उधारियां नही । दीण क्षीण प्रति अनुकंपा दान न दीधउं । अतिथि संविभागव्रति अनेरु ज को पक्ष दिवस० ॥

२०. संलेखणा तणा पांच अती०—इहलोए परलोए—इहलोकि धर्म तणा प्रभावलाइं राजारिद्धि वांछियां । परलोकि देवेन्द्र अहमिंद्र पदवी वांछी । सुखि जीविवानी, दुखि मरिवातणी वांछा कीधी । कामभोगनी प्रार्थना कीधी । अनेरु संलेखणा व्रत अतिचार पक्ष दि० ॥

२१. तपाचारि बार भेदः—छ बाह्य, छहिं आभ्यंतरी—अणसणमूणोदरिया—उपवासादिक कीधा
5 नही । उणोदरी व्रत साचवि नही । द्रव्य संलेप विगइ परिहार आसनादिक कायक्लेश कीधु नही । संलीनता अंगोपांग संवृत कीधां नही । पाटलु डिगतु फेडिउ नही । पच्चखाण पारिवां वीसारियां । आबिल नीवी एकासणां प्रमुष पच्चखाण भागउ । वमन हूउं । बाह्य तपि अनेरु ज को अतीचार० ॥

२२. आभ्यंतरी तपाचारि—पायखित्तं विणउ—गुरुकन्हइ सुधी आलोअण लीधी नही । गुरुदत्त
10 तप सघट्ट कीधउं नही । देवगुरु धर्मवंत प्रति विनउ साचवीउ नही । वृद्ध ग्लान तपस्वी प्रति वेयावच्च कीधउ नही । वाचना प्रच्छना परावर्तना अनुप्रेक्षा धर्मकथा लक्षण स्वाध्याय कीधउ नही । धर्मध्यान शुक्लध्यान ध्यायां नही । आर्त रौद्र ध्यान ध्यायां । कर्मक्षय निमित्त विशेष कायोत्सर्ग कीधउ नही । अनेरु जु को अतीचार पक्ष दि० अभितरि तपि हुओ ॥

२३. वीर्याचारि त्रिनि अतीचार—अणिगूहिअ बिल विरिउ०—पदवइ गुणवइ विनय देयावच्चि
15 देव पूजा सामायकि पोसहि दान शील तप भावनादिकि धर्मकृत्य मन वचन कायतणउं छतउं बल छतउं वीर्य गोपविउं । रूडां खमासण दीधां नही । वांदणाना आवर्त विधिइं साचविया नही । बइठां पडिक्कमणं कीधउं । वीर्याचारि अनेरु ज को अतीचार पक्ष दिव० ॥

२४. पडिसिद्धाणं करणे—जिन प्रतिषिद्ध जीवहिंसा, मृषावाद, अदत्तादान, मैथुन, परिग्रह,
20 क्रोध, मान, माया, लोभ, राग, द्वेष, कलह, अभ्याक्ष्यान, पैशुन्य, रति, अरति, परपरिवाद, माया मृषावाद, मिथ्यात्व शिल्प कीधां हुइं । कृत्य प्रतिक्रमण विनय दानादिक कीधां नही । जीवाजीवादिक सूक्ष्म विचार सदहियां नही । आपणी कुमति लगाइं उत्सून प्ररूपणा कीधी । ए बिहु प्रकारि अनेरु जु को अतीचार पक्ष दि० ॥

२५. एवं कारइं श्रावकतणइं धर्मि सम्यक्त्व मूल बार व्रत चउवीससउ अतीचार मांहि जु
25 कोइ सूक्ष्म बादर जाणतां अजाणतां पक्ष दिवस मांहि [हूउ] ते सविहुं मनि वचनि काइ मिच्छामि दुक्कडु ॥

॥ श्रावक अतीचार संवत १४६६ वर्ष ॥

उपदेशमाला ग्रंथमांनी केटलीक कथाओ

[कर्ता—सोमसुंदर सूरि; समय विक्रम संवत् १४५७—१४९९.]

१. परशुरामनी कथा.

[धर्म छे ते आत्म साक्षिण करेलो होय ते ज सुंदर फळ आपनार होय छे, अन्यने जणाववानी खातर करेलो धर्म सुफलप्रद थतो नथी, ए उपर ग्रंथकार दृष्टांतो सूचवे छे.— 5
संपादक]

मूल गाथाः—किंपरजणबहुजाणावणाहिं वरमप्पसक्खिअं सुकयं ।

इअ भरह चक्रवट्टी पसन्नचंदो अ दिट्ठता ॥ १९ ॥

विवरणः—किंपर०—परजन अनेरा लोक तेहनी विद्या प्रामी तीणइं करी परशुराम नामिइं प्रसिद्ध हूउ । तीणइं अन्यायिणी भणी बेटा सहित आपणी माता रेणुका मारी । अन- 10
तवीर्यइ आवी तेहनउ आश्रम विणासिउ । परशुरामिइं अनंतवीर्यनउं मस्तक छेदिउं । अन-
तवीर्यनु बेटउ कार्तवीर्य गजपुरि राजा हूउ । तीणइं बापनइं वहरिइं आवी यमदग्नि मारिउ ।
परशुरामिइं कार्तवीर्य मारी राज्य लीधउं । इसिइ कार्तवीर्यनी एक कलत्र तारा साधान थकी
नाठी । तापसनइ उडवलइ गई, भुंइहरइ राषी, तिहां बेटउ जायु । सुभूम नाम दीधूं । परशु-
रामि सात वार निःक्षत्रिणी पृथ्वी कीधी । इसिइ अवसरि परशुरामि नैमित्तिक पूछिउ । माहरं 15
केहनइं हाथिइं मरण हूसिइ । ए क्षत्रीनी दाढ भरी थाल मूको; जीणइं आंविइं दाढ फीटी खीर
थाइसिइ; ते खीर जे जिमिसिइ तेहनइं हाथिइं मरण । पछइ परशुरामि सत्तूकार मंडावी ते
थाल सिंहासन ऊपरि मूकिउं । इसिइ मेघनाद विद्याधरि आपणी बेटीनु वर नैमित्तिक कन्हइ
पूछिओ । तीणइ सुभूम वर कहिओ । तेह भणी ते विद्याधर सुभूमनी सेवा करइ, विद्या सी-
ष(ख)वइ । सुभूम माय कन्हइ पूछइ—मात! भूमि एतलीइजि छइ । माताई रोतीइं पाछिल्ल सघल्ल
वृत्तांत कहिउ । पछइ सुभूम असि(मि)मान लगइ । जणाविवइं किसिउं तेहे भलउ कहिउ, विरुउ 20
कहिउ तेऊ काई नहीं. (आ कथा आगळ ऊपर फरी आववानी छे तेथी अहिं प्रस्तुत प्रसंगना
सूचन पुरती ज आपेली देखाय छे.—संपादक)

(१.) वरम०—सु सुकृत पुण्य आत्म साक्षिकइज भलुं । जिहां आपणउं मन साक्षि दिइ—ए
रूढउं कीधउं मिइं; तेह ज पुण्य सफल । एह ऊपरि भरथेश्वर चक्रवर्ति प्रसन्नचंद्र राजर्षिनु
दृष्टान्त जाणिवु । भरथेश्वर चक्रवर्ति गृहस्थवेषि अन्तःपुरमाहि आदर्श भवनि रूप शोभा जोता 25
अनेरे संसार भावि वर्ततउ गणिउ । तीणइं पुण मुद्रिका पडीइं आंगुली निःश्रीक देषी बीजां
आभरण उत्तारतइं शरीरनी असारता चितवतइं वैराग्य भावथी केवल ज्ञान प्रामिउं ।

(२.) अनहं प्रसन्नचंद्र राजर्षि काउसगि रहिउ । आतापना लेतउ महाध्यानि वर्ततउ श्रे-
 णिक महाराहं विस्मयथिकहं मोक्ष ऊपार्जितउ भणी बांदिउ । तेणि पुण तेणी बेलाहं सुमुख
 दुर्मुखनां वचन सांभली आपणा बाला बेटानहं पराभव जाणी सीमाला रायसिउं मनि युद्ध
 करतइ रौद्रध्यान वर्ततइ सातमी नरक पृथ्वी जोगि ऊपार्जिउं । एह भणी बीजा लोकनुं जा-
 5 णिउं काई प्रमाण नही । आपणउ आत्मा जिहां साक्षि दिइ ते कर्त प्रमाण ।

२. बाहुबलीनी कथा.

हिवहं धर्मानुष्ठान करतां शुभ ज भाव करिवउ; क्रोध अहंकारादि दूषित अशुभ भाविहं
 काज न सरइ; तेह ऊपरि बाहुबलिनु दृष्टान्त कहइ छइ—

मूलगाथाः—धम्मो मएण हुंतो न वि सीउन्हवाय विज्झडिउ ।

10 संवच्छरमणसिओ बाहुबली तह किलिस्संतो ॥ २५ ॥

विवरण—धम्मो०—जइ अहंकारिहं कीधइ धर्म हुइ; तो न वि सीओ०—तउ बाहुबलि रा-
 जर्षि, सीउ०—एवढां सीत टाढि उष्ण द्वय वाय करी, विज्झडिउ—आहणिउ, संवच्छर—वरस
 दीस, अणसिअउ—आहारपाणी रहित उपवासी काउस्सगि रहिउ । कलि०—क्लेश दुःख न
 प्रामत; तत्काल जि केवलज्ञान ऊपार्जित । बाहुबलिहं मनि दीक्षा लीधी पृठिहं इशुं अभिमान
 15 हूउं—जउ हवडां श्री आदिनाथ कन्हलि जाइसु तो माहारि लघु ९८ भाईए दीक्षा लीधी छइ
 ते बांदवा थासिं । तेह भणी केवलज्ञान ऊपना पाखइ नहीं जाउं । केवलज्ञान ऊपना पृठिहं के-
 वली को केहनइ बांदइ नहीं; इसी व्यवस्था छइ । ईणइ अभिमानिं बाहुबलिहं वरस दीस
 केवलज्ञान न ऊपनुं । जेती वारइ श्री आदिनाथनइ आदेसिहं ब्राह्मी सुंदरी महासती ए बिहुं
 बहिने आवी कहिउं—बांधव ! हाथीथिकु उत्तरि । तिहारेइ तीणइ चीतविउं—अभिमान ज हा-
 20 थीउ । ते मूकी जेतलइ पग ऊपाडिउ तेतलइ केवलज्ञान ऊपनुं ।

३. सनत्कुमार कथा.

सनत्कुमार चक्रवर्तिनउं रूप एक वार इंद्रि वस्त्राणिउं । ते जोवा वि देव ब्राह्मणनां रूप
 करी आव्या । तेहे रूप वस्त्राणिउं । चक्रवर्ति गर्वि गयो । तेतलइ चक्रवर्तिनइ शरीरि कर्म लगइ
 25 सात महारोग संक्रम्या । तिसिं ते ब्राह्मण रूप जोवा तेज्या । सभामाहि विशेष आभरण शोभा

करी चक्रवर्ति गर्विउ बइठउ छइ । तिहां ते देव सरोग सरीर देवी कालमुहा थआ । ताहरइ सरीरि आज लगइ क्षाणि क्षाणि सात रोगे करी रूपनी हाणि हुइ छइ । इसिउं तेह देवे कहिउं । अम्हे देव तम्हारुं रूप ज जोवा भणी आव्या हूता । पहिलुं जिसिउं इंदिं ताहरुं रूप वर्णविउं तेहवूं ज हूतउं । हिवि क्षाणि क्षाणि विणसइ छइ । जे काई जाणि ते करि; इम कही देव स्वर्गि गया । एतलइं वचनमात्रिइं चक्रवर्ति बूझउ । राज्य छांडी दीक्षा लीधी । सातसइ वरस रोग अहियासिया । तेह ज बिहुं देवे वैद्य रूप करी परीक्षा कीधी पुण न क्षुभित । तपनइं महात्मइं थूंकि आपणी आंगुली सुवर्णमय करी लब्धि देषाडी पुण चकित्सा करा- विवा ऊपरि मन न हवुं । रोग आफणी विलय गया । पछइ लाख वर्ष दीक्षा पाली सनत्कुमार ऋषि सनत्कुमारनामइं त्रीजइ देवलोकि पहुतु ।

5

४. जासासानी कथा .

10

वसंतपुरि अनंगसेन सोनार [५००] स्त्री मेली, एकिनइं बाहिरि नीसरवा न दिइ । एकवार मित्रिइं किसइ पगराणि धरि तेडउ, निवरुं देखी, सविहुं स्त्रीए स्नान विलेपन करी आभरण पहिरियां, हाथि आरिसा लेई बइठी; तेतलइं ते सोनार आविउ । तीणइं रीसाविइं एक स्त्री मर्मि आहाणी मूर्ई । बीजी ए बीहतीए तेह भणी आरीसा लेई नांख्या, ते मोनार मूंओ । ले- कापवाद बीहती बीजी सघली जमहर करी मूर्ई । एकि पाळिइं एकि ऊणा पांचसइ चोर थयां । जे स्त्री पहिलुं मूर्ई ते एकि गांमि कहिनु बेटउ थयो । सोनारनु जीव तेहनी बहिन हूओ । ते पाखिला भवनइं अभ्यासिं उत्कट रागिइं रोती रहइ नहीं । एक वार भाईनउ हाथ गुह्य देशि लागु, रोती रही । पेलइं ते उपाय जाणिउ । वली वली तिम करतउ देखी माय बापे काढिउ । तेहइ चोरमाहि मिलिउ, मूलगु चोर थउ । एक वार तेहे चोरे धाडि गए ते स्त्री यौवनवय प्राप्त दीठी, ते स्त्री आफणी आवी तेह चोरमाहि मिली पांचसइंनी कलत्र हवी । एक वार तेहनीं दयां लगइ चोरे बीजी स्त्री आणी । तीव्र राग लगइ तीणीइं नवी स्त्री सांसई नहीं, भोलवी कूड पाडी । ते वात जाणी तेहनइं भाई पछीपतिइं चितविउं । इसी तीव्र रागि किसिउं; ते ए माहरी बहिन नहीं । इसिइ श्रीमहावीरि सर्वज्ञ पाउधारिया सांभली समोसरणि आवी पूछिउं—भगवन् ! ते पापिणी ए माहरी बहिन न होई? । परमेश्वरि कहिउं—ए तेह ज । इसिउं सांभली वैराग्य लगइ बूझिउ । बीजाइं जीव घणा बूझ्या । इति कथा ॥

15

20

25

૫. મૃગાવતીનો કથા.

- કોશાંબી નગરીહ શ્રીમહાવીરનહ સમોસરણિ ચંદ્ર-સૂર્ય આપणे मूलगे ज विमाने आविआ ।
 तीणइं अजूआलइं मृगावती महासतीइ वेला न जाणी । बीजी चंदनबाला प्रमुख महासती
 वेलाइं ज उपाश्रइ आवी । चंदनबाला प्रवर्तिनी पडिकमणउं करी सज्जाय करी पोरिसी भणी
 5 संथारइ पुढी छइ, तिसिं चंद्रसूर्य गयां । पूठिं घाईसिउं अंधारु प्रसिरिउं देखी मृगावती उपा-
 श्रयिं आवी चंदनबालानइं पणि लागी । चंदनबालाइं शिक्षा दीधी तेहनइं । कुलीननइ एवडी
 रात्रि एकलां बाहीर रहिवुं न बूझीइ; पछइ मृगावती आपणउ दोष सम्यग् पडिवजी ।
 आज पूठिइं वली एहवु अपराध नहीं करू । इसिउं कहती चंदनबालानइ पणि पडी तेतलइं
 चंदनबालानइं निद्रा आवी । मृगावतीनइं क्षमावतांइंज केवलज्ञान उपनूं । इसि अंधारइ
 10 संथारा ढूकडओ साप जातउ दीठउ । चंदनबालानु हाथ परहउ कीधउ । चंदनबाला जागी ।
 पछइ पूछइ-तबे कां माहरु हाथ हलविउ ? । मृगावतीइं कहिउं-साप जाइ छइ, तेह भणी ।
 चंदनबाला साप न देखइ । मृगावतीनइं कहिउं-तुं किम देखइ ? । तुझनइं काई ज्ञान छइ ? ।
 तीणइं कहिउं-केवलज्ञान । पछइ चंदनबाला पश्चात्ताप करती मृगावतीने पगे लागी । स्वभावतां
 तेहनइं केवलज्ञान उपनूं । जिम मृगावतीनइं शिक्षा देतां कषाय न उपनु, इम बीजाइ जेहनइं
 15 कषाय न उपजइं ते उत्तम ।

૬. ચિલાતીપુત્ર કથા.

- રાજગૃહ નગરિ ધનશ્રેષ્ઠિની બેટી સુંસુમા, તેહનુ પાલળાહાર ચિલાતીપુત્ર નામિં દાસ ।
 તે વિરૂદ્ધે ચેઘા કરતउ देखી શ્રેષ્ઠિ બાહિરુ કાઢિउ । પાલિં જઈ પહીપતિ ચોર થઓ । એકવાર
 ઘણા ચોર મેલી રાજગૃહિ ધનશ્રેષ્ઠિનહ ઘરિ પઢઠउ । બીજા ચોર લક્ષ્મી લેઈ ગયા । તીણઈ
 સુંસુમા બેટી અપાડી । માર્ગિં જાતાં કેડાં વાહર ઢૂકડી દેહી સુંસુમાનું મસ્તક છેદી લીધું ।
 ધનશ્રેષ્ઠિ પાંચ બેટા સહિત વાહરઈ આવતુ હૂતउ તે પાછउ વલિउ । ચિલાતી પુત્રિ આગલિ
 માહાત્મા કાઠસ્સાગિ રહિउ દીઠउ । સ્લાંડઉં ઝગામી ધર્મ પૂજિउ । માહાત્માઈ ધર્મ કહિउ ।
 ઉપરામ ૧, વિવક ૨, સંવર ૩-ત્રિહું પદે ધર્મ કહી આકાશિ ઝડિઓ । ચિલાતી પુત્ર ત્રિહુ
 25 પવનુ અર્થ વિમાંસતુ સ્લાંડઉં અનહ સ્ત્રી મસ્તક પરહું મૂંકી તેહ જ માહાત્માના પગલેઈ

काउसागि रहिउ । लोहीनी गंधिइं वज्रतुंड कीडी नीकली । तेहे खाजतउ अढाई दिन महा
कष्ट सही आठमइ देवलोकि पुहुतउ ।

७. ढंढणकुमार कथा.

जिम चिलती पुत्रि आपणी प्रतिज्ञा निर्वही तिम अनैराइ विवेकीया निर्वहइ—तेह
ऊपरि ढंढणकुमारनउ दृष्टांत कहइ छइ—

5

मूलगाथा—पुप्फिय फलिय तह पिउघरम्मि तण्हा छुहा समणुबद्धा ।

ढंढेण तहा वि सढा विसढा जह सफलया जाया ॥ ३९ ॥

विवरण—पुप्फिय०—ढंढणकुमारना बाप श्रीकृष्णनुं घर फूलिउं, धन धान्य लक्ष्मी करी
समृद्ध दातार छइ । कृष्णनुं घर लक्ष्मी करी फूलिउं हुइ, पुण दीजइ भोगवीइ नहीं; तेह भणी
फलिउं न कहीइ । इहां बि वांनां छइ । एहवइ बापनइ घरि छतइ, तण्हा छुहा०—टूषा अनइ 10
भूष, समणुबद्धा—निरंतर, ढंढे०—ढंढणकुमारि, तहावि०—तिम किमइ सही, विसढा०—निर्माय-
पणइं, जह स०—जिम सफल हुई ।

कथा कहीइ—ढंढणकुमारि पाछिलिइ भवि पांचसइं हल ऊपरि रायनइं अधिकारीइं छतइ
मध्याह्नवेलां भात चारि पाणी आवियां पृठिइं एकेकु चास आपणइ क्षेत्रि दिवरावतइ पनरसइं
जीवनइं अंतराय कीधुं । ते कर्म ढंढणकुमारनइं भविं श्रीनेमिनाथ कन्हइ दीक्षा लीधा पृठीइं 15
उदय आविउं । नव बारी द्वारिका नगरीइं माहि सूझती भिक्षा न लहइं । तउ अभिग्रह लीधउ—
परायु आणित आहार मइं न लेवु । आपणी लब्धिइं जउ सूझतउ आहार लहउं तउ लिउं; नही
तरि न ल्युं । इसिउ अभिग्रह पालतां घणउ काल गउ । एकवार श्रीकृष्णि श्रीनेमिनाथ
कन्हइ पृछिउं—एतला महात्मा माहि कुण गाढउ दुष्करकारक ? । परमेश्वरिइं कहिउं—ढंढणकुमार ।
पछइ कृष्ण महाराय भक्ति लगइ नगरनी सेरीमाहि ढंढणकुमार वांदिउ । ते देषी एकइं श्रेष्ठि 20
मोटा भणी मोदक विहराविया । ढंढणकुमारि श्रीनेमिनाथ भगवन पृछिआ—माहरु अंतराय
कर्म क्षय गउं ? । परमेश्वरिं कहिउं—ए कृष्णनी लब्धि, ताहरी लब्धि नहीं । पछइं नमाह
माहिं मोदक परठवतां कर्म क्षय गउं । केवल ज्ञान ऊपनूं । जिम ए ढंढणकुमार महात्मानइं
आहारनइं विषइं प्रतिबंध न हूओ, अनइ काज सरिउं; तिम सवि हुं माहात्मानइं आहारादिकना
प्रतिबंध ऊपरि अधिकार नहीं ।

25

वमता भुइं पाडिया । कोलाहल सांभली भद्रा तिहां आवी कहइवा लागी—रे पापीयाओ ! ए किशुं कीधुं ? न जाणु ए महा तपस्वी ते जीणइं हुउं रायनी बेटी तृणानी परइं रोलवी रात्रि सघ-
ली भोगवी । एहनइं यक्ष सानिध्य करइ । पर्गि लागी क्षमावु नहीं तु ए तुम्हनइ विगोसिं,
चेटक मूंकसिं । पछी भयभीत ब्राह्मणे पगि लागी मनाव्यु । महात्मा कहइ—पहिलुइं अनइं
हवडाइं माहरइं मनिं नहीं कोप, यक्षजनउं कर्तव्य । पछइ ब्राह्मणे सर्व अन पान ते ऋषिनइं 5
घातिउं । यक्षना हर्षनइं कारणि महात्माइ पाधुं । यक्ष गंधोदक पुष्पवृष्टयादि महोत्सव करइं,
ते देवी घणा जीवनइं धर्मनउ प्रतिबोध हूओ ॥

१०. वयरस्वामि कथा.

पाडलीपुरि धन सार्थवाहनइं घरि रही महासतीनइं सुखि श्रीवयरस्वामिना गुण सांभली
सार्थवाहनी बेटी इसी प्रतिज्ञा करइं—आणइं भविं श्रीवयरस्वामि टाली बीजानउं पाणिग्रहण न करउं । 10
इसिं एकवार श्रीवयरस्वामी तीणइ नगरि पाउधारिया । धन सार्थवाह अनेक सुवर्ण रत्ननी
कोडि सहित आपणी कन्या लेई श्रीवयरस्वामि कहइ आविउ । भगवंति ते सार्थवाह बूझविउ ।
तेहनी बेटी बूझवी दीक्षा लेवरावी, लगारइ मनि लोभ नाणिउं ॥

११. नंदिवेण कथा.

नंदग्रामिं दल्लिद्री निर्नाम ब्राह्मणनु बेटओ नंदिवेण तेह जातमात्रनां माय बाप मूआं । 15
माउलानइ घरि काजकाम करइ । माउलानइं सात बेटी छइं । माउलइ ते सातइ नंदिवेणनइं
ओडवी; पुण कहि—वरि अहो प्राण छांडुं, पाणि ए नंदिवेणनइं नहीं परणउं । इस्युं आपणउं
दौर्भाग्य देवी नंदिवेणि दीक्षा लीधी । पांच सईया गच्छनां वेयावच्च मिह ज करिवां—इसओ
अभिग्रह लीधओ । निरंतर छठ छठ पारणउं करइं । एक वार इंदिइं तेहनी प्रशंसा कीधी ।
ते अणसद्धता देव २ परीक्षा करिवा आव्या । नंदिवेणनइं छठनूं पारणउं करिवा बइसतां 20
एक देवइं महात्मानइं रूपिं आवी कहिउं—एक माहात्मा गाढओ अतीसारीओ ग्लान बाहिरि
वनमांहिं छइ । तउं तउ एवडउ अभिग्रह लेईनइं निश्चित थिकु खावा बइसइ बिं । तु नंदिवेण

- કવલ પરહુ મુંકી ગ્લાનનહં કારણિં પાંળી વહિરવા મિઓ । દેવ પાંળી અસૂસતું કરહં । ત્રીજી વારહં ફિરતહં સૂસતું પાંળી લાધતું । તે લેહં ગ્લાન માહાત્મા કન્હલિ ગઓ । તે માહાત્મા અનેક કર્કશ વચન બોલેહં; તુ નંદિષેળ આપળઓ જ દોષ મનમાંહિ ચિંતવતઓ તે માહાત્માનું શરીર વલ્લ ધોતહં તેહનહં પાંધિ ચઢાવી નંદિષેળ ઉપાશ્રય ભળી ચાલિઓ । ગ્લાન માહાત્મા દુર્વચન
- 5 બોલતતઁ મહા દુર્ગંધ વિષ્ઠા મૂંકહ । નંદિષેળનહં સરીરિ રેલા વહહં, તુ હ નંદિષેળ મનિ હશું ચીંતવહં—કિમ એ માહાત્માનહં સમાધિ કરિસુ, કિમ એ સાજત થાસ્થિ । દેવ તેહનું મન દેષી હર્ષિઓ । દેવતાનું રૂપ પ્રકટ કરી અશુચિ પરહું સંવરી કુસુમવૃષ્ઠિ કરતતઁ ક્ષમાવહં । ઇંદ્રની પ્રશંસાનું સ્વરૂપ કહી સ્થાનકિં જાહં । નંદિષેળ વેયાવચ્ચનતઁ અભિગ્રહ પાલતઓ ૧૨ સહસ્ર વર્ષ મહા તપ કરી છેહહં નિઆળું કરહં—હું આવતહં ભવિં લીવલ્લભ હુયો, હસતં કહહં । તિહાં
- 10 થિકુઓ મરી સમુદ્ર વિજયાદિક દસમાર્હ દશાર્હ માંહિં દસમુ માર્હ વસુદેવ નામિં હૂઓ । મહા સોભાગી તીળહં ૭૨ સહસ્ર કન્યાનાં પાણિગ્રહણ કીધાં । એ તપતું ફલ ॥

૧૨. ગજસુકુમાલ કથા.

- દ્વારકા નગરીહં શ્રીકૃષ્ણદેવની માતા દેવકીનહં આપળા છ બેટા માહાત્મા સમાન રૂપ અને થિં વાધ્યા ત્રિહું સંઘાડે વિહરવા આવ્યા દેષી, સ્નેહ ઉલ્લસિઓ । શ્રીનેમિં મુલ્લિહં સ્વરૂપ જાંળી
- 15 એક બેટઓ આપળાહં હાર્થિં લાલું પાલું—હસી હચ્ચા ડૂપની । શ્રીકૃષ્ણમહારાયહં હરિણેગમેષી દેવ આરાધિઓ । તેહનહં વચનિં દેવકીનહં બેટતઁ હૂઓ । ગયસુકુમાલ નામ દીધતું । અપાર રૂપવંત ભળી સોમલ બ્રાહ્મણની બેટી પરળાવિઓ । પછહં શ્રી નેમિનાથનહં વચનિં વૈરાગ્ય લગહ દીક્ષા લેહં તીળહં જ દિનિં મસાળ ભૂમિં કાઠસ્સાગિ રહિઓ । સાંજનહં સમહં સોમલ બ્રાહ્મણ દીઠઓ । ણહં પાપીહં માહરી બેટી પરળીનહં મૂંકી । એહ ભળી તેહનહં મનિ રીસ ડૂપની ।
- 20 ગયસુકુમાલહં માથહં માટીનીં પાલિ કરી ઠીબ ભરી ચહિના અંગાર ઘાતી નાઠઓ । ગયસુ-કુમાલનિં મનિ કોપ ન ડૂપનુ । સરીર બલિતં અનહ કર્મહ બલિતં । કેવલજ્ઞાન ડૂપનું । ગય-સુકુમાલ મોક્ષિ પુહતુ । હમ એનેરે માહાત્માએ ક્ષમા કરવી ।

१३. सिंह हावासी मुनि कथा.

पाडलीपुरी श्रीसंभूतिविजय सूरिना शिष्य वरसालइं चतुर्मासानु अभिग्रह लिइं । एक सीह नी गुफां, बीजओ सापनइ बिलि, त्रीजओ कूआनइ विचिलइ भारवटिं, चउथओ श्रीस्थूलभद्र पूर्व परिचित कोशानइं धरि रहइं । चउमासउं करी ते च्यारिं गुरु कन्हइं आविया । गुरे पहिलां त्रिहुनइं 'दुष्करकारक आवु' इम कहिउं । श्रीस्थूलभद्ररहइं बि वार 'दुष्कर दुष्कर कारक आवउ' इम कहिउं । सीहगुफावासी महात्मानइं मनि ईर्ष्या उपनी । बीजइं वरसि श्री स्थूलभद्रनी परिइं अभिग्रह लिइं । गुरे वारी, तुइं कोशानी बहिन उपकोशानइं धरिं गयु । तेहनां रूप देषी क्षुभिओ । वेइया कहइं—अम्हारइं अर्थ जोईइं । तेहनइं वचनिइं वरसालामाहिं नेपाल देसिं जई गाढइं कष्टिं रायकन्हइं रत्नकंबल लेईं आविओ । रत्नकंबल कोशारहइं आपिउं । कोशाइं अशुचि खालमाहिं घालिउं । महात्माइं वारी । वेइया बलतुं इम कहइं—तुं आपणपउं नथी जोतओ । अहारां शरीर अशुचि खाल सरीखां तेहमाहिं आपणउं चारित्र रूपीउं रत्न नीगमइं छइं । तेहनइं वचनि बूझ्यो । घणउं मनि झरइं । आवी गुरुने पगि लागी खमावइं । आलोअण लिइं ॥

१४. पीठ महापीठ कथा.

महाविदेह क्षेत्रि चक्रवर्ति महात्मा श्रीवइरनाभ आचार्य १४ पूर्वधर हूआ । तेहना लहुडा भाई बाहु सुबाहु पीठ महापीठ ११ अंगना धारक हूआ । तिहमाहिं बाहु पांचसइं महात्मानइं भात पांणी आंणी दिइं । सुबाहु वीसामण करइं । बीजा तप सज्जाय करइं । एक वार गुरू बाहु सुबाहुना साचा गुणनी प्रशंसा करइं । पीठ महापीठ मनि मत्सर धरइं । पांचइं जण चरित्र पाली सर्वार्थसिद्धि विमानिं उपना । तिहांथी च्यवी वज्रनाभ गुरुनो जीव श्री आदिनाथ हूआ । बाहु सुबाहुना जीव भरत बाहुबळि हूआ । पीठ महापीठना जीव ईर्ष्यानइं कर्मि बी ब्राह्मी सुंदरी हूआं । इम ईर्ष्या लगइं जीव हीनपणउं प्रामइं ॥

१५. तामली तापस कथा.

- ताम्रलिनी नगरीइं तामलि श्रेष्ठि वैराग्यइं तापसी दीक्षा लिइं । नदीनइं तटिं साठि वर्ष
सहस्र तप करिं पारणइं भिक्षा चिहुं भागिं करइं । एक भाग मत्स्यादिक जलचररहइं दिइं ।
बीजो भाग गोघ्रास—स्थलचररहइं दिइं । त्रीजो भाग काकादिक खेचररहइं दिइं । चउथु
5 भाग २१ वार पाणीइं धोई पारणुं करइं । एवढइं तपनइं क्लेशिइं अल्प कषाय भणी अनइं
अनुकंपा पर भणी ईशानेंद्र थिओ । सम्यक्त्व लाधुं । छ जीव दया सहित जउ एवढउ तप
करत [तओ] मोक्षि ज जाओत, जओ अल्पकषाय न हुंत तओ एटलइं न लहत, दुर्गति ज प्रामत ॥

१६. अवन्ति सुकुमाल कथा.

- उज्जयनी नगरीइं भद्रा सार्थवाहीनइं धरि यानशालां श्रीआर्यसुहस्तिसूरि उत्तरिया । रातिइं
10 नलिनीगुल्म-विमाननउं अध्य[य]न गुणतां भद्रानइं चेटइं अवंतिसुकुमालि सांभलिया ।
जातिस्मरण उपनू । पाछिलइं भविं ते नलिनीगुल्म-विमानि देव हुंतओ । ते सांभरिउं ।
बत्रीस कलत्र मूंकी गुरुकन्हइ आवी दीक्षा लीधी । कंथेरिना वनमांहिं जई तत्काल पादपो-
पगमन अणसण लीधुं । अति सुकुमाल भणी मारगि जातां कांटा काकरा डाभसी करी पगे
लोही नीकलिउं । तेणी गंधेइं घणां बालक सहित सीआलणी आवी तेह महात्मानू सरीर
15 षाधू । लगारइ हालिउ नहीं । भरी नलिनीगुल्म-विमानि देव उपनु । इम अनेराइं महात्मा
धर्मनइं कारणि सरीर छांडइं ॥

१७. मेतार्यमुनि कथा.

- राजगृह नगरि मेतार्य महात्मा भिक्षानइं कारणि सोनारनइं घरि पइंठओ । इसिं सोनार
श्रेणिक महारायनिं देवपूजानइं कारणि अष्टोत्तर सु सुवर्णना जव घडइं छइं । ते मेहली भिक्षा
20 विहराविवानइं कारणि घरमांहिं गिओ । तेतलइं ते यव क्रोंच पक्षीइं—कूकडइं चुणिया । सोनार
भिक्षा लेई आविओ । यव न देखइं । मेतार्य महात्मांनी शंका करइं । महात्मा दया लगइ
पक्षीइं चुणिया इम न कहइं । सोनारिं महात्मा घरमांहिं धाळी नीलइं वाधिं मस्तक गाढउ

बांधिउं । आंधि नीकली पडी । महा दया लगइं कष्ट सहितओ केवलज्ञान उपार्जी मोक्षि
पहुतओ । जिम ए महात्मा सोनार ऊपरि न कुपिओ तिम अनेरे ए न कुपिबुं ॥

१८. वज्रविनी (बीजी) कथा.

श्री वयरस्वामि जातमात्रे छ मसवाडा रोई सुनंदा माता ऊमजाडी । तेणइं धनगिरि
महात्मा-तेहना बापनइं बालिक आपिओ । तीणइं गुरुनइं समोपिओ । माहा सतीनइं उपाश्रयि 5
वाधइं । महासती गुणती सांभलतां तेहनइं ११ अंग आवडयां । माइं तेह पाखो लेवानूं
कंदल कीधउं । तेह भणी गुरु रायसमक्ष लहुडाइंरहइं दीक्षा दीधी । एक वार महात्मा विहर-
रवा गिआ छइं । चेल् उपाश्रयि छइं । गुरु बहिर भूमिं जै आविआ । चेल् महात्मानिं वीटि-
मांडी तेह आगलि इग्यार अंगनी परिवाडि देतो दीठओ । गुरे जाणिउं एहनइं ११ अंग
आवडइं । महात्मा रषे एनइं अवज्ञा करि-इम महात्मानिं जणाविउं । पछइं गुरु दूकडइं 10
गामिं विहार करिवा लग्ग । महात्माए पूछिउं—भगवन ! अम्हनइं वाचना कुण देखिं ।
गुरे कहिउं—वयर चेल् देखिं । ते वचन तेहे सुशिष्ये साचउं ज सुणि पडिवाजिउं । संदेह
न आगिओ । गुरु चाल्या पंठिं वयर चेलनइं गुरुनी पिरिं विनय करिवा लग्ग । चेल् ११
अंगनी परिवाडि दीधी । गुरु विहार करी आविआ । महात्मा पूछिआ—तुम्हनइं वाचना हईं ।
तेणे कहिउं—अम्हनइं वाचना घणी सांचरी । ए ज चेल् वाचनाचार्य करी आपओ । गुरे 15
कहिउं—चेल् योग नथी वहिया, ए तुम्हनइं जणाविवा भणी कीधउं ॥

१९. संगमसूरि कथा.

कुलहरि पुर नगरि श्रीसंगमसूरि गुरि दुर्मिक्ष भणी गच्छ देशांतरि विहार कराविओ ।
आपणपइं अजंगम भणी क्षेत्र अनइं उपाश्रय नव भाग करी तीणइं ज क्षेत्रि रहिया खरउं
चारित्रि पालिइं । केतलइं कालि दत्त नामिइं शिष्य गुरुनी सुद्धि जोवा आविओ । तीणइं ज 20
उपाश्रयि गुरु देषी जाणइं गुरु ओसन्ना थया । तेह भणी आपणपइं दूकडइं जूइं उपाश्रयि
रहिओ । गुरु सार्थि विहरवा गओ । घरे फिरिओ; दुर्मिक्ष भणी विशेष वस्तु काई लगभइं
नहीं । पछइं ते देषी एक मोटइं घरि गिआ । तिहां बालक व्यंतरी-गृहीत निरंतर रोतुं । गुरे
चापडी वजावी बालक रोतउं राबिउं । माय बापे हरिषे मोदक विहराव्या । ते मनमाहि चीतवइ

- મૂંરહઈ મોકલી અનઈ એ ગુરુ સારડું વિહરિસિય । સાંમનઈ પઢિકમણઈ ગુરે કહિડું તઈ ધાત્રી-
પિંડ મોગવિડ, તે આલોઈ । મનમાંહિ ચીંતવઈ એ ગુરુ માહરા સૂક્ષ્મઈ દોષ દેષઈ । આપણા
નિત્યવાસાદિક મોટાઈ દોષ દેષતઓ નથી । હિસિડું ચીંતવતુ પઢિકમી આપણઈ ઉપાશ્રયિ
ગિઓ । ગુરુભક્તા દેવતા મહા અંધકાર પ્રબલ વાયુ વર્ષા વિકુર્વિઓ । ગુરુકન્હઈ આવઈ
5 અંધારઈ દેષઈ નહીં । ગુરુ લલ્લિઈ કરી આંગુલી દીવાની પરિ જાલહલતી દેસાડી દયા લગઈ ।
તે કુશિષ્ય ચીંતવઈ—ગુરુનઈ દીવઓ છઈ । પછઈ દેવતા પ્રકટ થઈ કહિડું—રે પાપીયા
કુશિષ્ય ! હિયા ચારિત્રિયા ગુરુ પરામવતુ દુર્ગતિં જાહસિ । દેવતાનઈ વચનઈ બીહતડ ગુરુ
સ્તમાવિયા । પ્રાયશ્ચિત્ત પઢિવજિડું ॥

૨૦. પ્રદેશી નૃપ કથા.

- 10 શ્વેતંબિકા નગરી, પ્રદેશી રાજા નાસ્તિક । તેહનઈ ચિત્ર નામિં મુહુંતઓ સુશ્રાવક ।
એકવાર શ્રીપાર્શ્વનાથના સંતાનીયા કેશી ગણધર વનમાંહિં પાડધારિયા । ચિત્રગુપ્ત મુહુંતઈ
ઘોડા સેલાવિવા વિશ્રામ લેતઈ રાજાઈ ધર્મ દેશના કરતા ગુરુ દીઠા । કુતિર્ગિં ગુરુ કન્હઈ ગિઓ ।
નાસ્તિકમત પ્રરૂપતઓ ગુરે અનેક હેતુ—દૃષ્ટાંત દેસાડી જીવ અનઈ પરલોક સ્વર્ગ મોક્ષાદિક
પદાર્થ મનાવિઓ । ગાદઓ સુશ્રાવક રાજા કીધઓ । એક વાર રાજાઈ પર્વતિથઈ પોસહ
15 લીધઓ છઈ । પારણાનઈ દિહાડઈ સૂર્યકાંતા તેહની કલત્રઈ—અન્ય પુરુષ ડપરિ આસતીઈ
વિસ—દીધડું । રાજા મરી નઈ દેવલોકિં સૂર્યાભિમાનિ દેવ હૂઓ । આમલકલ્પાં નગરીઈ આર્વ
શ્રીમહાવીર તણઈ સમવસરણિં બત્રીસ બદ્ધ નાટિક કીધડું । જઓ તે પ્રદેશી રાયનઈ કેશી
ગણધરનુ સંયોગ ન હુંત તઓ નરગિં જ જાઓત ॥

૨૧. કાલિકાચાર્ય કથા.

- 20 તુરુમિળી નગરીઈ દત્ત બ્રાહ્મણિં મુહુંતઈ રાજ્ય આપણઈ વસિં કરી આગિલુ જિતરાત્રુ રાજા
કાઠી આપણપઈ રાજ્ય અધિષ્ઠિડું । ધર્મની બુદ્ધિ ઘળા યાગ યજ્ઞા । એક વાર વત્તના માડલા શ્રી
કાલિકાચાર્ય ગુરુ માંખેજ રાજા મળી તીણઈ નગરિ આવિયા । માંમુ મળી દત્ત ગુરુ કન્હઈ ગયુ ।
યાગનું ફલ પૂઢિવા લાગુ । ગુરે કહિડું—જીવદયા લગઈ ધર્મ હુઈ । દત્ત કહઈ—યાગનું ફલ

कहु । गुरे कहिउं—हिंसा दुर्गतितु हेतु हुइ । पेलुं कहइ—आबडउं कां कहु; यागनूं फल कहु । गुरे मरण आंगमीनइं कहिउं—यागनूं फल दुर्गति कहीइं । दत्त कहइ—हूउं नरगि जाएसि । गुरे कहिउं—कुण संदेह; सातमइं दिहाडइं कुंभीमाहिं पचीतओ नरगि जाएसि । किसिउं अहिनाण ? । सातमइं दिहाडइं ताहरइं मुखि विष्टा पडिस्थि—ए अहिनाण ! दत्ति कहिउं [तउं] मरी किहां जाएसि ? । गुरे कहिउं—देव- 5
लोकि जाइसु । तउ दत्तइं रीसाविइं गुरु पाषती जण मूक्या । चीतबइं छइं—सातमइं दिहाडइं गुरु ज मरस्यि । इसिउं चीतवी घरमाहिं पइंसी रहिओ । राजाइं मार्ग चोषलाबिया । तिहां पुप्य प्रकर कराबिया । एकइं मालीइं गाढइं काजि उपनइं विष्टा [मार्ग] मांहि करी उपरि फूलनूं डालुं लांषिउं । ते दत्त आठमा दिहाडानी भ्रांति सातमइं ज दिनि गुरु मारिवा नीसरिउ । घोडानु पग विष्टा उपरि पडिओ । विष्टा ऊखली तेहनइं मुहुडइं पडी । बीहनु पावओ बलिओ । 10
सामंत मंडलीके तेह उपरि विरक्त हूते बांधि कुंभीमाहिं पचीतु नरकिं गिओ ! सामंते बली आगिलु जितशत्रु राजा थापिउ । तीणइं श्री कालिकाचार्य पूज्या । चारित्र आराधी देवलोकि पुहुता । जिम कालिकाचार्य साचउं बोलिउं तिम अनेरइं ऊं धर्म साचउं ज कहिवुं ॥

२२. महावीर पूर्वजन्म कथा.

श्री महावीरनु जीव श्री आदिनाथनइं भरतेश्वरनउ बेटओ मरीचि नामि हुंतउं । श्री आदिनाथ 15
कन्हइं मोकली दीक्षा लिवरावीओ । एक बार ग्लान थिओ । मनमाहिं जाणिउं—को सरवाईओ करउं । पछइं कपिल क्षत्रीरहइं धर्म कहइं । बूझ्या । पंठि श्री आदिनाथ कन्हइं दीक्षा लेवा मोकलइं । ते पछइं—तूं कहइं किसिउं धर्म नथी, श्री आदिनाथ कन्हइं कां मोकलइं । पछइं मरीचि कहिउं—कपिल धर्म इहां छइं; परइं छइं । इसिउं माइउं गोईउं वचन बोलिउं, तीणइं करी मरीचि कोडाकोडि सागरोपम भमिओ । पछइं श्रीमहावीर थिओ ॥ 20

२३. बलदेवमुनि कथा.

श्रीकृष्णदेव परलोकि पुहुता पठि बलदेवि दीक्षा लीधी । एक गांमि भिक्षा जातओ हूंतओ कूआनइं कांठइं एक ली बलदेवनूं रूप देषी मोही । जेह साहामूं जोती घडानइं थानकि

- आपणा बालकनइं गलइं दोर बांधइं । बलदेव निवारइं । इसिउं चितवइं—ए माहकूं रूप अनर्थ हेतु । गाममाहिं आविवानु अभिग्रह लिइ । बाहरिथी भिक्षा लिउं, नहीतरि नहीं । तेहनइं तपि घणा जीव बूझ्या । एक मृगलु जातिस्मरणनु धणी तेह ऋषिनी सेवा करइं । इसिं एक रथकार काष्ठ लेवा आविओ । वनमाहिं उतरिओ छइं । बलदेव माहात्मा मास क्षपणनइं पार-
- 5 णइं तेहनी भोजननी वेलां गिओ । रथकार हर्षिओ । दान देवा लागओ । मृगलओ मनमाहिं चीतवइं—ए भाग्यवंत रथकार; इसी अनुमोदना करइं छइं । इसिं प्रस्ताविं अध-छेदी वृक्षनी डाल वायुइं करी त्रिहुं ऊपरि पडी । त्रिण्हिइ मरी पांचमइ देवलेकि देव ऊपना ॥

२४. वारत्तक ऋषि कथा.

- सुंसुमार नगर, धुंधुमार राजा, तेहनी बेटी अंगारवती । तीणइं परिव्राजिका एक वादि
- 10 जीती । तीणइं रीसाविइं तेहनूं रूप चित्र पट्टि लिखी चंडप्रद्योतनइं दिखाडीउं । चंडप्रद्योत मोहिओ । बलिइं मागइं । कटक करी सुंसुमार पुरि आवी गढ रोहिओ कीधओ । धुंधुमार राजा नैमित्तिकपाइं निमित्त जोवराविउं । तीणइं सेरीमाहिं आवी बालक बीहाविआं । बालक नासतां नागदेवतानइं भवनि पइठां । तिहां वारत्तक महात्मा काउसगि छइं । तीणइं घाइंसिउं कहिउं—रे म बीहु; ते वचन लेई नैमित्तिकइं रायरहइं कहिउं—तुम्हरहइं जय छइं । धुंधुमार
- 15 राजां रातिइं धाडउ दीधउ । चंडप्रद्योत धरी जीवतु उं घरि आणिउ । अंगारवती परिणाविओ । ते एक वार तीणइं पूछी—ताहरइं बापिइं थोडइं कटाकिं किम हुं जीतओ । तीणीइं कहिउं—महात्मानइं वचनिं । मारगि जातउ वारत्तक माहात्मा देषाडिओ । चंडप्रद्योते—‘नैमित्तिक महात्मा ! वांदिउ’ इम कही हासइं नमस्कार कीधओ । महात्मारहइं सांभरिउं—मिइं वरांसइं बालक रहइं कहिउं ‘म बीहु’ तेहनु दोष ए जे राय हसइं ॥

२५. चन्द्रावतंसक कथा.

तीणइं ए उपवासी हुंतइं रातिइं ‘जां ए दीवउ उज्वालइ तां मई काउसगि रहिवुं’—इसिओ अभिग्रह लीधओ अनइ काउसगि रहिउ । जेतलइं शामलु थाइं तेतलइं दासी ‘माहरउ स्वामी अंधारइं किम रहस्यि’ ईणइं अभिप्राइं बली बली दीवइ तेल सींचइ । दीवउ सघलीइ

रात्रि प्रज्वलिओ । राजा सघली रात्रि काउसगि ज थाकउ । अनइ दीस उगतइ दीवउ ओल्हाणउ । राई काउसग पारिओ । सुकुमाल शरीर भणी प्राण ग्यां । मरी देवलोकि पुहुतओ । दढाई लगई इम काज सरिउं ॥

२६. सागरचंद्र कथा.

द्वारकां नगरीइ बलदेवना बेटानु बेटओ सागरचंद्र कुमार । तेहन्हई नारदिं चित्रामि 5
लिखी कमला देषाडी । तेहन्हई अनुराग हूउ । ते कन्या आगई नभस्सेन कुमाररहई दीधी
छई । इसिं सांबकुमारिं पाछलि आवी सागरचंद्रनी हासई आंखि ढांकी । सागरचंद्रि कहइउं
'कमलामेला मूँकि ।' सांविइं कहिउं 'हुं कमलामेला नहुं, हुं कमलामेलानुं मेलणहार ।' सागर-
चंद्र वचन छल लेई कहइ—हिवि कमलामेला मेलि । इसिं सांबकुमारि विवाहनी वेलं बिधानइ
बलि कन्या अपहरी । वनमांहिं आंगी । सागरचंद्र परणाविओ । श्री नेमिनाथनइं मुखिं धर्म 10
सांभली सागरचंद्र सुश्रावक थिओ । एकवार पर्वदिनि मसाण दूकडओ काउसगि रहिओ
नभस्सेनि दीठओ । रीस लगई सागरचंद्रनइं माथइं माटीनी पालि बांधी खइरना अंगार घाल्या ।
धर्मनी दढाई लगई सागरचंद्र मरी देवलोकिं गिओ ॥

२७. दृढप्रहारि मुनि कथा.

दृढप्रहारि पल्लीपति धाडि सहित एकिं गांमि पडिओ । एक ब्राह्मणनइं घरि क्षीरनुं भोजन 15
ब्राह्मणी अनइं बालक वाहावतां हूतां लीधउं । तेतलइं ब्राह्मण स्नान करिवा गिओ हूंतओ ते
आविओ । तीणइं रीस लगई भोगल लेई केतलाइ चोर विणासिया । पछइं दृढप्रहारि रीसाविइं
खज्जिं करी ते ब्राह्मण विणासिओ । तेतलइं तेहनइं घरिं नव प्रसूत गाइं छई ते धाई, तेहइं
विणासी । पछइं साधान ब्राह्मणी गालि देती आवी, तेहइं विणासी । तेहनु गर्भ फडफडतओ
पडिओ । ते देषी पश्चात्तापिं पूरिओ पाछओ वलिओ वनमांहिं गुरुनइं वचनिं वैराग्य लगई 20
दीक्षा लीधी । अभिग्रह लीधु—जे मिं ईणइ ज गांमि रहिवुं । जां लगइ प पाप सांभरइं तां
अन्नपांणी मिं न लेवुं । इसिउं पछइं तीणइंज गांमिं छ मसवाडा निरंतर लोकनां आक्रोश मा-
रिवां कूटिवां सही, क्षमा लगई निराहार थिकु पाप मल धोइं, केवलज्ञान उपार्जी मोक्षि पुहुतओ ॥

૨૮. સહસ્રમલ્લ કથા.

- ૫ એક રાયનહં વીરસેન નામિહં પાયક । તીણહં તેહ રાયનઝ વહરી ગાઢઓ દુર્જય કાલસેન
 હસિં નામિં જીવતઓ બાંધી આંણી રાયનહં આપિઓ । રાજાહં હર્ષિહં અનેક લાષ ગાંમ દીધાં ।
 સહસ્રમલ્લ હસિઝં નાંમ દીધઝં । તીણહં સહસ્રમલ્લિં શ્રીસુદર્શનસૂરિ ગુરુ કન્હહં દીક્ષા લીધી ।
 જિનકલ્પ પઢિવજિઓ । કાલસેનિં વનમાંહિ કાઝસગિ રહિઓ દીઠઓ । રીસ લગહં તીણહં
 અનેક પરિં કદર્થાવિઓ । તેહ મહાત્માન્હહં ક્ષમા જ આવી । કદર્થતાં પ્રાણ ગિઆ । મરી
 સર્વોર્થસિદ્ધિ વિમાનિં દેવ હૂઓ એકાવતારી ॥

૨૯. સ્કંદકુમાર કથા.

- ૧૦ શ્રાવસ્તી નગરી કનકકેતુ રાયનુ બેટઓ સ્કંદકુમાર । તીણહં વૈરાગ્યહં શ્રીવિજયસેન
 સૂરિ કન્હહં દીક્ષા લીધી । બાપ મોહલ્ગહં આપણા પુરુષ પાંહં સદૈવ છત્ર ધરાવહં । પછહં તે
 મહાત્મા જિનકલ્પી થઈ કાંતીનગરીહં ગિઓ । તિહાં તે મહાત્માની બહિન ઘળા કાલની
 પરિણી સુનંદા નામિં રાણી છહં । તે મહાત્મા દીઠઓ । સ્નેહ લગહં વડી વાર સાહસું જોહઝં ।
 મહાત્માનહં મનિ લગારહં મોહ ન આવિઓ । અજાણતહં બહિનેવી રાહં રૂપ્યા લગહં તે મહાત્મા
 મરાવિઓ । તેહવુ વૃત્તાંત જાંણી બહિન ગહિલી થઈ । મંત્રીશ્વરિ ઘળે ઉપક્રમિ કરી સાજી
 ૧૫ કીધી । મહાત્મા પહવા નિર્મોહ હુહં ॥

૩૦. બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી કથા.

- ૨૦ કાંપિલ્યપુરિ બ્રહ્મરાજા ચુલળી રાણી । તેહનહં ચઝદ સ્વમ સૂચિત બ્રહ્મદત્ત બેટઓ
 લહુહઓ છહં । હસિં બ્રહ્મરાજા પરલોકિ પહુતઓ । તેહના મિત્ર દીર્ઘ રાજાન્હહં રાજ્યની સાર
 કરિવા રહિયા હુંતા ચુલળીસિઝં સંબંધ હૂઓ । તે જાંણી બ્રહ્મદત્ત તેહ દેષતાં કાગ કોહલદિ-
 કસિઝં સંબંધ કરાવહં । સ્ત્રિહં વિળાસહં । અન્ય જાતીયસિઝં સંબંધ-એ ન્યાય હું સાંસહું નહીં ।
 તે દેષી દીર્ઘરાય બીહતઝ ચુલળીન્હહં કહહં-જઓ તાહરહં મિં કાજ, તુ બેટઓ વિળાસિ । પછહં

चुलणीइं ब्रह्मदत्त एक कन्या परिणाविओ । लाषनउं धवलगृह कराविउं छइं । चुलणीइं तिहां ब्रह्मदत्त राषिओ । इसिं पट्टभक्त धनु महुंतइं नगर बाहरिथिकी लाष घर लगइ सुरंग खणावी मूकी छइं । आपणा वरधन बेटान्हइं जणावी छइं । ते बेटओ ब्रह्मदत्तनओ अंग-ओलगू कीधओ छइं । चुलनीइं रात्रिं तीणइं लाष धरि आगि लगाडी । ब्रह्मदत्तइं वरधनु मित्रनइं वचनइं मुंइं पाट्ट देई सुरंग प्रकट कीधी । कन्या सूती मूकी बे जण नीकलियां । सणंगनइं मुहुडइं धनइं मुहुतइं बे तेजी घोडा राष्या छइं, तेहे चडी बे जण देशांतरि गया । भाग्यलगइं ब्रह्मदत्तइं ६४ सहस्र कन्यानां पाणि ग्रहण कीधां । राज्य प्रामिउं । दीर्घराय संग्राम मांहि विणासी दिग्विजय करी छ खंड साधी कांपिल्यपुरि चक्रवर्ती हवओ ॥

5

३१. कनककेतु राजानी कथा.

तेतलिपुर नगरि कनककेतु राजा राज्यनइं लोभि जे जे आपणा बेटा जन्मइं ते ते विनंगी राज्यन्हइं अयोग्य करी मूकइं; नाक कान आंखि हाथ पगादिक अवयवनइं छेदवइं करी । तेह रायनी एकइं पद्मावती राणीइं आपणओ जातमात्र बेटओ प्रच्छन्न तेतलिसुत मुहतान्हइं आपिओ । ते मुहुंतानइं तीणिइं ज अवसरिं पोटिला भार्याइं बेटी जाई । ते राणीइं आंणी रायन्हइं देखाडी । मुहुंतइं ते रायना बेटान्हइं कनकध्वज नाम दीधुं । कनककेतु राजा मूआ पूंठि ते राजा हूओ । तेतलइं मुहुतओ तेहनइं सर्व राज्यनओ धणी मान हूउ ॥

10

15

३२. कोणिक राजानी कथा.

राजगृह नगरि, श्रेणिक राजा, चिच्छणा पट्टरांणी । तेहनइं एक वार गर्भि पुत्र उपनओ । पाखिला भवनां वैरानुसंबंध भणी गर्भनइं महात्मइं भरतारनां आंत्रडां पावानु डोहल उपनु । अभयकुमार मुहुतइं कारिमां आंत्र खवरावी डोहल पूरिओ । जातमात्र बेटओ ऊकरडइं नखाविओ । तिहां तेहनी आंगुली कूकडइं लगारेक करडी । श्रेणिक महाराइं पाछओ अणाविओ । अशोकचंद्र नाम दीधउं । तेहनी आंगुली कुही, ते रोइं । आंगुली श्रेणिकराय पिरू बहती मोह लगइं मुहुडइं घातइं । ते बेटओ रोतओ रहइं । आंगुली साजी थई । आंगुली कुही भणी तेहन्हइं बीजउं नाम कोणी इसिउं प्रसिद्ध हूउं । इसिइं अभयकुमार मुहुतइं दीक्षा

20

- લીધી । પૃઠિહં શ્રેણિક મહારાય કોળીન્હં રાજ્ય દેવા વાંઘતહં પહિલ જ સમ્યક્ત્વની પરીક્ષા દેવતાનઓ આપિઓ હાર ૧ કુંડલ ૨ અનહં અવધિજ્ઞાની સેચનક હાથીઓ—પતલં વાનાં હલ્લવિહલ્લ બેટાન્હ[હં] આપિઆં । કોળીનહં મનિ મચ્છર ડપનુ । સામંત સઘલાહં આપણહં વસિ કરી બાપ કાષ્ટપંજરિ ઘાતી રાજ્ય લીધં । બાપન્હં નિત્ય પાંચ પાંચસહં નાઢીપ મરાવહં ।
- 5 હસિં કોળીરાયનહં બેટઓ જાયુ છહં । તે સ્થોલહં લેઈ કોળીરાય જીમવા બંઠઓ । બેટહં માંગામાંહિ મૂંત્રિઓ । તે પન્હું કરી જિમવા લગહં । કોળીરાય ચિલ્લણા માયન્હં કહહં—માત ! દીઠઓ તહં માહરુ બેટા ડપરિ સ્નેહ । ચિલ્લણા માત રોતી કહહં—સિઓ તાહરુ સ્નેહ । તાહરા બાપન્હં તું ડપરિ ઇવડડ સ્નેહ હૂંતઓ, તાહરી કુહી આંગુલી પિરૂ વહતી આપણહં મુલ્કિ ઘાતતઓ । તે વાત જાળી કોળીરાયનહં મનિ પશ્ચાત્તાપ ડપનુ । કુઠાર લેઈ
- 10 બાપનીં અઠીલ માંજવા ગિઓ । સ્થવાલે આવતઓ દેધી શ્રેણિકન્હં કહિં । શ્રેણિકિ મહારાયિ ચીંતવિં—ન જાંળીં ઇ વલી કુળહી કદર્યના મારસ્યિ । ઇહ મળી તાલપુટ વિસ સ્વાઈ મૂંઓ । આગહં આઝ્યા બાંધ્યા મળી પહિલી નરક પૃથ્વીં ગિઓ । કોળીરાયન્હં મહા પશ્ચાત્તાપ હઝઓ । પઘહં કોળીરાય હલ્લ વિહલ્લ માર્નહં કીધહં ચેડા મહારાય સાર્યિ મહાયુધ કરી પાપ ડપાર્જી ૬ નરક પૃથ્વીં ગિઓ ॥

15

૩૩. ચાળાક્ય કથા.

- ચાળાક્ય બ્રાહ્મણિં ચંદ્રગુપ્ત ક્ષત્રીપુત્ર રાજ્ય યોગ્ય મળી સંગઠિઓ છહં । અનહં એક પર્વતક રાજા મિત્ર કીધઓ છહં । તેહનહં બલિં ચાળાક્યહં કટક કરી પાડાલિપુરિ આવી નંદરાય કાઢી રાજ્ય લીધં । પર્વતક અર્ધ રાજ્યનુ લેળહાર મળી એક નંદરાયની બેટી લક્ષણે કરી વિષકન્યા જાંળીનહં પરણાવિઓ । ચંદ્રગુપ્ત વિસના ડપચાર કરતઓ વારિઓ । તિમ અનેરાહં આપણાં
- 20 કાજ સરિયા પૂંટિં મિત્રન્હં અનર્થ કરહં ॥

૩૪. આર્યમહાગિરિ કથા.

શ્રી આર્યમહાગિરિ સૂરિ જિનકલ્પ વિચ્છિત્તિં ગાં હુંતહં વિશેષ વૈરાગ્ય લગાં શ્રી આર્યસુહસ્તિ સૂરિન્હં ગચ્છ સમોપી* નિઃસંગ થિકા જિનકલ્પની તુલના કરહં છહં । અનહં જે ગામમાંહિં

* ‘ સમોપી ’ શબ્દ ઉપર પાછળથી કાંઈ વાચનારે ‘ આપી ’ આવું દિપ્પચ્ચ, ઉપરના હાસિયામાં કરેલું છે.

गच्छ रहइ ते गाम बाहरि रहइ—इम गच्छनी निश्रा रहइ । एक वार पाडलिपुरि आव्या । क्षेत्र ६
भागि करी पांच दिन एकेकइ भागि बहिरवा जाइं । छांडीती भिक्षा लिइं । एकवार श्री आर्यसुहास्ति
सूरि अभिनव श्रावक वसुभूति श्रेष्ठिनइ घरिं तेहनां कुटंब ब्रह्मविवा पुहता छइ । धर्म कथा
कहइं छइं । इसिं श्री आर्यमाहागिरि सूरि भिक्षावृत्तिं तीणइ ज घरि पुहता । श्री आर्यसुहास्ति-
सूरि तेहन्हइं घांइंसिउं अभ्युत्थान कीधउं । श्री आर्यमाहागिरि सूरि पाछा वलिआ । वसुभूति 5
श्रेष्ठिं पूछिउं—भगवन् ! ए कुण महात्मा ? । श्री आर्यसुहास्ति सूरि कहिउं—ए अम्हारा गुरु ।
गरूआ जिनकल्पनी तुलना करइं छइं । बीजइं दिहाडइं भक्ति लग्गइं घरि २ उज्झित भात
पाणी कराविउं । श्री आर्यमाहागिरिइं दीठउं । तेहेनुं गुरे न लीधुं । अनइं श्रीसुहास्ति-सूरिन्हइं
आवी कहिउं—तुम्हे विरूउं कीधउं । अम्हाराइं भिक्षा असूझती कीधी । कालि जे अभ्युत्थान
कीधउं तीणइं कीधइं । आज पूठिइं आपणपइं एकइं क्षेत्रि न रहिवुं । इम कही गुरे अनेरइ 10
क्षेत्रि विहार कीधओ । गच्छनिश्रा मूंकी अनिश्रित तप कीधओ । इम अनेरे करिवुं ॥

३५. मेघकुमार कथा.

राजगृह नगरि श्रेणिक महारायनइं धारिणी रांणीनइं गर्भिं बेटओ ऊपनु । अकालि मेघनु
डोहलु ऊपनु । अभयकुमारिं देवता आराधी डोहलु पूरिओ । बेटओ जायु । मेघकुमार नाम
दीधउं । यौवनवइं तीणइं आठ कन्या परणी, भेलही, श्री महावीर कन्हइं दीक्षा लीधी । ते स्थ- 15
विर महात्मानइं सीषविवा आपिओ । सांकडइं उपाश्रयि संथारवानी वेलं मेघकुमारनु संथार-
ओ बारणइं आविओ । तिहां अनेक महात्मानां पग हाथ दंडासणां वाजइं; रज माहिइं आवइं ।
सुकुमाल सरीर भणी निद्रा लग्गारइं न आवी । राती दोहिली विहांणी । मन भागउं । इसिउं
चित्तविउं—श्री महावीर पूछीनइं वली गृहस्थवासिं जाइसु । विहाणइं स्थविर साथिइं समोसरणि
श्री महावीर कन्हइं आविओ । कुलीन भणी वचन ऊचरी न सकइं । श्री महावीरइं बोला- 20
विओ—हे मेघकुमार ! राति तूहरइं दोहिली विहांणी । पुण ए किसिउं दुःख ! । तइं एह
भवथी पाछिलइं त्रीजइं भवि हाथीइं छतइं अनइं दवनइं तापिं तृषाक्रांत हूंतइं पांणि कारणि
सरोवरमाहिं पइठइं कादवमाहिं पइठइं, कादवमाहिं कालिइं वइरी हाथीआनां मारिवां कूटिवां
७ दिन सहियां । मरी वली हाथीउं ज हूओ । दव देखी जाति स्मरणर ऊपनु । त्रिणि स्थं-
डिल कीषां । एकवार दव लग्गइं ७ सइं हाथिणी सहित तिहां जई रहिओ । दवने त्रासवे 25

જીવે તે સ્થાનક ભરાણું । હસિં કાંન લંજૂઆલવા હાથીં પગ ઝપાડિઓ । હસિં સસલુ એક અળમાતઓ પગનહ થાનકિં આવી રહિઓ । તુ તેહની દયા લગાં ત્રિણિ દિન પગલુ ઝપાડિઓ જ થકુઓ । મરી શ્રેણિ કરાયનુ બેટડ હુઓ । હસ્યા પાલિલા ભવ સાંભલી મેઘકુમાર-હાં જાતિસ્મરણ ઝપનું । અભિગ્રહ લીધુ । આજપૂઠિં મહાત્માનાં હાથ પગ દંડાસણાં લાગઓ મનિ 5 કરી દૂહવણ ન આંણડું । અભિગ્રહ પાલી ગુણરત્ન સંવત્સરાદિક તપ કરી સર્વાર્થસિદ્ધિ વિમાનિ પુહતો ॥

૩૬. સત્યકિ વિદ્યાધર કથા.

ચેડા મહારાયની બેટીં સુજ્યેષ્ઠા દીક્ષા લીધી । અગાસહં આતાપના લિં છહં । હસિં પેદાલ વિદ્યાધારિં આવી અંધકાર વિકુર્વીં ભ્રમર રૂપિં તેહની યોનિં વીર્ય મૂંકિડું । બેટઓ ઝપનુ । 10 તેહનું સત્યકિ હસિડું નામ લીધું । મહાસતીમાહિં વાધહં । કાનઝટહં ઘણડ સિદ્ધાંત પદિઓ । એક વાર કાલસંદીપકિ મોટહં વિદ્યાધારિં શ્રી મહાવીર પૂલ્હિઆ-ભગવન્ ! મૂંહ-હહં કહિનુ ભય ? વીરિં કહિડું-સત્યકિનઓ । તીણહં અવજ્ઞા કરી તે સત્યકિ બાલક આપણહં પગિ પાડિઓ । સત્યકિ તેહ ઝપરિ રીસાવિઓ । સત્યકિ-હહં પેદાલિં વિદ્યા દીધી । રોહિણી વિદ્યા સાધવા લા- 15 ગઓ । કાલસંદીપક ઉપસર્ગ કરતઓ વિદ્યાહં જ વારિઓ । આગહં તે રોહિણી વિદ્યા છહં ભવે સાધી હુતીં; પુણ થોડા આઝઞા ભળી સીઝતીહ પડિવજી નહિ । હસિડું કહિડું હૂંતડું-તુ આવતહં ભવિ સીઝિજેં; તેહ ભળી તત્કાલ સીધી । નિલાડનહ માર્ગિ તેહનહ સરીર પંઠી । તિહાં ત્રીજડું લોચન હવું । તીણહ મહાસતીનડું વ્રત ભંગ કીધડું તેહ ભળી પેદાલ બાપ મારિઓ । તીણહં કાલ સંદીપક વિદ્યાધર નાસતઓ તેહનું વિકૂર્વિડું માયારૂપ ત્રિપુર બાલી લવણ સમુદ્રિં પાતાલ કલશિં પહંસતઓ મારિઓ । સત્યકિં શ્રીમહાવીરક-હહં સમ્યક્ત્વ પ્રામિડું । ગાઢડ દેવ 20 ગુરુ ભક્ત હુહં । પુણ તુ ઝ વિષયનુ વાહિઓ રાયની લોકની રૂપવંત છી ભોગવહં । બલીઆ ભળી, એકવાર ચંડપ્રથોતિં સમામાહિં કહિડું-કો એહ-હહં મારસિંય । પઢહ વજાવિઓ । ઓમા-નાર્મિ નગરનાયકા મારિવડું પડિવાજિડું । હસિં સત્યકિં રૂપચાતુર્યનુ વાહિઓ ઓમાનહં ધરિં વસહં । ઓમાહં પૂલ્હિડું-એ વિદ્યા તુમ્હથી કેતીય વારહં અલ્ખી થાહં ? । તીણહં વીસસિંહ હૂંતહં કહિડું-કામસેવાની બેલાં અલ્ખી થાહં । તે વાત ઓમાહં ચંડપ્રથોતનહં જણાવી । તેહના 25 ડંદર ઝપરિ કમલપત્ર છેદી દેષાડિડું-તુંહ-હહ રાસસિડું; તેહજ-હહ મારિસિડું । હસઓ વીસાસ

अपजाविओ । ओमा रायन्हइं विषय सेवानी वेलं जणावी । राजा आपणा सनद्ध बद्ध प्रच्छन्न आगइं पुरुष राषिआ छइं । तेहे ओमा—सत्तिकि बे रायनइं ओदसि विणासिआं । सत्तिकिनइं शिष्य नंदीश्वर विद्याधरिं रीसाविइं नगर ऊपरि शिला विकुर्वीनइं लोक पाइं तेह बिहुनी तीणइं ज अवस्था स्थानकिं २ मूर्ति करावीनइं पूजावी । लोके बीहते तिम कीधउं । सत्यकि मरी नरगि गिओ ॥

5

३७. चंडरुद्रनी कथा.

उज्जयनी नगरीइं श्रीचंडरुद्र गुरु प्रकृतिइं गाढओ रीसाल भणी महात्मा थिकु अलगउ एकलउ ज बहंसिइं । इसिं एक व्यवहारीयानु बेटओ नव परिणीत तेवड तेवडे मित्रे परिवरिओ आवी महात्मा वांदइं । मित्रे हासइं कहिउं—एहन्हइं दीक्षा दिओ । महात्माए कहिउं गुरु कहलि जाओ । ते गिआ । गुरे नव परिणीतनइं माथइं लोच कीधु, दीक्षा दीधी । मित्र 10 विलषा थिआ, धरि गया । नव दीक्षित चेछ गुरुप्रतिं कहइं—भगवन् ! अनेथि जईइ । माहरां संसारीयां आवतां हुस्य । रातिं गुरुनइं वडा भणी खांधि चडावी चालिओ । अंधारइं ऊंचा नीचइं पग पडइं । गुरु रीसाविआ । माथइं दांडइं आंहणइं । लोही नीकलइं । ते सुशिष्य मनमाहि चिंतवइं—ए गुरुआ गुरुन्हइं माहरइं कीधइं एवडउं कष्ट आविउं । इम चींतवतां केवलज्ञान ऊपनूं । मारगि पाधरओ हंडिवा लागु । गुरे पूछिउं—अंधारिं पाधरु किम हींडइ 15 छइं ? । काइं अतिशय ? । हा भगवन् ! । किसिओ—प्रतिपातीओ अप्रतिपातीओ ? । भगवन् ! अप्रतिपातीओ । पछइं गुरुन्हइं पश्चात्ताप लागु । खांध थिकु ऊतारी खमावतां गुरुन्हइं केवलज्ञान ऊपनूं । जिम तीणइं शिष्यि विनय कीधउं तिम अनेरे शिष्ये विनय करिवु ॥

३८. अंगारमर्दकनी कथा.

श्रीविजयसेनसूरिने शिष्ये महात्माए सुउणामांहिं सूअर पांचसइं कलमे परिवरिओ 20 दीठओ । प्रभाति स्वपन गुरुमइं कहिउं । गुरु तेहनु अर्थ कहइं—आज को एक अभव्य गुरु सुशिष्ये परिवरिओ आविस्थि । इसिइं रुद्रदेव नामिं अभव्य आचार्य पांचसइं सुशिष्ये परिवरिओ आविओ । गुरे ते महात्मानइं परीक्षा देषाडवानइं कारणि मात्रा लेवानी भूमिकां लीहाला नंसाविआ । महात्मा मात्रउं लेवा ऊठिआ । जेतीवारइं लीहाला चंपाइ, तेती वारइं

- પશ્ચાત્તાપ સહિત મિચ્છામિ દુકલ્પ દિદ્મં । તિર્સિં રુદ્રદેવ આચાર્ય ઋઠિઓ માત્રાનંદં કારણિ ।
 લિહાલ ચંપાણા કસકસાટ કરદ્મં । ઘાંસિડં કહિડં—અરિહંતનાં જીવડાં મરદ્મં લ્લદ્મં । તે
 વાત સાંભલીનંદં મહાત્માપ ગુરુ અમવ્ય જાણિઓ । શ્રી વિજયસેનસૂરિદ્મં તે બાહરિ કાઢિઓ ।
 પાંચદ્મ સદ્મં શિષ્ય તપ કરી દેવ લોકિ પુહુતા । તિહાંથી ચવી વસંતપુરિ દિલીપરાયનાં પાંચદ્મસદ્મં
 5 બેટા હૂઆ । એકવાર ગજપુરિ નગરિ કનકધ્વજરાયની બેટીનંદં સ્વયંવરા મંડિપેં ગિયા । તિહાં
 તે અંગારમર્દકાચાર્યનુ જીવ ઋઠ થિઓ ભાર વહતઓ વાહવતઓ દીઠઓ । કરુણા લ્લાદ્મં પાંચ-
 સદ્મં રાયના બેટાનંદં જાતિસ્મરણ ડપનૂં । પાલ્લિયા ભવનુ અમવ્ય ગુરુ જાંણી મૂકાવિઓ । તીણંદં
 વૈરાગ્ય પાંચસદ્મં દીક્ષા લીધી । થોડદ્મં કાલિં મોક્ષિ જાસ્યિ ॥

૩૧. પુષ્પચૂલા કથા.

- 10 પુષ્પભદ્ર નગરિ, પુષ્પકેતુ રાજા, પુષ્પવતી રાંણી । તેહનંદં પુષ્પચૂલ પુષ્પચૂલા હંસિં નામિં
 બેટઓ બેટી યુગલ જાહડં । તેહ બિહુંદં પરસ્પરદ્મં મહામોહ દેધી રાજાદ્મં બિહિં માહોમાહિં
 પરણાવિયાં । તે અસમંજસ દેધી પુષ્પવતી રાંણી દીક્ષા લેઈ મેરી દેવલોકિ પુહુતા । તાહરં લ્લોરુ
 એહવુ પાપ કરી નરગિ મ જાડ—એહ ભળી પુષ્પચૂલા રાંણીનંદં સુડણા માંહિ નરગ દેષાડદ્મં । તે
 બીહતી પુષ્પચૂલ રાયનંદં કહદ્મં । રાજા સર્વદર્શની કનહદ્મ નરગનૂં સ્વરૂપ પૂલ્લદ્મં । તે કહદ્મં
 15 પુણ સુડણાસિડં મીલદ્મં નહીં । પલ્લદ્મં શ્રી અનિકાપુત્રિ સૂરિ નરગનંદં સ્વરૂપ કહિડં । જિસિડં
 રાંણી સુણામાહિં દીઠડં તિસિડં જ મિલિડં । વલી દેવતાંદં રાંણીરહદ્મં સુણામાહિં દેવલોક
 દેષાડ્યાં । તેહદ્મં અનેરા દર્શનીકહિનાં કહિયાં મિલિયાં નહીં । શ્રી અનિકાપુત્ર સૂરિનાં કહિયાં
 મિલિયાં । વૈરાગ્ય ડપનંદં પુષ્પચૂલા રાંણીદ્મં દીક્ષા લીધી । રાયના કદાપ્રહ લ્લાદ્મં રાયનંદં આવાસિં જ
 રહી દીક્ષા પાલદ્મં । હંસિં શ્રી અનિકાપુત્ર સૂરિ જંઘાબલ પરિક્ષીણ ભળી તીણદ્મં જ નગરિં રહિઆ ।
 20 બીજા મહાત્મા વિહાર કરાવિઆ । ગુરુ વહિરી ને સકદ્મં । પુષ્પચૂલા મહાસતી સૂક્ષ્મતુ આહાર
 આંણી દિદ્મં । એક વાર વરસતદ્મં મેધિં ભાતપાંણી લેઈ આવી । ગુરે કહિડં—તું કિમ આવી ? ।
 ભગવન્ ! અચિત્ત પાળીમાહિં આવી । ગુરે કહિડં—એ વાત કિમ જાણી । તીણદ્મં કહિડં—તુમ્હારા
 પ્રસાદ લ્લાદ્મં મૂઅનંદં કેવલજ્ઞાન ડપનૂં, તીણદ્મં કરી અચિત્ત પાંણી જાંણિડં । પલ્લદ્મં ગુરે
 પૂલ્લિડં—મૂહનંદં કેવલજ્ઞાન કિમ હુસ્યિ । તીણી મહાસતીદ્મં કહિડં—ગંગા નદી ઉત્તરતાં હુસ્યિ ।
 25 તે જાંણી ગુરુ ગંગા નદીદ્મં જઈ બેડીદ્મં ચડિયા । એક બહરી દેવતા જીણદ્મં પાસદ્મં ગુરુ બહસદ્મં
 તીણદ્મં પાસદ્મં બેડી બોલદ્મં । જઓ ગુરુ વિચાલદ્મં બંદંટા તુ બેડી સધલીદ્મં બૂડવા લાગી ।

अनार्यलोके गुरु पांणीमाहिं लांषिया । देवता हेठलि तिसूल धरिउं । गुरुनइं मनि दया-
माहरी सरीरनइं स्वारिं करी आहा पांणीना जीव विणसइं छइं । इसिउं चितवतां केवलज्ञान
ऊपनूं मोक्षि पुहुता ॥

४०. सुकुमालिकानी कथा.

वसंत पुरि सहस्रयोधी रायना बेटा बि ससग भसग इसिं नांमिं । तेहे दीक्षा लीधी । 5
गीतार्थ हूआ । तेहे आपणी बहिनि सुकुमालिका अपार रूपवंति दीक्षा लेवरावी । तेहनां रूप
जोवा अनेक तरुणा पुरुष आवइं । बीजी महासती राधी न सकइं; ते बिहिं भाई राषइं । एक
बारणइ रहइं; एक भिक्षा लेई आवइं । इसी परिं भाई रहइं । एवडओ केश देखी वैराग्य लगइं
सुकुमालिका अणसण लीधउं । एकवार क्षीण सरीर भणी गाढी मूर्छा आवी । भाईए बिहुं
महात्माए मुई जांणीनइं वनमाहिं परिठवी । तिसिं सार्थ सहित एक सार्थवाह तिहां आवी 10
ऊत्तरिओ । महासतीन्हइं वनने टाढे वायुए करी मूर्छा वली । सार्थवाहिं खीरत्न भणी लीधी ।
आपणी कलत्र कीधी । आपणइं नगरि लेई गिओ । केतलइं एक कार्लिं ससग भसग
बेई महात्मा फिरता तेह सार्थवाहनइं धरिं वहिरवा आव्या । ते स्त्री महात्मानइं पगे पडी
वांछा । ओलधी तेह महात्माए सार्थवाह बूझवीनइं मूकावीनइं वली दीक्षा लेवरावी । तप
करी देवलोकि पुहुती ॥

15

४१. मंगू आचार्यनी कथा.

मथुरा नगरी, मंगू इसिं नांमिं आचार्य । तीणइं नगरि वारू आहार रसवती भिक्षा लाभइं ।
तेह भणी जिहानइं रसिं वाहियो ते आचार्य तीणइं नगरि निल्य वासिं रहिओ । केतले दिने मरी
नगरना खाल दूकडइं यक्षनइं भवनिं अधिष्टायक व्यंतर हूओ । विभंगज्ञानि पाखिल भव जाणी
पश्चात्ताप करइं । यक्षना भवन आगलि महात्मा बहिर्भूमि जाइं । तेहन्हइं पाषाणमइ यक्षनी 20
मूर्ति मुंहडइं जीभ काढी देषाडइं । महात्मा पृछइ । ते यक्ष कहइ—हउं तुम्हारु गुरु, जीभनइं
दोषि व्यंतर थिओ । तुम्हे रक्खे जीभ बाहो, एहवो अनर्थ रषे प्रांमओ । इम कही
अटइय थिओ ॥

૪૨. બે શુકોની કથા.

- કાદંબરી અટવીઈં વટવૃક્ષ ૨ સૂડા સગા ભાઈ હૂંતા । એક સૂડઓ મીલે લીધઓ ।
 પર્વત પાલિ માંહિં વાધિઓ તેહ મળી ગિરિ-શુક કહિવરાઈં । બીજઓ સૂડઓ તાપસે લીધઓ
 તેહના તપોવનમાંહિં વાધિઓ તેહ મળી તે પુષ્પ-શુક કહીઈં । એકવાર વસંતપુરનુ સ્વામી વિપ-
 5 રીત શિક્ષિત ઘોડઈં અપહરિઓ । અટવી માંહિં અવિઓ । ગિરિશુક રાય-હઈં કહઈં-મો ! ધાઓ,
 ઘોડા આમરણ સહિત રાજા જાઈં છઈં; તુમ્હે લિઓ । તે વાત સાંમલી રાજા ગાદઓ બીહનુ ।
 રાજા ચાલી ઉતાવલુ તાપસનઈં આશ્રમિ ગિઓ । તિહાં પુષ્પશુક કહઈં-મો તાપસે ! ઝઠઓ,
 તુમ્હારઈં અતિથિ રાજા અવિઓ; આસન માંડઓ, પરહુણાઈં કરઓ । તાપસે આસન માંડિં;
 વન ફલ વારુ ભોજન કરાવિં । રાજા સુસ્થિઓ થિકુ પૂછઈ-તુમ્હે વિં સૂડા સરિષા જ દેષુ
 10 હું; અનઈં એવડં બોલવાનું આંતરું કાંઈં । પુષ્પશુક કહિવા લાગઓ-રાજન્ ! એ સંસર્ગનું
 વિશેષ । નહીં તુ અમ્હે બેહૂ સગા ભાઈં । સાંમલિ, અમ્હારું સ્વરૂપ—

માતાપ્યેકા પિતાપ્યેકા મમ તસ્ય ચ પક્ષિણઃ ।

અહં મુનિભિરાનીતઃ સ ચ નીતો ગવાશનૈઃ ॥ ૧ ॥

ગવાશ્નનાનાં સ ગિરઃ શૃણોતિ, અહં તુ રાજન્ ! મુનિપુંગવાનામ્ ।

- 15 પ્રત્યક્ષમેતદ્રચનાપિ દૃષ્ટં, સંસર્ગજા દોષગુણા ભવન્તિ ॥ ૨ ॥

હસિં સૂડાનું વચન સાંમલી રાજા હર્ષિઓ । વલી આપણઈં સ્થાનકિ પુહતુ । પહવા બેહુ
 સૂડાનઈં ઉદાહરણિ દૃષ્ટાંતિ સંસર્ગજ દોષ ગુણનું સ્વરૂપ જાણત ॥

૪૩. શૈલકન્નહિ કથા.

- શૈલપુર નગરે, શૈલક રાજા, મંડૂક બૈટા-હઈં રાજ્ય દેઈં પાંચસઈં પરિવારિઓ દીક્ષા દિઈં ।
 20 ગીતાર્થ હૂઓ । આચાર્ય પદિ સ્થાપિઓ । એકવાર તેહનઈં સરીરિ રોગ ઝપનુ । મંડૂક રાજ બેટઈં
 આપણઈં નગરિ રાષી પડીગાવિઓ । સાજો થિઆ પછી રસ સુખ લંપટ પળઈં પ્રમાદિઓ હૂંતુ
 તીણઈંજ નગરિં રહ્યુ; વિહાર ન કરઈં । બીજે શિષ્યે સવિહું છાંડિઓ । પંથક હસિં નામિં શિષ્ય
 એક કન્હલિ રહિઓ । આગઈં રાજ્યાવસ્થાઈં તે તેહનઈં મુહુતઓ હૂંતઓ । એકવાર ચડમાસાનઈં
 દિહાડઈં તે ગુરુવાર કરી સાંજનઈં સમઈં ગાદી નિદ્રા સુતઓ છઈં । પંથક શિષ્યઈં ચડમાસી
 25 પડિકમળં કરતઈં પગિ લાગી ગુરુ કન્હઈં સ્વામળં કીધં । ગુરુ જાગિઓ, રીસાવઓ—રે કુળ-

इं पापीइं जगाडिओ । पंथक शिष्य कहइं—भगवन् ! आज चउमासा भणी पगि लागी खामणउं
क्रीधउं । वली एहवओ अपराध नहीं करउं । इसिउं कहितओ पगि लागी खमाविं । इसिं गुरु-
रहइं चेत बलिउं; इशुं चीतवइं—एह सुशिष्यनी एवडी क्षमा, इसी गुरु भक्ती; अनइं मूं पापी-
यानु एवडओ प्रमाद; इसिउं निर्विवेकपणउं ! । इशुं चीतवइं वैराग्य प्रांमिउं । पंथकहइं कहइं
वत्स ! तिइं आज संसारमाहिं पडतओ उद्धरिओ—इसिउं कही घणओ काल विहार करतओ 5
खरूं चरित्र पाली पांचसइं परिवारि परिवरिओ । ते श्री शैलकाचार्य श्री शुत्रुंजय ऊपरि
सिद्धि गिओ ॥

४४. नंदिषेण कथा.

श्रेणिक महारायनु बेटओ नंदिषेण चारित्रावरणीय कर्म छता भणी देवता वारी तु
दीक्षा लेई गीतार्थ हूओ । एकाकीआ पणानी तुलना करतओ एक वार वरांसइं गणिकानइं घरि 10
वहिरवा पइंठओ । धर्मलाम दीधओ । गणिका कहइं—अम्हारइं अर्थलाम जोईइं । तेतलिं
नंदिषेणिं कर्मनइं वाहिइं अभिमान लगइ आपणी लब्धि नेवनूं तृणउं काडी सुवर्णनी वृष्टि बार
कोडि पाडी जावा लागु । गणिका धरिओ; द्रव्य देई जावा न दिउं । पछइं नंदिषेण तेह
गणिकानिं वचनिं भेदिओ तेहनइं धरि रहिओ । दिहाडी दिहाडीना दस दस प्रतिबोधी दीक्षा
लिवरावइं—इशु अभिग्रह लीधु । बार वरस रहिओ । एकवार ९ मिल्या पुण दसमु न मिलि । 15
भोजनवेला अतिक्रमइं । नगर नायका हसिउं—दसमा तुम्हेऊ ज हूआ । हविं भोजन करओ ।
तिसिं कर्म क्षयिं गिइं हूतइं बूझ्यो । ते नगरनाइका छांडी खरूं चारित्र आराधी
मोक्षि पुहुतु ॥

४५. कंडरीक पुंडरीक कथा.

पुंडरीकिणी नगरीइं कंडरीक पुंडरीक बेइ भाई राजा छइं । एकवार गुरुनी धर्म देशना 20
सांभली पुंडरीक बूझ्यो, दीक्षा लेवा बांछइ । लुहडओ भाई कंडरीक कहइं—हुंउ दीक्षा लेइसि ।
पछइं पुंडरीक राज्यचिंता करइं । मन पाषइं रहिओ । कंडरीकि दीक्षा लीधी । वर्ष १ सहस्र
दीक्षा पाली । एकवार परीषह थिकु भागओ । कर्मिं करी विषय-इच्छां वाहिओ । राज्य बांछ-
तओ आपणइं नगरी आविओ । बनमाहिं वृक्षनी डालिं उपकरण विलाई बइंठओ । पुंडरीक

- રાજા વાંદિવા આવ્યુ । તીણહં લક્ષણે કરી કંડરીક ચારિત્રિ થિકુ ભગ્ન-પરિણામ જાણિઓ ।
 રાજ્ય તેહ-હૃદ આપીંતં । દીક્ષાનુ વેષ તેહનુ આપણપદં લેઈ રાજા પુંડરીક ગુરુભણી ચાલિઓ ।
 કંડરીક અતિલેભ લગઈ સ્નિગ્ધ મધુર ઘણઓ આહાર જિમિઓ પેટિ વ્યથા ઊપની । ગૂઢ
 વિશ્વાચિકા હૃદ । દીક્ષા છાંડી ભણી પરિવાર-હૃદ અગમતઓ હંતઓ વૈષાદિકે કુળહૃદ સાર ન
 5 કીધી । તે ઊપરિ રૌદ્રધ્યાનિ વર્તતઓ મરી ૭ નરક પૃથ્વીહં ગયુ । પુંડરીક ગુરુક-હૃદ જઈ
 નિષ્કલંક ચારિત્ર પાલિસું-શ્શું ચીંતવતઓ મારગિ ભૂષ તૃષા પરીષહ સહતઓ શુભ ધ્યાનિ વર્ત-
 તઓ સુકુમાર દેહ ભણી તીણદ્વજ દિહાડહં મરી સર્વાર્થ સિદ્ધિ દેવ હૂઓ । ઇસિ પરિ શુભાશુભ
 કર્મના વિપાક કહિયા ॥

૪૬. શશિરાજાની કથા.

- 10 કુસુમપુરિ નગરિ, શશી સૂરપ્રભ બે ભાઈ રાજા હુંતા । એક ભાઈ શ્રીવિજયઘાષ સૂરિની ધર્મદંશના
 સાંભલી સૂરપ્રભ બૂઝ્યો । બડા ભાઈ શશી-હૃદ કહઈ-બાંધવ ! આપણપે ધર્મ કીજઈ । શશી
 હસીનઈ કહઈ-કુણિહિં ધૂતારઈ તતં વિપ્રતારિં ! લાખાં સુખ છાંડીનઈ પરલોકનાં અદૃષ્ટ
 સુખનઈ વિષઈ કુંળ અજાંળ સ્વપ કરઈ । સૂરપ્રભ કહઈ-બાંધવ ! સંદેહ મ આંણિ । જગમાંહિ ધર્મ
 છઈ; ધર્મ પાપનાં ફલ દેસીઈ છઈ । એક જીવ સુખીયા, એક જીવ દુઃખીઆ દીસઈ છઈ ।
 15 એક સરોગ, એક નીરોગ । એક જીવ સુરૂપ, એક કુરૂપ । એક સધન, એક નિર્ધન । ઇત્યાદિક ભાવ
 પુણ્ય પાપદ્વજ થિકા હુઈ । ઇસિં પરિ અનેક પ્રકારિં બૂઝવિઓ પુણ શશી બુઝઈ નહીં ।
 સૂરપ્રભિં દીક્ષા લીધી । તપ કરી પાંચમઈ વ્રહ્મ દેવલોકિ દેવ હૂઓ । શશી અવિરત હંતઓ
 મરી ત્રીજી નરક પૃથ્વીહં નારકી હૂઓ । ભાઈ દેવિં સ્નેહ લગઈ તિહાં જઈ પાણિલા ભવનઓ
 વૃત્તાંત તેહ-હૃદ જણાવિઓ છઈ । શશી પશ્ચાત્તાપ કરઈ-મિં સરીરનઈ સુખિ વાહિઈ તપ અનઈ
 20 અનેરીઈ વિરતિ ન કીધી । બાંધવ ! તે સરીર માહરૂં કદાર્થ કષ્ટ સહવિરાવિં; જિમ આહા હડં
 નરકનાં દુઃસ્વ છૂટડં । એ વાત કહઈ છઈ-

નરયત્યો સસિરાયા બહું ભણઈ દેહલાહણા મુહિઓ ।

પદિઓમિ ભણે ભાજ અતો મે જાણે તં દેહ ॥

કો તેણ જીવરહિણ સંપયં જાણેણ હુજ્જ ગુણો ।

જો ઇસિ પુરા જાયં તો નરણ નેવ નિવડંતો ॥

नरय०—नरकि रहिओ शशी राजा बहु अनेक प्रकारि भाईन्हइं कहइं, वह०—
भाउअं—बांधव ! आपणा शरीरनउं जे छइं लालवुं तेणइं करी सुखिओ हूंतओ, पडिओमि
भवे—नरकनां दुखस्माहिं पडिओ छउं, तो मे जा०—तेह भणी माहरूं सरीर, जाएह—कदर्थी
पीड सहिवराविं, इम कहइं छइं । भाई देव तउं कहइं छइं—को ते०—तीणइं ताहरइं जीविं
रहित सरीरिइं ? जाइए०—कदर्थिइं हूंतइं कुण गुण हुइं—सिओ लाम हुइं । काई न हुइं । 5
जइ सि०—जओ पहिलउं जीवतां हुंतां ते सरीर तप चरित्र कष्ट सहिवरावत, तो तु नरक
माहिं न पडत । इसिउं कही सूरप्रभदेव भाइनं दुःख फेडिवानइं विपइं असमर्थ हूंतओ
वली पाछओ देवलोकि गिओ ॥

४७. श्रेणिक अने नापितनी कथा.

राजगृह नगरि, श्रेणिक राजा, चिल्ला पडराशी । तेहन्हइं एक स्तंभ आवासनु 10
डोहलु ऊपनु । ते अभयकुमारि देवता आराधी तेहपाहिं सर्वर्तुक वनसहित एक स्तंभ
आवास करावी डोहलु पूरिओ । इसिं एक मातंगनी कलत्रन्हइं अकालि आंबानु डोहलु ऊपनु ।
तीणइं मातंगिं अवनामिनी विद्यानइं बलिं सर्वर्तुक वनना आंबानी डाल नमाडी आंबा लेई
डोहलु पूरिओ । ते आंबानु चोर अभय कुमारि बृहत्कुमारीनी कथा कही बुद्धिनइं बलिं प्रकट
कीधु । तेहन्हइं श्रेणिकराइं कहिउं—जइ विद्या दिइं तु मूकुं । तीणइं मानिओ । श्रेणिक सिंहासनिं 15
बइठओ विद्या पढइं । घणी वार मातंगिं विद्या कही पुण आवइं नहीं । अभयकुमारि कहिउं—
मातंगन्हइं सिंहासनि बइसारी विद्या लिओ, तु आवइं । पछइं मातंग सिंहासनि बइसारी बे
हाथ जोडी श्रेणिक महाराय आगलि ऊभु विद्या लिइं । एकवारनी पढी ते विद्या आवी । इम
अनेरे ऊ विद्या लेते विनय करिवु ।

एक नापित विद्यानइं बलि आपणओ छरपलु आकाश मंडलि राषइं । ते कहन्हइं एकइं 20
त्रिदंडीइं ते विद्या लीधी । त्रिदंडीओ विदेशी जई तीणी विद्याइं आपणां त्रिदंड आकाश मंडलिं
राषइं । ते देशी विस्मय हूंतु लोक तेहन्हइं पूजा भक्ति करइं । एकवार लोके प्रुद्धिउं—ए विद्यानुं
तुम्हारइं गुरु कुण ? तीणइं लाजतइं नापित न कहिओ । इम कहिउं—हिमवंतवासी माहरु
विद्यानु गुरु । तीणइं गुरुनइं ओलविवइं करी त्रिदंड खडखडाट करतउं भुइं पडिउं । लोके सहूए
हसिओ । तेह भणी बीजे गुरुनओ निहव न करिवु ॥

૪૮. મેતાર્યમુનિની પૂર્વ કથા.

- ઉજ્જયિની નગરીં ચંદ્રાવતંસકરાયનં બેટં સાગરચંદ્રિ આપળા ઓરમાઈ ભાઈ ગુણ-
 ચંદ્રન્હં રાજ્ય દેઈ દીક્ષા લીધી । એકવાર ઉજ્જયિનીથી આવિઓ મહાત્માએ હમ કહિઉં-રાય
 5 અનં પુરોહિતના બેટા* બેડ ઉજ્જયિનીં મુહાત્માન્હં ઝુચાટં । તે સાંભલી સાગરચંદ્ર મહાત્મા
 ઉજ્જયનીં ગિડ । રાયનં પુરોહિતના બેટા બિહુન્હં શિક્ષા દેઈ બલિં દીક્ષા લીધી । પુરોહિત-
 નડ બેટડ બ્રાહ્મણ મળી લગારેક જાતિમદ કરડ । બેઈ જળ ચારિત્ર પાલી દેવલોકિ ગિયા ।
 જે પહિલડ ચ્યવિડ તે બીજં વૃક્ષવિવડ-હમ સંકેત કરં । પહિલડ પુરોહિતના બેટા*નડ જીવ
 ચ્યવિડ । મેહિણિનં ગર્મિ અવતરિઓ । રાજગૃહ નગરિ તે મેહિણિ એક સેઠનં ઘરિં બુહરં વિ-
 10 ગજં । સેઠિણિનં છોરુ જીવં નહીં । મેહિણિં પ્રીતિં આપળઓ બેટઓ જાત માત્ર સેઠિણિન્હં
 આપિઓ । સેઠિણિની બેટી જાતિ માત્ર આપળપં લીધી, તે વાત સેઠ ન જાંણં । તે બેટાનું મેતાર્ય
 નામ લીધું । સોલ વરસનુ મિત્ર દેવિ વૃક્ષવિઓ, વૃક્ષં નહીં । હસિં આઠ વ્યવહારીયાની કન્યા
 વરિઓ । ફૂલકે હુંતે દેવતા મેઅણિનડ સરીર અધિષ્ઠી-એ માહરુ બેટઓ અસિરીષી કન્યા કાંઈ
 પરણં-હમ કહિતં શવિકા થકડ ઝપાડી મેહિણિ ઘરિં આંણિઓ । દેવતા કહં-તું વૃક્ષ ।
 મેતાર્ય કહં-તઓ વૃક્ષડં જઓ મૂંહનં મહત્વિ ચડાવં । તે વાત દેવતાં પડિવજી । પઢં
 15 દેવતાં મેહિણિનં ઘરિ એક બોકડઓ લીંડીનં થાનકિ રનજ મૂંકતઓ વિકુર્વિઓ । મેહિણિ
 રને થાલ ભરી ત્રિણિ દિહાડા રાયનં મેટ કરં । અમયકુમારિ મંત્રીશ્ચરિં કારણ પૂછિં;
 કહં-માહરા બેટારહં રાયની બેટી દિઓ । પઢં તેહ પાઈ રાજાં નગર પાસતી સોનાનુ
 ગઢ અનં વૈભારગિરિ પર્વતિં પાજ કરાવી । પઢં ક્ષીરસમુદ્રનું પાણી અળાવી મેતાર્ય નહરાવી
 સૂઝાડી આપળી બેટી રાજાં લીધી । તે અનં વલી બીજીં આઠ વ્યવહારીયાની કન્યા પરણી ।
 20 હવડાં મજન્હં વિષય સુલ્લ ભોગવિવા દિં । પઢં જે કાંઈ તું કહિસ્થિ તે કરોસિ-હમ કહી
 દેવતાન્હં મનાવી ૨૪ વરસ ગૃહસ્થવાસિ રહી દીક્ષા લીધી । જિમ સોનારિ ઉપસર્ગ કરતં
 કેવલજ્ઞાન ઝપાર્જીનં મોક્ષિ પુહુતુ તે વાત આગં કહી+ ॥

* મુખ્ય પ્રતિમાં આ બે ચિન્હ વચ્ચેનો પાઠ લખતી વખતે છુટી ગયો છે.

x જુઓ પાન ૭૬.

४९. हरिकेशि मुनिनी पूर्व कथा.

मथुरा नगरीइं स्वामी शंखराजाइं दीक्षा लीधी । ते गीतार्थ हूओ । भिक्षावृत्ति हस्तिनागपुरिं आविओ । सोमदेव पुरोहित कन्हलि मार्ग पूछिओ । तीणइं द्वेष लगइं व्यंतराधिष्ठित अग्निमय सेरी देषाडी । महात्मा तीणइंज मार्गि गयु । व्यंतरु महात्मानइं प्रभावि नाठओ । सेरी शीतल थई । सोमदेव पुरोहितनइं मनि धर्मनु प्रभाव देषी पश्चात्ताप थिओ । महात्माने पगि लागु 5
खमावइं । तीणइं महात्मानु उपदेश सांभली दीक्षा लीधी । चारित्र खरउं पालइं । पुण लगारेक ब्राह्मणपणानी जातिनओ मद करइं । मरीनइं देव हूओ । तिहां थिकु च्यवी नीचगोत्र कर्मनइं उदयइं गंगातटि बलकोष्ठ नामि मातंगनु ठाकुर तेहनी कलत्र गौरी तेहनु बेटओ हरिकेशी बल आंबानइं स्वप्ने करी सूचित । एकवार ते वसंतोत्सवि बालकमांहि रमतओ वढवाडिओ भणी बाहरि काडिओ । एकिं स्थानकिं तीणइं सविष साप लेके मारिओ दिठओ । निर्विष 10
जीवतु मूकीओ दीठओ । हलकर्मा भणी इसिओ विचार उपनइं—जीव सघलाइं आपणे ज दोष दुःखिआ थाइं; आपणे ज गुणे सुखिआ थाइं । इसिउं चिंतवतां महात्मा मिलिआ । धर्म सांभलिओ । वैराग्य उपनूं । दीक्षा लीधी । देवन्हइं सेवनीय थिओ । जिम यज्ञ पाटाकि धर्मनु महिमा देखाडी ब्राह्मण बूझवी केवलज्ञान उपार्जी मोक्षि पुहुतु—ए वान आगइं पहिलइं ‘सइं न कुलं इत्थ पमाणं’ ईणइ गथा कथा कही छइं *॥

15

५०. धूर्त ब्राह्मणनी कथा.

उज्जयनी नगरीइं अघोरशिव इसिं नामि धूर्त ब्राह्मण चर्मकार देशि गिओ । चोररहइं मिलइं । इसिउं कहइ—हूं मुनिवेष लेई तपस्वी थाउं छउं । तुहम्यो मुजन्हइं वषाणियो जिम सुखि लोक वंचाइं । चोरे मानिउं । पछइं ते ब्राह्मण परिव्राजकनु वेष करी त्रिहुं गाम विचालइं वनमांहिं थई रहिओ । चोर लोक देषतां वखाणइं तेहनइं । ए मासोपवास करइं 20
तापस—इम कही तेहनइं पूजा करावइं । लोक तेहनइं घरि तेडी जिमाडइं । महा तापस भणी मानता आपणा घरनी लक्ष्मीनूं स्वरूप तेहन्हइं कहइं अनइं आगामीया लाभदिकनउं स्वरूप पूछइं । पछइं ते लोकनी लक्ष्मी हेरीनइं रात्रिनइं समइं बीजां चोर साथिं लोकनां घर मुंसइं । एकवार तेह मांहिछओ एक चोर साहिओ । तीणइं मारीतइं बीजाइं चोर सघलाइं कहिया । लोके सघलाइं धरिया मारिया । परिव्राजक भणी आंषि काढी मूँकिओ । पछइं ते वेदनाक्रांत 25

हंतओ लोके निंदीतु पश्चात्ताप करइं । मरी नरगि गिओ । इम अनेरु ऊजि को वंचइं ते इम
शोचइं—पश्चात्ताप करइं ॥

५१. दर्दुरदेवनी कथा.

- राजगृह नगरिं श्रीमहावीर समोसरिया । वांदिवा सपरिवार श्रेणिक महाराय चलिओ ।
- 5 इसिं नगरनइं पोलीइं आपणा सेवक सेड्डआ ब्राह्मणन्हइं कर्मनइं विशेषि कोढिया थियान्हइं द्वार-
देवता आगलि जे बली दूकी छइं ते यथेष्ट जीमाडीनइं—‘तुं पोलि रहिजे, किहांइं अनेथि.म
जाइसि’ इम कहिनइं पोलीइं राषिओ । पोलिओ समोसरणि गिओ । सेड्डआ ब्राह्मणरहइं
गाढी त्रस लागी । पोलि मूकी अनेथि पांणी पीवा जवराइं नहीं । तृषाइं जि मरीनइं दूकडा वाविं
डेडक ऊपनु । एक वार पाणीहारिनइं सुखि—श्रीमहावीरनइं अम्हे समोसरणि जाइसिउं—
- 10 इसि वात पाणीहारि कहितां सांभळतां तेह डेडकन्हइं जातिस्मरण ऊपनूं । ते डेडकू समोसरण
भणी चलिओ । वाटइं श्रेणिक महाराय असवार घोडानइं खुरि चंपाणु । श्रीमहावीरनइं ध्यानि
मूंओ । प्रथम देवलोकि दर्दुरांक नामिं देव थिओ । श्रीवीरनइं समोसरणि आविओ । इसिं
इंद्रइं श्रेणिक राजा सम्यक्त्व दढाई आश्री प्रशंस्यो छइं । ते परीक्षा जोवानइं कारणि तीणइं
देविं कोढिआनूं रूप कीधुं । परमेश्वर दूकडओ आवीनइं बइंठओ । आपणा सरीरनी रसी
- 15 परमेश्वरनइं पर्णि लगाडइं । इसिं अवसरि परमेश्वरनइं छीक आवी । तीणइं देवइं कहिउं—पर-
मेश्वर मरि ! । पछइं श्रेणिक महारायन्हइं छीक आवी । तेतलइं ज देवइं कहिउं—चिरं जीवि ।
इसिं अवसरि महामंत्रीश्वर अभयकुमारनइं पुण छीक आवी । तीणइं देविं कहिउं—जीवि भावइं
मरि ! । तीणइं अवसरि बली कालिक सूरीआ खाटकीनइं छीक आवी । तीणइं तेह—
न्हइं कहिउं— मां जीवि, मां मरि ! । इसिं श्रेणिक राजा ते कोढिआ ऊपरि रीसाविओ ।
- 20 ईणइं पापीइं श्रीमहावीरनइं मरि कहिउं; तेह भणी आपणा अंग ओल्लगून्हइं कहिउं—कृष्टि मारिज्यो
इसि आपणा सुभटरहइं आदेश दीधु । समोसरणनइं द्वारि नीकलतां ते अदृश्य थइ गिओ ।
सुभटे धराणु नही । श्रेणिक महाराय श्रीवीर पूछया—भगवन् ! ए कुण ? । श्रीवीरिं तेहनु
पाखिल्ल वृत्तांत सषलुउइ कहिओ—ए ताहरी अल्ल ऊपरि भक्तिनी परीक्षा जोवानइं काजइं
कोढीआनूं रूप देषाडिउं । रसी काइं ल्याडतु हंतु ? । परमेश्वर कहइं—ते गोशीर्ष चंदन ल्या-
- 25 डतु हंतु । श्रेणिक महाराय कहइ—तखरहइं ‘मरि’कां कहिउं ? । परमेश्वरइं कहिउं—एणइं

भक्तिई करो कहिउं । तुलन्हइ संसारमांहिं छतां शरीर कष्ट छइ, मूआ पूठिं मोक्षि गिआं अनंत सुख छइ; एह भणी 'मरि' कहिउं । अनइ तुन्हन्हइ इहां जीवतां सुख छइ, मूआ पूठइं तु नरगि जाएसि; तेह भणी तुलनइं 'चिरंजीवि' कहिउं । महामंत्रीश्वर अभयकुमार मरी अनुत्तरि विमानि जास्सि; तेह भणी 'जीवि, भावइं मरि' कहिउं । कालकसोरिआनइं 'म मरि म जीवि' जे कहिउं—ए पापी षाटकी जीवतु घणा जीवनी हिंसा करस्सि अनइं मूआ पछी तु सातमीइं नरगि जास्सि ॥ 5

५२. कालसौकरिकना बेटानी कथा.

राजगृह नगरिं कालसौ अरिओ खाटकी दिनप्रति पांचसइं भइंसा मारइं । तेहनु बेटओ सुलस अभयकुमार मुहतानी संगतिं जीवदयानु मनि निश्चओ आणइं । कालसौअरिओ कृष्ण लेइया वर्ततओ मरी सातमइं नरगिं गिओ । कुटुंब परिवार सहू मिली सुलसन्हइं कहइं—तुं आपणा बाप खाटकीनूं काम करि । सुलस कहइं—पाप लागइं, तेह भणी हूं न करउं । कुटुंब कहइं—पाप ताहरूं थोडउं थोडउं अम्हे विहिचि लेसिउं । पछइं तेहे १ भइंसु दोरे बांधी पा-डिओ । सुलस हाथि कुठारु आपिओ—तुं पहिलु घाउ दि; पछइं अम्हे सहू करिसिउं । सुलस फरसी लेई आपणु ज पग आंहाणिओ । कहिवा लागु—कुठारु माइरा हाथि पडिओ, मूहन्हइं गाढी पीड; तुम्हे थोडी थोडी वहिंची लिओ, बिबं म कर । कुटुंब कहइं—तुं मोलउं थिओ, पीडा कहिनी कुणहिं लेवराइं छइं ? इसिउं सुलस कहइं—पीड लेई नथी शक्या, पाप कि लेसिओ ? । इम कही कुटुंब परिवार सहू प्रीठव्युं । सुलस खरी जीवदया पाछी देवओक पुहतु ॥ 10

५३. आजीवक जमालिनी कथा.

आजीवगगणनेया रज्जसिरीए पहिऊण य जमाली ।
हियमण्णो करंतो, नय वयणिज्जे इह पढंतो ॥

- વિવરણ—આજીવ૦—બાહ્ય વેષ માત્રિ જ જીવઈં પહ્ ભળી આજીવગ નિન્હવ કહીઈં ।
 તે નિન્હવના ગણ—સમૂહમાંહિ નેતા—નાયક મૂલગુ । રજસિરિ૦ શ્રી મહાવીરનડ જમાઈ જમાલિ
 એવડી રાજ્યલક્ષ્મી છાંડી દીક્ષા લેઈ સિદ્ધાંત પઢીનઈં । હિયમપ્પળો૦—જઓ આપણડં હિત કરત,
 પરમશ્વેરનૂં વચન ઊથાપત નહીં, આપણડં અહંકારિં ન વાહાત, તઓ; નય વયણિજ્જે૦—વચ-
 5 નીયતાંહ લોકમાંહિં અનઈં શાસનમાંહિં ન પડોત—નિંદપણડં ન લહત ।

- કથા—કુંડપુર નગરિં શ્રી વીર વર્ધમાનનુ જમાઈ જમાલિ મોટો રાજા રાજ્ય છાંડી પંચસઈં
 સહિત દીક્ષા લિંઈં । તેહની કલત્ર અનોઘા શ્રી મહાવીરની બેટી સહસ્ર પરિવાર સહિત દીક્ષા
 લિંઈં । જમાલિં ૧૧ અંગ પઢિઆં । શ્રી વીર પૂઠી પરિવાર સહિત શ્રાવસ્તી નગરીં ગિઓ ।
 તિહાં તિંદુરુ વનમાંહિ કોષ્ટ યક્ષનઈં ભવનિં ઊત્તરિઓ । એકવાર તેહ-હઈં જ્વર ચઢિઓ । આસણિં
 10 બઈંસી ન સકઈં । સંથારુ ઘતાવઈં । મહાત્મા-હઈં સંથારુ ઘાતતાં જમાલિ પૂછઈં—સંથારઓ ઘા-
 તિઓ ? । મહાત્મા કહઈં—ઘાતિઓ । જમાલિ આવિઓ, દેષઈં અથ ઘાતિઓ; કહઈં—તુમ્હે કાંઈ
 કૂડુ બેલિં ? । મહાત્મા કહઈં—પરમેશ્વરિ કહિંઈં છઈં “ કીજતાં સાહમું કીધડં કહીઈં । ”
 તે વાત સાંભલી જમાલિ કહિવા લાગુ—એ વચન પરમેશ્વરનૂં કૂડડં । મહાત્મા કહઈં—ગામિ
 15 જાવા લાગુ પુરુષ ગામિ ગિઓ કહીઈં । થોડઈં કટકઈં ભાગઈં ભાજન ભાગું કહીઈં । છેહડઈં
 માત્રિ ફાટે વલ્લ ફાટડં કહીઈં । તિમ અધૂરઈં ઝ કાર્ય કીધઈ કાજ કીધું જ કહીઈં । હસી
 અનેક યુક્તિ કરી પ્રીલ્લવઈં, પુણ પ્રીલ્લઈં નહીં । પલ્લઈં મહાત્મા છાંડી શ્રી મહાવીર પાસિં ગિઆ ।
 અનુઘા મહાસતી-હઈં જમાલિનુ કદાગ્રહ લાગુ । ઢંક કુંભાર શ્રાવકનઈં ઉપાશ્રઈં મહાસતી
 રહી છઈં । વાર કરતાં કાંબલી આડી બાંધી । તીણઈં કુંભારિં કાંબલી ભળી અંગારુડ નાંચિઓ ।
 કાંબલીઈં હિદ્ર પડિંઈં । મહાસતી કહઈં—શ્રાવક ! અહારી કાંબલી કાંઈં બાલી ? । શ્રાવક ઢંક
 20 કહઈં—શ્રી મહાવીરનઈં મતિં બલી કહીઈં; પુણ તહારઈં મતિં બલવા લાગી છઈં; પૂરી બલી હૂઈં તુ
 બલી કહીઈં । તીણઈં વચનિં મહાસતી બૂઝી । મિચ્છામિ ટુકડ દિઈં । મહાસતી જઈં જમાલિનઈં
 બૂઝવઈં પુણ બૂઝઈં નહીં । નિન્હવ થિઓ । તપ ઘણાઈ કીધા તુ ઝ અનંતડ સંસાર ઊપાર્જિઓ ।
 મહાસતી શ્રી મહાવીર કનહઈં જઈં ચારિત્ર આરાધી સુગતિં ગઈં । હસી પરી જમાલિં વિપરીત
 25 પ્રરૂપક નિન્હવ હસી વચનીયતા પ્રામી મરી કિલ્બિષીઓ દેવ હૂઓ । હમ જીવ ઉન્માર્ગિ
 વર્તતા મહત્વથી પડઈં ॥

योगशास्त्रांश-केटलीक कथाओ.

[कर्ता—सोमसुन्दर सूरि]

१. द्रव्यमोह ऊपर बे भाईनी कथा.

आगइ एकइ गामि बि भाई हुंता । पहिली मेघनी वृष्टिं एक भाई नदीनइ तीरी
काष्ठादिक काढिवा गिउ । इसिइ पूर वही गिउं छइ नदीनइ तटि एक सोनीया भरी कडाहि 5
दीठी । ते लेई कादम खरडिया भणी निवरइ द्रहमाहि धोवा लगउ । तेतलइं ते हाथ हुंती
बिछूटी । द्रहमाहि पडी । तेहनी मूर्खाईं करी पेलउ गहिलउ थिउ । इमइ जि कहइ “ आहां
घोतां गई २ । ” पाछउ घरि आविउ । जि को बोलावइ तेहन्हइं “ घोतां गई २ (घोतां
गई) ” इम जि कहइ । पछइ सगे ते ओरडी माहि घाती केतलइ दीहाडा भूषिउ राषिउ । 10
भूषइं करी ते गहिलपणउं गिउं । बडा भाई आगलि सोनईआ भरी कडाहिनउ वृत्तांत कहिउ ।
तेहन्हइं ते बात सांभलतां मोहइं करी गहिलपणउं थिउं । इम जि कहइ—“ तइं कांइ धोई ”
जि को बोलावइ तेह आगलि ईम जि कहइ “ तइं कांइ धोई ” । पछइ सगे ते हू ओरडी
माहि घाती भूषइं सूकविउ । तेहइनउं गहिलपणउं इम गमिउं । इम जीव अणछतीइं वस्तइं
मोहइं करी गहिलउ थाइ । पछइ मरी दुर्गतिइं जाइं ॥

२. हिंसाना फल ऊपर सुभूम अने ब्रह्मदत्तनी कथा.

श्लोक—श्रूयते प्राणिघातेन, रौद्रध्यानपरायणौ ।

सुभौमो ब्रह्मदत्तश्च, सप्तमं नरकं ययौ ॥ १ ॥

व्याख्या—श्रूयते० सिद्धान्तमाहि इसिउं सांभलीइ । प्राणीया जीवनी हिंसाइं करी
रौद्रध्यान—परायण हुंता आठमउ चक्रवर्त्ति सुभौम अनइ बारमउ चक्रवर्त्ति ब्रह्मदत्त—ए बेई
चक्रवर्त्ति सातमी नरक पृथ्वीइं गया । 20

अत्र कथा—पहिलुं सुभौम चक्रवर्त्तिनी कथा कहीइ छइ ।—देवलोकिं बि देव मित्र
हुंता । एक देव वैश्वानर इसिइं नामिइं महासम्यक्त्वधारी । बीजउ देव धन्वन्तरि इसिइं नामिइं
महामिथ्यात्वी तापसभक्त । बेई आपणउ २ धर्म वषाणता इम कहइं—धर्मनी परीक्षा कीज-
सिइ । इम कही ते बेई देव पृथ्वीमंडलिमाहि आवइं । इसिइं अवसारि मिथिला नगरीनउ पभरथ

- राजा राज्य छांडी श्रीवासुपूज्य बारमउ तीर्थकरदेव ते कन्हलि दीक्षा लेवा जातउ नवउ देषी पहिलउ तेहनी परीक्षा करिवा लाग़ा । अनेक अन्न पाणी विशेष सरस दिषाडिया । भूषिइं तरसिइं तीणइं महात्माइं ते न लीधा । सत्त्वधिकउ चलिउ नहीं । पखइ वली तेहे देवे एकइं मार्गि कांकरा कांटा विकुर्व्या । एकइं मार्गि डेडकी विकुर्वी । ते महात्मा देडकीनउ मार्ग छांडी
- 5 कांकरा कांटानइ मार्गि चालिउ । पग लोहिइं शर्शर हूआ तु हू क्षुभित नहीं । पखइ तेहे देवे गीत नाटक खयादिक रूपि करी क्षोभवी जोइउ, पुण ते न क्षुभित । पखइ तेहे देवे नैमित्तिकनां रूप करी ते महात्मान्हइं कहिवा लाग़ा—अम्हे नैमित्तिक शास्त्रनइं बलिं वात जाणउं । तम्हारउं आऊषउं घणउं छइ । हिवडां यौवन वयि छतइ भोग भोगवि । पखइ वडपणि तप लेयो । हिवडां तून्हइं सौख्यनी वेला । तेहे वचने महात्मा क्षुभित नहीं । वलतउं महात्माइं कहिउं—
- 10 जइ मून्हइं घणउं आऊषउं, तउ घणउ काल चारित्र पालिसु । घणउं पुण्य हुसिइ । अनइ यौवन वयि जे तप कीजइ ते तप श्लाघ्य । जरा आवी पुंठिइं शेष श्लाघ्य न हुइं । तेहनी दढाई देषी हर्ष्या । जिनशासन प्रशंसवा लाग़ा । पखइ जमदग्नि इसिइं नामिइं जूनउ तापस वनमाहि जटाधारी घणा काललगइ तप तपतउ ध्यानि रहिउ दीठउ । तेहनी परीक्ष्यानइं काराणि चिडकलउ चिडकलीनउं रूप करी ते बेई देव ऋषिना कूंचमाहि अंगीसलउ करी
- 15 रहिया । इसिइ चिडकलइं मनुष्यनी भाषाइं चिडकली प्रतिइं कहिउं—हउं हिमवंत पर्वति जाउं छउं । चिडकली न मानइं । कहइ—तउं वलतउ नहीं आवइ । चिडकलउ गौहत्या बालहत्या स्त्रीहत्या ब्रह्मदत्यादिकना सम करइ । जउ वलतउ न आवउं तउ हुं एहे पापे लीजउं । चिडकली ते एकू सम न मानइ । चिकली कहइ—जइ न आवं तउ एह ऋषिनइं पापिं लीजइं; ए सम जु करइं तु जावा देउं । ते वात सांभली ते जमदग्नि ऋषि रीसाविउ । हाथ
- 20 कुंचि माहि घाती ते बेई साहीनइ कहिवा लाग़उ—अरे कहउ हुं सिइं पापी ? । चिकली कहिवा लाग़ी—हे ऋषि ! तुं कोप म करि । आपणां शास्त्र जोइ—‘अपुत्रस्य गतिर्नास्ति’ अपूत्रीयान्हइं गति नथी । तउं अपूत्रीउं; तून्हइं गति किहां छइ । ते वचन सांभली ऋषि ते वात साची मानी क्षुभित । मनि इम जाणइ—पाणी ग्रहण करी पुत्र उपजावउं । तप मूंकी कोष्टकि नगरी जितशत्रु रायनइ घणी बेटी सांभली कन्या मागिवा चालिउ । धन्वन्तरि देव
- 25 ते रिषि क्षुभित देषी जिनधर्म साचउ मानतउ श्रावक हूउ । जमदग्नि ऋषि जितशत्रु राय कन्हलि जई कन्या मागी । राजा कहइ—माहरइ सउ कन्या छइ; जे तखनइ वांछइ ते लेई जाउ । पखइ ते ऋषि कन्यानइ अंतःपुरि गिउ । कन्याए ते जटाधारी दूबलउ असंस्कृत देह देषी थूंकी २ गई । ऋषि रीसाविइं तपनइं बलि ते सघलीइ कुत्सित कूबडी कीधी । रीसाविउ पाछउ वलिउ । आंगणइ धूलि माहि रमती रायनी बेटी एक दीठी । तेन्हइ बीजुरउं देषाडिउं ।
- 30 पेळीइं बीजउरा भणी हाथ अघउ कीधउ । ऋषि कहिउं ए मून्हइ वांछइ । इम बोली ऊपाडी

लेई चालिउ । राजाई शापभई बहीतइं ते कन्या, सहस्र गाइनउं गोकुल, दास दीकोला सहित
 ऋषिन्हईं दीधी । बीजी सउ कन्या साली भणी थाकता तपनइं बलिइं साजी कीधी । इम तप
 सघलउइ नीगमिउं । पछइ ते बालिका वनमाहि लेई आश्रमस्थानक करी तिहां लाली पालीनइ
 यौवन वय प्राप्त करी पाणिग्रहण कीधउं । ऋतुकाले तेन्हईं कहिवा लागउ—एक वस्तु मंत्रिइं 5
 साधी तून्हईं आपउं । जिसिइं तान्हइ वारू ब्राह्मण बेटउ हूइ । रेणुका कहइ—मंत्रिइं करी बि
 वस्तु साधउ । जिसिइं एकइं क्षत्रिय बेटु हूइ । कांइ, क्षत्रिय बेटानी वस्तु माहरी बहिनी हस्ति
 नागपुरि परणी छइं तेन्हईं आपिसु । पछइ तीणइं ऋषि बि वस्तु साधी आपी । पछइ रेणुकाइं
 माहरउ बेटउ शूर थाइ—तेह भगी क्षत्रिय चारु पाधउ । ब्राह्मण चारु बहिनिन्हईं हस्तिनाग
 पुरि मोकलिउ । ते तीणइं पाधउ । रेणुकानइं राम इसिइं नामिइं बेटउ हूउ । बहिननइं कृतवीर्य
 इसिइं नामिइं बेटउ हूउ । तिसिइं एक विद्याधर अतीसारीउ तीणइं आश्रमि आविउ । ते 10
 रामिं पडीगिउ । तेहनी सार कीधी । तीणइं विद्याधरि हर्षिइं थिकइ परशुविद्या आपी । ते रामिं
 साधी । तीणइं करी परशुराम भणी प्रसिद्ध हूउ । देवताधिष्ठित कुठार ते हथीयार लीधइं
 हींडइ । रेणुका बहिननइं मिलिवा हस्तिनागपुरि गई । तिहां बहिनेवीसिउं तेहनइ संबंध
 मिलिउ । तिहां वली बेटउ जायउ । बेटा सहित जमदग्नि ऋषिं रेणुका पाछी आणी । परशु-
 रामिइं रीसाविइं हुंतइं बेटा सहित ते मा मारी । पछइ अनंतवीर्य राजा रीसाविउ ते आश्रम 15
 आवीनइ विणासिउ । ऋषि मारिउ । पछइ परशुरामिइं कुठारनइं बलि आपणउ भाई कृतवीर्य
 मारी हस्तिनागपुरनउं राज्य लीधउं । इसिइं कृतवीर्य रायनी राणी एक साधान नाठी । वनमाहि
 तापसे आपणइ अड्डइ भुइंहरामाहि घाती राधी । तिहां तीणइं चउद स्वप्न सूचित बेटउ
 जायउ । तेन्हइ सुभूम इसिउं नाम दीधउं । तेतलईं परशुरामि क्षत्रिय ऊपरि बापनइ वहरि
 फिरी २ सातवार निःक्षत्रियाणी पृथ्वी कीधी । क्षत्रियनी दाढ लेई २ स्थाल भरी मूकिउं । 20
 इसिइं एकइं नैमित्तिकि परशुरामन्हईं कहिउं छइ—जीणइ पुरिषि आविइ ए दाढ स्त्रीर रूप
 थासिइ, अनइ ते जिमसिइ, तेहनइ हाथि तून्हईं मरण छइं । पछइ ते वयरी ओलखवानइं
 कारणि परशुरामिं सत्तूकार मंडाविओ । क्षत्रियनी दाढनउं स्थाल सिंहासन ऊपरि मांडी मूकिउं
 छइ । इसिइं अवसरि वैताड्यपर्वति मेघनाद विद्याधरि आपणी बेटीनइ कारणि नैमित्तिकि कन्हलि
 वर पछिउ । नैमित्तिकि सुभौम कहिउ । ते विद्याधर आपणी बेटी लेई आविउ । सुभौम पर- 25
 णाविउ । तिसिइ सुभौमिं भुइंहरामाहि छतइ माइ कन्हलि पूछिउं—पृथ्वी एतलीइ जि छ ? इसिउं
 माइं कहिउं—हे वत्स ! ताहरउ बाप मारी हस्तिनागपुरनउं राज्य परशुरामिइं लीधउं । तेहनइ
 भयइं आपण बे भुइंहरामाहि नासी रहिया छउं । ते वात सांभली सुभौम रीसाविउ । भुइंह-
 रामाहि हुंतउ बाहरि नीसरिउ । मेघनाद विद्याधर सहित हस्तिनागपुरि सत्तूकारि गिउ ।

- ક્ષત્રિયની દાઢ ક્ષીરરૂપ થઈ । તેહ જિ જિમવા લાગડ । પરશુરામના રણવાલ મારિવા ધાયા । મેષનાદિ વિદ્યાધરિં તે ત્રાસવ્યા । પરશુરામિં તે વાત જાણી આવિડ । સુભૌમની દૃષ્ટિં તેહનડ કુઠાર ઓલ્હાણડ । મુમૂમિં પરશુરામ ભણી થાલ મૂકિડ । તે થાલ ફીટી ચક્ર થિડ । તીણઈ પરશુરામ પૂરડ ક્ષીધડ । પરશુરામનઈ વહીરિં એકવીસવાર નિબ્રાહ્મણી પૃથ્વી કીધી । ચક્ર રત્નનઈ
- 5 બલિ છઠ્ઠે સંઢ સાધી ચક્રવર્તીં હૂડ । લોભનડ વાહિડ ધાતકીસંઢનૂં ભરતક્ષેત્ર સાધિવા ભણી ચર્મરત્ન ઉપરિ કટક ચઢાવી લવણસમુદ્રમાહિ ચાલતડ દેવતાએ મેલ્હિડ । સમુદ્રમાહિ બૂઢડ । મરી હિંસાનઈ પ્રમાણિં સાતમી નરક પૃથ્વીઈ ગિડ ॥

- બીજી બ્રહ્મદત્તની કથા લિધીહ છઠ્ઠે । કાંપીલ્યપુરિ બ્રહ્મદત્ત હસિહ નામિં બારમડ ચક્રવર્તીં હૂડ । રાજ્ય કરતાં હસિહ અવસરે પાછલિ દીર્ઘરાયનઈ મયઈ એકલાં ફિરતાં અટવીમાહિ
- 10 તૃષાક્રાન્ત બ્રહ્મદત્તનઈ એકઈ બ્રાહ્મણઈ પાળી પાયડ હુંતડ; તે બ્રાહ્મણ ચક્રવર્તિં કન્હલિ આવિડ । ચક્રવર્તિંઈ ઘર ૨ પ્રતિહ મોજન વચ્ચ ૧ દીનાર દક્ષિણા દિવરાવિડ । હમ કાલ જાતઈ એકવાર તીણ જિ બ્રાહ્મણિં ચક્રવર્તિંનઈ કહિડ—જે તડ મોજન કરં, તે મોજન મૂંઈ દિવારિ । ચક્રવર્તિંઈ કહિડ—તે મોજન બીજાનઈ જરઈ નહીં । તે બ્રાહ્મણ કહઈ—તડ કિસિડ કૃપણ છં; જિમણ દેઈ ન સકં । પછઈ ચક્રવર્તિંઈ તે બ્રાહ્મણ સકુડુંબ આપણડ જિમણ જિમાડિડ । ઘરિ અવિડ ।
- 15 રાત્રિ તીણઈ આહારિ કરી કામ વિહ્વલ સઘલાઈ થિયા । પરસ્પરિં પશુની પરિં પ્રવર્તિયા । પ્રભાતિ હૂઈ લાજતા પરસ્પરિં એક એકનઈ મુહડડં દેષાડી ન સકઈ । તે બ્રાહ્મણ ચક્રવર્તિં ઉપરિ રીસાવિડ । નગર બાહરિ નીકલિડ । તીણઈ એક પશુપાલ ગોલા ધણુહડી કરી પીપલનાં પાન કાળાં કરતડ દીઠડ । પછઈ તે પસૂઆલનઈ ગર્થ માની હસિડ કહિડ—રાજા મારિં હાથીઈ ચડિડ જે જાઈ, તું ગોલા મૂંકી તેહની આંધિ કાઢિજે । પછઈ લોભ લગઈ પસૂઆલિં
- 20 તે વાત પડિવજી । કિહાંએક છાંનડ થઈ રહિડ । હસિહ રેવાડીઈ જાતઈ ધનુહડીઈ કરી સમકાલ બિ ગોલા મૂંકી ચક્રવર્તિની બેઈ આંધિ કાઢી । રાજપુરુષે પશૂઆલ ધરિડ । તીણઈ મારીતઈ બ્રાહ્મણ દેષાડિડ । રીસ લગઈ સકુડુંબ તે બ્રાહ્મણ મારી; બીજા બ્રાહ્મણ સઘલાઈની આંધિ કાઢી થાલ મરી મૂ આગલિ મૂકડ—હમ આદેસ દીધડ । તિવારઈ બીજાઈ બ્રાહ્મણની આંધિ કાઢીતી દેધી દયા લગઈ મંત્રીશ્વરે લેસૂઆ ગુંદાની કુલીઆ સ્થાલ મરી ચક્રવર્તિ આગલિ
- 25 મૂંકીઈ । તે બ્રાહ્મણનાં લોચનની બુદ્ધિઈ મર્દતુ હર્ષાઈ । હમ સોલ વરસ રૌદ્રધ્યાનિ પ્રવર્તીનઈ મરી સાતમી નરક પૃથ્વી ગિડ । તીણઈ સર્વાયુ સાતસઈ સોલોત્તર વરસ સઘલડં આરુણડં મોગવિડ । એ હિંસાનાં ફલ કહિયાં ॥

३. कालक सूरिआ खाटकीनी कथा.

राजगृह नगरि श्री महावीर समोसरिया । श्रेणिक महाराय अभय कुमार मंत्रीश्वर
समोसरणि आविया । कालक सूरिउ घाटकी समोसरणि आविउ छइ । इसिइ अवसरि श्रीमहा-
वीरनइं छीक आवी । तिसिइ अवसरि दर्दुरांक देव तीणइं इम कहिउं—परमेश्वर ! तउं मरि ।
तिसिइ श्रेणिकरायन्हइं छीक आवी । तिहां देविं कहिउं—चिरं जीव । एतलइ अभयकुमार- 5
न्हइं छीक आवी तेहन्हइं इम कहिउं—जीव भावइ मरि । एतलइ कालिसूरिया घाटकीन्हइं छीक
आवी । देविइं कहिउं—म जीवि म मरि । तिसिइ धर्मदेशनानइ प्राति ते देवता परमेश्वर वांदी
गिउ । अदृश्य थिउ । श्रेणिक महाराइं श्री महावीर पूछिया—ईणइं देविइं तुम्हन्हइं मरि कांइ
कहिउं ? परमेश्वर कहइं—ईणइं भक्तिइं कहिउं । जेह भणी, अम्हन्हइं आहां संसारमाहि रहियां
सयरनी अबाधाइं करी छइ; मूआ पूठिइं केवलां मोक्षनां सुखइ जि छइं । तेह भणी भक्तिइं 10
' मरि ' इसिउं कहिउं । तुम्हन्हइं जे ' जीवि ' इसिउं कहिउं । ते एह भणी—तुम्हन्हइं जीवतां
आहां सुख छइ; मूआ पूठिइं नरगि जाएसि । तीणइं करी दुःख । अभयकुमारन्हइं धर्म करतां
जीविवउं मरिवउं बे रूडां । कालसूरियान्हइं पाप करतां पांचसइं भइंसा मारतां ए जीविउं
विरूउं, अनइ मूआ पूठिइं सातमी नरकपृथ्वी जाइसिइं; तेह भणी एहन्हइं जीविवउं मरिवउं
बेई विरूआं । ए बात सांभली श्रेणिक महाराय परमेश्वरनइं वीनवइ—स्वामी ! तइं ठाकुर छतइं 15
नरकि कांइ जाउं ? परमेश्वर आइस दीधउं—तइं पहिलउं आगइं नरगनउं आऊषउं बांधिउं,
पछइ सम्यक्त्व पामिउं । ते सम्यक्त्वनइं बलिइं आवती चउवीसीइं श्री पद्मनाभ पहिलउ तीर्थकर
थाएसि । तउ तेह भणी मनमांहि खेद म करसि । वली श्रेणिक महाराय कहइ—कांइ उपाय कोई
छइ, जीणइं कीधइं नरगि न जाउं ? स्वामी वली कहइ—ताहरइ घरि जे कपिला दासी छइ ते जइ
भक्तिपूर्वक महात्मान्हइं दान दिइ, अथवा कालसूरिउ घाटकी दिनं प्रति पांचसइं भइंसा विणा- 20
सइ छइ ते जइ न विणासइं तउ तून्हइं नरक टलइ । ए बात सांभली श्रेणिक महाराय हर्षिउ,
उठिउ । कपिला दासी प्रतिइं इसिउं कहिउं—तउं महात्मानइं भक्ति दान दइ । कपिला कहइ—केती
वारइं तुं मून्हइं सर्व सुवर्णमय करइ, अथवा तउं मून्हइं जइ निटोलइ मारइं तउ एह अकृष्य
हुं न करउं ।

रूसउ सेणीराओ अहवा रूसउ जिणवरो वीरो ।

25

कपिला न देइ दाणं इह भवे परभवे चेव ॥१॥

पछइ राजाइ कालसूरिउ घाटकी बोलाविउ । तेहन्हइं कहिउं—भावइ तेतलउ द्रव्य
मागि, पाणि जीवहिंसा परही मुंकि । कालसूरिउ घाटकी कहइ—ए आपणी कुलक्रमागत हिंसा

- आवी ते मूकउ नहीं । एहमाहि सीउ दोष छइ, जे घणा जीवलोका वांछइ । पछइ राजाई ते अंधकूपमाहि घाती अहोरात्र राखिउ । राजाई परमेश्वर वीनविया—एक अहोरात्र ए मई हिंसा करतउ राषिउ । परमेश्वर कहिउ—ईणइं कूआमाहि माटीना पांचसइं भईसा करी विणासिया, तउ ए जिमिउ । श्रेणिक महारायनइं मनि ते वात जाणी खेद थिउ । चीतविउं—नरग जावा-
- 5 नूं कर्म अन्यथा न हुइं । पछइ ते कालसूरीउ मूकिउ । पांच पांचसइं भईसानउ विणास सदैव करतां तेहनइं पोतइ पापनउ दिग बांधिउ । छेहइइ दारुण रोग आविया । तीणइं पीडिउ—आक्रन्द करइ । जे जे सुखकारीया पदार्थ ते ते दुःखमय देषइ । सुलस आपणा बापन्हइ समाधि वांछतउ अभयकुमार मंत्रीश्वर कन्हइ बुद्धि पूछिवा गिउ । अभयकुमार कहइ—ताहरइ बापि जीवहिंसादिक अतिमोटां जि पाप कीधां तीणइं करी सातमी नरकपृथ्वीइं जाइसिइ । तेह
- 10 भणी ते नरगनी लेइया साही आवी । हिव जे जे विपरीत भक्ति करिसि ते ते रूडी भणी मानिसिइ । ए वात जाणी सुलसिइं कालसूरीउ कइआ तीषा रस जिमाडइ । उन्हां दुर्गन्ध विरूआ पाणी पाईइ । दुर्गन्ध विष्टादिके विलेपीइ । उभा कांटाना झांषरां ऊपरि सूआरिउ । अनेरउं इ जिम जिम विपराति करइ तिम तिम ते रूडउं मानइ । इम जि करतां मरी सातमीइ नरगि गिउ । सुलसि मनि चीतविउं—बापन्हइं पापनउं फल देषी हुं हिव हिंसा नहीं करउं । पाणीवार हूआ पुंमिइं सगा
- 15 सणीजा कुटुंब मिली सुलसन्हइं कहइं—तउं बापनउं पद अंगी करि । महिषनइं पहिलउ घाय तउ मूकि । पछइ आपहणी अम्हे मारिसिउं । सुलस कहइ—जिम मारा प्राण मून्हइं वल्लभ तिम सबि हउं जीवन्हइं आपणा २ प्राण वल्लभ । तेह भणी आजीविकानइं कारणि एवडउं पाप कुण उपाज्जइ । सगा कहइ—जीव मारतां जे पाप लागिंसिइ ते अम्हे थोडउं २ विहंची लेसिउं । इम कही बलात्कारिइं महिष मारवा भणी सुलस हाथि कुठार आपिउ । सुलसि ते
- 20 कुठार उपाडी आपणी जि जांघ छेदी । मूर्छा आवी पडिउ । मूर्छा वाली पछउं कहिवा लागउ—अहो स्वजनो, माहरइ पगि गाढी पीडा ते तुम्हे थोडी २ विहंची सधलाइ लिउ, जिसिइ हउं पीड रहित थाउं । सगा सणीजा कहइं—सुलस तुं भोलउ थिउ ! कहिनी पीड कुणहइं किम लेवराइ छइ ? वली सुलस कहइ—एतली पीडमात्र तुम्हे लेई नथी सकता, माहरउं पाप तुम्हे किम लेअत ? । कुटुंबनइं कारणि पाप करी एकलउ हउं नरगि दुःख सहउं,
- 25 तुम्हे आहां जि रहिसिउ । तेह भणी कुलक्रमागतइ आवी हिंसा हउं नहीं करउं । बाप जइ आंघलउ हुइ तउ बेटइं आंघलइं हवउं ? बाप जइ कुइ पडी मूउ, तउ बेटइं कूइ पडी मरिवउं ? इसिइ अवसरि अभयकुमारि मंत्रीश्वरि आवीनइ सुलस प्रशंसिउ । धर्मनइ विषइ स्थिर कीधउ । सम्यक्त्वमूल बारवत आराधी सुलस देवलोकि पहुतउ ॥

४. वसुराजानी कथा.

शुक्तिमती नगरी, तिहां क्षीरकदम्बक इसिहं नामिहं उपाध्याय ब्राह्मण । तेह कन्हलि त्रिणि छात्र शास्त्र पढइं छइं । एक तेहजि उपाध्यायनउ बेटउ पर्वतक, बीजउ रायनउ बेटउ वसुनामिं, त्रीजउ ब्राह्मण पुत्र नारद । एकवार ते त्रिणिइ पादनइं श्रमिहं थाका आवास ऊपरि सूता छइं । तिसिइ चारण-श्रमण महात्मा बि आकारें जातां परस्परिइं इसी वात कहइं—ए 5 त्रिहुंमाहि एक स्वर्गि जाइसिइ, बि नरगि जाइसिइ । क्षीरकदम्बक उपाध्याय ते वात सांभली-नइ तेहनी परीक्षा करइ । पीठाना कूकडा करी ते त्रिहुं छात्रन्हइं आपइ । इसिउं कहिउं—जिहां कोइ न देषइ तिहां मारी आवउ । वसु पर्वतक बे मारी आविया । नारद कूकडउ आषउ लेई आविउ । गुरु प्रतिइं कहइ—

यतः—आदित्यचन्द्रावनिलोऽनलश्च द्यौर्भूमिरापो हृदयं यमश्च । 10

अहश्च रात्रिश्च उभे च सन्ध्ये धर्मो हि जानाति नरश्च चिन्हम् ॥१॥

ते स्थानक नथी जिहां कोइ न देषइ । ए मून्हइं देषइ, हउं एहनइं देषउं । वली ज्ञानी देषइ । तेह भणी मइं जाणिउं गुरे मराविउ नथी । एह भणी आषउ जि आणिउ । गुरइं जाणिउं—दयावंत भणी ए स्वर्गि जासिइ । माहरउ बेटउ रायनउ बेटउ वसु ए बेई नरगामी । तीणइं वैराग्यइं उपाध्याय अनइ अभिचंद्र राजाई बिहु जणे दीक्षा लीधी । पर्वतक उपाध्यायनइ 15 पदि बइठउ । अनेक छात्र भणावइ । रायनइ पाटि वसुराजा हूउ । सत्यवादी भणी लोकमाहि तेहनी क्षाति हुइ । एकइं आहेडीइं वनमाहि फिरतइं एक स्फटिक शिला देषाडी । ते राई छानी अणावी आपणा सिंहासण हेठलि मंडावी । राजानउं सिंहासन आकासि रहिउं देषी लोकमाहि गाढेरी प्रसिद्धि—ए सत्यनउ महिमा, इसी वात विस्तरी । एकवार नारद मित्र भणी मिलिवा पर्वतक कन्हलि आविउ । तिसिइ पर्वतक छात्र आगलि ‘अर्जैयष्टुः’ ए वेदना पद 20 माहि अज शब्दि बोकडा कहीइं, तेहे याग करिउ; इसिउं कहितउ सांभली नारदिं वारिउ । जउ गुरे अज शब्दिइं त्रिवरसी अचित्त धान्य कहियां छइं । पर्वतक अहंकारि चडिउ न मानइं । पछइ इम कहइ—जे कूडउं कहितउ हुसिइ तेहनी जिहा छेद कीजसिइ—इसी प्रतिज्ञा करइ । वली कहइ ईणइं विषइ साषीउ वसुराजा प्रमाण । इसिइ वसुराजा पर्वतकनी माताइ जई इसिउं मनाविउ । जाउ तम्हारा बेटानउ पक्षपात करिसिउं । बीजइ दीहाडइ पर्वतक अनइ नारद बे 25 समुदाय सहित राय कन्हलि आन्या । वसुराजाइं पर्वतकना वचननी कूडि साषि दीधी । देवताए कुपीए ते शिला सिंहासन सहित चूर्ण कीधी । वसुराजा पडिउ, मरी नरगि गिउ । देवताए रीसावे हुंते तेहना आठ पिरीआ मारिया । नारद सत्यवादी भणी पूजिउ ॥

५. ऋषि-कथा.

- एक लोकिक ऋषि कौशिक नामिहं सत्यवादी भणी लोक मांहि प्रसिद्ध थिउ । वनमांहि तप तपइ छइ । एकवार चोर गाम मुसी ऋषि आगलिहं नीकल्या वन मांहि नाठा । तेह केडहं वाहर आवी । तेहे सत्यवादी भणी ऋषि पुछिउ—चोर केहीं गया ? ऋषिहं
- 5 कहिउं—एह वनमाहि पइठा छइ । ते बात जाणी ते वाहरू सन्नद्ध बद्ध थई वनमांहि पइसी, चोर बिणासी कल्या । ते ऋषि एहहं परपीडा करीहं वचनिहं इसिहं बोलिवहं नरगि गिउ । जीणहं वचनिहं जीव उगारइ तेहवउं माइउं गोइउं बोलता पुण्य जि हुइ । जिम एक लोकिक ऋषि वनमांहि तप तपतउ हुंतउ । आहेडीना त्रासिव्या हिरण तेह ऋषि आगलिहं गया । केडइ आहेडी आविया । तेहे ऋषि पूछिउ—मृगलां केहीं गयां । ऋषिहं दया
- 10 लगइ इसिउं कहिउं—

“या पश्यति न सा ब्रूते, या ब्रूते सा न पश्यति ।

अहो व्याध ! स्वकार्यार्थी किं मां पृच्छसि मुहुर्मुहुः ॥ ”

- जे आंषि देषइ ते बोलइ नहीं । जे जीम बोलइ ते देषइ नहीं । इम कही ते आहेडी वीयारिया; मृगलां उगारियां । एहहं माइ गोइ वचनिहं बोलिवहं, जीव रक्षा हेतु भणी, ऋषि
- 15 स्वर्गि पहुतउ ॥

६. बे चोरनी कथा.

- बेणातटि नगरि, मूलदेव राजा । एकवार लोके विनविउ—स्वामी ! को एक चोर नगर छसइ छइ, पुण चोर जाणीइ नहीं । राजाहं कहिउं—थोडा दिहाडा माहि चोर प्रगट करिउ । तम्हे असमाधि म करिसिउ । पछइ राजाहं तलार तेडी हाकिउ । तलार कहइ—महं
- 20 अनेक उपाय कीधा पुण ते चोर धराइ नहीं । पछइ राजा आपणपइं रात्रिहं नीलउ पटउलउ पहिरी नगर बाहिरि जे जे चोरने स्थानके फिरतउ, चोर जोतउ, एकहं स्थानकि जई सूतउ । तेतलहं मंडिक चोरिहं दीठउ, जगाडिउ, पूछिउ—कउण तउं ? तीणि कहिउं—हुं कापडी भीषारी । मंडिक चोरि कहिउं—आवि तउं मूं साथिहं जिम तून्हइ लक्ष्मीवंत करउं । राजा तेह केडां लागउ जाइ । मंडक चोरिहं नगरमाहि पइसी, एक सेठिनइ घरि स्वात्र दीधउं । सर्वस्व लेई
- 25 पोटल बांधी रायनइ माथइ देई जूनउं उद्यान तेह भणी चालिउ । तिहां एक गुफानउं बार ऊघाडी मोस लेई माहि पइठउ । दिव्य रूप धारिणी आपणी बहिनिन्हइ तीणहं कहिउं—परहुणाना

पग पखालि । अन्यात कूआनइ कांठइ आसण मांडी ते रायना पग धोवा लागी । सुकुमाल
 लक्षणोपेत रायना पग देषी सानुराग थकी रायनइ कहइ—जइ मझरइ परिणं तु एक वात
 कहउं । राइं कहिउं—परणिसु । पखइ ते कहइ—आगइ जे पोटलउ ऊपाडी आवइ तेहनइ पग
 धोवानइ मिसिइ पाछलि तेहनइ कूइ लांषउं । ताहरइ रूपि मोही कहउं छउं—तम्हे जाउ ।
 राजा ऊठी जावा लागउ । तीणइं बीइं वाहिविउं परहणउ नाठउ । एतलइं मंडिक चौर 5
 कंकलोहनउं खांडउं लेई केडां धाइउ । राजाइं एक टुंठउ आपणइ वल्लि आच्छादी थांभउ
 आंतरइ देई रहिउ । टुंठउ आहणी पाडी चोर पाछउ वलिउ । राजा नीकली पाछउ अवासि
 आविउ । बीजइ दीहाडइ राजाइ रवाडी जातइं तूनारानउं काम करतउ ते चोर दीठउ ।
 रात्रिं दीठानइं अनुसारिइं ओलषिउ । राजाइं तेडावीं अतिहिं मान देई बहिनि मागी ।
 चोरिं जाणिउं हउं राजाइं लाधउं । पखइ पेलइं अवसर जाणी बहिन रायनइं परिणावी, 10
 मान्य हुई । राजाइं तेहनी बहिन पाहिइं वल्ल आभरणादि सर्व अणाविउं । मउडइं २ सहू
 लेई पखइ ते मंडिक चोर अनेके विडंबनाए विडंबी २ विणासिउ । सगउ सालउ छतउ इ
 पणि सांसहिउ नहीं । इम अनेराइ चोरीना दोषइं सगाइ अनर्थ प्रामइं ॥

७. रोहीणेय चोर कथा.

राजगृह नगरि, श्रेणिक राजा, अभयकुमार मंत्रीश्वर, तिसिइ वैभारगिरि पर्वति 15
 लोहखरउ चोर रहइ । राजगृह नगरनी सर्वलक्ष्मी स्त्र्यादिक चोरी आणइ । तेहनइ रोहिणी
 कलत्रनउ बेटउ रोहिणीउ इसिइ नामिइं छइ । इसिइ लोहखरइं मरतां तेहन्हइं इसी शीष
 दीधी—जे समोसरणि बइठउ त्रैलोक्यना लोक आगलि वषाण करइ तेहनउं वचन काने म
 सांभलसि । रोहिणीउ ते बापनउं वचन पालतउ राजगृह नगरु निरंतर मुसइ । एकवार
 स्वामी श्री महावीर वैभारगिरि द्वकडा समोसरिया । रोहिणीउं राजगृह जातउ जोइ । तउ 20
 बीजी वाट एकू नही तेह भणी समोसरण आगलिइं जि कान आंगुलीए ढांकी जावा लागउ ।
 तेतलइं पमि कांटउ भागउ । आंगुली कानतउ काढी कांटा काढतां श्रीमहावीरनउं वचन
 सांभलिउं । तिसिइ स्वामी देवनां लक्षणनी गाथा बोली तीणइं सांभली,—

अणमिसनयणा मणकज्जसाहणा पुप्फदामअमिलणा ।

चउरंगुलेण भूमि न छिबंति सुरा जिणा बिंति ॥

- ते गाथा घणउं इ वीसारिवा हींइइ पुण वीसरइ नही । हिव निरंतर नगरमाहि चोरी करइ । एकवार श्रेणिक रायन्हइं नगरने लोके वीगविउं—स्वामी, चोरे नगर मुसीइ छइ । ते वात सांभली राजां तलार ऊपरि कोप कीधउ । तलार कहइ—स्वामी सिउं कीजइ, चोर धराइ नही । पछइ अभयकुमारइं तलारन्हइं बुद्धि दीधी । केतलउंइ कटक गढमाहि राषि केतलउं इ
- 5 गढ बाहिर राषि—इम माहि थकउ त्रासविउ चोर बाहिरिणं सुभटइ नग्रही पडिसिइ । ते बुद्धि तलारे कीधी । तीणइं दीहाडइं रोहिणीउ गामि गिउ हुंतउ । रातिं आविउ । अजाणतउ नगर माहि पइसतउ माहिले सुभटे आकुलाविउ । किरण देई बाहिरि पडिउ । तलारे धरी अभयकुमारन्हइं आपिउ । अभयकुमार कहइ—एह कन्हलि चोरीनी वस्तु काई दीसइ नही । तेह भणी अणविचारिइं निग्रह किम कराइ । पछइ पूछिउ—तउं किंनउ, किम निर्वहइ ?
- 10 रोहिणीइं कहिउं—सालिग्रामि दुर्गचंद्र इसिइं नामिइं कुलंबी । काज विशेषिइं अहां आविउ । ऊमनउ भणी देवकुलि सूतउ । निद्रा आवी । घणी रातिइं जागिउ । आपणा गाम भणी जातां तलारे साही तुम्हन्हइं आपिउ । पछइ राजां सालिग्रामना लोक तेडाविआ । पूछिया—तेहे कहिउं अम्हारइ गामि दुर्गचंद्र कुणुंबी छइ, भलउं माणस । अभयकुमारिं चीतविउं—ए रोहिणीउ चोर तउ एहु इ जि । देपउ केवडु एहनउ प्रपंच । जां ल्याइ आपणइं मुखिइं चोरी
- 15 न मानइ, तां एहन्हइं निग्रह कराइ नही । तेह भणी मद्य पाइउ । अचेत थिकउ सप्तभूमिक आवासि दिव्य शय्याइं देवदूष्य वल्ल आभरण पहिरावी पउढाडिउ । पापती च्यारि देवांगना समान इसी दासी अलंकरी विभूषी राषी ! बीजीइ देवलोकनी रचना कीधी । मद्य परिणमिया पंठिइं तत्काल रोहिणीउ जागिउ । देवांगना-रूप-धारिणी दासी कहइं—अम्हारइं भाग्यइं करी इणइं देवलोकि तउं अवतरिउ । आहां इसी स्थिति छइ—पाहिलउं आपणा पाछिला भवना पुण्य
- 20 पाप सहु कहीइ । पछी देवलोकनां आचार करावीइं । ते सांभली रोहिणीउ शंकाणउ । हउं देव थिउ कि ना । श्रीमहावीरनउं वचन संभारी तउ साचउं कहिसु; ईमइ नही कहउं । पछइ जोअइ, सविहुनी आंखि भेषोन्मेष करती देपइ । फूलनी माल कुरुमाणी देषइ । सविहुना पग भुइं लागता देषइ । पछइ जाणिउं, सही ए अभयकुमारनउं कपट छइ । तेह आगलि कूडउं इ जि कहिवा लागउ । मइं पाछिलइ भवि सुपात्रि दान दीधां, प्रासाद कराव्यां, बिंब भराव्या,
- 25 तप तपिउ इत्यादि । परिवार वली कहइ—काई पाप कीधउं हइ ते हू कहीइ । रोहिणीउ कहइ—जउ पाप कीधां हुइं तु एवडां सुख किम लाभइं । ते वात अभयकुमारि सांभली मंत्रीश्वर श्रेणिक राजान्हइं कहइं—ए चोर तु हुइ जि पुण प्रगट न थाइं तां निग्रह न कराइ । इसिउं नीतिशास्त्रि छइ । पछइ राजां रोहिणीउ ब्योडिउ । आपणइ स्थानकि गिउ । चीतविवा लागउ—एकइं गाहइं मून्हइं मरणादिक संकट टलिउं । अभयकुमारनी बुद्धिनइ ग्रहि न पडिउ । जइ

श्रीमहावीरनां घणां वचन सांभलत, तउ मून्हइं घणा गुण हुअत । धिग् पडउ ! एतलउ काल ईणइं पापीइं बापिइं हुं वंचिउ । इसिउं चींतवतु श्रीमहावीरनइ समवसरणि गिउ । दसविध धर्म सांभलिउ । वैराग्य उपनउं । जेहनी वस्तु चोरी हती ते तेहनी वस्तु सघलीइ पाखी आपी । पखइ श्रेणिक महाराइं दीक्षानउ महोत्सव कीधउ । पखइ रोहिणीइं छमासी तप लगइ तप करी छेहडइ पादपोपगमन अणसण लेई समग्र पाप धोई देवलोकि गिउ ॥

5

८. सुदर्शन श्रेष्ठी कथा.

चंपा नगरीइं दधिवाहन राजा । तेहनइ अभया राणी । तिहां ऋषभदास श्रेष्ठि । तेहनइ अर्हदासी कलत्र । तेह सेठिनु भईसिनउ चारणहार सुभग नामिई पींडार । एकवार माहमासि बाहरि ऊघाडउ एक महात्मा काउसगि रहिउ दीठउ । तीणइं सांजइं चींतविउं एवडी टाढि रातिइं किम सहिसिइ । इम चींतवतउ पाखिली रातिइं सवाहरे महात्मा कन्हलि 10 भईसि लेई आविउ । तेतलइं दीस उगतइ महात्माइं काउस्सग पारिउ । ‘ नमो अरिहंताणं ’ कही आकासिइं ऊपडिउ । पेलइं आकासि गामिनी विद्याभणी ‘ नमो अरिहंताणं ’ ए पद हीइ थाहराविउं । पखइ सेठिइं पूरउ नउकार सीषविउ । एकवार भईसि चारवा ग्यां भेघ वूठउ । विचालइ नदी पूरी आवी । पाखा वलतां भईसि नदी तरी ऊतरी अनइ सुभांगे नउकार कही आकाश गामिनी विद्यानी बुद्धिइं झांप दीधी । नदीमध्य पडिउ । कादममाहिं पुतउ, खीलउ 15 एक तेहनइ मर्मि लागउ । मरी तेह जि ऋषभदास श्रेष्ठिनइ घरि सुदर्शन इसिइं नामिइं बेटउ हूउ । व्यवहारीआनी बेटी मनोरमानउं पाणिग्रहण कराविउ । सुदर्शन श्रेष्ठिनइं कपिल परोहित मित्र छइ । तीणइं आपणी कपिला कलत्र आगलि सुदर्शन श्रेष्ठिना गुण वषाणिया । रूप वर्णवतां तीणइं अनुरागि लीणी इ जि छइ । एकवार निवरइ कहइ—तुम्हारउ मित्र मांदउ छइ; मिलिवा तेडइ छइ । इसी परि माया करी आपणइ घरि ओरडामाहिं घालिउ । बाहिरलां किमाड 20 दीधां । आपणउ अभिप्राय प्रकासिउ । सुदर्शन श्रेष्ठि शील राषिवा भणी इसिउं कहिउं—हउं नपुंसक छउं । इसिउ कूडउ ऊतर करी बाहरि नीकलिउ । कपिला अपार लाजी । एकवार तीणइं नगरी इंद्रमहोत्सव हुइ छइ । तिहां अभया देवि राणी अनइ कपिला बेई सुखासणि बइठी जाइं छइ । तिसिइ सुदर्शन श्रेष्ठिनी कलत्र मनोरमा छए बेटे सहित जाती कपिलाइं दीठी । अभया राणी पूखी— ए कुण, कहिना ए पुत्र ? अभया राणीइं कहिउं—ए सुदर्शन श्रेष्ठिनी कलत्र, अनइ एहना पुत्र । कपिलाइं 25 कहिउं—एहना बेटा किम ? सुदर्शन श्रेष्ठि नपुंसक छइ । अभयादेवी हसीनइ कहइ—ते नपुंसक पर ली

- आश्री छइ;स्वकलत्र आश्री ते महापुरुष छइ । तिवार पुंठिहं कपिलाहं आपणउ पाखिलउ वृत्तांत सघल
इ जणाविउ । अभया राणीहं कहिउं—बापडी तउं भोलवी वीआरी । इम कही हसिउं । कपिला
विषवादी कहिउं—जइ तुं अपार डाही सुजाणि तु जाणीसिइ जउ तेहन्हइं क्षोभविसि । अभया
राणीहं अहंकारि चडीहं प्रतिज्ञा कीधी—जइ तेहनइं न क्षोभवउं तउ प्राण छांडउं । एकवार
5 कौमुदी-महोत्सवि राजा रात्रिहं वनमांहि रहिउ । सुदर्शन श्रेष्ठि रायन्हइं भेट करी चउमासा
भणी तीणइ दिहाडइ परमेश्वरनी पूजा स्नात्र महोत्सव करी सांजनइ समइ पोसह लेई नगरनइ
चाचरि काउसग करी रहिउ छइ । ते वात जाणी अभया राणी सीसकनउ मिस करी कौमुदी-
महोत्सवि न गई, घरि जि रही । इसिइ पंडिता दासी देवतानी मूर्ति राणीन्हइं पूजाविवानइं
मिसिइं वली २ लेई जाती आवतीहं पाहरीन्हइं इम त्रांस ऊपजावी । तीणी रात्रि सुदर्शन
10 श्रेष्ठि काउसगि रहिउ आड ऊपाडी वलि आच्छादी पालषि घाती आणिउ । अभया राणीन्हइं
आपिउ । तीणइं रात्रि सघलीइ अनेकपरि क्षोभविउ । रोम मात्रइ क्षुमिओ नहीं । पछी अभया
राणी नखरे आपणउं हीउं विदारी आक्रंद करइ । पाहरी आविया । तेहे सुदर्शन श्रेष्ठि
बांधिउ । रायनइं आपिउ । राजाहं बि त्रिणि वार पूछिउ । अभया राणीनी दया हीयामांहि आणी
बोलइ जि नहीं । राजाहं तलारन्हइं आपी सूलीहं घताविउ । मनोरमाहं आपद जाणी शासन
15 देवता उद्यसी काउसग कीधउ । एतलइ सुदर्शन श्रेष्ठिनइं सूली फीटी सुवर्णमइ सिंहासन
थिउं । । प्रहार फीटी हारादिक आभरण थियां । ते वात जाणी राहं आवी श्रेष्ठि क्षमाविउ ।
आपणइ गजेंद्रि बइसारी प्रवेश महोत्सव कीधउ । अभया राणी गला पासउ घाती मुई ।
वनि व्यंतरी थई । पंडिता नाठी पाडली पुरि देवदत्ता नगर नाथिकानइ घरि जाई रही । सुद-
र्शन श्रेष्ठि वैराग्यइं दीक्षा लीधी एकल प्रतिमा धरतउ आपणपइं पाडलीपुरि आविउ । भिक्षावृत्तिहं
20 फिरतउ अजाणतउ देवदत्ता गणिकानइ घरि पहुतउ । पंडिताहं ओलषिउ । पछइ दीहाडउ
सघलउ २ तीणइं देवदत्ताहं क्षोभविउ पणि क्षुमिउ नहीं । सांजइ मूकिउ उद्यान वनि गिउ ।
तिहां काउसगि रहिउ । अभया व्यंतरीहं दीठउ । तीणइं रात्रि सघलीइ उपसर्ग कीधा । उपसर्ग
करताहं जि शुक्लध्यान लगइ केवलज्ञान उपनउं । धर्मदेशना कीधी । अभया व्यंतरी, देवदत्ता,
पंडिता ए त्रिणइ बूझवी ते ऋषि मोक्षि पहुतउ ॥

९. अभयकुमार कथा.

मगधदेसि, राजगृह नगरि, श्रेणिक राजा । तेहनउ बेटउ अनइ मंत्रीश्वर अभय-
कुमार । ते चतुर बुद्धिनिधान । बापनउं राज्य वृद्धिवंतउं करइ । इसिइ श्रेणिकराजा कहइ—

वत्स ! तउं राज्य लइ । अभयकुमार पापभए वीहतउ राज्य न वांछइ । इसिइ अवसरि एकवार स्वामी श्री महावीर राजगृहि नगरि समोसरिया । अभयकुमारि जई पूछया—भगवन् ! ईणइ कालि जे राज्य छांडि दीक्षा लेसिइ ते छेहिलउ राजर्षि कुण हुसिइ ? परमेश्वरि आइस दीधउं—आ छेहिलउ राजर्षि उदयन राजा आगइ हूउ । तीणइ राज्य छांडी दीक्षा लीधी । हवइ कोई मोटउं राज्य छांडी दीक्षा नहीं लिइं । अभयकुमारि पारिणामिकी बुद्धिइं इसिउं 5 चीतविउं—जइ बापनइ आग्रहइं हउं राज्य लेसु तउ मून्हइं दीक्षा नहीं हुइ । तेह भणी माहरइ राज्यइं कांई काज नथी । तु बापिइं इसिउं वचन लीधउं—माहरा कहिया पाषइ तइ जावउं नहीं । इसिइ माह मासना दिहाडा छइं । सांझनइ समइ श्रीमहावीरना समयसरण थिकी चिल्लणा राणी नगर भणी आवइ छइ । एक महात्मा सरोवरनी पालिइं काउसगि रहिउ दीठउ । चिल्लणा राणीइं चीतविउं—ए महात्मा आखी रातिनी ताढि किम सहिसिइ । 10 इसिउं चीतवती घरि आवी । रात्रिइं सिन्ध्याइं पउढी नीद्रमाहि एक हाथ सउडि बाहिरि रहिउ । तिसिइ जागी, हाथ ताढउ लगउ । तिसिइ ते महात्मा सांभरिउ । घाईसिउं गाढइं इम कहितां आविउं—ते किम थासिइ । इसिउं बोलती श्रीश्रेणिक राइं सांभली चीतववा लगउ—एहनइ हीयइ अनेरउ कुण हुं छइ । ए अंतःपुर सघलउं इ विरूउं । इम चीतवतां पाङ्गिली रात्रिइं अभयकुमारि आवी जुहार कीधउ । तेहन्हइं राजाइं रीसाविइं इसिउ आदेस दीधउ— 15 वत्स ! ए अंतःपुर सघलउं इ बालि । इसिउं कही राजा समोसरणि जई आपणइं मुखिइं श्री महावीर कन्हलि पूछिवा लगउ । एतलइं अभयकुमारि चीतविउं—ए चिल्लणादिक राणी सघलीइ महासती छइं । राजा किशइ भणी कुपिउ बलावानउ आदेश दिइ । कांइ ईहं कीधउं जोईइ । इसिउं चीतवी अंतःपुर द्वकडी एक जूनी हस्तिशाला लगाडी । राणी सघली एक अवासमाहि घाती, तालां देई, अभयकुमार समोसरण भणी चालीउ । एतलइं श्रेणिक महाराइं श्री 20 गहावीर पूछया—भगवन् ! चिल्लणा राणी सती कइ असती ? श्रीमहावीरि आइस दीधउं—चेडा महारायनी सातइ बेटी महासती । ते वात सांभली श्रेणिक राजा पाछउ बलिउ । अभयकुमार साहमउ मिलिउ । राजाइं पूछिउं—अंतःपुर लगाडिउं ? अभयकुमारि कहिउं—हा स्वामी ! श्रेणिकि रीसाविइं कहिउं—तउं आगिमांहि कांई न बलिउ । स्वामी ! तुम्हारउ आदेस वाट जोतउ हुंतउ । राइं कहिउं—जा बलि । हउं स्वामी ! सीली आगिमाहि पइसी आपणउं काज 25 साधिसु । इम बोली समोसरणि जई अभयकुमारि दीक्षा लीधी । तेतलइं श्रेणिकराजा आवी जां जोइ, जूनी हस्तिशाला बली बइठी देषइ । अंतःपुर समाधिइं जि छइ । बली श्रेणिक महाराइं चीतविउं—राषे अभयकुमारि जई दीक्षा लीधी हुई । बली समोसरण भणी धाइउ । जेतलइं समोसरणि आवइ तेतलइं अभयकुमारि थोडीसी बेला चारित्र पाली सर्वार्थसिद्धि विमानि ऊपनउ । एकावतारी हुसिइ । अभयकुमार इह संतोषिइं करी इहं लोकि सुखीउ हूउ, अनइ 30 परलोकि इ सुखीउ हुसिइ ॥

१०. चुलनीपिता श्रावकनी कथा.

- वाणारसी नगरीइं जितशत्रु राजा । तिहां चुलनीपिता गृहस्थ । तेहनइ शामा कलत्र । तेहनइ घरि आठ कोडि द्रव्य निधान गत, आठ कोडि घरनइ मंडाणि, आठ कोडि व्यवसायि; एवं २४ कोडि द्रव्यनउ स्वामी । तेहनइ आठ गोकुल । एकेकइ गोकुलि दस २
- 5 सहस्र गाइ । तीणइं मानि बीजउ परिग्रह जाणिवउ । तीणइं अवसरि तीणइं नगरीइं कोष्ठ वनमाहि श्रीमहावीर समोसरिया । परमेश्वर वांदिवा जितशत्रु राजा प्रमुख अनेक लोक समोसरणिपहुता । चुलनीपिता गृहस्थ ईं वांदिवा गिउ । एक जि वार धर्मदेशना सांभली बूधउ । श्रावकनां सम्यक्त्वमूल बार व्रत पडिबजइ । परमेश्वर वांदी घरि आवइ । शामा कलत्रन्हइं समोसरणि मोकलइ । तेह इ परमेश्वर कन्हइ बारवतरूप श्रावकधर्म पडिबजी घरि आवइ ।
- 10 चुलनीपिताइं घरनउ भार वडा बेटामाहिं मूकी पोसह लेई घर पाछलि पोषधशालां कासगि रहइ । बि बहुर रात्रिइं एक मिथ्यात्वी देवता रौद्र रूप करी खड्ग काढी आविउ । ते इसिउं कहइ—रे एउ व्रत परहउं मूकि, नहि तउ तूं आगलि इ जि ताहरउ वडउ बेटउ मारी तेहनउं मांस तेलनी कडाइमहिं पची खाइसु । तेहनउं रुधिर पीयसु । इम एकवार—बीजीवार—त्रीजी—वार कहिउं । चुलनीपिता क्षुभइ नहीं । पछइ वडउ बेटउ चोटिं धरी आणी देषाडिउ, तिम जि
- 15 कीधउं । तऊ चुलनीपिता थोडउं इ क्षुभित नहीं । वली तीणइं देविइं कहिउं—अजी ए व्रत छांडतउ नथी ताहरउ विचिलउ बेटउ इम जि करउं छउं । इम तीणइं त्रिणि वार कहिउं । तऊ क्षुभित नहीं । विचिलउ बेटउ तिम जि विणासिउ । त्रीजउ बेटउ तेऊ तिम जि विणासिउ । तऊ ते क्षुभित नहीं । पछइ तीणइं दुष्टि देवि इसिउं कहिउं—हव ताहरी माइन्हइं इम करउं छउं । इम कही भद्रा इसिइं नामिइं तेहनी माता धरी रोती आणी देषाडी । देविइं इसिउं
- 20 कहिउं—आ ताहरी माता, तउं देषतां मारिसु । नहींतर ए व्रत परहउं छांडि । ते वात सांभली चुलनीपिताइं चीतविउं—ईणइं त्रिणि बेटा आगइ दुष्ट-मारि मारिया । एतलइ ए संतुष्ट न थिउ । जो ए पूज्य वडी माता तेहन्हइं अनर्थ करइ छइ । ते राषउं । इसिउं चीतवतउ चुलनी-पिताइं कलकलाट कीधउ । देव अदृश्य थिउ । कडाहि प्रमुख माया सघली संहरी गिउ । ते कलकल सांभली आवास माहि सूती ऊठीनइ भद्रा माता तिहां आवी चुलनीपिता प्रतिइं
- 25 कहइ—वच्छ ! तइं कलकलाट कांइ कीधउ । चुलनीपिता कहइ—कूणइं दुष्टि देवताइं त्रिणि बेटा विणासिया । तूहइन्हइं अनर्थ कारिया लागउ । ते देवी मइं कलकल कीधउ । भद्रा माताइं कहिउं—कूणहइं मिथ्यात्वी देवताइं तउं क्षोभाविवानइं कारणि ए इसी माया कीधी । तइं कल २ जे कीधउ ते पोसह विराधिउ, ते विरूउं कीधउं । मिच्छामि दुक्कड दिउ । बेटा आपणे

स्थानके समाधिइं छइं । मून्हइं कुणहइं काई विरूउं नथी कीधउं । ए तीणइं देवताइं तूं क्षो-
भविवानइं काजिइं बीक इ जि देषाडिउं । तेवार पूंठिइं चुलनीपिताइं मिच्छामि दुक्कड देई आ-
घउ घरउ पोसह पालिउ । पछइ तीणइं श्रावकनी इग्यारइ प्रतिमा आराधी । पछइ संलेखना
करी अणसण लेई मरीनइ सौधर्म देवलोकि अरुणप्रभ विमानि बिहु पल्योपमनइ आउषइ देव
हूउ । तिहां थिकउ च्यवी महाविदेह क्षेत्रि मनुष्य हुई चारित्र पाली मोक्षि जासिइ । एकावतारी 5
हुसिइ । संसारमांहि साहसिकन्हइं आपणा सयरनउं कष्ट अनइ लक्ष्मीनी हाणि स्त्री गृहस्थनइं
अनइ छोरुनउ मोह गाढउं । तेहनउ दुःख सहितां दोहिलउं । चुलनीपिताइं आपणा त्रिणि
बेटा विणासीता देषीनइ पोसह विराधिउ नहीं, ए वात गाढी दोहिली ॥

९. शालिभद्र कथा.

मगधदेशि, राजगृह द्वंकडउं शालिग्राम । तिहां धन्या डोकरि । तेहनइ संगमउ 10
बालक वाछरू चारइ । एकवार किसिइ उत्सवि लोकना बालक खीर जिमता देषी माता
आगलि खीरनउ आडउ मांडिउ । अणहुंति भणी माता रोवा लागी । दया लगइ पाडोसणिइं
दूध सालि घी खांड परमान्ननी सामग्री मेली आपी । माताइं परमान्न रांधी संगभानइं परीसिउं ।
दृष्टि लागवानइं भइं माता परही थई रही । तिसिइ अवसरि एकमासोपवासी महाभा
आविउ । तेहन्हइं संगमइं हर्षिइं दान दीधउं । तेह पुण्यनइं प्रमाणिइं संगमउ मरी राजगृहि 15
नगरि गोभद्र व्यवहारिउ सुभद्रा कलत्र तेहनइ बेटउ ऊपनउ । सालि क्षेत्रनइं सुणइं सूचित
तेह भणी शालिभद्र नाम दीधउं । यौवन वय प्राप्त हूउ । व्यवहारिआनी बत्तीस कन्या
परिणाविउ । गोभद्रश्रेष्ठि दीक्षा लेई अणसण पाली देवलोकि गिउ । मोह लगइ ३२ वधूसहित
शालिभद्रन्हइं नवनवा भोग पूरइ । नित्य नवनवा आभरण वस्त्र माल्यादिक दिव्य भोग
दिइ छइ । तिसिइ नेपाल देसना वणिजारा रत्नकंबल लेई आन्या । बहुमूल्य भणी श्री 20
श्रेणिक महारायइं एकू न लीधउं । सुभद्राइं सवे लीधां । राजाइं एक रत्नकंबल लेवा भणी
अभयकुमार मान्त्रि मोकलिउ । सुभद्रानइं घरि पहुतउ । एक रत्नकंबल आपउ । सुभद्राइं
काहिउं— ते फाडी पगल्लहणां कीधां । जूना रत्नकंबल घणाइं छइं । मूल पाषइ लिउ । ते
वात सांभली श्रेणिक महाराय चमत्करिउ । सुभद्रानइं वचनिइं शालिभद्र दोषिवा भणी अवासि
आविउ । चउथी भुइं सिंहासाणि बइठउ छइ । सुभद्रा सातमी भुइं शालिभद्र तेडिवा गई । 25

- कहिवा लागी-वत्स ! श्रेणिक महाराज आविउ छइ । तउं हेठलि आवि । शालिभद्र इम कहइ-एक एहइ क्रियाणउं तम्हे जाणउ तिम लिउ । हउं काई न जाणउं । सुभद्रा कहिउं-श्रेणिक महाराय, ए क्रियाणउं नहीं । वत्स ! ए राजा; आपणउ स्वामी । जेहनी छत्र छायां आपणि वसीइ । तीणई वचनिई शालिभद्रनइ मनि वैराग्य ऊपनउं । माहरां पुण्य ओछां ।
- 5 हउं सेवक कहिवराउं; ए स्वामी कहीइ । इसीउं चीतवतउ उत्तरी रायनइं प्रणाम करइ । राजाईं षोल्ह बइसारिउ । रायनइ घाभिं ते कुरुमाइ सुभद्रानइं वचनिईं मुंकिउ । वली वधू सहित सातमी भूमिकां जाइ । राजा सुभद्राईं भोजन करिवा राषिउ । स्नानि हुंतइ रायनी मुंद्रडी वाविमाहि पडी । सुभद्राईं वाविनउं पाणी बाहिरलइ षालि कढाविउं । राजा जलहलतां आभरण देषइ । तेह माहि लीहाला सरीषी आपणी मुंद्रडी देषइ । राजाईं पूछिउं-
- 10 ए किसिउं । दासीए कहिउं- ए अम्हारा स्वामीनउ नीमाल । तीणईं श्रेणिक महाराय वली गाढउ चमत्करिउ । राजा भोजन करी आपणइ आवासि पहुतउ । एतलइ शालिभद्र दीहाडा दीहाडानी इकेकी कलत्र अनइ शिग्या मुंकिवा लागउ । शालिभद्रनी बहिन धना व्यवहारीयानइ घरि परिणी छइ । तिसिइ ते धनानइं स्नान करावतां अश्रुपात करती दीठी । पूछिउं-इम काईं ? माहरउ भाई शालिभद्र दीक्षा लेसिइ । किम जाणीइ ? दीहाडइ
- 15 इकेकी परिहरइ । धनइं हसतइं कहिउं-छांडवइ वात आवी तउ एकइ वारइं काईं न छांडइ । एहउं रांक काईं जे इकेकी छांडइ । तेतलइं धनानी बीजी कलत्रइं कहिउं-स्वामी छांडती सोहिलउं हुइ तउ तम्हे काईं न छांडउ । धनइं कहिउं तुम्हारउं जि वचन जोतउ हुंतउं । जउ तुम्हे इम कहिउं तउ मइं निश्चइं दीक्षा लेवी । धनउ इम कही दीक्षा लेवा चालिउ । आठइ कलत्र धना साथिइं दीक्षा लेवा चाली । श्रीशालिभद्रिइं ते श्रीश्रेणिकरायना
- 20 महोत्सवपूर्वक श्रीमहावीर कन्हलि दीक्षा लीधी । बेई महात्मा छइ अठम दसम पाषषमण मास-षमण चउमासी उपवास लगइ तप करतां सयरि महाकाला दुवर्ण दुर्बल हूआ । एकवार श्रीमहावीर साथिइं मासक्षपणनइ पारणइ राजगृह नगरि पहुता । विहरवा जातां स्वामीइं आयस दीधउं-हे शालिभद्र ! आज तुम्हारी मातानइं हाथिइं पारणउं हुसिइ । ते वात सांभलीनइ ते बेई महात्मा सुभद्रानइ घरि पहुता । तिहां कुणहइं ओलण्या नहीं । ते महात्मा पाछा वल्या । नग-
- 25 रनी पोलिइं तिसिइ शालिभद्रनी पाछिल्य भवनी माता महीयारीइं धन्याइं दीठा । तेहनइं हर्ष लगइ थान आविउं । तीणइं दहीनउं दान दीधउं । बोधिबीज ऊपार्जिउं । ते बेऊ श्रीमहावीर कन्हलि आवी पूछइं-भगवन् ! माइनइं हाथिइं पारणउं किम ? परमेश्वरि आयसि दीधउं-वत्स शालिभद्र ! ए ताहरा पाछिल्य भवनी माता जाणि । ते वात सांभलीनइ विहु ऋषिन्हइं वैराग्य ऊपनउं । पारणउं करी स्वामी पूछी वैराग्य लगइ वैभारगिरि पर्वत चडी सिला उपरि पादपोपगमन

अणसण लीधां तेहे बिहु ऋषे । तेतलइं श्रीश्रेणिक राजा अनइ सुभद्रा बत्रीस वधूसहित समो-
सरणि वांदिवा आख्या । वांदी स्वामी कन्हलि पृबिउं—धनउ शालिभद्र महात्मा किहां ? परमेश्वरिं
सघलउ वृत्तांत कहिउ । सुभद्रानइ श्रेणिक महाराय वैभारगिरि चडिया । तेहे शालिभद्रनउं कष्ट
देषी सुभद्रा वधूसहित इम किमइ रोवा लागी जिम पक्षियाइ रोयाविया । पछइ श्रेणिक महारायि
परीखवी रोती वारी । तेहे बेई ऋषि वांदी थानकि पहुंची । राजाइ पाछउ घरे आविउ । ते 5
बेई ऋषि अणसण पाली सर्वार्थसिद्धि विमानि पहुंचा, एकावतारी हूआ । ए पात्रदाननउं फल ॥

१०. कामदेव श्रावक कथा.

चंपा नगरी, तिहां कामदेव गृहस्थ । भद्रा कलत्र । तेहनइ छ कोडि सुवर्ण निधान गत,
छ कोडि व्यवसायि, छ कोडि घरनइ मंडाणिः एवं १८ कोडि सुवर्णनउ धणी । तेहनइ दस
गोकुल दस २ सहस्र गाइनां । तिसिइ श्रीमहावीर समोसरिया । धर्मदेशना सांभळी कामदेव 10
श्रावकिं सम्यक्त्व मूल बार व्रत पडिवज्यां । जेतलउ घरि आगइ परिग्रह छइ तेतला अधिक
परिग्रह करिवा नियम लीधउ । पांचसइं हल ऊपहरां क्षेत्रनउ नियम । पांचसइं देशांतरि
मोकलिवा योग्य शकट । पांचसइं घरि काजकाम करिवा योग्य शकट । परद्वीपि व्यवसाय
मोकलिवा च्यारि वाहण । घरना विसाहणा आणिवा योग्य च्यारि वाहण मोकला । सुगंधगंध
काषायिकादि वख टाली बीजा अगळहणा नीम । नीला जेठी मधु टाली दातणनउ नीम । क्षीरा- 15
मलक टाली बीजा फलनउ नियम । सहस्रपाक शतपाक टाली बीजा तेलनउ अभ्यंग कराविवा
नीम । सुगंध गंध चूर्ण टाली बीजा ऊगटणानउ नीम । आठ ऊंविया कलश टाली अधिका स्ना-
ननउ नियम । श्वेत पडकूल युग्मटाली बीजा वखनउ नियम । चंदन अगरु कुंकुम कर्पूर
टाली बीजा विलेपननउ नियम । जाइना फूल अनइ अष्टदलादिक कमल टाली बीजा पुष्पनउ
नियम । काननां आभरण नामांकित मुद्रिका टाली बीजा आभरणनउ नियम । सिलारस अग- 20
रुना धूप टाली बीजा धूप नियम । धेवर टाली बीजा पक्कान नियम । द्राक्षादिक खाद्य टाली बीजा
सूखडी नीम । नीपनी काष्ठ पेया टाली बीजा पेया नीम । सुगंध कलम शालि टाली बीजाउ ओदन
नीम । उडद मुग मसूर टाली बीजा विदल नीम । शरत्कालना घी टाली बीजा घी नीम । स्व-
स्तिक मंडूकी पालंक शाक टाली बीजा फलशाक नियम । वट पूरणादिक टाली बीजा धान्यशाक
नीम । आकाश पाणी टाली बीजा पाणी नियम । चतुर्जातक टाली बीजा तंबोल नीम । ए इत्या 25

- श्रीमहावीर कन्हलि नीम लेई आपणइ घरि गिउ । भद्रा कलत्र परमेश्वर कन्हलि मोकली ।
 तीणइं श्रावकनउ धर्म पडिवजिउ । धर्म पडिवज्या पूंठिइं पनरमइ वरसि कुटुंबनउ भार वडा पुत्र-
 न्हइं आरोपी आपणपइं पोसह लेई रहिउ छइ । इसिइ अवसारी मिथ्यात्वी एक देवता बि
 वहर रात्रिनइ समइ राक्षस सर्प हाथीआ सिंघना रूप करी ते क्षोभविउ पुण एकऊ रोममात्रइ
 5 क्षुभित नहीं । पछइ देव आपणउं रूप प्रकट करी प्रशंसा करिवा लागउ—भो ! कामदेव, धन्य
 तउं; जिसिउ इंद्र महाराइं वखाणिउ तिसिउ जि धीर छं । माहरउ अपराध खमि । इम कही
 देवलोकि गिउ । कामदेव श्रावकिइं आपणी प्रतिन्या पूंठिइं काउसगग पारिउ । बीजइ दीहाडइ
 पोसह पारी कामदेव श्रावक श्रीमहावीर वांदिवा समोसरणि पहुतउ । परमेश्वरि बार पर्वद
 देशतां वषाणिउ । श्रीगौतमादिक प्रतिइं कहिउं—जउ गृहस्थ हुता एवडा उपसर्ग सहइं तउ
 10 महात्माए निस्संग हुंते विशेषिं सहिवा । पछइ कामदेव श्रावकिं श्रावकनी इग्यार प्रतिमा
 आराधतां दुर्बल देह हुंतउ संलेखना करतउ अणसण लेई समाधि मृत्यु हुंतुं सौधर्मइं देवलोकि
 अरुणप्रभि विमानि चिहुं पन्योपमनइ आउपइ देव ऊपनउ । तिहां थकउ च्यवी महाविदेहि क्षेत्रि
 ऊपजी मोक्षि जासिइ ॥

११. आनन्द श्रावक कथा.

- 15 वाणिजक नाम ग्रामि, जितशत्रु राजा, आणंद इसिइं नामिइं गृहस्थ । तेहनइ शवनंदा
 कलत्र । तेहनइ च्यारि कोडि द्रव्य निधानगत, च्यारि कोडि द्रव्य व्यवसायगत, च्यारि कोडि
 इम घरनइ मंडाणिः—एवं १२ कोडि सुवर्णनउ स्वामी । दस २ सहस्र गाहनां गोकुल च्यारि ।
 ते गामथिकउ ईशान कूणना गमा कोछाक ग्रामि आणंदना सगासणीजा घणा कुणबी वसइं ।
 इसिइ अवसारी एकवार श्रीमहावीर तिहां समोसर्या । दुत्तिपलासि बनि जितसिन्नु राजा आनन्द
 20 गृहस्थ वांदिवा पहुता । धर्मेदेशना सांभली आणंदि श्रावकि श्रीमहावीर कन्हलि बार
 व्रत पडिवज्यां । बार कोडि सुवर्ण, च्यारि गोकुल ऊपहिरउं नीम । बीजा नियम
 सषलइ परिग्रह संबंधीया कामदेव सुश्रावकनी परि जाणिवा । पछइं शवनंदा कल-
 त्रइं बार व्रत पडिवज्यां । आनंद श्रावक धर्म पडिवजी घरि आविउ । चऊद
 वरस तिसिउ श्रावक धर्म पाळिउ । धर्म जागरिका करतां प्रतिमा आराधिवानउ मनोरथ ऊपनउ ।
 25 कोछागग्रामि पौषधशाला करावी । वडा बेटान्हइं कुटुंबनउ भार आरोपी सर्व स्वजन मोकल्यवी

पौषधशालां जाइ महातप करतउ श्रावकनी इग्यार प्रतिमा आराधइ । ते तप करतां अपार दुर्बल देह हूउ । धर्मजागरिका करतां अणसणनउ मनोरथ उपनउ । पछइ संलेखना करी पौषधशालां जई चउविहार अणसण लिइ । अणसण लीधइं अवधि ज्ञान उपनउं । इसिइ अवसरि स्वामी श्रीमहावीर वली दूतिपलासि वनि समोसरिया । श्रीगौतमस्वामि छइनइ पारणइ 5
 भिक्षावृत्तिइं ग्राममाहि पहुता । भिक्षावृत्ति करी पाछा बलतां कोल्लाग गामि घणा लोक जाता देषी पूछिउं—लोक किहां जाइं छइं ? । लोके कहिउं—आणंद श्रावकनइं अणसण छइ तिहां वांदिवा जाइं छइं । ते बात जाणी श्रीगौतमस्वामि आनंद श्रावक वंदाविवा तिहां पहुता । श्रीगौतमस्वामि आव्या देषी आणंद अपार हर्षिउ । इसिउं कहइ—भगवन् ! हउं ऊठी सकतउ नथी, तुम्हे दुकडां पाउधारउ, जिम तुम्हारा पग माथइं करी स्परसउं । गौतमस्वामि दूकडां जई बइठा । आनंद श्रावकिं त्रिधा शुद्धिइं माथउं पगि लगाडी वांदिवा । आनंदिइं पूछिउं—भगवन् ! 10
 गृहस्थनइं अवधिज्ञान उपजइ ? । श्रीगौतमस्वामिं आइस दीधउं—हा उपजइ । वली आनंदि श्रावकि कहिउं—तम्हारा प्रसाद लगइ मून्हइं अवधिज्ञान उपनउं छइ । पूर्व दक्षिण पश्चिम दिसिइं लवण समुद्रमाहि पांचसइं जोअण देषउं छउं । उत्तर दिशिइं हिमवंत पर्वत लगइ । उंचउं सौधर्मा देवलोक लगइ । हेठउं पहिली नरक पृथ्वीं लोछआ नरगावासा लगइ देषउं । एतलइं श्रीगौतमस्वामिइं घाईसिउं इम कहिउं—गृहस्थनइं एवडउं अवधिज्ञान न उपजइं । हिवइं 15
 तेहभणी तुं मिच्छामि दुकड दइ । आणंद कहइ—साचीइ वस्तु कहियानउं मिच्छामि दुकड हुइ ? श्रीगौतमस्वामि कहिउं—न हुइ । पछइ आणंदि कहिउं—तउ भगवन् ! तुम्हे मिच्छामि दुकड दिउ । तीणइं बातइं श्रीगौतमस्वामी शंकाणा । श्रीमहावीर कन्हलि पूछिवा गया । भात पाणी आलोई पूछिउं—भगवन् ! आणंद मिच्छामि दुकड दिइ कइ हुं दिउं ? परमेश्वरि कहिउं—वत्स गौतम ! तम्हे इ जि मिच्छामि दुकड दिउ । आणंदन्हइं एवडउं अवधिज्ञान साचउं इ जि 20
 उपनउं छइ । तिवार पंठिइं श्रीगौतमस्वामि आणंद कन्हलि जाई मिच्छामि दुकड दीधउं ॥

યોગશાસ્ત્રાન્તર્ગત

ગૃહસ્થ-ધર્મના ગુણોનું વર્ણન

[મૂલ-શ્લોક-કર્તા હેમચન્દ્રસૂરિ; ગુજરાતી-ધિયેવન-કર્તા સોમસુન્દર સૂરિ]

5 ગૃહસ્થ ધર્મ યે યોગ્ય હુદ તે વાત કહઈ છઈ । જેહ મળી યોગ્ય સ્થાનાર્કિ ધર્મ સ્થાપિત શોભા પામઈ, વૃદ્ધિ હેતુ હુદ । જિમ ઝજલડું દૂધ, દક્ષણાવર્ત ઝજલડું શંસ તીણં ઘાલિં અતિહીં શોભા પામઈ, શ્લાઘ્ય થાઈ । તેહ જિ દૂધ રૂડડું ઇ મધનઈ મુંમલઈ ઘાલિં લોકમાહિ નિંદ થાઈ, તિમ ધર્મ ઇ અયોગ્યનં દીધત શ્લાઘ્ય ન હુદ । તેહ મળી ધર્મ સ્થાપિવા યોગ્ય યે પુરુષ તેહનડું સ્વરૂપ કહઈ છઈ ॥ દસે શ્લોકે કરી—

ન્યાયસમ્પન્નવિભવઃ શિષ્ટાચારપ્રશંસકઃ ।

10 કુલશીલસમૈઃ સાર્દ્ધં કૃતોદ્વાહોઽન્યગોત્રજૈઃ ॥ ૧ ॥

૧. ન્યાય૦—સદાચાર આપણા કુલનહઈ યોગ્ય સુવસ્તનડું વ્યવસાય તીણં કરી જેહનઈ વિભવ લક્ષ્મી હુદ તે ધર્મનં યોગ્ય હુદ । જીણં સ્વામિદ્રોહ મિત્રદ્રોહ વિશ્વાસઘાતકી ચોરી અન્યાયિ કુવ્યવસાયિ કરી જે લક્ષ્મી ઝપાર્જી હુદ, તેહ લગઈ લોકમાહિ વધ બંધાદિક અનર્થ પામઈ । સશંકાતડું હીંડઈ । પરલોકિ ઇ નરકાદિક દુઃખ પામઈ । અન્યાયની ઝપાર્જી 15 લક્ષ્મી આગલિ પરિણામિં સોજાના માતપણાની પરિં રૂડી ન હુદ । ન્યાયોપાર્જિત લક્ષ્મી-નડું ધણી નિઃસ્યંકપણં હીંડઈ । દિઈ, લિઈ, વેચઈ, વાવરઈ, પહિરઈ, ઓઢઈ । ન્યાય લગઈ તે લક્ષ્મી વૃદ્ધિવંતી થાઈ । ગૃહસ્થનઈ જઈ લક્ષ્મી ચોષી; તડું આહાર વસ્ત્ર સન્તાનાદિક સહુ ચોષડ । ધર્મ ઇ તેહનડું ચોષડ થાઈ ॥

2. શિષ્ટાચાર૦—શિષ્ટ ઉત્તમ તેહનડું જે આચાર—લોકાપવાદથિકડું બીહવડું, 20 દીન દુસ્થની દયા, પિરાયા ઉપકાર, થોડાઈનડું અળવીસારિવડું, દાક્ષિણ્યપણડું, આપદ આવી ધીરપણડું, પ્રાણાતિં ધર્મનડું અળલોપિવડું, કુમાર્ગનડું અળાચરિવડું, દુઃસિ આવિઈ દીણપણાનડું અળકરિવડું—હ્યાદિક જે છઈં સદાચાર, તેહનડું પ્રશંસક—અનુમોદક; તેહ ઝપરિ ઇચ્છાવંત ॥

3. તથા કુલશીલ૦—જે કુલ—બાપ પિતામહાદિકનડું વંશ કહીઈ । અનઈ 25 શીલ—મથમાંસ રાત્રિભોજનાદિકનડું નિષેધરૂપ ઇ આચાર । ઇંહે બિહુ વાને કરી જે સમાન

सरीषा हुइं । कुलिइं करी, आचारिइं कंरी जे सरीषा छइं । अन्यगोत्रजैः—अनेरइ गोत्रि जे छइं तेहासिउं । कृतोद्वाहो—एहासिउं जेहनइ लोकसमक्ष विवाह कीधउ छइ । तेहउ धर्म योग्य कहीइ । जीणइं धर्म-कुलनी आन्याइं जे खी आणी हुइं ते धर्म न छांडइं । कुलिं आचारिइं असरीषासिउं जेहनइ विवाह कीधउ हुइ ते धर्मयोग्य नहीं ॥

पापभीरुः प्रसिद्धं च देशाचारं समाचरन् ।

5

अवर्णवादी न क्वापि राजादेशु विशेषतः ॥२॥

४. पाप०—इह लोकि अनर्थहेतु चोरी परखी-लपटपणउं जूरमिवादिक; परलोकि अनर्थहेतु मद्यपान मांसभक्षण कुव्यवसायादिक; तेहथिकउ जं भीरु बीहइ, ते धर्म योग्य । जे पुण धीरठपणइं इसिउं कहइ—स्यां पाप, कुणइं दीठां । जिम एवडा लोक थासिइं तिम अम्हेऊ थाउं लगा । सातमी नरक पृथ्वी ऊपहरी आठमी तु काई छइ नहीं । सातमी तु 10 अम्हे आंगमी छइ । इस्या जे बोलइं, अनइ समाचरइं; ते धर्मयोग्य न हुइं ॥

५. प्रसिद्धं च देशाचारं०—जे उत्तम मनुष्यमाहि प्रसिद्ध देशनउ आचार भोजना-च्छादनादिक लोकव्यवहार जे न समाचरइं ते धर्मयोग्य नहीं; जे समाचरइ ते धर्मयोग्य । देशाचार उल्लंघतां देशना लोकसिउं विरोध हुइ । ते एकलउ पडइ ॥

६. अवर्णवादी०—कापि कहिनउ इ जघन्य उत्तम मध्यम लोकनउ, एकहनउ अवर्ण- 15 वाद दोषनउ बोलिवउं न करइं । पिराया दोष बोलतां ते वहरी थाइ । अनइ नीचैगोत्र कर्म ऊपार्जइ । यत उक्तं—

“ परपरिभव—परिवादादात्मोत्कर्षाच्च बध्यते कर्म ।

नीचैर्गोत्रं प्रतिभवमनेकभवकोटिदुर्मोचम् ॥ ”

राजादि०—राजा मंत्रीश्वर पुरोहित शेठी प्रमुख मोटानउ अवर्णवाद विशेषिं न बोलिइं । 20 ते बोलतां इहलोकि इ लक्ष्मीनी हानि, जीवितव्य विनाशादिक दोष ऊपजइं । तेहभणी कहिनउ दोष न बोलइं ते धर्मयोग्य ॥ तथा—

अनतिव्यक्तगुप्ते च स्थाने सुप्रातिवेश्मिके ।

अनेकनिर्गमद्वारविवर्जितनिकेतनः ॥ ३ ॥

७. अनति०—जेहनउं घर गाममाहि अतिव्यक्त अतिप्रकट स्थानकि घर छतइ चोर 25 भाडिकादिकहइं धुरि जि पराभवनीय ते थाइ । तथा, अतिहिं गुप्तइ प्रच्छन्न स्थानकि जेहनउं घर न हुइं अति प्रकट न हुइं ते धर्मयोग्य । अतिगुप्तइ स्थानकि घर

હતતં હ પરહુણડ પહી સાધુ દીન દુસ્થિતાદિક કો હતતં હ ન જાણહ; તિમ તેહનહં લાભ કાંઈ નહીં । પાષતી ચડપેષર ઘરે હતે આગિ પલેવણાદિક ઉપદ્રવ ઋપનહ નીસરતાં પહસતાં દોહિલડં થાહ ॥

૮. સુપ્રાતિવે-જિહાં રૂઢા સુસીલ સદાચારપાડોસી હુઈં તિહાં જેહનડં ઘર હુઈ તે 5 ધર્મયોગ્ય । જેહનહપાડોસિ વેસ્યા નટ વિટ માઘી વાગુરી પુર્લિંદ માતંગ ઘણા મિથ્યાત્વી-પહુડ કુપાડોસ હુઈ તેહ-હઈં તેહનાં વચન સાંભલતાં, તેહની ચેષ્ટા દેષતાં, તેહસિડં વ્યવહાર કરતાં, તેહના સંસર્ગ લગઈ ગુણવંત-હઈં ગુણની હાણિ હુઈ । લહુડાં બાલક તેહ વચન ચેષ્ટાદિકે કરી કુમાર્ગ સીષઈં । તેહમળી સુપાડોસિ જેહનડં ઘર હુઈ તે ધર્મયોગ્ય ॥

૯. અનહ, અનેક ઘણા નીકલવાના પહસિવાના દ્વાર બારણાં હઈં પહુડં નિકેતન- 10 ઘર જેહનડં ન હુઈં । જીણઈં ધારે ઘણાં બારણાં હુઈં તિહાં અનેક દુષ્ટ લોકને પ્રચ્છન પહસિવે નીકલિવે કરી ઘરનાં માણસ રૂયાદિક તણડ વિણાસ હુઈ । અનહ દ્રવ્યાદિકની હાણિ હુઈ । પહ મળી થોડાં બાર, અનહ સુસ્થાનકિ, સુપાડોસિ, અતિ પ્રકટ નહી, અતિ ગુપ્ત નહી, હસિડં જેહનડં ઘર હુઈ તે ધર્મયોગ્ય ॥

કૃતસક્ક: સદાચારૈર્માતાપિત્રોશ્ચ પૂજક: ।

- 15 **ત્યજન્નુપપ્લુતં સ્પર્શન્નપ્પરિગ્રહશ્ચ ગર્હિતે ॥ ૪ ॥**

૧૦. કૃતસં-સદાચાર રૂઢા આચારના ધળી મનુષ્ય ઉત્તમ તેહસિડં સંગતિ પ્રીતિ મૈત્રી હઈ જેહનહ, તે ધર્મયોગ્ય । જેહનહ જૂઆરી ધૂર્ત નટ વિટ માંડ મદ્યાદિકસિડં પ્રીતિ હુઈ તેહના હતાઈ ગુણ જાઈં । જેહ મળી કુસંસર્ગ લગઈ, પુણ સુસંસર્ગ લાગતાં દોહિલડ । પાળીનહં જિમ નીચડં જાઈવડં સોહિલડં, પુણ ડંચડં જાવડં દોહિલડં । યત ઉક્તં શ્રીઆવડ્યકે-

- 20 “ અંબસ્સ ય નિંબસ્સ ય દુળંપિ સમાગયાઈં મૂલાઈં ।

સંસગ્ગીહ વિણઢો અંબો નિંબત્તણં પત્તો ॥ ”

પહ મળી જે ઉત્તમાસિડં સંગતિ કરઈ તે ધર્મયોગ્ય ॥

૧૧. તથા, માતાપિ-જે માઈબાપ-હઈં ભક્તિ કરઈં, ત્રિકાલ પ્રણામ નીપજાવઈં, માતા પિતા પાર્હિં ધર્મ કરાવઈં, માતા પિતાનહં આદેસિડં ચાલઈં, રૂઢા આહાર વસ્ત્રાદિક માઈ- 25 બાપ-હઈં પહિલડં દિઈં-હમ જે માઈબાપ-હઈં ભક્તડ હુઈ તે ધર્મનહં યોગ્ય । જેહે માપ બાપે જાયડ લાલિડ વધારિડ તેહ-હઈં જે અકૃતજ્ઞ, જે ભક્તડ ન હુઈં તે ધર્મયોગ્ય નહીં । જે માઈબાપ ધર્મ કરાવઈ તે પુત્ર ઋણ થાઈ । ઈહઈ ઋણ ન થાઈ, હસિડં સિદ્ધાન્તમાંહે કહિડં હઈ ॥

१२. त्यजन्नु०-जीणं गामि नगरादिकि उपप्लव उपद्रव देषइ, स्वचक्र परचक्रनइ भई करी, दुर्भिक्षिइ करी, मरणी करी, परस्परिं लोकमाहि कुमेलिइ करी, अस्वस्थ देषइ ते स्थानक छांडइ त्यजइ; ते धर्मनइ योग्य । तेहउं स्थानक जइ न छांडइ तउ आगिला ऊपार्ज्या धर्म अर्थ सुखनउ विनाश हुइ । नवां काई ऊपार्जाइ नहीं । तीणइ करी इहलोक परलोक बेई भव विणसइ ॥

5

१३. अप्रवृत्ति०-जे गहिंत निन्ध देशआश्री कहइ-जिम सौवीरदेसि कृषिकर्म करसण करइ ते निन्ध । लाडदेसि आसवा । जातिआश्री निन्ध-ब्राह्मणनइ मद्यपान, तिल द्रणादिकना क्रयविक्रय । कुलआश्री निन्ध-सोलंकीनइ मद्यपान निन्ध । तिम अनेरे कुलि जे कर्म न कीजइ ते जु करइ ते निन्ध हुइ । तिहां जे न प्रवर्त्तइ-कुलनइ अयोग्य, देसनइ अयोग्य जे न करइ; ते धर्मयोग्य ॥ तथा-

10

व्ययमायोचितं कुर्वन् वेषं वित्तानुसारतः ।

अष्टभिर्धोगुणैर्युक्तः शृण्वानो धर्ममन्वहम् ॥ ५ ॥

१४. व्ययमायो०-जे गृहस्थ व्यय वरउ इहलोक अनइ धर्म आश्री आपणा आयोचित-आयपदनइ मानिइ व्यय करइ; ते धर्मयोग्य । जउ तेहनइ जउ व्यवसायनउ लाभ घणउ हुइ काई धर्म वरउ न करइ, तउ केवलउं पापविभागीउ जि थाइ; अनइ लोकमाहि निन्ध पणउं प्रामइ । अनइ उपाज्जन थोडी हुइ अनइ वरउ घणउ करइ तउ थोडे दीहाडे दारिद्र्य आवइ । सुख धर्म सह चूकइ । तेह भणी मूलि इसिउं कहिउं-

15

“आयादर्द्रं नियुंजीत ामं समधिकं ततः ।

शेषेण शेषं कुर्वति यतस्तुच्छसमोहिकम् ॥”

जेतउ व्यवसाय करतां लाभ हुइ तेहनउ अर्द्ध शालउं धर्म वरइ वेचइ । थाकतइ संसारनउं काज करइ । जेह भणी संसारनउं काज तुच्छ थोडां दीहाडानउं छइ । केती वारइ इम करी न सकइ तउ इम करिवउं । यतः-

20

“पादमायान्निधिं कुर्यात् पादं वित्ताय खट्वेयत् ।

धर्मोपभोगयोः पादं पादं भर्त्तव्यपोषणे ॥”

व्यवसाय करता जेतलउ लाभ हुइ तेहनउ चउथउ भाग पोतइ राषइ । एक भाग नवा व्यवसायनइ कारणि घातइ । एक भाग धर्म वरइ करइ, अनइ सहरनइ काजि । एक भाग कुटुंबनइ भरणि पोषणि जाणिवउं । जघन्यतउ इम करइ ॥

25

१५. वेषं वि०—वस्त्र आभरणादिक वेष जे आपणा वित्तनइं अनुसारिइं । वय अवस्था देश काल जातिनइं अनुमानिइं तेन्हइं योग्य वेष करइ; ते धर्मयोग्य । घरि लक्ष्मी न हुइं, अनइ वेष साढंबर करइ तउ लोकमाहि हसनीय थाइ । ते ईतर कहिवराइ । तेहनउं महत्त्व जाइ । अनइ घरि लक्ष्मी घणी इ नइ, कुचेल सामान्य वेषि हींइइ तउ लोकमाहि कृपण कहिवराइ, निंष थाइ ॥

- ५ १६. अष्टभि०—आठ जे बुद्धिना गुण तेहे करी जे युक्त सहित हुइ; ते धर्मनइ योग्य । १. एक गुण, शुश्रूषा—शास्त्र सांभलिवा लिषिवानी हीयइ अत्यन्त वांछा । २. श्रवण—एकाम्म थई शास्त्र सांभलइ । ३. ग्रहण—शास्त्रनउ अर्थ हीयइ राषइ । ४. धारण—शास्त्रनउ अर्थ पछइ बीसारइ नहीं । ५. ऊह—वली तेह ऊर्थनउ हीयइ विचार करइ । ६. अपोह—विरुद्ध १० पापमय वस्तु हिंसादिक अर्थनउ निषेध करइ । ७. अर्थविज्ञानं—साचउ माग्रयाईया निस्संदेह अर्थनउ जाणिवउं करइ । ८. एतला वाना करी, तत्त्व—परमार्थनउं ज्ञान ऊह युक्तिइं करी ते विचारी ते वातनउ निश्चउ करइ—आ वात आम जि । इत्ये आठे गुणे करी सहित ते पुरुष कहीइ । यत उक्तं—

शुश्रूषा १ श्रवणं चैव २, ग्रहणं ३ धारणं तथा ४ ।

- १५ ऊहो ५ ऽपोहो ६ ऽर्थविज्ञानं ७ तत्त्वज्ञानं ८ च धीगुणाः ॥ ”

केती वारइं ए आठइ गुण न लाभइं तऊ, शृण्वानो ध०—जेहनइं धर्म सांभलिवा सहज छइ; ते धर्मयोग्य । जेह भणी सदैव धर्म सांभलतउ गुणि चडइ, ते धर्म लहइ । एह भणी धर्म सांभलिवानउ रस जोईइ ॥

अजीर्णे भोजनत्यागी काले भोक्ता च सात्म्यतः ।

- २० अन्योन्याप्रतिबन्धेन त्रिवर्गमपि साधयन् ॥ ६ ॥

१७. अजीर्णे०—पाखिलइ जिमइ आहारि अणजारिइं परिपाकि आव्या पाषइ नवउ आहार न जिमइ, ते कहीइं मांदउ थाइ नहीं । प्राहिइं जेह भणी इम कहिउं छइ—“अजीर्ण-प्रभवा रोगाः ”—रोग सघला इ अजीर्णतउ ऊपजइं । नीरोग पणउं ते धर्मनउं आंग । एह भणी ए वात कही ॥

- २५ १८. काले भो०—कालि भूषनी वेले जिमइ, अनइ सात्म्यइं जिमइ । जेन्हइं आहारपाणी जे सहिता हुइं, तेह जि जिमइ । लोमि बाहिउ बीजा न जीमइ । तेहू भूषनइं मांनि थोडउं जि जिमइ । घणुं जिमिउं अमृत ऊ विस थाइ । जेहनी जे वेला भूषनी तेहनइ ते सात्म्य कहीइ ॥

१९. अन्योन्य० त्रिवर्ग०—त्रिणि पुरुषार्थ धर्म अर्थ काम अन्योऽन्यदं, परस्परिदं, अप्रातिबंधिदं, जिम एकू सीदाइ नहीं तिम जे त्रिणिइ साधइ; ते धर्मयोग्य ॥

(१) जे धर्म अनइ अर्थ मूकीनइ एकला काम सुखनी सेवा जि करइ ते आगाळि धन धर्म सरीर सहइ चूकइ ।

(२) अनइ धर्म काम मूकी एक अर्थ लक्ष्मी जि ऊपार्जिवा लागइ ते लक्ष्मी अनेरा 5 भोगवइ । आपणपइं रुली २ नइ पापजिनउ विभागीउ थाइ ।

(३) अर्थनइ काम मूकी एकला धर्म जे ऊपरि लागउ, यति जननउ धर्म गृहस्थनइ इम निर्वहइ नहीं । पछइ चिंताइं पडइ ।

(४) धर्म मूकी अर्थ काम जि ऊपरि लागइ । तउ परलोकि दुःखिउ थाइ । बीजभोजी 10 कुणुबीनी परि पुण्यनउं पोतउं त्रोटइ । पछइ अति दुःखीउ थाइ ।

(५) लक्ष्मीनी ऊपार्जन मूकी धर्म अनइ काम जि ऊपरि लागइ तउ दाणी घणाजि बाधइ । लक्ष्मी षूटी पंठिइं ते दुःखीउ थाइ ।

(६) काम मूकी अनइ अर्थनी सेवा करइ तउ गृहस्थपणा मांहि ते न गिणाइ ।

(७) केती वारइं कर्मनइं विशेषिइं गृहस्थन्हइं कामनउ योग टळिउ तउ तीणइं धर्म 15 अनइ अर्थ बेई साधिवा ।

(८) केती वारइं कर्मनइं विशेषि काम अनइ अर्थनउ योग टळिउ तउ धर्मनइ अर्थ बेई साधिवा ।

(९) कर्मनइ योगि काम अनइ अर्थ बेई जाइं तऊ धर्मनउ उद्यम जीविइं न मूकिवउ । धर्म थिकउ पछइं अर्थ काम सुलभ हुइं । परलोकि सुख भोगवइ । यत उक्तं—

“ धर्मश्चेन्नावसीदेत कपालेनापि जीवितः । आद्योऽस्मीत्यवगंतव्यं धर्मवित्ता हि साधवः ॥ ” 20

यथावदतिथौ साधौ दीने च प्रतिपत्तिकृत् ।

सद्दाऽनभिनिविष्टश्च पक्षपाती गुणेषु च ॥ ७ ॥

२०. यथावद०—जे सदैव धर्मानुष्ठान करइ तेहनइ तिथि दिहाडानउ विशेष कांई न हुइं ते अतिथि महात्मा कहीइ । यतः—

“ तिथिपूर्वोत्सवाः सर्वे त्यक्ता येन महात्मना । अतिथिं तं विजानीयाञ्छेषमभ्यागतं विदुः ॥ ” 25

एहा अतिथिन्हइं, साधुयोग्य, सदाचार श्रावकन्हइं, वली दीन अंध पांगुलादिक दयामणानइं । यथावद०—यथायोग्य उचितप्रतिपत्ति अन्न पान भोजनादिके करइ । अहंकारिं करी कहिन्हइं पराभव न करइ । औचित्य पाषइ गृहस्थ शोभा न पामइ । यथावद न लहइ ।

एतलइ सर्व कहिनइ औचित्य करइ; ते धर्मयोग्य ॥

२१. सदानभि०—सदा सदैव इ अनभिनिविष्ट अहंकार रहित जोई इ । आपणा गुणनउ अहंकार न आणइ ।

२२. आपणा गुण छताइ जे देषइ नहीं । पिराया गुण नान्हाइ ऊपरि बहुमान
5 धरइ । गुणवंतनी प्रशंसा करइ । गुणपक्षपातीन्हइ इह लोकि अनइ परलोकि रूडउं जि हुइ ॥

अदेशाकालयोश्चर्या त्यजन् जानन् बलाबलम् ।

वृत्तस्थज्ञानवृद्धानां पूजकः पोष्यपोषकः ॥ ८ ॥

२३. अदेशा०—अदेश—स्थानक विरूआ देशनइ विरूआ पाडा, अवेलां तिहां
चर्या—हीडिवउं त्यजइ; न करइ; ते धर्मयोग्य । अस्थानकि अवेलां हीडितउ पुरुषनइ शंक्नीय
10 थाइ । चोरादिकतउ उपद्रव पामइ ॥

२४. जानन्०—काज आरंभतउ आपणउं बलाबल जाणी आरंभइ । लक्ष्मी ठाकुर
सखाईया कालनउं एटलानां बल जोई, तउ काज करइ । ईसइ काज करतां काज सीझइ नहीं,
अनइ मननइ षेद उपजइ । साही हाणि हुइ ॥

२५. वृत्तस्थ०—सदाचारस्थ जे पुरुष ज्ञानिइं जाणिवइं करी जे वडा ते पुरुष
15 पूज्य तेन्हइं पूजा सेवा आसनदान अभ्युत्थानादिक जे करइ; ते धर्मयोग्य । सदाचारीनी
ज्ञानवंतनी सेवा करतां अनेक सदुपदेशादि फल पामीइं ॥

२६. तथा, पोष्यपो०—पोष्य जेहनी अवश्यचिंता कीधी जोईइ । माइ बाप कलत्र
छोरु प्रमुख तेन्हइं पोषइं । भोजन वस्त्रादिकनइं देवइं जे तेहनी चिंता करइ; ते धर्मयोग्य ॥

दीर्घदर्शी विशेषज्ञः कृतज्ञो लोकवल्लभः ।

20 **सलज्जः सदयः सौम्यः प्रहृष्टः कर्मठः ॥ ९ ॥**

२७. दीर्घ०—जे काज करतउ आघउं दीर्घकालि अर्थ-अनर्थ उपजतउ विमासइ,
उत्तान उत्सुकबुद्धि न हुइं; ते धर्मयोग्य ॥

२८. विशेष०—वली जे माणस-कुमाणसनउ वस्तु-कुवस्तुनउ कीधा-अणकीधानउ
जे विशेष विहरउ जाणइ । जे काई विशेष न परीखइ ते गहिलउ, पशुसमान जाणिवउ ।
25 अथवा आपणा जि कर्तव्यनउ जे विशेष जाणइ—मइं आ काज रूडउं कीधउं, आ मून्हइं
करिवा बूझीइ, आ न बूझीइ ॥

२९. कृतज्ञ०—जे पिरायउ कीधउ उपकार जाणइ, उलवइ नहीं; ते धर्मयोग्य ।
कृतग्रन्हइं कहीइ ऊरण थावउं नथी ॥

३०. लोकवल्लभः—विशिष्ट लोकनहं आपणा विनयादिक गुणेकरी जे वल्लभ, जे गमतु हुइ; ते धर्मयोग्य । जे लोकवल्लभ न हुइ तेहनउं धर्मानुष्ठान इहंलोक-हहं अगमतउं थाइ ॥

३१. सलज्ज०—लाजनउ धणी धर्मयोग्य । लाजनउ धणी वरि प्राण छांडइ, आपणा नियमनी प्रतिज्ञा कीमइ न भांजइ ॥

३२. सदयः—दयावंत हुइ; ते धर्मयोग्य । जेह-हहं दुःखीया जीव देषी तेहनां ५ दुःख फेडिवानी जे वांछाइ करइ ते सदय कहीइ । जेह भणी धर्ममूल एक दया जि कहीइ ॥

३३. सौम्यः—सौम्य जे हुइ; ते धर्मयोग्य । जेहनउ क्रूर आकार हुइ ते लोकनइ ऊदेगहेतु हुइ ॥

३४. परोप०—पर-हहं उपकार करिवानहं विषइ, जे कर्मठ—कहीइ तत्पर, जे सूरउ हुइ; ते धर्मयोग्य । ते दीठउ इ सविहुं-हहं वल्लभ हुइ ॥

10

अन्तरङ्गारिषट्वर्गपरिहारपरायणः ।

वशीकृतेन्द्रियग्रामो गृहधर्माय कल्पते ॥ १० ॥

३५. अन्तरङ्ग०—अरि वइरी तेहनउ षट्वर्ग-छंनउ समुदाय, तेहनउ परिहार कहीइ टालिवउं, तेहनइ विषइ परायण तत्पर हुइ । अस्थानकि प्रयुंज्य काम १, क्रोध २, लोभ ३, मान ४, मद ५, हर्ष ६ ए छइ उत्तम गृहस्थनइ अंतरंग वइरी कहीइ ।

15

(१) पिराइ ली अथवा अणपरिणी ली नइ विषइ जे काम ते काम वइरी कहीइ ।

(२) जे अस्थानकि आपणपा-हहं अथवा पर-हहं आगलि ऊपजतउ अनर्थ अणवि-मासिउ जे कोप करिवउ ते क्रोध वइरी कहीइ ।

(३) दानयोग्य-हहं जे आपणी लक्ष्मी न दिइ । निष्कारण जे पिराई लक्ष्मी तेहइ न दिइ । जे निष्कारण पिराई लक्ष्मी लेई रहइ । ए लोभ वइरी ।

20

(४) जे आपणउ कदाग्रह लीधउ मूकइ नहीं । युक्तउं वचन कहिउं जे मानइ नहीं । ते मान वइरी ।

(५) आपणाकुलनउ, अथवा ठाकुराई, रूपविद्यादिकना अहंकारनउं करिवउं । बीजा-हहं हेठउडिवउं करिवउं ते मद वइरी ।

(६) निष्कारण पर-हहं दुःखनइ ऊपजाविवइ, अथवा धूतादिक अनर्थनइ आश्रइवइ 25 करी जे मननउ प्रमोद ते हर्ष वइरी ।

ए छइ वइरी जे टालइ; ते धर्मयोग्य ॥

૩૬. તથા, વશીકૃતેન્દ્રિયગ્રામ-પાંચદ્વંદ્રિય જેહનદ્વં વસિ હુદ્, સ્વચ્છંદ ન હુદ્ ।
જે આપણા પાંચદ્વંદ્રિયનદ્વં ઉન્માદ ડપજતડ જે રાષી સકદ્; તે ધર્મયોગ્ય । જે આપણા દ્વંદ્રિય
નિરતાં રાષી ન સકદ્, તે અનર્થિ પડદ્, ધર્મ ચૂકદ્ ॥

૫ ગૃહધર્મા-૦-૦દ્ ૩૬ ગુણે કરી સહિત જે મનુષ્ય હુદ્ તે ગૃહસ્થધર્મ સમ્યક્ત્વ
મૂલ બાર વ્રત ધર્મરૂપ તે દેવાનદ્વં કારાણિ, કલ્પતે-યોગ્ય હુદ્ । ૦દ્દા ગુણના ધણીનદ્વં ધર્મ દીધડ
અપાર શોભા પ્રામદ્ ॥

पृथ्वीचंद्र चरित्र अपर नाम वाग्विलास.

[कर्ता-श्रीमाणिक्यचंद्र सूरि, विक्रम संवत् १४७८.]

या विश्वकल्पवल्लीवल्लीलया कल्पितप्रदा ।

प्रदत्तां वाग्विलासं मे सा नित्यं जैनभारती ॥ १ ॥

5

धर्मश्चिन्तामणिः श्रेष्ठो धर्मः कल्पद्रुमः परः ।

धर्मः कामदुघा धेनुर्धर्मः सर्वफलप्रदः ॥ २ ॥

पुण्यलगाइ पृथ्वीपीठि प्रसिद्धि, पुण्यलह मनवांछितासिद्धि । पुण्यलगाइ निर्मलबुद्धि,
पुण्यलगाइ धरि ऋद्धि वृद्धि । पुण्यलगाइ शरीर नीरोग, पुण्यलगाइ अभंगुर भोग, पुण्यलगाइ कुटुं
बपरिवारतणा संयोग । पुण्यलगाइ पलाणीयइं तुरंग, पुण्यलगाइ नवनवा रंग । पुण्यलगाइ धरि 10
गजघटा, चालतां दीजइ चंदनछटा । पुण्यलगाइ निरुपम रूप, अलक्ष्य स्वरूप । पुण्यलगाइ
आनंददायिनी मूर्ति, अद्भुत स्फूर्ति । पुण्यलगाइ भला आहार, अद्भुत शृंगार । पुण्यलगाइ सर्वत्र
बहुमान, घणुं किंसुं कहीयइ पामीयइ केवलज्ञान ।

एहपुण्य ऊपरि राजाधिराज पृथ्वीचंद्रतणउ कथासंबध भणीयइ । ता ईणइं
राजुप्रमाणि रत्नप्रभापृथ्वीपीठि असंख्याता द्वीप समुद्र वर्त्तइं । तीह माहि पहिलउ 15
जंबू द्वीप लक्षयोजन प्रमाण जाणिवउ । तेह पाषलि लवण समुद्र द्विलक्षयोजन प्रमाण
जाणिवउ । तेह परइं धातकीखंड द्वीप च्यारि लक्षयोजन प्रमाण जाणिवउ । तेह पाषलि
कालोदधी समुद्र आठ लक्षयोजन प्रमाण जाणिवउ । तेह परइं पुष्करवर द्वीप सोल लक्षयोजन
प्रमाण जाणिवउ । तेह पाषलि पुष्करवर समुद्र बत्रीस लक्षयोजन प्रमाण जाणिवउ । आगलि
वारुणि द्वीप ६४ लक्षयोजन प्रमाण जाणिवउ । तेह पाषलि वारुणी समुद्र एककोडि २८ लक्ष- 20
योजन प्रमाण जाणिवउ । ईणि परि ठाण बिमणा द्वीप समुद्र जाणिवउ । कवण कवण-
क्षीरद्वीप, क्षीरसमुद्र; घृतद्वीप, घृतसमुद्र; इक्षुद्वीप, इक्षुसमुद्र; नंदीसरद्वीप, नंदीसरसमुद्र; अरुण-
द्वीप, अरुणसमुद्र; अरुणवरद्वीप, अरुणवरसमुद्र; अरुणवरावभासद्वीप, अरुणवरावभाससमुद्र;
इत्यादिक द्वीपसमुद्र असंख्यात । तेहमाहि पहिल जे जंबूद्वीप, तेहनी नाभिइं मेरुपर्वत जिसिउ
प्रदीप । तेहनइं दक्षिण उत्तरइं सात क्षेत्र, चउद महानदी, छ वर्षधर पर्वत, वर्त्तइं । 25

- किसा ते क्षेत्र-भरतक्षेत्र १, हैमवतक्षेत्र २, हरिवर्षक्षेत्र ३, महाविदहक्षेत्र ४, रम्यक्षेत्र ५, ऐरण्यवतक्षेत्र ६, ऐरवतक्षेत्र ७ । किसी महानदी-गंगा १, सिंधु २, रोहिताशा नदी ३, रोहिता ४, हरिकांता नदी ५, हरिसल्लिख नदी ६, सीतोदा ७, सीतानदी ८, नारीकांता ९, नरकांता १०, रूप्यकूला नदी ११, सुवर्णकूला नदी १२, रक्तवती १३, रक्तानदी १४ । कित्या कित्या वर्षधर-हिमवंतपर्वत १, महाहिमवंत २, निषध ३, नीलवंत ४, रुक्मीपर्वत ५, शिखरीपर्वत ६ । हिव जे कहिउं भरतक्षेत्र तेहमाहि २५ योजनप्रमाण वैताढ्यपर्वत, ३२ सहस्र देश । ईहमाहि साढा पंचवीस देश आर्य, थाकता अनार्य जाणिवा । ऋषभदेवतणां पुत्रतणें नामिईं सयल देश जाणिवा । ते कुण कुण-काश्मीरदेश १, कीर २, कावेर ३, कांबोज ४, कमल ५, उत्कल ६, करहाट ७, कुरु ८, काण ९, कथ १०, कौशक ११, कोशल १२, केशी १३, कारूत १४, कारूष १५, कख १६, कर्णाट १७, कीकट १८, केकि १९, कौलगिरि २०, कामरूप २१, कूंकण २२, कुंतल २३, कालिंग २४, करकूट २५, करकंट २६, केरल २७, षस २८, षर्पर २९, षेट ३०, गौड ३१, अंग ३२, गौप्य ३३, गांगक ३४, चौड ३५, चिल्लिर ३६, चैत्य ३७, जालंधर ३८, टंकण ३९, कोडियाण ४०, डाहल ४१, तुंग ४२, ताजिक ४३, तोसल ४४, दशार्ण ४५, दंडक ४६, देवसभ ४७, नेपाल ४८, नर्त्तक ४९, पंचाल ५०, पल्लव ५१, पुण्ड्र ५२, पांडु ५३, प्रत्यग्रथ ५४, अर्बुद ५५, बभ्रु ५६, बंभीर ५७, भड्डीय ५८, माहिष्मक ५९, महोदय ६०, मुरुंड ६१, मुरल ६२, मेद ६३, मरु ६४, मुद्रर ६५, मकन ६६, मल्लवर्त्त ६७, महाराष्ट्र ६८, यवन ६९, रोम ७०, राटक ७१, लाट ७२, ब्रह्मोत्तर ७३, ब्रह्मावर्त्त ७४, ब्राह्मणवाहक ७५, विदेह ७६, वंग ७७, वैराट ७८, वनवास ७९, वनायुज ८०, वाल्हीक ८१, वल्लव ८२, अवन्ति ८३, वहि ८४, शक ८५, सिंहल ८६, सुम्ह ८७, सूर्यर ८८, सौवीर ८९, सुराष्ट्र ९०, सुहड ९१, अस्मक ९२, हूण ९३, हर्मोकि ९४, हर्मोज ९५, हंस ९६, हुहुक ९७, हेरक ९८, एवं देश अट्टाणु; अनइ आदन, हाबस, मुगदि, सुंधनगिरि, सीकोत्तर, चोलनाट, पांड्य, तालीउ, त्रिहूति, भोट, महाभोट, चीण, महाचीण, बंगाल, पुरसाण, मगध, वच्छ, गाजणा प्रमुष
- २५ अनेक देश वर्तई ।

तीहमाहि वषाणीयइ मरहट्टदेस । जीणइ देसि ग्राम, अत्यंत अभिराम । भलां नगर, जिहां न मागीयइं कर । दुर्ग, जित्यां हुइ स्वर्ग । धान्य, न नीपजइ सामान्य । आगर, सोनारूपातणा सागर । जेह देसमाहि नदी बहइं, लोक सुषइं निर्वहइ । इसिउ देश, पुण्यतणउ

निवेश, गरूअउ प्रदेश । तीणि देसि पइठाणपुर पाटण वर्त्तइं, जिहां अन्याय न वर्त्तइं । जीणइ नगरि कउसीसे करी सदाकार पार्शलि पोढउ प्राकार, उदार प्रतोली द्वार । पाताल भणी धाई, महाकाय षाई, समुद्र जेहनु भाई । जे लिइ कैलासपर्वतसिउं वाद, इस्या सर्वज्ञदेवतणा प्रासाद । करइं उल्लास, लक्षेश्वरी-कोटीध्वजतणा आवास । आनंदइं मन, गरुउं राजभवन । ऊपरि अषंड सुवर्णमय दंड, ध्वजपट लहलहइं प्रचंड । जेह पाटणमाहि अनेक आश्चर्य वापरइं, चउरासी चउ- 5
हटां कलकलाट करइं । किस्यां ते चउहटां—सोनीहटी १, नाणावटहटी २, जवहरीहटी ३, सौगंधीयाहटी ४, फोफल्या ५, सूत्रिया ६, पडसूत्रिया ७, घीया ८, तेलहरा ९, दंतारा १०, बलीयार ११, मणीयारहटी १२, दोसी १३, नेस्ती १४, गांधी १५, कपासी १६, फडीया १७, फडीहटी १८, एरंडिया १९, रसणीया २०, प्रवालीया २१, त्रांबहटा २२, सांषहडा २३, पीतलगरा २४, सोनार २५, सीसाहडा २६, मोतीप्रोयां २७, सालवी २८, 10
मीणारा २९, कुंआरा ३०, चूनारा ३१, तूनारा ३२, कूटारा ३३, गुलीयारा ३४, परीयटा ३५, घांची ३६, मोची ३७, मुई ३८, लोहटिया ३९, लोढारा ४०, चीत्राहरा ४१, सतूआरा ४२, कागलीया ४३, मधपहटी ४४, बेर्या ४५, पणगोला ४६, गांझा ४७, भाड-भुंजा ४८, बीबाहडा ४९, त्रांबडीया ५०, भईसायत ५१, मलिन नापित ५२, चोषा नापित ५३, पाटीवणा ५४, त्रांगडीया ५५, वाहीत्रा ५६, काठवीठीया ५७, चोषावीठीया ५८, 15
सूषडीया, ५९, साथरीया ६०, तेरमा ६१, वेगडीया ६२, वसाह ६३, सांथूआ ६४, पेरूआ ६५, आटीआ ६६, दालीया ६७, दउर्डीआ ६८, मुंजकूटा ६९, सरगरा ७०, भरथारा ७१, पीतलहडा ७२, कंसारा ७३, पत्रसागीआ ७४, पासरीया ७५, मंजीठीया ७६, साकरीया ७७, साबूगर ७८, लोहार ७९, सूत्रहार ८०, वणकर ८१, तंबोली ८२, कंदोई ८३, बुद्धिहटी ८४, कुत्रिकापणहटी एवं चउरासी चउहटां जाणिवा । 20

जीणइं नगरि अनेक पामीयइं रत्न, जीहतणां कीजइं यत्न । किस्यां ते रत्न—अश्वरत्न, गजरत्न, पुरुषरत्न, स्त्रीरत्न, अनइं पद्मराग, पुष्पराग, माणिक, सौंघलीया, गरुडोद्गार, मणि, मरकत, कर्कतन, वज्र, वैडूर्य, चन्द्रकांत, सूर्यकांत, जलकांत, शिवकांत, चंद्रप्रभ, साकरप्रभ, प्रमानाथ, अशोक, वीतशोक, अपराजित, गंगोदक, मसारगल्ल, हंसगर्भ, पुलिक, सौगंधिक, सुभग, सौभाग्यकर, विषहर, धृतिकर, पुष्टिकर, शत्रुहर, अंजन, ज्योती रस, शुभ- 25
रुचि, शूलमणि, अंशुमालि, देवानंद, शिष्टरत्न, कीटपंखि, कसाउला, धूसराइ, गोमूत्र, गोमेद, लसणीया, नीला, तृणचर, खइगइ, वज्रधार, षट्कोण, कणी, चापडी, पिरोजा, प्रवाला, मौक्तिक प्रमुख रत्न करी दीसइं भरियां हाट, अनेकसुवर्णमय घाट, पिहुली वाट, चालइ घोडां-

- तणां थाट, लोकनइं नहीं किसिउ ऊचाट । जिहां पुण्य विशाल, तीसी पोसाल । जिहां छात्र पढइं चउसाल, तिसी नेसाल । जिह, अव्यात्मतणी वात दद, तिसां अनेक मद । जिहां लोक जिमई अपार, तिसा सत्रूकार । जिहां पाणी पियइ सर्व, तिसी पर्व । जिहां रमलि कीजइ स्वभावि, तिसी बावि । जिहां आनंद हूआ, तिसा कूआ । पद्मवनखंडमंडित प्रवर, महाकाय सरोवर । जिहां
- 5 रंगि कीजइ रयवाडी, तिसी वाडी । जिहां सीतल फुरकइ पवन, तिसां पाषलियां वन । इसुं अन्या-यरहइ दाटण, पृथ्वीपीठि प्रसिद्ध पइठाणपुर पाटण ।

- तीणि पाटणि राजाधिराज पृथ्वीचंद्र इसिइं नामिइं राज्य प्रतिपालइ, भुजबलि करी वइरी वर्ग टालइं । जीणि राजा गौडदेशनउ राउ गांजिउ, भोटनउ भांजिउ । पंचालनउ राउ पालउ पुलइं, कानडादेसनउ कोठारि रूइं । दोर समुद्रतउ दोयणां दोयइ, बाबरउ बारि बइठउ
- 10 टगमग जोयइ । चौडनउ दंडि चांपिउ, कास्मीरनउ कांपिउ । सोरठीयउ सेवइ, तुडि नकरउं देवइं । अंगदेसनउ अंगि ओलगइ, जालंधरनउ जीवितव्यकारणि रिगइ । घणुं कियुं कहीयइ, रिपुकुल-कालकेतु शरणागतवज्रपंजर पंचम लोकपाल । जीणं रिपु सर्वं निर्घाट्यां, दुर्गं सर्वं आपणा कीधा, वयरीनइं देसवटा दीधा । इसिउं निःकंटक साम्राज्य प्रतिपालइ । तेह नरेश्वरनइं बुद्धि-निधान, परमहंसनामि प्रधान । जेउ सहिजिइं रूपिइं रूडउ, पाटरहिं नहीं कूडउ । राउलउ अर्थ सारइं,
- 15 लोक अगारइ, वयरविग्रह वारइ । पालइ दीन दुस्थित निराधार, करइ साधुजन उपगार, शालि शालि कुशल अपार । गुहिर गंभीर, अतिहिं धीर । मुहि मीठउं भाषइं, काज कीधां जि दाषइ । चिहुं बुद्धितणउं निधान, सविहुं अमात्यमाहि मूलिगु प्रधान । रायतणउं प्रतिशरीर, इसिउं ते मंत्रीश्वर नरेश्वररहइं, शिवमय सुषमय कल्याणमय दिवस अतिक्रमइं ।

- अन्यदा प्रस्तावि राजा रातितणइं प्रस्तावि स्वम एक दीठउ, जेहनउं फल छइ अत्यंत
- 20 मीठउं । किसिउं ते स्वम ? इसिउं—जाणइ नरेश्वर सुवर्णवर्णकांति, देवरहइं मन आंति, फलकते नेउरि, झलकते कुंडलि, हाथि वरमाल, अर्द्धचंद्रसमभाल, रूपि विशाल, इसी बालदेवी देषइ भूपाल । जेतलइ तेहतणी वरमाला कंठ कंदलि छागी, तेतलइं रायनइं निद्रा भागी । जागिउ नरेश्वर, चींतवइ अलवेसर । किसिउ स्वमतणउ घटइ विचार, तेतलइ प्रभातावसारि हूउ मांगलिकशंखतणउ ओंकार, हूआ तिवलितणा दोंकार, मृदंगतणा धोंकार । भटतणा मांगलिक्य
- 25 ध्वनि, राजा आनंदिउ मनि । शुभहेतु स्वमतणउ मनि विचार धरी, पालंक परिहरी । क्षणु एक राजा मल्लाषाडइ आव्या, मल्लसिउ विनोद नीपजाव्या । पछइ स्नानमज्जनादिक प्रभातकरणीय कीधुं, याचकरहइ दान दीधउं । तिवारें गणनायक, दण्डनायक, पायक, वृत्तिनायक, वहीवाहक, तलवर, माडम्बिक, कौटुंबिक, इन्द्रजाली, फूलमाली, धातुवादी, मन्त्रवादी, तन्त्रवादी, यन्त्रवादी,

कपटाइत, चपटाइत, अङ्गरक्षक, अङ्गमर्दक, मीठाबोला, सुहाबोला, कथाबोला, साचाबोला, जूठाबोला, अनइ अनेक राजराजेश्वर, मण्डलेश्वर, सामन्त, तंत्रपाल, तलवर्ग, चउरासीया, महा-
मात्य, मन्त्रीश्वर, श्रीगरणा, वयगरणा, धर्माधिगरणा, सेनाधिपति, आगरीया, व्यवहारीया, राज-
द्वारिक, भण्डारी, कोठारी, कापडभण्डारी, पूगभण्डारी, रसोईया, पाणहरी, श्रेष्ठि, सार्थवाह, पीठमर्द, 5
वारवधू, वीणकार, वंशकार, उत्तिकार, आउजी, पखाउजी, पटाउजी, आलवणकार, लक्षणिक,
तार्किक, छान्दासिक, मुखमाङ्गलिक, वैद्य, ज्योतिषी, पाहरी, षड्गधर, कुन्तधर, धनुर्धर, छत्रधर,
बालकहार, सेजपाल, थईयात, पण्डित, कवि, लेखक, योध, महायोध, माल, मसाहणी, पाण्डव,
पउंतार प्रमुख सकल लोकि करी सश्रीक राजा राजसभां बईटा ।

राजसभा किसी छइ—जीणि राजसभां कूंकुमजलि छटा दीधी छइ, विविधमुक्ताफल
चतुष्क पूरिया छइ, कर्पूरतणा शंख आलिण्या छइ, कृष्णागर जबाधितणा परिमल महमहइ छइ, 10
मोतीतणी सिरि लहलहइ छइ, फूलपगर भरिया छइ, कटीप्रमाण पायपीठ संयुक्त पुरुषप्रमाण
सुवर्णमय सिंहासन मांडिउं छइ । तीणि सिंहासणि राजा बइटा । किसिउ राजा दीसइ छइ—
मस्तकि श्वेतातपत्र छइ, पासइ ढलइ चामर पवित्र, वाजइ विचित्र वादित्र, मस्तकि मुगट, कानि
कुण्डल, हृदयि हाराद्धहार, महा उदार, धनदतणउ अवतार, रूपतणु भण्डार । घणउं किसिउं
कहीयइ—जिसउ पृथ्वीलोकतणउ इन्द्र, जिसउ सोलकलासम्पूर्ण चन्द्र, इसउ दीसइ छइ पृथ्वी- 15
चन्द्र नरेन्द्र । तिसिइ अवसरि प्रतीहार आविउ, प्रणाम नीपजाविउ । राजां साक्षी दृष्टि दीधी,
पुणि वीनती कीधी । जी अयोध्यानगरीहंतउ, दूत तम्हारइ द्वारांतरि आविउ । मनि तणइ उत्साहि,
जइ हुइ आदेस तु मेल्हउं माहि । हूउ राजातणउ आदेस, दूति कीधउ सभामाहि प्रवेश । राम रहइ
कीधउ जुहार, अलंकरिउं योग्य आसण उदार । राजा दूतरहइ बहुमान दीधउं, कुशल प्रश्न कीधउं ।
आनन्द ऊपनउ अत्यन्त, हिव दूत वीनवइ कार्य विशेषवन्त । जिहां लोकरहइं नही किसिउ 20
केश, जिहां नही वइरीतणउ प्रवेश, पुण्यतणउ निवेश । अनेक ग्रामनगर, सोनारूपातणा
आगर, मनोहर छइ कोसलदेस ।

तिहां छइं नगरी अयोध्या । किसी ते नगरी—धनकनकसमृद्ध, पृथ्वीर्पाठि प्रसिद्ध ।
अत्यंत रमणीय, सकललोकस्पृहणीय । पृथ्वीरूपिणी कामिनीरहइं तिलकायमान, सर्वसौंदर्यनिधान ।
लक्ष्मीलीलनिवास, सरस्वतीतणउ आवास । अतुलदेवकुलि मंडित, परचक्रि अखंडित । सदा सुठा- 25
कुरि पालित, रमणीयरामार्गि शोभित, उत्तंगप्राकारवेष्टित । सदा आश्चर्यतणउ निलय, वसुधाव-
निताबलय । निरुपमनागारिकतणउं ठाम, मनोभिराम । जनितदुर्जनक्षोभ, सज्जनोत्पादितशोभ ।
पुरुषरत्नोत्पत्तिरोहिणाचल, कुलवधूकल्पलतारत्नाचल । जीणइ नगरी देवगृह मेरुशिषरोपमान,
धवलंगृह स्वर्गविमानसमान । अनेक गवाक्ष, वेदिका, चउकी, चित्रसाली, जाली, त्रिकल्सां,

- तोरण, धवलगृह, भूमिगृह, भांडागार, कोष्टागार, सत्रागार, गढ, मढ, मंदिर, पडवां, पटसाल, अधहटां, फडहटां, दंडकलस, आमलसार, आंचली, बंदरवाल, पंचवर्ण पताका दीपइं । सर्वो-सर, मंत्रोसर, मांजणहरां, सप्तद्वारांतर, प्रतोली, रायंगण, घोडाहडि, अषाडउ, गुणणी, रंग-मंडप, सभामंडप समूहि करी मनोहर-एवंविध आवास । जेह नगरिमाहि दोसी, नेस्ती, साह,
- 5 वसाह, पटउलीया, पडसूत्रिया, षजूरीआ, बीजउरीआ, कणसारा, भणसारा, मपारा, नवकर, भोजकर, भला लामा अनेक लोक वसइ । पांचसइं व्यवसाईया व्यवसायविषइ उल्लसइ । जेह नगर पाषलीया अनेकि कूया वावि सरोवर नई नीक निरुपम उद्यान आंव नींव जांबू जंबीर बीजपूर प्रमुख वृक्षावली करी प्रधान च्यारि पोलि, प्रधान कोसीसातणी ओलि । प्रभातसमइ सूर्यतणे किरणेकरी प्रासादतणे शिषिरी धजकलश झलकइ, धजऊड ललकइ । घणउं किसूं
- 10 कहीइ-जिसी होइ अमरावती भोगावती अथवा अलका लंका इसी नगरी अयोध्या वषाणीइ । तीणि नगरी ईश्वारकुवंशावतंस विहितवयरीकुलविध्वंस निजकुलकमलराजहंस अतुलबल-परा-क्रम त्रिविक्रमसमान राजा श्रीसोमदेव राज्य प्रतिपालइ, प्रजा संभालइ, अन्याय टालइ । जे राजा सत्यवाचा राजा श्रीहरिचंद, प्रतिज्ञा राजा श्रीयुधिष्ठिर, निर्भय भीम, आपन्न जीमूतवाहन, विद्या बृहस्पति, लावण्य लवणार्णव, रूपि कंदर्प, प्रताप मार्तंड, औदार्य बलिराजा, अद्भुत-
- 15 दानि चिंतामणि, सेवकजन कल्पवृक्ष, चतुरंगवाहिनीसमुद्र । घणउ किशिउ कहीइ-महासासनु अरडकमल जगझंषणउ प्रतापलंकेश्वर परराष्ट्रीरायद्वयशल्य इसिउ प्रतापीउ राजा राज्य प्रतिपालइ । तेह राजातणउ अंतःपुरि माहि प्रधान गुणनिधान भर्तारतणी भक्तिविषय महासावधान स्त्री कमललोचना इसिइं नामि पट्टराज्ञी वर्तइ । जेह राणी, सहिजि मधुरवाणी, सीलवंतिमाहि वषाणी, गुणि करी जाणी घणूं किसइं-इंद्राणी, जिह आगलि
- 20 बहिइ पाणी । तेह राणीतणइ कुक्षितउ समुत्पन्न मदनभ्रमतणी मंजरी, कुंकमि करी पिंजरी, रत्नमंजरी इसइ नामिइं कन्या वर्तइ । ते कन्या जइ भणिवा गुणिवा योग्य हईं तु पंडितरहिं आपी, तीणि आपणकद्वइ संस्थापी । पंडित अणसंतापी कन्या समप्रकला व्यापी । ता ते कन्या बहुत्तरि कला जाणइ, चउसठि विज्ञान वषाणइ । किसी ते बहुत्तरि कला-लिखितकला १, पठित २, गणित ३, गीत ४, नृत्य ५, वाद्य ६, व्याकरण ७, काव्य ८, छंद ९,
- 25 अलंकार १०, नाटक ११, साटक १२, नखच्छेद्य १३, पत्रच्छेद्य १४, आयुधान्यास १५, गजारोहण १६, तुरगारोहण १७, गजशिक्षा १८, तुरंगमशिक्षा १९, रत्नपरीक्षा २०, पुरुषलक्षण २१, स्त्रीलक्षण २२, पशुलक्षण २३, मंत्रवाद २४, यंत्रवाद-तंत्रवाद २५, रसवाद २६, विषवाद २७, गंधवाद २८, विधानुवाद २९, युद्ध ३०, नियुद्ध ३१, तर्कवाद ३२, संस्कृत ३३, प्राकृत ३४, उत्तर ३५, प्रत्युत्तर ३६, देशभाषा ३७, कपट ३८, वित्तज्ञान

३९, विज्ञान ४०, सिद्धांत ४१, वेदांत ४२, गारुड ४३, इंद्रजाल ४४, विनयकला ४५, आचार्यविद्या ४६, आगम ४७, दान ४८, ध्यान ४९, पुराण ५०, इतिहास ५१, दर्शन-संस्कार ५२, स्वेचरी ५३, अमरी ५४, वाद ५५, पातालसिद्धि ५६, धूर्तशंभल ५७, वृक्षचिकित्सा ५८, सर्वकरणी ५९, काष्ठघटन ६०, कृत्रिममणिकर्म ६१, वाणिज्य ६२, वश्यकर्म ६३, चित्रकर्म ६४, पाषाणकर्म ६५, नेपथ्यकर्म ६६, धर्मकर्म ६७, धातुकर्म ६८, 5 यंत्ररसवतीकर्म ६९, हसित ७०, प्रयोगोपाय ७१, केवलीविधिकला ७२, ए बहुत्तरि कला जाणइ । हिव चउसठि विज्ञान किंस्यां—नृत्य १, कवित २, चित्र ३, वादित्र ४, मंत्र ५, यंत्र ६, तंत्र ७, विज्ञान ८, दंभ ९, जलकर्म १०, गीतगान ११, तालवायण १२, भेषवृष्टि १३, फलकृष्टि १४, आरामरोपण १५, आकारगोपन १६, धर्मविचार १७, शकुनसार १८, क्रियाकल्प १९, संस्कृतजल्प २०, प्रासादरीति २१, धर्मनीति २२, 10 वर्णिकावृद्धि २३, सुवर्णवृद्धि २४, सुरभितैलकरण २५, लीलासंचरण २६, गजान्धनिरीक्षण २७, पुरुषस्त्रीलक्षण २८, वसुवर्णभेद २९, अष्टादशलपिपरिच्छेद ३०, तत्कालबुद्धि ३१, वास्तुसिद्धि ३२, वैद्यकक्रिया ३३, कामक्रिया ३४, घटभ्रम ३५, सारिपरिभ्रम ३६, अंजन-योग ३७, चूर्णयोग ३८, हस्तलाघव ३९, शास्त्रपाठव ४०, नेपथ्यविधि ४१, वाणिज्यविधि ४२, मुखमंडन ४३, सालिषंडन ४४, कथाकथन ४५, पुष्पग्रथन ४६, वक्रोक्ति ४७, 15 काव्यशक्ति ४८, सारवेष ४९, सकलभाषाविशेष ५०, अभिधानज्ञान ५१, आभरणपरिधान ५२, नृत्योपवार ५३, गृहाचार ५४, रंधन ५५, केशबंधन ५६, वीणानाद ५७, वितंडावाद ५८, अंकविचार ५९, लोकव्यवहार ६०, वशीकरण ६१, वारितरण ६२, पञ्चप्रहेलि-काज्ञान ६३, धर्मध्यान ६४, ए कहीयइं सर्वकलाविज्ञान, जाणइ सकल शास्त्र, वषाणइ चउसठि विज्ञान ।

इति श्रीअञ्जलगच्छे श्रीमाणिक्यसुन्दरसूरिविरचिते श्रीपृथ्वीबन्धनचरित्रे
वाग्विलासे प्रथमोद्भासः ।

द्वितीयोल्लासः

- हिव ते कुमरि, चडी यौवनि भरि, परिवरी परिकरि, त्रीडा करइ नवनवी परि। इसिइ
 अवसरि आविउ आषाढ, इतरगुणि संवाढ। काटइयइ लोह, धामतणउ निरोह। व्यासि षाटी,
 पाणी वीयाइ माटी। विस्तरिउ वर्षाकाल, जे पंथीतणउ काल, नाठउ दुकाल। जीणिइ वर्षाकालि
 5 मधुरध्वनि मेह गाजइ, दुर्मिक्षतणा भय भाजइ, जाणे सुभिक्षभूपति आवतां जयढक्का वाजइ।
 चिहुं दिसि बीज झलहलइ, पंथी घरभणी पुलइ। विपरीत आकाश, चंद्रसूर्य परियास। राति
 अंधारी, लवइं तिमिरी। उत्तरनउ ऊनयण, छांयउ गयण। दिसि घोर, नाचइं मोर। सधर, वरसइ
 धाराधर। पाणीतणा प्रवाह पलहलइं, वाडि ऊपरि वेला वलइं। चीषलि चालतां शकट स्खलइं,
 लोकतणां मन धर्मऊपरि वलइं। नदी महापूरि आवइं, पृथ्वीपीठ घावइं। नवां किसलय गहगहइं,
 10 वल्लीवितान लहलहइं। कुटुंबीलोक माचइ, महात्मा बड्ठां पुस्तक वाचइं। पर्वततउ नीझरण विछू-
 टइं, भरियां सरोवर फूटइं। इसिइ वर्षाकालि राजा सोमदेवतणऊं कराविउ सरोवर भराणुं,
 समुद्रसमाणउं। वधावणीउ धायउ, राजाकन्हइ आयउ। राजा मनि गहगहतउ, सरोवर जोइवा
 पुहुतउ। दीठउं भरिउं सरोवर, ऊपनउ आनंदभर। जोसी तेडी महोत्सवतणुं सुहूर्त लीधउं,
 अभीष्ट जनरहइं तेडउं कीधउं। इसिउं करतां आविउ आसो मास, दिसि सप्रकास, कमलवन
 15 उल्लास, हंसतणु विलास। कादव सूकइं, नईं निरर्गलपणउं मूकइं। विकसइं कुसमकली, परमेश्वर
 सर्वज्ञ पूजतां पूरइ मनतणी रली। तिसिइ आसोसुदि पंचमीतणइ दिवसि मोटइ आडंबरि नरे-
 श्वर सरोवरतणी पालि पुहुता, धजपट दीसइ लहलहता।

- तिसिइ समइं अनेक ब्राह्मण मिलिया। कवण कवण—दुवे, त्रिवाडी, व्यास, पाठक,
 देवार्हत, मोषार्हत, सूरार्हत, चंद्रार्हत, देवशर्म, मोषशर्म, यज्ञशर्म, सोमशर्म, श्रीधर, देवधर,
 20 गंगाधर, गदाधर, लक्ष्मीधर, श्रीवच्छ, पद्मनाभ, पुरुषोत्तम, प्रमुख ब्राह्मण मिलिया, शांति करिवानइं
 काराणि कलिकलिया। गले त्रागा, वेदध्वनि उच्चरिवा लाग। जे ब्राह्मण १८ पुराण, १८ स्मृति
 जानइ। ते कित्या पुराण—भागवतपुराण १, भविष्योत्तरपुराण २, मत्स्यपुराण ३, मार्कंडेय-
 पुराण ४, विष्णुपुराण ५, वाराह पुराण ६, शिवपुराण ७, वामनपुराण ८, ब्रह्मपुराण ९,
 ब्रह्मांडपुराण १०, ब्रह्मवैवर्तपुराण ११, अग्नेयपुराण १२, पद्मपुराण १३, लिंगपुराण १४,
 25 नारदपुराण १५, स्कन्दपुराण १६, कूर्मपुराण १७, गरुडपुराण १८।

ते किसी स्मृति—मानवीस्मृति १, आत्रेयीस्मृति २, वैष्णवीस्मृति ३, हारीतकीस्मृति ४,
 याज्ञवल्कीस्मृति ५, शनैश्वरीस्मृति ६, अंगिरास्मृति ७, आपस्तंबीस्मृति ८, सांवर्त्तकीस्मृति ९,

कात्यायनीस्मृति १०, ब्रह्मस्मृति ११, पारासरीस्मृति १२, शंखीस्मृति १३, लिखितास्मृति १४, दाक्षीस्मृति १५, गौतमीस्मृति १६, शातातपी स्मृति १७, वाशिष्ठीस्मृति १८ ।

तिसिंह रत्नमंजरी कुंअरि राजारहइ वीनती करावी, तिहां कुतिग जोइवा आवी । जेहतणइ परिवारि, सधी अनेकप्रकारि;—कस्तूरिका, कर्पूरिका, लीलावती, पद्मावती, चंद्रावती, चंद्रउली, चंपू, हंसी, सारसी, बगुली प्रमुख अनेक सधी वर्तइ । तीहं सहित तिहां आवी, पितारहइ 5
प्रणाम नीपजावी । उत्संगि बइठी, दिव्य रूप देधी रायतणइ मनि चिंता पइठी । एह योग्य कवण वर, किं नर, किं विद्याधर, इसिउं चींतवतइं नरेश्वर, सरोवरभणी दृष्टि दीधी । तु निर्मल जलि, बइठा कमलि, हंस करइं रमलि, च्यारइ दिसि वासीइ परिमलि । कारंड कुरंज कलहंस कलगलइं, ताप टलइं । मोर वासइं, सर्प नासइं । आडि पंथीआ तरइं, ब्राह्मण स्नान करइं । माहि शतपत्र सहस्रपत्र कमलवन, दीसतां प्रीति पमाडइं मन । देहुरी दंडकलस झलहलइं, लहरि 10
ऊळलइं । इम जोतां राजहंस एक सरोवरहंतउ ऊडी बइठउ राजातणइं हाथि, निहालिउ नर-नाथि । तु रूडउ रूपवंत, रुलीयामणउ, सोहामणउ, श्वेत लावण्योपेत । जिसिउं लक्ष्मीदेवता-तणउ चमर, जीणइं मोहीयइं अमर । कुंदकुसुमस्तवकसमान, प्रधान । पक्षिकुलावतंस, इसिउं हंस । कुतिगकरी कुमारी लीधउ, राजा दीधउ । जेतलइ जोअइ कुमरी, तेतलइ हंसि जिमणी पांष विस्तारी । कुमरि पांषमाहि घांती, भलीपरि साती । ऊपडिउ हंसु, तत्काल पडिउ वंसु । धस- 15
मसतउ ऊठिउ राउ, कहइ धाउ धाउ, वलिउ नीसाणि घाउ । राउत पायक षलमलिया, वीर सवि मिलिया । धाई राणा, ब्राह्मण घरभणी ऊजाणा । दुवे नाठा, सवे त्रिवाडी त्राठा । बुंब पडी राउ धायउ हंस पठिइं जेतलइं, हंस धाई पइठउ कमलमाहि तेतलइं । जे वारू, ते पइठा सरोवर माहि तारू । समग्र सरोवर गाहिउ, पणि हंस न साहिउ । निश्वास मेल्ही राउ पाछउ वलिउ, परिषउ परिवार मिलिउ । राणी ते वात जाणी, मूर्छा पामी सप्राणी, सचेत कीधी 20
छांटी छांटी पाणी । राजा आवासी आव्या, कन्यातणुं दुःख धरता छ मास अतिक्रमाया ।

तिसिंह आविउ वसंत, हूउ शीततणउ अंत । दक्षिणदिसितणउ शीतल वाउ वाई, विह-सइं वणराइं ।

“ सव्वे भल्ला मासडा पण वइसाह न तुल । जे दवि दाधा रूपडां तीह माथइ फुल ॥ ”

मउरिया सहकार, चंपक उदार, वेउल बकुल, भ्रमरकुल संकुल, कलरव करइं कोकिलतणां 25
कुल । प्रवर प्रियंगु पाडल, निर्मल जल, विकसित कमल । राता पलास, सेवंत्री वास । कुंद मुच-कुंद महमहइं, नाग पुन्नाग गहगहइ । सारसतणी श्रेणि, दिसि वासीइं कुसुमेरणि । लोकतणे हाथि वीणा, वल्लाडंबर झीणा । धवल शृंगार सार, मुक्ताफलतणा हार । सर्वांगसुंदर, वनमाहि रमइ भोग पुंदर । एकि गीत गवारइं, दान दिवारइं । विचित्र वादित्र वाजइं, रमलितणां रंग छाजइं ।

- एकि वादिहं फूल चूटइं, वृक्षतणा पल्लव पंउइं। हीडोलइं हींचइं, झीलतां वादिहं जलिहं सींचइं।
 केलिहरां कउतिग जोअइं, प्रीतमंत होयइं। वनपालकि अवसर लही, वसंत अवतरियातणी
 वार्ता कही। राजा सोमदेव आव्या वनमांहि, तेह जि सरोवर देषी कुंअरि सांभली मनमांहि।
 तेतलइं पुरुषि एकइं तेह सरोवरहुंतुं एक कमल लेइ रायरहइं दीधउं, राजा हाथि लीधउं।
 5 तेतलइं तेह जि कमलमध्यहूंतो नीसरी रत्नमंजरी कुमरि, दीठी नरेश्वरि।
 दुःखतणां व्यात चूरिया, लोक आश्चर्य पूरिया। नगरमध्य वार्ता जणावी, राजी कमललोचना
 आवी। दीठी बेटी, हुइ परमानंदतणी पेटी, परिवरी चेटी। तिहां मांडिया वधामणां, महोत्सवि
 करी सुहामणां। विचित्र वादित्र वाजिवा लागा। ते कवण कवण—वीणा, विपंची, वल्लकी, नकु-
 लोष्ठी, जया, विचित्रिका, हस्तिका, करवादिनी, कुब्जिका, घोषवती, सारंगी, उदंबरी, त्रिसरी,
 10 शंषरी, आलविणि, छकना, रावणहत्था, ताल, कंसाल, घंट, जयघंट, झालरि, उंगरि, कुरकचि,
 कमरउ, घाघरी, द्राक, डाक, धूस, नीसाण, तांबकी, कडुआलि, सेलक, कांसी, पाठी,
 पाऊ, सांघ, सींगी, मदन, काहल, भैरी, धुंकार, तरवरा; ईणिपरि मृदंग पट्ट पडह प्रमुष वादित्र
 वाज्यां, दुःख दूरि ताज्यां। इकवीस मूर्खना, इगुणपंचास तान, इस्यां हुइं गीत गान; याचक
 योग्य प्रधान वल्लदान। कित्यां ते वल्ल—सूथिला, संप्रामां, दाडिमां, मेघवनां, पांडुगं, जादरा,
 15 कालां, पीयलां, पालेवीयां, ताकसीनीयां, कपूरीयां, कस्तुरीयां, फूदडीयां, चउकडीयां, सलवलीयां,
 ललवलीयां, हंसवडि, गजवडि, उडसाला, नर्म, पीठ, अटाण, कटाण, झूना, झामरतली, भइरव, शुद्ध
 भइरव, नलीबद्ध, प्रमुख वल्ल जाणिवां। ईणिपरि महोत्सवभरि, साथि कुमरि, नरेश्वर पहुता नगरि।
 मनतणइ उल्लासि, आव्या आवासि। रायरहइं कुमरीतणउ स्वरूप विमासतां उपनी आकाश-
 वाणी, ए वार्ता कहिस्यइं केवळनाणी। राजा तां आश्चर्य धरतई हुंतइं प्रधान तेडाविउ, तिहां
 20 आविउ। ते प्रणाम करी बइठउ, तउ राजा बोलाविउ—हे मंत्रीश्वर विचारि, पाणिग्रहणयोग्य
 हुइ रत्नमंजरी कुमारि। तु मंडावीयइ स्वयंवर, मेलीयइं सवे नरेश्वर, कन्या आपणी इच्छाईं
 वरइ वर। इसिउ आलोच कीधउ, तु राजा सविहुं दूतरहइं आदेश दीधउ। जु को पृथ्वीपीठि
 राय नइ राणउ, तम्हे जाणउ, ते समग्र ईणि स्थानकि आणउ। तिवार पूठिइं स्वयंवरमंडप
 सूत्रधारपाहिं कराविवा मंडाविउ, हुं तुम्हकन्हइ आविउ। हिव तुम्हे तिहां पाउधारउ, ए वीनती
 25 अवधारउ, राजा सोमदेवतणइ मनि आनंद वधारउ।

इसी वार्ता सांभली दूतन्हइं बहुमान देतु कटक लेई राजा पृथ्वीचंद्र स्वयंवरभणी
 चालिउ, कटकभरि पातालि शेषनाग हालिउ। हाथीया घोडा, नहीं थोडा। कित्या ते हाथीया
 छइं—सिंहलदीपतणा, जाजनगरतणा, भद्रजातीक, उल्लिलितसुंडादंड, प्रचंड, पर्वतसमान, जल-
 धरवान, चपलकान, मदजल झरता, आलि करता, अतुलबल, उद्धंखल, गलगर्जित करता

गजेंद्र सांचरिया । तरलतेजी तरवरिया । किस्सा ते-हयाणा,भयाणा,कूंकणा, कास्मीरा, हयठाणा, पइठाणा, सरसईया, सींधउरा, केकाइला, जाइला, उत्तरपंथा, ताजा, तेजी, तोरका, काच्छूला, कांबोजा, भाडेजा, आरइ, बाव्हीकज, गांधार, चांपेय, तैतिल, त्रैगर्त, आर्जनेय, कांदरेय, दरद, सौवीर,क्षेत्रशुद्ध प्रमाणशुद्ध चपल सरल तरल उंचासणा परीक्षणा; जोयउं सहइं, बपूकारिया रहइं; वांकी द्रेठी, सभर पृठि; छोटे काने, सूधइ वानि; सइरनी ललबलाई, नीछटनी कलाई; पूछतणी 5 आयताई, पलाणतणी सामंत्राई; वांकी तुंडवालि, बहुली पेटवालि; मुहि रूधा, आसणि सूधा; हसमंत हयहेषारवि अंबर बधिर करता । सूरवीर, साहसिक, काळूआ, किरडिया, किहाडा, नीलडा, सेराहा, कविला, धूसरा, मांकडा, दोरीया, बोरीया, द्वादशावर्तव्यंजनगुणि शोभित, शालिहोत्रशास्त्रप्रणीतलक्षणलक्षित । ससइं धसइं, साटि पइसइं; जुडइं, दउडइं; जिस्सा सूर्यतणा रथ छूटा हुइ तिस्या अनेक तुरंगम सांचरिया । तउ पायक पहटिया । किस्सा ते 10 पायक-सूरवीर, विक्रांत, दुर्दांत, षड् षेडे लीधे श्रमइं, वयरीरहइं आक्रमइं । पवनवेगि पुलिइं, योधस्युं जुडइं । सेल कुंत तोमर ताकइं, वयरीरहइं हाकइं । बेल लामी, न मेल्हइं स्वामी । नवनवां आयुध लिइं, एक वार आकाश पडतां घाट दिइं । किहांई न दीसइ थाका, जीह लगइ हुइ जयपताका । जे धाई, पुलइं, ऊच्छलइं । इस्सा पायकनी मिली कोडि, जीह माहि नहीं षोडि । हिव रथ विस्तरिया । किस्सा ते रथ-चपलतुरंगमजूता, सुखिइं सुभट चालइं माहि बइठा सूता । 15 छत्रीसे दंडायुध भरिया, वायुवेगि सांचरिया । धडहडाटि धरामंडल धंधोलइं, रजमाहि रबिबिंब रोलइं । ऊपरि धज लहलहइं, जाणे देवसंबंधीयां विमान गहगहइं । घांट वाजइं, वयरी भाजइं । मूर्तिवन्ता जिस्सा मनोरथ, इस्सा अनेक सांचरिया रथ । इणिपरि चतुरंग दल चालतां हूतां नरेश्वररहइं वाटइं अनेक ग्राम नगर आवइं, लोक नवनवां भेटणां नीपजावइं ।

मार्गि जातां आवी एक अटवी; हिव ते किसीपरि वर्णविवी । जेह अटवीमाहि तमाल 20 ताल हंताल माळर खर्जूर अर्जुन चंदन चंपक बकुल विचिकिल सहकार कांचनार जांबू जंबीर वानीर कणवीर कीर केलि कदंब निंब नारिंग नालीयरि द्राप दाडिमी देवदारु अंकुल कंकलि नाग पुन्नाग बल्ली यूथिका मालती माधवी जपा मरुबक दमनक पारथि केतकी मुचकुंद कुंद मंदार तगर सेवत्री राजगिरि सिरीषां सीबलि सिरछू सीसमि साग टीङ्गसार आक आकमंदार कपित्थ बील बहिडां करण वरण धव षदिर पलाश बड बेडस पीपल पीपारि उंनर कठंबड 25 धाहुडी धामण धीप वेशड धीरणीं कहर करंज बाउल बीजुरी आमली आंबिली बोरि इंगोरि गोरडीया प्रमुख वृक्षावली दीसइं, बीहंतां सूर्यतणां किरण माहि न पइसइं । अनइं किहांई सिबातणा फेत्कार, घूक्तणा घूत्कार । व्याघ्रतणा घुरहराट, न लाभइं वाट नइ घाट । माहि बा- नरपरंपरा उखलइ, मदोन्मत्त गजेंद्र गुलगलइं, सिंहनादभयभीत मयगल षलभलइं । जिस्सा

दविं दाधा धील, तिस्या भील । सूअर घुरकइं, चीत्रा बुरकइं; वेताल किलकिलइं, दावानल प्रज्वलइं; रीछ सांचरइं, विरुतणा यूथ विचरइं । इसी महारौद्र अटवी ।

- तेहमाहि नरेश्वरतणां कटक न लहइं माष, न लहइ नदीतणा ताग । न सकइ चाली घोडा हाथी, न को जाणइ साथी । विषम पर्वतमाला, डाबी जिमणी दवतणी ज्वाला । जई न
- 5 सकइ चडिया नइ पाला, तेतलइं दीसिवा लागा भील अत्यंत काला । तिवारइं राजा पृथ्वीचंद्र चीतविउं—आवी विषम वेला, जई थाई भील भेला; तु किम झुझीयइं, जइ परदल न बूझीयइं । जेतलइं राजा इसिउं चीतविउं तेतलइं ते कटक अटवी ऊपरि हुई पारि पहुनुं, मनि गहगहतुं । आगलि नगर एक देषइ, ते हर्ष कुणतणइ लेषइ । सवे कटकीया लोक आश्चर्य धरइ, परस्परइं इसी बात करइं । कूणहिं काई जाणिउं, ए कटक इहां कुणि आणिउं । दैव रूठउ, पुणि देव
- 10 दाणव कोइ तूठउ । जीणइं एवडुं सानिध्य कीधउं, हेलांमात्र कटक इहां लीधउं । अथवा राजा पृथ्वीचंद्र धन्य, जेहनं गरुडं पुण्य । जेह कारणि इत्युं कहइ—जे गया विदेसि, पडिया क्लेशि । ताणीया पाणीनइ पूरि, आक्रम्या क्रूरि । चांथ्या सधरि, डसिया विषधरि । धरियां राइ, भेल्या घणे घाइ । मुरडिया मोगे, दूहबिया रोगे । ऊपाडिया बंदि, पडिया विखंडि । तीहं सविहुनइं धर्मनउ आ-धार, ए साचउ विचार । लोकरहइं इसी बात करतां राजाइं तिहां आंबावृक्षहेठलि आब्या,
- 15 ऊतारा नीपजाब्या । तेतलइ धातु, पुलतुः पाळउ जोतउ, कायरपणइ रोतउ; पुरुष एक नरेश्वर तणइ शरणि पइठउ । तेतलइ तरूआरि ताकता, हणिहणि भणी हाकता । केई पुरुष आब्या, तेहइ राजा बोलाब्या । आपु ए चोर, महाकठोर, जे एहनइं रापइ ते ढोर । तिवारइं राजातणे सेवके कहिउं—अरे ए कहीइं राजा पृथ्वीचंद्र, एहस्युं पहुची न सकइ इंद । तिवारइं ते पुरुष कहिवा लागा—नरेश्वर पहिलउं बात अवधारउ, तउ चोर ऊगारउ । अम्हे तलार, करउं नगर-
- 20 तणी सार । पुणि ए चौर, दुर्दान्त अपार । ए विविधवेसि हेरइ, बोलाविउ बोल फेरइ । चडइ मालि अटालि, पइसइ परनालि घालि । कमाड ऊवाडइ, पुणि सूतु कोइ न जगाडइ । अघोर निद्रा दिइ, कानकोटना आभरण लिइ । कटारी पायबंधन वाढइ, पर्वतप्राय केकाण काढइ । चडिउ चोर पवाडई, राउला भंडार फाडइ । दीसइ दिवसि शांत, पुणि रात्रिइं साक्षात् कृतान्त । विणासीतउ न मानइ चोरी, बांधइं वाढी जाइ दोरी । लोह सांकल त्रोडइ, घडी न रहइ षोडइ । हाकिउ ऊजाइ, रुंधिउं धसी धाइ । करि कीधइ करवालि, जाइ लोकलक्षविचालि । गढ मंदिर फाडइ, धीजि अडइ । इत्यु ए चोर गढनइ परनालि पइसतउ लाधउ, पाडी बांधउ । दांते दोर त्रोडि नाठउ, तुम्हनइं शरणइ पइठउ । पुणि ए पापी, जीणि प्रजा संतापी । ए तुम्ह म थापउ, अम्हरहइं आपउ । नहीं तु घायप्रहार देसिउं, प्राणिहिं लेसिउं । अम्हारउ ठाकुर सपराणउ, तेह आगलि न कोई राय नइ राणउ । सांभलउ ए बात—ए आगलि दीसइ पद्मपुरनगर महाविख्यात ।

तिहां छइ राजा समरकेतु, अतिसचेतु, बयरी प्रति साक्षात् केतु। जेतल्ल तेउ ए वात जाणिसिइ, तेतल्ल ताहरा अहंकारतणउं अंत आणिसिइ । एह कारणि चोर आपी निर्दोष थाउ, पञ्चइ तुम्हे भावइ तिहां जाउ । इसी वार्त्ता सांभली आपणां सुभटसाम्हउं जोई राजा पृथ्वीचंद्र हस्या, तउ ते सुभट उल्लहस्या । ऊठिया ते वीर, ताकवा लाग़ा तोमर तीर । नाठा तलार, नासता पृठिइं वाजइ प्रहार । नीठ ते जई नगरमाहि पइठा, तु नाभिइं सास बइठा । जइ 5 वीनविउ समरकेतु राउ, देशडइं आपणउ घाउ । समरकेतु राजा कीधउ कोप, हूउ दलवई निरोप । तत्काल सामहिउं दल, मिलइं सुभट सबल । वाजइं प्रयाणभेरी, बीहइं बयरी । पाटहस्ति गुडिउ, तेहऊपर राजा चडिउ । रथ हथियारे भरिया, तुरंगम पाषरिया, पायक सांचरिया । चतुरंग दल नीकलिउं, बाहिरि एकठउं मिलिउं । दीसइं छत्रव्वज, ऊळइं रज । तउ तेह दूत मोकलिउ तिहां रही, तीणें पृथ्वीचंद्रप्रतिइं इसी वात कही । तुं पियारइ देसि पइस, अन्याय करी इहां 10 बयस । तउ तुं अजाण, अजी मानि स्वामीसमरकेतुतणी आण, नहीं तु प्रकटि प्राण । चोरदंड तुझनइ होसिइं, लोक कउतिग जोइसिइं । ईणइं वातइं दूत अपमानी बाहिरि काढी राजा पृथ्वीचंद्रि दल सामहाविउं, ए आपणइं पर्व आविउं । चान्यां बेउ दल, उपडइं धूलिपडल । कोइ आप पर विभाग बूझवइ नहीं, पितापुत्र सूझइ नहीं । न जाणीइं आपणां दल, न जाणीइं पिरायुं दल । न जाणीयइ भूतल, न जाणीइ नभोमंडल । न जाणीइ पूर्व, न जाणीइ पश्चिम; 15 एकाकार हूउ । बिहुं दल मिलते मादल वाजी, जयदक्क वाजी, रणचडण काहली वाजी, रणतूर वाजियां । त्र्यंबकतणे त्रहत्रहाटि जाणे त्रिन्हइ त्रिभुवन टलवल्लिवा लाग़ा, भेरीतणे भुंभुयाटि भुहि मिलिहि फाटी, काहलतणे कोलाहले कायर कमकम्या, नीसाणतणे निनादि उच्चैः श्रवा ऊकनिउ, ऐरावण उमंडिउ, दिग्गज डहडहिया, ढाकबूक वाजी, बुंवारव फाटी, बिहुं दलि चालते सेषनाग सलवल्लिउ, कुलाचलचक्र चलिउ । कूर्म करोडि भाजइ । अंबर गाजइ अकालि 20 अप्रस्तावि प्रलयकालनी शंका हुई । बाध्या कोष, झूझइं योध । घाय जालवइं, छत्रीस दंडायुध चालवइं । कित्यां ते—वज्र १, चक्र २, धनुष ३, अंकूश ४, पद्म ५, छुरिका ६, तोमर ७, कुंत ८, त्रिशूल ९, माला १०, मिंडमाल ११, मुसंडि १२, मक्षिक १३, मुद्गर १४, अरल १५, हल १६, परशु, १७, पट्टि १८, शविष्ट १९, कणय २०, कंपन २१, कर्त्तरी २२, तरवारि २३, कुदाल २४, दुष्फोट २५, गदा २६, प्रलय २७, काल २८, नाराच २९, 25 पाश ३०, फल ३१, यंत्र ३२, द्रस ३३, दंड ३४, लगड ३५ कटारी ३६, वट्टि । इस्यां हथिआर झल्लहइं, कायर पुलइं । रथ जूडंता दूरापाती लघुसंधानी शब्दवेधी धनुर्धर धाया, बाण मेल्हते आकाश छाया । एकि घोडे चडइ, एकि उतावला पडइं, कायर रडइं, सुभट मिडइं, योध जुडइं । घोडा मुह मूकी धाई, त्रूटे पगि ऊ जाई; हस्तीतणा सुंडावई त्रूटइं, एकिना

- शिर फूटइं । इसिह युद्धि प्रवर्ततइ हुंतइ राजा पृथ्वीचंद्रतणुं दल वयरीए एकवार भागूं, नासिवा लागूं । समरकेत हूउ सानंद, पृथ्वीचंद्र हूउ निरानंद; चींतवइ ए किसी बात, माहरा दलरहइं कांइ हूउ उपधात । राजा चींतवतइ हूंतइ वीर एक आकाशमार्गि आविउ, तीणइं कउतिग नीपजाविउ । तीणं दीठइ वयरीना हाथतु हथियार पडियां, पृथ्वीचंद्रना कटकरहइं
- 5 चडियां । राजासमरकेतु बांधी पृथ्वीचंद्रतणे पगतली आणिउ, पुण ते वीर तिवारपूठिइं कुणही न जाणिउ । तत्काल जयजयारव ऊळलिउ, राजापृथ्वीचंद्रतणउ वीरवर्ग मिलिउ ।

इति श्रीअंचलगच्छे श्रीमाणिक्यसुंदरसूरिविरचिते श्रीपृथ्वीचंद्रचरित्रे

द्वितीयोच्छासः

तृतीयोच्छासः

- 10 जइ मान मोडिउ, तउ समरकेतु बंधहूंतउ छोडिउ; पिहरावी बोलावीउ । तु मनि गर्व आणे, माहरी वात न जाणे । किवारइं सूर्य पूर्व छांडी पश्चिम उदय मांडइ, समुद्र मर्यादा छांडइ मेरु ढलइ, आकाशतउ नक्षत्रराशि गलइ, पापीयाघरि धर्म पलइ, पाणीमाहि अग्नि प्रज्वलइ, धूमंडल षलभलइ, कुलाचलचक्र चलइ, अमृतहूंतउ विष थाइ, पृथ्वी रसाताल जाइ, कृपणि दान दीजइ, पुणि मुझकन्हइ प्राणि शरणागत चोरइ किम लीजइ । तिवारइं जे आविउ छइ
- 15 शरणि, ते लागु राजातणे चरणि । स्वामी तुं धन्य जीणि तइ हुं उगारिउ, नहीं तु तलारे हूंतु मारिउ । पडतउ संसारि, होयत मनुष्यजन्मतणी हारि । राजा कहिउं तु किसिउ, जेहनुं मन इसिउं । विचारि ते कहिवा लागु । अंगदेशि श्रीपुरनिगर, तिहां श्रेष्ठि लक्ष्मीधर, श्रीलक्ष्मीइं सधर । तेहतणु पुत्र हुं श्रीपति, पणि विषम देवगति । दसकोडि द्रव्य हूंती, पणि बापुजीसाथि पहुती । पिता परोक्ष हूआ पूठिइं जं वाहणमाहि घातिउं, तं समुद्र सातिउं । कई वाणउजे प्रसिउं,
- 20 हाट चोरे मुसिउं । थलवटनउं थलवटइ रहिउं, कांई ठाकुर ग्रहिउं । घर बलिउं, समग्र मंडाण टलिउं । समग्र द्रव्य निस्तरिउं, एकलक्ष द्रव्य उगारिउं । पछइ अवर काजकाम छांडिउं, प्रवहण पूरिवा मांडिउं । भलइ दिवसि प्रवहण पूरिउ । त्रिनि सइं साठि क्रियाणां चडाव्या, सप्तविध पकवान चडाव्यां, सप्तविध करंवा लिया, पोता सपाणी भरिया, देवसमुद्र वायस पूजाव्या । षाभिल मादल वाजिवा लागां, बाबरी कोलणि नाचेवा लागी, गलेला हेलाहेल करवा लागी ।
- 25 कूउषंभउ ऊभउ कीधउ, नांगर ऊपाडिउ, सिढ ताडिउ, घामतीउ घामत उलीचइवा लागु, वाऊरीऊ तलि पइठउ, नीजामउ नालि बइठउ । आउलां पडइं, सूकाणी सूकाण चालवइं, मालिम

वाहण जालवई, सुरवर ल्हल्ल्या, वादित्रनादि समुद्र गाजी रह्या । हिव आगलि जातां हूता
चिलीवाय वायां, आकाशि हई मेघछाया । ऊडिउ पवन प्रबल, समुद्र हूउ उच्छ्वंसल । कल्लोल
आकाशि ऊपडई, बीहतां लेकरहई डीबा चडई । वेला लामी, वस्तु वामी । एक, हा दैव ! करइ,
एक देवध्यान धरई । वाहण पर्वति आफली भागउं, श्रीपतिह हाथि पाटीउ लागउं । तेहनइ
आधारि तरतउ तरतउ, त्रिहु दिवसि पारि आविउ । वनमाहि सरोवरि जल पीउ, फलभक्षण 5
नीपजाविउ । आगलि जाता दीठउ योगी एक, मई साचविउ नमस्कारतणउ विवेक । जोगी
कहिउं तूरहिइ एक देसु, बीजउ लेइसु । मई कहिउं दिइ, पळइ मुज निर्द्धनकन्हई जं देषइ
तं लहिई । जोगी बंधछोडणी विद्या देई मस्तिक मागिउं, मई चींतवइउं, वली पूर्वभवपातक
जागिउं । जोगी धायु पठि, मई नासिवा बांधी मूठि । नासतु इणि नगारि आवी रात्रिई गढ-
तणइ षालि पयसी रहिउ, तलारके ग्रहिउ । तई राषिउ, मोटउ उपगार दाषिउ । 10

“छासिई केरउ आफरु, दासिइ केरु नेह ।

कंबलकेरु मोलीउं, षिसत न लागइ षेव ॥”

माहरी लक्ष्मी इहसरीषी हुई । तउ कहीइ—आभतणी छांह, कुपुरिसतणी बांह, आढनउ
तूर, नदीनूं पूर, ठाकुरनउ प्रसाद, माकडनउ विषाद, वहीनउ पडीगणउं, सूपडानउ उठीगणउं,
दीवानु तेज, मात्रेईनु हेज, दासीनु स्नेह, शरदकालनु मेह, थोडा मेहनउ त्रेह, बहिलु आवइ 15
छेह । लक्ष्मीतणउं त न्याय नीपनउं, हिव वैराग्य ऊपनउं । तापसदीक्षा लेसु हिव, जिम
हुइ सदा सिव ।

हिव समरकेतु राजा ते वार्ता सांभली मनि वैराग्य पामिउं, राजापृथ्वीचंद्रप्रतिह
शिरु नामिउ । अनइ इसी वात कही, ताहरु पुण्य अद्भुत सही । तूरहिइ कोइ अदृष्ट देवता
सानिध्य करइ, सर्व विघ्न हरइ । ताहरुं अद्भुत भाग्य, मुझनइ ऊपनुं वैराग्य । विमासी जोयुं 20
तउ असार संसार । जिशिउं पीपलनुं पान, जिशिउं गजेन्द्रनुं कान, जिशिउ संघ्यानु राग,
जिशिउ भमरीनु पाग, जिशिउ मांकडनु वैराग, जिसिउ वीजनु झबकु, जिसिउ पोइणिनइ पाति
पाणीनउ टबकउ, जिशिउ समुद्रनु कल्लोल, जिशिउ धजनु अंचल, तिसिउ संसार चंचल । तुं
एक कहिउं करि, माहरुं राज्य अंगीकरि । हउं तापसी दीक्षा लेसु, तप करिसु, संसार तरिसु ।
पृथ्वीचंद्रि तीहं बिहुप्रति कहिउं—तुम्हे करुवउ धर्म, पाणि नथी जाणता मर्म । सांभलउ—वन ते 25
वर्णबीह जे वृक्षवंत, नदी ते जे नीरवंत, कटक ते जे वीरवंत, सरोवर ते जे कमलवंत, मेघ ते
जे समावंत, महात्मा ते जे क्षमावंत, प्रासाद ते जे ध्वजावंत, वाट ते जे यूथवंत, हाट ते जे
वस्तुवंत, घाट ते जे सुवर्णवंत, भाट ते जे वचनवंत, मठ ते जे मूनिवंत, गढ ते जे अभंगवंत,
देव ते जे अरागवंत, गुरु ते जे क्रियावंत, वचन ते जे सत्यवंत, शिष्य ते जे विनयवंत,

- मनुष्य ते जे धर्मवंत, तुरंगम ते जे तेजवंत, हस्ती ते जे भद्रजातिवंत, प्रधान ते जे बुद्धिवंत, कर ते जे चायवंत, राय ते जे न्यायवंत, व्यवहारीया ते जे मयावंत, धर्मी ते जे दयावंत । अहो महाभागउ, हीयाने लोचने जागउ । जेतळं अंतर राणी अनइ दासि, जेतळं अंतर दही नइ छासि, जेतळं अंतर मधुरध्वनि नइ धासि, जेतळं अंतर समुद्र नइ कूया, जेतळं अंतर सोनईया नइ रूया, जेतळं अंतर बाप नइ फूया, जेतळं अंतर नरेश्वर नइ आहीर, जेतळं अंतर रूपा नइ कथीर, जेतळं अंतर सुवर्ण नइ माटी, जेतळं अंतर वारू भीति नइ त्राटी, जेतळं अंतर पटउला नइ छाटी, जेतळं अंतर पडसूत्र नइ सूतली, जेतळं अंतर जीवता माणस नइ पूतली, जेतळं अंतर खज्ज नइ छुरी, जेतळं अंतर तंदुल नइ बुरी, जेतळं अंतर सूर्य नइ तारा, जेतळं अंतर साकर नइ षारा, जेतळं अंतर सीह नइ सीआल, जेतळं अंतर प्रभात नइ वीआल, जेतळं अंतर रूंगा नइ राग, जेतळं अंतर सीबलि नइ साग, जेतळं अंतर अलसला नइ नाग, जेतळं अंतर हंस नइ काग, जेतळइ ल्ढण नइ कपूर, जेतळइ षजूया नइ सूर, जेतळइ डाकिली नइ तूर, जेतळइ खाल नइ गंगापूर, जेतळइ साधु नइ चोर, जेतळइ हार नइ दोर, जेतळइ गजेंद्र नइ ससा, जेतळइ गुरुड नइ मसा, जेतळइ कोडि नइ सवा विशा, जेतळइ काविला घाट नइ गोहीस, जेतळइ मोटा वृक्ष नइ रोहीस, जेतळइ व्यवसाय नइ कुठाकुर सेव, तेतळं अंतर अपर देवत अनइ श्रीसर्वज्ञदेव ।

- एह कारणि इसिउ मनि निश्चयु आणिवउ । जिम श्री सूर्यपाषड दिवस नही, पुण्य-पाषड सौख्य नही, पुत्रपाषड कुल नही, गुरुपदेशपाषड विद्या नही, हृदयशुद्धिपाषड धर्म नही, भोजनपाषड त्रिपति नही, साहसपाषड सिद्धि नही, कुलस्त्रीपाषड घर नही, वृष्टिपाषड सुभीक्ष नही, तिम श्रीवीतराग पाषड मुगति नही । अनइ जिहां हिंसा, तिहां नही धर्मतणी प्रशंसा ।
- जेह कारणि इसिउं कहिइं—जिम विलंब विणसइ काज, कुठाकुरि विणसइ राज, मार्जोरि प्रचारि विणसइ छाज, अणबोलिइं विणसइ व्याज, पडपि विणसइ दान, कुसंगति विणसइ संतान, स्वरपाषड विणसइ गान, छइं विणसइ मउपान, व्याधिइं विणसइ वान, कुमरणि विणसइ अवसान, कुपंडित विणसइ छात्र, क्षयणि विणसइ गात्र, पीपलि विणसइ प्रासाद, सिंदूरि विणसइ साद, आकदूषि विणसइ नेत्र, तीडे विणसइ नीपनु क्षेत्र, चीमडी विणसइ कणकनु वाक, विषइप्रयोगि विणसइ रसवतीतणउ पाक, वरसालइ विणसइ शख, षयरी विणसइ वख, जिम कुव्यसनि विणसइ सत्कर्म, तिम जीवहिंसा विणसइ धर्म । राजा पृथ्वीचंद्र समरकेतु श्रीप-तिप्रतिइं कहिइ छइ—सांभल परमार्थ हेघ, टालिउ मिथ्यात्वतणी टेव, आदरु दयाधर्म नइ श्रीअरिहंत देव, करउ सद्गुरुनी सेव; जिम टलइ पापकर्मतणा लेव ।

ए वार्त्ता सांभली तीह बिहुरहिइं मिथ्यात्वतणी आंति टली, जैनदीक्षा लेवा हुई मनि

रली । तेतलइ भाग्ययोगि दैवसंयोगिइं चारण श्रमण माहत्मा एक तिहां आविउ, नेहे सविहु तेहरहइं प्रणाम नीपजाविउ । पगि लागी, दीक्षा मागी । तीणि दीधी, वांझितवार्त्ता सीधी । तिवारपूठिइं तेहे ऋषीश्वरे राजा मोकलवी बिहारक्रम कीधु, नरेश्वरि आघउ पीयाणउ दीधउ । पहिछं पहुतु पद्मपुरि, लोक हर्ष पमाडिया भलीपरि । तिहां परमहंस प्रधान स्थपिउ, कर्णवारनु भार अपिउ । हिव राजा पृथ्वीचंद्र तेह नगरहूता सात पीयाणे अयोध्या नगरी पहुता, स्वयंवरि आविया 5 दीठा राय सवे गहगहता । राजा सोमदेवि साम्हइं आवी महोत्सवि करी माहि लिया, भला उतारा दिया । तेतलइं सूत्रहारे स्वयंवरमंडप नीपायु, पोयणिने पाने छाया । कर्पूर कस्तूरी महमहइं, ऊपरि ध्वज लहलहइं । चंद्रआतणी विचित्राइ, पूतलीतणी कविलाई । थंभकुंभीतणा मनोहर घाट, पठइ भाट । रत्नमई तोरण नइ मोतीसारि, अलंकरिउ कुसुमतणे प्रकरि । वादित्र वाजइं, मांगलिक्यगीत छाजइं । आरीसा झलकइं, चालतां खीना नेउर षलकइं । इसिइ मंडपि 10 राययोग्य मांड्यां नामांकित सिंहासण, मागणहारनइं पगि पगि दीजइ वासण । तु राजा सोमदेवदूत सांचरिया, उतारे फिरिया । राय सविहुं योग्य आकारण नीपजाव्या; मोटे आडंबरि समग्र नरेश्वर मंडपमाहि आव्या । जिस्या देवलोकसंबंधीया हुइं देव, तिस्या दीसइं सवि नरेश्वर सिंहासणि बइठा हेव । तिसिइ अवसरि राजा पृथ्वीचंद्र, जिसिउ साक्षात् हुइ इंद्र । इसिउ आवी स्वयंवरि सभामाहि बइठउ, सविहुं रायतणे मनि इसिउ शंकाभाव पइठउ । जं एउ सही 15 कन्या वरिसिइ, अम्हारउं आविवउं किसिइ करिसिइ । राजातणइ मस्तकि छत्र, अनइ चमर ढलइं पवित्र । राजा पृथ्वीचंद्र देषी सकललोक इसिउं विमासइं—जिम अक्षरमाहि ओंकार, मंत्रमाहि द्वींकार, गंधर्वमाहि तुंबरु, वृक्षमाहि सुरतरु, सुगंधवस्तुमाहि कपूर, बल्लमाहि पाटणनउं चीर, बीरमाहि शुद्रकबीर, गढमाहि कालिंजरु, पाणिमाहि वइरागरु, द्वीपमाहि जंबुद्वीप, प्रदीपमाहि रत्नप्रदीप, पवर्तमाहि मेरुभूधर, जीवनेहेतुमाहि जलधर, जिम हस्तीमाहि ऐरावण, मंडले- 20 श्वरमाहि रावण, तुरंगममाहि उच्चैःश्रवा तुरंग, हरिणमाहि कस्तूरीउ कुरंग, धवलमाहि वृषभ, प्रशस्यदिशिमाहि उत्तरककुभ, अचलमाहि धूमंडल, क्षमावंतमाहि भूमंडल, जिम नागमाहि शेषनाग, रागमाहि श्रीराग, जिम ध्यानमाहि शुक्र ध्यान, दानमाहि अभयदान, मंत्रीश्वरमाहि अभयकुमार प्रधान, पानमाहि नागरखंडउ पान, ज्ञानमाहि केवलज्ञान, विमानमाहि सवार्थसिद्धि विमान, गरूडमाहि गगन, पवित्रमाहि पवन, दर्शनमाहि जैनदर्शन; जिम देवमाहि इंद्र, ग्रह- 25 गणिमाहि चंद्र, तिसिउ सविहुं रायमाहि दीसइ पृथ्वीचंद्र नरेंद्र ।

तिवार पूठिइं राजा सोमदेवि प्रतीहारपाहि कन्यारहइं तेडउ दिवराविउ, तउ सधव स्त्रीए धवलमंगलपूर्व कन्यारहइं मांगलिक स्नान कराविउं । अंगरूक्षण अनंतर कन्या सदश श्वेत कपड पहिरियां, आभरणे अंग उपांग अलंकरियां । कित्यां कित्यां ते आभरण—हार, अर्द्धहार,

त्रिसर, प्रालंब, प्रलंब, कटीसूत्र, कांची, कलाप, रसना, किरीट, मुकुट, पट्ट, शेषर, चूडामणि, मुद्रिका, तबक, दशमुद्रिका, केयूर, कटक, कंकण, ग्रैवेयक, अंगुलीयक, अंगुस्थल, हेमजाल, मणिजाल, रत्नजाल, गोपुच्छक, उरखिक, चित्रक, तिलक, कुंडल, अभ्रमेचक, कर्णपीठ, हस्त-संकली, नूपुर प्रमुख आभरण जाणिवां । ईहमाहि स्त्री योग्याभरणि कन्या हुई अलंकृतगात्र,

- 5 हुई रूपतणउ पात्र, मस्तकि धरियां सीकिरतिणां छात्र । कन्यातणइ सिरि सिंदूरि भरिउ माग, मुखि तांबुलराग । आविउं नरविमान, तीणि चडी ते चाली देवांगनासमान, आगलि हुइ वादित्रध्वनि अनइ गीत गान । ईणिइं परिइं सकललोकन्हइं आश्चर्य करती, हाथि वरमाला धरती, महोत्सवसहित कुमरि, पहुती मंडपतणइ द्वारि । ते देषी नरेश्वर सवे मकरध्वजइ मनाविया हारि, चीतवइ ए रंभा कि तिलोत्तमातणइ अवतारि । तेहतणा पाणिग्रहणवणी बांझा
- 10 धरइं, विविध चेष्टा करइं । एकि राय आपणा हीयानउ हार हलावइं, एकि बांहतणा बहिरषा चलावइं, एकि रत्नमय दडा उल्लाहइं, एकि छुरी उल्लाहइं, एकि मित्रसिउं वार्त्तालाप मांडइं, एकि दृष्टिरहइं विनोद उपजावइं क्षणु एकि षांडइं, एकि संभालइं कानि कुंडल, ईणिपरि त्रिविध चेष्टा करइं राजमंडल । तिसि समइ जि जोइवा आव्या आकाश देव अनइ दानव, पृथ्वीपीठि संख्या नही मानव । मिलिया सिद्ध अनइ किंनर, संख्या नहीं विष्णुधर । हिव
- 15 कन्या आभरणि तेजि उल्लसती, रंभारहइं हसती, स्वयंवरमंडपमाहि आवी, तु यशोधरा इसिइं नामिइं प्रतीहारीइं बोलावी । अहे कुमरि, अद्भुत गुण ताहरा संसारि, जेहे आकर्षिया हुंता आसमुद्रांतपृथ्वीतणा राय मिलिया, इसिउं जाणिउं जेहरइं तुं वरसि तेहना मनोवांछित पासा दलिया, मनोरथ फलिया ।

हिव जोइ तुझ आगलि दसलक्ष मगधदेसतणउ नरेश्वर, सहिजिइं अल्वेश्वर; राजगृह-

- 20 नगरतणउ राजा मकरध्वज इसिइ नामि दीसइ । जेह राजातणइं कृपाणि राज्यलक्ष्मी वसइ, मुखि सरस्वती उल्लसइ । तूठउ दारिद्य हरइ, दीठउ आनंद करइ । रणांगाणि गयवरतणी गुडि गांजइ, शत्रुभट भांजइ । इस्यु भूपाल, एहतणइ कंठि घाति वरमाल । अथवा ए जोइ वाणार-सीतणउ राउ, भांजइ वयरीतणउ भडिवाउ । ए सरागदृष्टि अवलोकि, जेहतणउ प्रताप प्रसिद्धउ त्रिहुं लोकि । जेहतणइ गजदलि चालतइ हुंतइ इंद्रन्हइं सपक्षपर्वततणी शंका नीपजइं ।
- 25 जेहतणइ तरलतुरंगमि प्रसरतइ हुंतइ वइरीरहइ प्रलयकालेद्धतसमुद्राल्लक्ष्मी शंका नीपजइं । इसिउ प्रचंडबल, अखंडभुजबल; अकल, सकल; कर्मचंद्रनामा नरेश्वर वरि, माहरं कहिउं करि । अथवा विदर्भदेस कुंडिनपुरनगरीतणउ नरपति निहालि, जे विषमकालि; बहइ कर्णदाने-श्वरतणउ अवतार, धनुर्धरपणइं हरइ अर्जुनतणउ कार्तिप्रगम्भार, जेहतणइ अतुल भंडार, प्रबल कोठार, झझारतणउ नही पार, करइ शत्रुसंहार, करइ भट्ट कइवार, मलाइवार, महाउदार, कंठि

वरमाल घाती ए मकरध्वज राजा अंगीकरि भर्तार । अथवा गौडदेस हंसपुरपाटणनु स्वामी
 सिंहरथराजा जोइ, जीणि दीठइ आणंद होइ । जेह राजा संबंधीयइ कुंद-मचकुंद-कुमुद-केतकी-
 कर्पूरधवलि कीर्ति मंडलि प्रसरतइ हुंतइ नवी सृष्टि स्थापी, तं अंजनाचलपर्वतरहइ कैलास-
 पर्वततणी पदवी आपी । यमुनातणइ स्थानकि कीधउ गंगाप्रवाहु, मित्र कीधा चंद्र नइ राहु ।
 सरीषा कीधा हार नइ नाग, अंतर टालिउं बग नइ काग । ईश्वरन्हइ नीलकंठपणउं टालिउं, 5
 विष्णुन्हइ कृष्णपणउं पखालिउं, बलदेव बांधवपणउं उजुआलिउं । ईणिपरि जीणि ब्रह्मातणी
 सृष्टि फेरी, तेहनी किसी वात वषाणीयइ अनरी । इसिउ अलेश्वर, सिंहरथ नरेश्वर, करि तुं
 आपणउ जीवितेश्वर । ईणिपरि तीणइं प्रतीहारियइ राजा हरिकेतु सिंहकेतु मकरकेतु धूमकेतु
 पद्मरथ वीर्यबाहु सुवर्णबाहु शंखध्वज पद्मदेव पद्मानंद क्षेमंकर पृथ्वीधर सुबाहु रत्नांगद हेमांगद
 हेमरथ मणिरथ मणिशेषर रत्नशेखर चंद्रसोम सोमप्रभ सूरप्रभ प्रमुख नरेश्वर वर्णव्या 10
 वषाण्या, पणि रत्नमंजरी कुंअरि मनइमाहि ना आप्या ।

हिव आगलि दीठउ राजा पृथ्वीचंद्र, निहालिउ तेहतणउ मुपचंद्र । ऊळटिउ आनंद-
 सागर, मनि चीतवइ एउ सही गुणतणउ आगर । तिवारइं प्रतीहारीयइं कहिउं—हे कुमरि
 सांभलि, पुरा-पूर्वइं सगर चक्रवर्ति हूउ विख्यात वसुधातलि । जेह सगरचक्रवर्तितणइ
 चउरासी लाष हस्ती, जीहतणि गति महाप्रशस्ती । चउरासी लाष तुरंग, ऊळता जिस्वा हुइं 15
 कुरंग; चउरासी लाष रथ सहिजिइं सुरंग । चउरासी लाष नीसाण वाजइं, वयरीना भडवाउ
 भाजइ । अत्यंत अभिराम, छन्नू कोडि ग्राम । गाम घोडउं काढतां छन्नू कोडि साहण मिलइं,
 छन्नू कोडि पायक कलकलइं । चऊद सहस्र संबाध, चऊद सहस्र अमात्य अत्यंत साधु ।
 जेहनइ चऊद रत्न, देवता करइ यत्न । नव निधान, बहुत्तरि सहस्र नगर प्रधान । अन्यायरहइं
 दाटण, अडतालीस सहस्र पाटण । जेहे वसइं अनेक कुडुंब, इस्वा चउबीस सहस्र मंडब । 20
 जीहना वर्णनतणी कीजइ छेड, इस्वा सोलसहस्र षेड । जेह चक्रवर्तितणइ सवाकोडि व्यापारी,
 रिद्धि अत्यंत सारी । चरणि रुणझुणइ नेउर, इस्वा चउसट्टि सहस्र अंतेउर । विहितोळास,
 अठ्ठावीसउ लाष पिंडविलास । बत्तीससहस्र राय, प्रभाति प्रणमइं पाय । प्रत्यक्ष पंचवीससहस्र
 यक्ष । बीस सहस्र सोनारूपातणा आगर, नवकोडि ध्वजाधर । छत्रीस लाष दीवटीया उदार,
 त्रिजिसइं साठि सूआर । एवंविध प्रचंड भुजदंड, साधित भरतक्षेत्रषट्पंड । निरुपमस्फूर्ति, 25
 अद्भुतमूर्ति, इसिउ हूउ सगर चक्रवर्ति । हिव भगीरथ राजा हूउ सगरतणउ पुत्र, जिणइं
 गंगा समुद्रि घाती राषिउ आपणउं चरित्र । तीणइं राज्य पालिउ अनेक कोडिवरस, तेहनइ
 पुत्र हूआ दस । तेहमाहिइ एकरहइं कुंतल इसिउं नाम, तेह कुंतलरहइं दीधउं मरहठदेसि
 ठाम । तेह कुंतलतणइ वसि जयवंत जयध्वज देवचंद्र देवानीक प्रमुख राय हूआ, तेहना

- प्रघट्टक कुण्ड वरुणवाहं जूजुया । देवानीकतणउ पुत्र हूउ राजा पृथ्वीशेषर । जीणि पुहिठाणपुर पाटण थापिउं, स्वर्गतणउं दर्शन प्रत्यक्ष आपिउं । हिव मधुरवाणि, तेहतणउ राजा पृथ्वीचंद्र जाणि । एउ नरेश्वर, ऐश्वर्यगुणि साक्षात् सुरेश्वर, धैर्यगुणि मेरु महाधरु, दानिगुणि नवीन जलधर, गांभीर्यगुणि क्षीरसागर । निर्मलपणइ गंगाजल, सौम्यपणइ शशिमंडल । रूपिगुणि 5 अश्विनीकुमार, परकलत्रपरिहरणगुणि गांगेयतणउ अवतार । विवेकगुणे राजहंस, चातुर्यगुणि बृहस्पतितर्णीपरि लब्धप्रशंस । पृथ्वीभारवहणि शेषनाग, एह ऊपरि धरि तु अनुराग; इहां छइं ताहरउ लाग । घणउं किसिउं कहीई—एह राजा विक्रमाक्रांतक्षोणीमंडल, शौर्यश्रीवदनारविंद-प्रद्योतन, सकलमहीपाललीलाललितशासन, पालितश्रीजिनशासन, तुज वरिवा योग्य छइ । ते रत्नमंजरी कुमारी प्रतीहारितणां इस्यां वचन सांभली अंगि रोमांच धरती, नेउरतणा झमझम- 10 कार करती, हर्षभर वहती, राजाद्वकडी पुहती । लाज ठेली, कंठकंदलि वरमाल मेल्ही । तत्काल जयजयारव ऊझलिया, लोक कलकल्या । विद्याधर पुष्पवृष्टि करइं, भट्ट जयजयशब्द उच्चरइं । गंधर्व गीत गाइं, वादित्रीया वादित्र वाइं । वापरइ धवलमंगल, हुइं महामहोत्सव विपुल ।

इति श्रीअंचलगच्छे श्रीमाणिक्यसुन्दरसूरिकृते श्रीपृथ्वीचन्द्रचरित्रे
वाग्बिलासे तृतीय उल्लासः ।

15

चतुर्थ उल्लासः

- हिव तिसिइ अवसारि तेह राजालोकमाहि जे धूमकेतु राजा कहिउ तेहरहइं धूमकेतु-देवतणउ मंत्र स्फुरइ, तीणइं जं चीतवइ तं करइ । धूमकेतुदेव अठ्ठासीग्रहमाहिलउ जाणि-वउ । कवण कवण—अंगारक १, विकालिक २, लोहितांक ३, शनश्चर ४, आधुनिक ५, 20 प्राधुनिक ६, कण ७, कणकणक ८, कणक ९, वितानक १०, कणसंतानक ११, सोम १२, सहित १३, अश्वसन १४, रुत १५, कार्योपग १६, कर्बुरक १७, अजकरण १८, दुंदुभक १९, शंख २०, शंखनाभ २१, शंखवर्णाभ २२, कंस २३, कंसनाभ २४, कंसवर्णाभ २५, नील २६, नीलवभास २७, रुप्य २८, रुप्यावभास २९, भस्मक ३०, भस्मराशि ३१, तिल ३२, तिलपुष्पवर्ण ३३, दक ३४, दकवर्ण ३५, काय ३६, वंध्य ३७, इंद्राग्नि ३८, धूमकेतु ३९, हरि ४०, पिंगल ४१, बुध ४२, शुक्र ४३, बृहस्पति

४४, राहु ४५, अगस्ति ४६, माणव ४७, कामस्पर्श ४८, धुर ४९, प्रसुख ५०, विकट ५१, विसंधिकल्प ५२, प्रकल्प ५३, जटाल ५४, अरुण ५५, अग्नि ५६, काल ५७, महाकाल ५८, स्वस्तिक ५९, सौवस्तिक ६०, वर्द्धमान ६१, प्रलंब ६२, नित्यालोक ६३, नित्योद्योत ६४, स्वयंप्रभु ६५, अवभास ६६, श्रेयंकर ६७, क्षेमंकर ६८, आरंभकर ६९, प्रभंकर ७०, अरजा ७१, विरजा ७२, अशोक ७३, वीतशोक ७४, वितस ७५, विवस्त्र ७६, विशाल ७७, शाल ७८, सुव्रत ७९, अनिवृत्ति ८०, एकजटी ८१, द्विजटी ८२, कर ८३, करिक ८४, राजा ८५, अर्गल ८६, पुष्प ८७, भावकेतु ८८ । इह अठ्यासी-प्रहमाहि धूमकेतु जाणिवउ । 5

जिवारइ पृथ्वीचंद्रराजातणइ कंठि वरमाला पडी, तेतलइ धूमकेतुराजान्हइं रीस चडी । रोसैं हूउ विकराल, धूमकेतुदेवतातणउ मंत्र स्मरीनइ ऊज्जालिउं करवाल । ते खन्न 10 फीटी हूउ वेताल, जे उंचउ नवताल, कंठावळंबितरुंडमाल, करतलि कपाल, बुभुक्षाभिभूत, जिसिउ यमदूत, कान टापरा, पग छापरा, आंषि ऊंडी, पेटि कूंडि, आंषि राती, हाथि काती, विकराल वेश, मोकला केश, हडहडाटि हसइ, धरामंडलि धसइ । मस्तकि अंगीठउ बलइ, भैरव जिम कलकलइ । इसिउं रूद्र रूप, केतलुं वषाणीयइ तेहनूं स्वरूप । इसिउ वेताल देषी सहू भयभ्रांत हूउ । तेतलइ धूमकेतुराजा ऊठी कन्या उपाडी रथि घातिवा लागउ । 15 तेतलइ राय राणा धसमसिवा लाग । तेतलइ तेह जि वेतालहूंतउ अंधकार प्रसरिउं । जीणइं अंधकारि प्रसरतइं हुंतइं अवर कवण लेखइ, कोई आपणी छांह न देषइ । गर्जेद्र गलगलारवि जाणीयइं, रथचक्र चीत्कारपणइं जाणीयइं, चिंधपताका किंकिणीकाणि करी जाणीयइं, तूर्य शब्दि करी जाणीयइं, नीसाण द्रहद्रहाटि जाणीयइं । इसिउ अंधकार बिपहर दिवसतणा, च्यारि प्रहर रात्रितणा; छप्रहर गर्भवास सरीपुं प्रवर्तिउं । 20

हिव हूउं प्रभात, फीटी राक्षसनी वात, टलिउ अंधकारवात, अदृश्य नक्षत्रपटल, गगन उज्ज्वल, निःशब्द धूककुल, निर्मल दिग्मंडल, आश्रितपूर्वाचल, हूउं रविमंडल, विहसइं कमल, विस्तरइं परिमल, वायु वाइं शीतल, प्रसन्न महीतल, जिस्यां रातां पारेवातणा चरण, तिस्यां विस्तरइं सूर्यतणा किरण । इसिइ प्रभाति हुंतइ दीसइं घोडा हाथीया, दीसइं पूरिया साथीया । दीसइं रायराणापरिवार, पुणि न दीसइं रत्नमंजरी कुमारि सार । तिवारइं सोमदेव 25 राजा हूउ संचित, परिवार हूउ शोकवतं, पृथ्वीचंद्र राय हूउ विछाय । स्वजनवर्गसंबंधीया राइराणा, तिसिइ अवसरि [आपइं] उल्हाणा । ते मंडप रत्नमंजरीपाषइ निःश्रीक दीसिवा लागउ । जिम लवणहीन रसवती, व्याकरणहीन सरस्वती; गंधरहित चंदन, घृतरहित भोजन; खांड रहित पकवान, मानरहित दान; छंदरहित कवि, शक्ररहित पवि; विवेकरहित मणु, वेदरहित

- ब्राह्मण; स्वर्गरहित ऐरावण, लंकारहित रावण; शस्त्ररहित पायक, न्यायरहित नायक; फल-
रहित वृक्ष, तपोरहित भिक्षु; वेगरहित तुरंगम, प्रेमरहित संगम; नासिकारहित मुखमंडल,
कर्णालिरहित कर्णकुण्डल; वस्त्ररहित शृङ्गार, सुवर्णरहित अलंकार; तांबूलरहित भोग, प्रसि-
द्धिरहित प्रयोग; कंकणरहित बाहुदंड, पणिकरहित कोदंड; चरणरहित बाल, राज्यरहित
5 भूपाल; स्तंभरहित प्रासाद, दानरहित प्रसाद; मुष्टिरहित कृपाण, ठउलीरहित बाण; अणीरहित
लुरी, लोकरहित नगरी। जिम पाणीरहित सरोवर, तिम रत्नमंजरीपापइ ते न शोभइ लोक-
तणउ व्यतिकर। ते सभा हुई निष्प्रभा। रीझइ हुंते जेहरहइ दीजइ मोतीतणा त्राट, तीह
भाट बोलतां न जोइ कोइ वाट। जीह रीझइ चीत, ते कोइ न गाइ गीत। जेहे ऊपजइ चित्र,
ते न वाजइ वादित्र। जीणं धूणीइ मस्तक, ते कोइ न वांचइ पुस्तक। जीहनउं वषाणीयइ
10 औचित्य, तिसिउं न होइ नृत्य। इसिइ दुःखि स्वयंवरमाहि पर्वततइ हुंतइ पृथ्वीकंप विछूटउ।
धूजइ थंभ, धूजइ कुंभ, धूजइ रायराणा आसणपीठ, बइठे रहीइ नीठ। एकि धूजतां पडइ,
कायर रडइ। इम धूजि विछूटी, पळइ सभाविचालि पृथ्वी फूटी। विवर नीपनुं। तेह ज
माहि तेज प्रगट हूउं। जोतां हूतां तेह विवरमाहि दिव्यरूपधारिणी सिंहासणि बइठी खी
एकि दीसिवा लागी। तेह खीतणइ उत्संगि शोभमान तेजभारि, दीटी रत्नमंजरी कुमारि। सह
15 आश्चर्यपूरित हूउ। तीणें खीइं बिहुं हाथि कुंअरि ऊपाडी बाहिरि मेलही, आपणपइं माहि गई,
पृथ्वी वली तिसीइ जि हुई। असमाधि फेडी, राजा कुंअरि आधी तेडी।

- तिवार लोकतणा मेल, वात पूछिवातणी नही वेला। हिव हर्षिइ लोक कलकलिया,
विशेषतु उच्छव ऊकलिया। राजा कुमारि अनइ पृथ्वीचंद्र सहित आवासि पहुता। राय
ऊतारे हूया। भोजन मंडपऊपरि धज लहलहिया, विवाहमहोत्सव गहगहिया। हुइं धवलगान,
20 नीपनां पकवान, केलवीयइं धान, स्वजनन्हइं बहुमान, वापरइं पान, जिमाडीयइं जान। काम-
काजना धणी पलवटि बांधी हींइइ आकुला, मेलइं चाउरी चाकुला। मेलइं आडणी, हिव
भोजनतणी मांडणी। बइठी पांति, जिमणहार परसिणहार बिहुरहइं पांति। पहिलउं परीस्या
फलावली, खंडखाद्य, पकान; पळइ परीस्यां उण्हा अन। तां विशालस्थाळि, परीसी शालिदालि,
घृततणी नालि, पाषलि शाकतणी पालि। ऊपरि कूर करंबा दहीं वापरइं, ईणिपरि लोक भोजन
25 करइं। आचमनअनंतर दीधां कपूरमिश्र बीडां, लक्ष्मीवंततणे सवे वस्तु संपजइ क्रीडां। हिव
वेलाऊपरि राजापृथ्वीचंद्रन्हइं कराविउं मंगलस्नान, विवाहयोग्य पहिरियां वस्त्र प्रधान। सर्वांग
शृंगार धरिउ, जाणे इंद्र अवतरिउ। गरुड गजेंद्र आविउ, उत्तिम खी वधाविउ। गजेंद्रहूंतउं
ऊतरी डाबइ पगि सिरावसंपुट चांपतउ माहि पहुतु। आचारविचार हूआ। चउरीमाहि च्यारि
मांगलिक वर्या, हाथमेलवणइं दान प्रवर्त्या। राजा सोमदेवि वरन्हइं गजरथ तुरंगम दान

दीधउं, राजा पृथ्वीचंद्रि महोत्सवसहित रत्नमंजरीतणउं पाणिग्रहण कीधउं । पछइ विशेषवंत उत्सवसंयुक्त ऊतारामणी चालिउ, सकललोक जोइवा मिलिउ । एकि वषाणइ पृथ्वीचंद्र भूप, एकि वषाणइ रत्नमंजरीतणउं रूप । एकि वषाणइ भाग्य, एकि वषाणइ सौभाग्य । एकि वषाणइ शरीरतणा शृंगार, एकि वषाणइ परिवार । एकि वषाणइ ऊहतणा कुल, एकि वषाणइ बिहुंतणां शील निर्मल । एकि वषाणइ लावण्य, एकि वषाणइ पुण्य । इसीपरि वषाणीतु स्थानकि आविउ, विश्वन्हइ आनंद ऊपजाविउ । राजा सोमदेवि सविहुं रायन्हइ आवर्जन कीधी । कुणन्हइ घोडउ, कुणन्हइ हाथिउ, कुणन्हइ आभरण, कुणन्हइ पटकूल—ईणिपरि भक्ति कीधी । राय सवे आपणे आपणे नगरी पहुता । राजा पृथ्वीचंद्रन्हइ सोमदेवनरेश्वरतणइ आवासि नितु नवनवे गौरवि शिवमय सुखमय दिवस अतिक्रमइ ।

अन्यदा प्रस्तावि राजा पृथ्वीचंद्र अनइ राजा सोमदेव राजसभां एकठा बइठा । किंसी ते राजसभा—जीणि सभा पात्र नाचइ, विद्वांस बइठा पुस्तक वांचइ, माल मल्लविद्या मांडिवा माचइ, रागज्ञ रायन्हइ रंग रहाविवा राचइ, सुहाबोला शुभ बोली स्वामीकहे पसाउ याचइ, कूडा झागइ चिरकाल विवाद करी स्वयमेव पाचइ । इसी सभा, बिहुं नरेश्वरि करि वली वाधी प्रभा । तिसिइ अवसारी, हर्ष प्रसारि । पहुतउ वनपाल, तीणि वीनविउ श्रीसोमदेव भूपाल स्वामिन् ! आपणइ उद्यानवनि श्रीधर्मनाथ तीर्थकरदेव पाउधारिया, जीणि परमेश्वरि त्रिभुवन आनंद वधारिया । हिव अवसारी आविउं, श्रद्धिर्मनाथतणउ कहिवउं, चरित्र महापवित्र । ईणि भरतक्षेत्रि प्रवरगुणि करी मनोहर, रत्नपुर नामिइं नगर । तिहां ऐश्वर्यनिर्जितसुरेश्वर, भानुनामा नरेश्वर । तेहतणइ पइराणी, सुव्रता इसिइं नामिइं जाणी । अन्यदा प्रस्तावि तीणि राजी आपणइ आवासि, मनतणइ उल्हासि । पल्यंकि पउढी हुंती बिपहुर रात्रिसमइं निद्राभरि वर्त्तमान हुंतीइं चऊद महास्वप्न दीठां । किंस्यां ते महास्वप्न—गज १, वृषभ २, सिंह ३, लक्ष्मी ४, पुष्पमाला ५, चंद्र ६, सूर्य ७, ध्वज ८, पूर्णकलस ९, सरोवर १०, समुद्र ११, विमान १२, रत्नराशि १३, निर्धूम वैश्वानर १४ । ईह चतुर्दश महास्वप्नतणउं सांभलउं जूजुं वर्णन व्यतिकर । राणी प्रथम दीठउ गजद्र । किंसिउ गजेंद्र—चतुर्दंत, विनयवंत, सप्तांगप्रतिष्ठित, गजेंद्रगुणि अधिष्ठित; विशालकुंभस्थल, विलोलकर्णांचल; उदंडशुंडादंड, तेजि करी प्रचंड; मदजलवासित कपोलमूल, भ्र रकुल अनुकूल; परित्यक्तसकलदोष, उत्पादितसकलजननयनसंतोष, प्रधान, ऐरावणगजसमान; महाकाय, पर्वतप्राय; भद्रजातीय, अद्वितीय; जेहतणी गति प्रशस्ती, एवंबिध दीठउ हस्ती । १ । तउ दीठउ वृषभ । किंसिउ ते वृषभ—निर्जलधाराधरधवल, विकसित काशकुसुमसमुज्ज्वल, विशालककुद, चंदकिरणतणीपरि विशद; सूक्ष्मसुकुमालरोमराजिविराजमान, स्निग्धकांतिदेदीप्यमान; अभंगश्यामलशृंग, सुंदर समस्त अंगोपांग; विशुद्धदंत, पंक्तिशोभित; प्रमुखप्रदेश, चारुचरण-

- संनिवेश; प्रसन्न वदन, दुग्धधौतधवललोचन; जिसिउ चालतउ हुइ प्रासाद, अथवा कैलासपर्व-
 तस्युं लिइ वाद; इसिउ अत्यंत शुभ, दीठउ वृषभ । २ । तउ राणीयइ दीठउ सीहु । किसिउ
 ते सीह-रूप्यपिंडपांडुर, अद्भुत प्रभाडंबर; रक्तोत्पलसुकुमालताल, ताडइ लागी आरक्त जिह्वा
 जिसिउं हुइ अशोकप्रवाल; विस्तीर्णकेशरसटाशोभितस्कंध, वज्रसारशरीरबंध; प्रवरपीवरप्रकोष्ठ,
 5 कमलदल रक्तोष्ठ, तीक्ष्णदाढाविडंबितवदन, पराक्रमतणउं सदन; पुच्छच्छटां पृथ्वी आस्फालतउ,
 पीतलोचनि भूमिकांति निहालतउ; मूषागतसुवर्णसमान फिरतां पिंजरनेत्र, शौर्यवृत्तितणउं क्षेत्र;
 अकल अगंजित, सबल अपराजित; अबीह, एवंविध दीठउ सीह । ३ । तु दीठी देवी लक्ष्मी ।
 ते किसी-हिमवंतपर्वततणइ शिषरि, महाप्रखरि; पद्मद्रहमाहि योजनप्रमाणविमलकमलि संनिविष्ट,
 चंद्रसमान वदन, कमलसमान लोचन, निर्जितसूर्यमंडल, देदीप्यमानकुंडल; उदारप्रलंबितहार,
 10 अद्भुतशृंगार; दिग्गजेंद्रे अमृतकलसि करी अभिषिच्यमान, पगतलि चांपी रही नवानिधान;
 एवंविध सकलकल्याणपात्र, मनोज्ञगात्र, देवी लक्ष्मी दीठी । ४ । तदनंतर अशोक चंपक नाग
 पुनाग प्रियंग पाडल सेवत्री जाइ जूही वेउल बउल श्रीदमणा मरूआ मंदार मचकुंद केतकी-
 प्रमुख वनस्पतीतणे कुसुमि निष्पन्न भ्रमरभरभुज्यमानपरिमल एवं विध दीठउ मालायुग्म । ५ ।
 तउ दीठउ चंद्रमा । ते किसीउ चंद्रमा-रात्रितणइ समयि उदयि करी, सकल ताप हरी;
 15 रोहणीरमण, यामिनीजीवितेश्वर, अमृतमयमूर्ति, उज्ज्वलधवल, प्रीणितचकोरकुल, एवंविध
 चंद्रमंडल । ६ । तउ दीठउ श्रीसूर्य । किसिउ ते सूर्य-प्रभाततणइ समइ जेह श्रीसूर्यतणइ
 उदइ प्रासादतणां द्वार ऊघडइ, देवन्हइ पूजा चडइ; पथ सवे वहइ, मुनीश्वर धर्मकथा कहइ;
 लोक वाटविशेष लहइ, मेघ मल्हार गाइइ; माहि अनेक शतपत्र सहस्रपत्र लक्षपत्र कोटिपत्र
 सूर्यवंशी कोमल विहसइ, चक्रवाक उल्हसइ; एवंविध प्रखरकिरणनिकर, दीठउ सहस्रकर । ७ ।
 20 तउ दीठउ ध्वज । किसिउ ते ध्वज-कृताह्लाद, कोई एक गरूड प्रासाद; प्रखरि, तेहतणइ
 शिषरि; अखंड, सुवर्णमयदंड; तेजि करी अंकुश, कनकमय कलश; भली, रत्नमय पाटली;
 तिहां जिसी स्वर्गतउ उद्दाली, इसी फाली; निरूपम स्वरूप, तिहां सीहतणउं रूप; इसिउ
 घंटागणि गहगहतउ, वाइ लहलहतु, निर्मल नीरज, राणीइ दीठउ ध्वज । ८ । तउ दीठउ
 पूर्णकलस । किसिउ ते पूर्णकलस-सुवर्णघटित, रत्नमय पडधीयां स्थापित, कंठि पुष्पमाला
 25 व्यापित; माहि अमृतपूरित, घटजुगलीविराजमान, आम्रफलप्रधान; मांगलिक लक्ष्मीप्रदानतणइ
 विषइ अनलस, दीठउ पूर्णकलस । ९ । तउ दीठउं सरोवर, वृक्षतणउ परिकर; पालिनउ विस्तर,
 देहरीनउ समहर, पाणीनउ आकर, चउक्री चउपंडी झलहलइ, षरइ वाइ लहरि ऊच्छलइ;
 ऊपर जाण भरीयइ, षड कूइ तरीयइ; अमृतोपम नीर, दीठइं ठरइ शरीर; सारस कुरल कर्पि-
 जल कलहंस कलगलइ, तापतणा व्याप टलइ; राजहंस रमइ, भ्रमर भमइ; चकोर चक्रवक्त्र

कूजइं, जलकेलिनां कोड पूजइं; मोर वासइं, सर्प नासइं; आडि पंखीया तरइं, ब्राह्मण स्नान करइं; आस्तिक लोक नित्य सारइं, कस्मल निवारइं; संध्याविधि साधइं, अघमर्षणमंत्र आराधइं; धोतीयां धोयइं, कमंडल दौयइं; सिसिरगुणतणउ सहवास, जलदेवतातणउ निवास; देहरी दंडकलस आमलसारा झलकइं, जलहारिणीकुलवधूतणां नूपुर फलकइं; तडि कीर्त्तिस्तंभ दीसइ, हीयउं विहसइ; बग थलइ जाइइ, मेघ मल्हार गाइइ; माहि अनेक शतपत्र सहस्रपत्र लक्षपत्र 5 कोटिपत्र सूर्यवंशी सोमवंशी कमलवन विकाश पामइं, देवता जिहां क्रीडा कामइं; एवंविध उदार, वृत्ताकार; अत्यंतसार; महामनोहर; दीठउ पद्मवनखंडमंडित सरोवर । १० । तउ दीठउ समुद्र । किसिउ ते समुद्र—अनंतजलु अनंतकल्लोलकोटीसंकुल; माहि मत्स्य महामत्स्य नक्र चक्र पाठीन पीठ तिर्मिगिलितणां कुल पडइ, एकि ऊपडइ; लहरि वाजइं, पाणी गाजइं; दक्षिणावर्त्तशंखतणां यूथ फिरइं, माहि अनेक प्रवहण सांचरइं । एक पूरी[य]इं एकि नांगरीयइं, बाहण बाहण- 10 रहइं एकि मिलितां आफलइं; मोतीप्रवाला आगरथकां लीजइ, किहां एकइ मेधिइं पाणी पीजइं; इसिउ आधर्यतणउ निलय, पृथ्वीपीठहइ वलय; गुहिर गंभीर, अनंतनीर; समुद्र, राणीयइ दीठउ समुद्र । ११ । तउ दीठउं विमान । किसिउं विमान—सुवर्णमयभित्ति, रत्नमयविच्छित्ति; प्रशस्यकलशि करी शोभमान, गगनलक्ष्मीहइ कुंडलसमान; जेहमाहि अनेक देव देवी रमलि करइं, एकि श्रुति धरइं; एकि गीत गायइं, एकि वादित्र बाइं; हीयइ हर्ष न माइं; अनेककुसु- 15 मतणा प्रकर, चंद्रभ्रातणा निकर, मोतीतणी सरि लहकइं, कपूरकस्तूरीतणा परिमल बहकइं; ध्वजा लहलहइं, मन गहगहइं, एवंविध विबुधवधूजनक्रीडास्थान, तेजःपटलि निजितभानुप्रधान, दीठउं विमान । १२ । तउ दीठउ रत्नराशि । किसिउ ते रत्नराशि—अनेक वज्र वैडूर्य चंद्रकांत जलकांत पुष्पराग पद्मराग मरकत कर्कतन चंद्रप्रभ साकरप्रभ प्रभानाथ अशोक वीतशोक अपराजित गंगोदक मसारगल्ल हंसगर्भ लोहिताक्ष प्रमुखरत्नतणउ राशि, विरचितविश्वप्रकाश, देषइ राणी मनतणइ 20 उल्लासि । १३ । तउ दीठउ निर्धूम वैश्वानर । किसिउ ते वैश्वानर—कांतिभरकमनीय, प्रदक्षिणावर्त्तज्वाला करी रमणीय; मधुघृतघनपरिषिच्यमान, कूर्चरहितदेवतामुखसमान; धूमरहित, तेजसहित; मांगलिक्यमूल, विश्वानुकूल; प्रवर, एवंविध दीठउ वैश्वानर । १४ ।

ए चतुर्दश स्वप्न देधी राणी जागी, निद्रा भागी, मनि विमासिवा लागी । महं तां ए चऊद सुमिणां दीठां, इहतणां फल हुसिइ अत्यंतमीठां । तउ स्वामीकन्हइ जाइसु, निःसंदेह 25 थाइसु । इसिउं विमासी, कइ न बोलाबी दासी; सखी महिली सवि पाली, राणी स्वयमेय चाली । हंसगति हरषिइं गहगहती, जिहां राजा तिहां पहुती, जयविजय करती । रायन्हइं निद्रा टाली राजा तणइ आदेसि भद्रासनि बइठी । स्वप्नवार्त्ता सांभली राजा फल कहिउं; राक्षी इदयि ग्रहिउं । तिवार पुठिइं आपणइ स्वस्थानकि आवी, पल्यंक बइसी सखीसहित धर्मजाग

रिका नीपजावी । प्रभाति नरेश्वरि सभामाहि स्वप्नपाठकपाहिइं विचार कहाविउ, दान देउं निमितीवर्ग अदरिद्र नीपजाविउ । संपूर्ण दिवस अतिक्रमे हुंते परमेश्वरतणउ हूउ अवतार, देवता करइं जयजयकार ।

इति श्रीअञ्जलगच्छे श्रीमाणिक्यसुन्दरसूरिधिरचिते श्रीपृथ्वीबन्धनचरित्रे
वाग्बिलासे चतुर्थोल्लासः ।

5

पञ्चमोल्लासः

- तत्काल मनतणी रली, छप्पन दिक्कुमारिका मिली । ते कवण कवण-भोगंकरा १, भोगवती २, सुभोगा ३, भोगमालिनी ४, तोयधारा ५, विचित्रा ६, पुष्पमाला ७, आनंदिता ८, मेघंकरा ९, मेघवती १० सुमेधा ११, मेघमालिनी १२, सुवत्सा १३, वत्समित्रा १४, 10 वारिषेणा १५ बलाहका १६, नंदोत्तरा, १७, नंदा १८, आनंदा १९, नंदवर्द्धिनी २०, विजया २१, वैजयन्ती २२, जयंती २३, अपराजिता २४, समाहारा २५, सुप्रदत्ता २६, सुप्रबुद्धा २७, यशोधरा २८, लक्ष्मीवती २९, शेषवती ३०, चित्रगुप्ता ३१, वसुंधरा ३२, इलादेवी ३३, सुरादेवी ३४, पृथ्वी ३५, गङ्गावती ३६, एकनाशा ३७, नवमिका ३८, भद्रा ३९, सीता ४०, अलंबुसा ४१, मितकेरा ४२, पुंडरीका ४३, वारुणी ४४, हासा 15 सर्वप्रभा ४६, श्री ४७, ह्री ४८, सुतारा ४९, चित्रकनका ५०, चित्रा ५१, सौत्रामणी ५२, रूपा ५३, रूपांसिका ५४, सुरूपा ५५, रूपवती ५६, एवं अधोलोकनिवासिनी ८, ऊर्ध्वलोकनिवासिनी ८, रुचकपर्वतचतुर्दिशिनिवासिनी प्रत्येक ८, ८, विदिसिनिवासिनी ४, मध्यरुचकनिवासिनी ४, ईणपरि छप्पनदिक्कुमारिका आवी । तेहे सृत्तिकर्मेतणी समग्ररीति नीपजावी । तदनंतर सौधर्मादिकदेवलोकइंद्रहइं आसनप्रकंप नीपनउ । पहिलउं इंद्रहइं कोप 20 ऊपनउ । वज्र उल्लालिउं, ज्ञानदृष्टि निहालिउं । जाणिउं परमेश्वरतणउ अवतार, ऊलटिउ भक्तिभार । इंद्र मनि गहगाहिउ, आसण छांडी उत्तरासंग करी गूडे थई मस्तकि हाथ जोडी शक्रस्तव कहिउ । इंद्रि आसणि बइसी हरिणगमेसी देव बोलाविउ, तत्काल आविउ । इंद्रतणइ आदेसि सुघोषा घंटा आस्फालीनइ देवलोकि जणाविउं । इंद्र लक्ष्योजनप्रमाणि पालंकि विमाने चडी पंचरूपि परमेश्वर लेउं मेरुपर्वति आविउ । चउसठि इंद्र मिलिया, देवसमूह हर्षिकलक- 25 लिया । आठ सहस्र चउसठि आगला कलसि करी निर्मलजलि भरी स्नान कीधउं । तदनंतर

अंगरूक्षण १ करी; विलेपन २, वलयगुल ३, वासपूजा, पुष्पारोहण ५, माल्यारोहण ६, वर्णारोहण ७, चूर्णारोहण ८, ध्वजारोहण ९, आमरणारोहण १०, पुष्पग्रह ११, पुष्पप्रकर १२, अष्टमंगलकरण १३, धूपोक्षेप १४, गीत १५, नृत्य १६, वादित्र १७, सत्तरभेदपूजा-तण्डुं करणीय सीधुं ।

तीणि अवसरि गगन गाजियां, इगुणपंचासभेदि वाजित्र वाजियां । कवण कवण परिहं- 5
“उद्धमंताणं शंखाणं संगीयाणं खरमुहीयाणं परिपरियाणं अहम्मंताणं पणवाणं पडहाणं अपफा-
लिज्जंताणं भंमाणं हारंमाणं तालिज्जंताणं भेरीणं झल्लरीणं दुंदुभीणं आलिप्पंताणं मुखाणं मुत्ति-
गाणं नदीमुत्तिगाणं घटिज्जंताणं कच्चभीणं चित्तवीणाणं आमोडिज्जंताणं झुंकाणं नउलाणं
झिप्पंताणं दुंदुकीणं चिंषाणं वाइज्जंताणं करडाणं डिडिमकाणं उत्तालिज्जंताणं तलाणं तोलाणं
कंसतालाणं घट्टिज्जंताणं रिक्सिसिक्काणं सुंसरिकाणं दुंदुकीणं फूमिज्जंताणं बंसाणं बेणूणं 10
एवमाईणं एगूणवन्नाए पवाइज्जंताणं ।” ईणि युक्तिइं, भावभक्तिइं, आत्मशक्तिइं, परमेश्वर-हइं
स्नानमहोत्सव करी पुनरपि पंचरूपिइं इंद्र होई देव मातातणइं समीपि मुंकिउं । बत्रीस बत्रीस
स्थाल सिंहासनादिक बत्रीसकोडि सुवर्णरत्नतणी वृष्टि करी, स्वामतिणइ दक्षिणहस्तांगुष्ठि करी
अमृत संचारी, वलयगुल कुंडल श्रीदाम मेलही इंद्र स्वस्थानकि पहुतु ।

हिव प्रभाति दासीमहिलीए राउ वधाविउ—स्वामी ! तम्हारे पुत्र आविउ । राजा वधामणी 15
दीधी, नगरमाहि सर्व महोत्सवतणी पद्धति कीधी । अलंकरिउ प्राकार, श्रृंगारिया प्रतौलीद्वार ।
मंच अतिमंचतणी रचना हुई, स्वर्गपुरीतणी शोभा लई । ध्वजपताका लहकइं, पुष्पपरिमल
बहकइं । नाचइं पात्र, राजाभवनि आवइं अक्षतपात्र । सोमाई भणतां आवइं छात्र, लोक
अलंकरइं आमरणि गात्र, उत्सव करिवा एहइ ज वात । तीणि वेलं नऊइं कोरण, बांधीयइं
तोरण । बांधीयइं वंदरवाल, उत्सव विशाल । गुलघीउ लाहीयइं, मन ऊमाहीयइ । ईणि युक्ति जन्ममहो- 20
त्सव हूआ । नामगरणतणइ अवसरि माता-हइं डोहलइ धर्म बुद्धि हुई, एहभणी धर्म इसिउं नाम
दीधउं, परमेश्वरि रमलि करतां बालपणुं लीधउं, यौवनवयि राजकन्यातणउं पाणिग्रहण कीधउं ।
अढईं लाष वरस कुमारपणउं पाली, पंचासवरस (?) राज्यलक्ष्मी पामी, पछइ विरक्तियुक्त हूउ
स्वामी । नवविध लोकांतिकदेवतणी वीमतीलगइ सांवत्सरिक दान दीधउं, पछइ महोत्सवि सहित
चारित्र लीधउं । बि वरस छत्रस्थ काल अतिक्रमी, केवललक्ष्मी पामी । बिहारक्रम करइं, 25
भव्यलोक तारइं ।

हिव राजा पृथ्वीचंद्र अनइ सोमदेव उद्यानपालकरहइं साढाबारलाख सुवर्णदान देई,
समस्तपरिवारसाथिइं लेई । परमेश्वर नमस्करिवा सांचरिया, सकललोक ऊलटि धरिया ।
पृथ्वीरहइं अलंकरण, दीठउं स्वामीतणउं समोसरण । किसिउं ते—समग्र देव आवइं, समोसरण :

- नीपजाबई । तां पहिलुं वायुकुमारदेवतानिर्मित संवर्तक वायु विस्तरई, ते तृण काष्ठ कचवर हरई, आकासि मेघपटल पसरई, गंधोदकि वृष्टि करई, फूलपगर भरई, गरूअउं रत्नमय पीठ बांधी ऊपरि जानुप्रमाण पंचवर्ण कुसुम वरसई, चिहुं दिसि दिव्य परिमल विलसई । रत्नमय सुवर्णमय रूप्यमय त्रिनि प्रकार, रूपि करी उदार, अनेक प्रकार । मणिरत्नसुवर्णमय
- 5 कउसीसां सदाकार, च्यारि प्रताळीद्वार । तिहां बिहु पासे उच्चैस्तर सुवर्णमय स्तंभ, ऊपरि मणिमय कुंभ । इंद्रधनुषमानमूरण, रत्नमय तोरण । प्रत्यक्ष जिसी मांगलिक्यनी पालि, इसी वंदरवालि । अनेकि विचित्र, विशाल छत्र । उदारस्वरूप, कनकमय पूतलीतणां रूप । जेहे लिपित सिंह शार्दूल गज, इस्यां निर्मल नीरज पंचवर्ण ध्वज । इस्या समोसरणविचालि, मणिबद्धपीठि विशालि । सकलमांगलिक्यमुख्य, गरूड अशोकवृक्ष । जिसिउ प्रत्यक्ष कल्पवृक्ष,
- 10 इसिउ बारगुण चैत्यवृक्ष । तेहतणी छायां रत्नमय सिंहासण, जगन्नाथन्हई बइसण । तेजिई जोई सकीयई नीठ, इसिउं रत्नमय पादपीठ । जिस्या विकसित सहस्रपत्र, तिस्यां पनर छत्रा-तिछत्र । अमर, देवन्हई ढालई चमर । अधरीकृतआदित्यमंडल, तीर्थंकरलक्ष्मीकर्णकुंडल, पूठई शलकई भामंडल । जेहतणइ दर्शनि मिथ्यात्वपटल टलई, इसिउ आगलि धर्मचक्र शलहलई । दिव्य दुंदुभि वाजइ, तीणि निर्घोष गगनांगणि गाजई, परतीर्थिकतणउ भडवाउ भाजइ ।
- 15 सहस्रप्रमाणयोजन इंद्रधज लहलहई, धूपतणा परिमल महमहई, वादित्रतणी कोडि द्रुहद्रुहई । मनुष्यतणी कोडि आवई, मनि रहरहई । ईणि इसिइ समोसरणि परमेश्वर जगदीश्वर नवसुवर्ण-कमलि पाय स्थापतउ, पूजिया ऊत्तर आपतु, प्रभाई दसइ दिसि व्यापतउ, भविकलोकन्हई पाप मुंकावतउ; पूर्वदिसितणइ द्वारि पइसइ, पूर्वाभिमुख सिंहासनि बइसइ । चतुर्मुख होई, भविकसंमुख जोई । संपूरी, नार परिषद पूरी, मिथ्यात्वमान मूरी, पापपटल चूरी । सर्वसत्त्वाधारिणी,
- 20 अमृतानुकारिणी, मधुरवाणी, लाभ जाणी; वखाण करइ, धर्ममार्ग विस्तरइ ।

हिव बेउ नरेश्वर मनि गहगहता, समोसरणिमाहि पहुता । श्रीधर्मनाथन्हई प्रदक्षिणा देउ, आगलि बइठा नरेश्वर बेउ । तिवारे राजा पृथ्वीचंद्रि आपणई विशेषवंतई रूपि लावण्ये करी देवदानवइंद्रन्हई आश्चर्य कीधुं, श्रीधर्मनाथि तीर्थंकरि उपदेश दीधउ । किंस्तु ते—

सद्वंशजन्म गृहिणी स्पृहणीयशीला लीलायितं वपुषि पौरुषभूषणा श्रीः ।

- 25 पुत्राः पवित्रचरिताः सुहृदोऽपदोषाः स्युर्धर्मतः खलु फलानि पचेलिमानि ॥१॥

अहो भव्य जीव ! ए इस्यां धर्मनां फल जाणिवां । कवण कवण—पहिलुं तां उत्तमकुळि अवतार, ए धर्मतणां फल सार । जइ जीव नीचकुळि अवतरइ, तु किसिउं पुण्य करइ । एह विश्वमाहि एक माछीतणां कुल, भीलतणां कुल, कोलीतणां कुल । ईणिपरि थोहरी अहोरी बागुरी पाटकी मद्यप घांची चोर वेश्या बाबरी मेय डुंब पाणपेरणीयांतणां पापतणां

कुल जाणिवां। जीव एहे कुले अवतरी पाप करी नरकि जाइ, लाधु मनुष्यजन्म निरर्थक बाइ ।
पुणि जीवन्हई उत्तिम कुल दुर्लभ । कुण तेउ उत्तम कुल—

वंसाणं जिणवंसो सव्वकुलाणं च सावयकुलइं ।

सिद्धिगई य गईणं सुत्तिमुहं सव्वसुक्खाणं ॥२॥

वंश ते प्रशंसि जेहे जिणतणउ अवतार । वंशतणउ कवण विचार—इस्वाकुवंश, सूर्यवंश, 5
चंदिल्ल, चाहूआण, सोलंकीवंश, वालावंश, वाघेला, वाघरोलावंश, गुल्बवंश, गुल्बरवंश, सोभटा,
भाटीया, सीदा, वांदा, दाहिणमा, कच्छवाह, कणवाहा, हूणवंश, हरीयड, शकट, सिलार,
धान्यपालवंश, अनंगपाल, राजपाल, दधिपाल, कलाप, परमार, मोरीवंश, यादव, सैधव, निकुंभ,
गुहिलउत्त, डोडीवंश, डोडीयाणवंश, मंकूआणा, खड्गवंश, सीलणवंश, बोडाणवंश, दहीयावंश,
प्रमुख वंश जाणिवा । अनइ ब्राह्मणादिक कुलविशेष ज्ञातिविशेष जाणिवा । जिम कलिकाल 10
प्रवर्त्तमानि चउरासी ज्ञाति बोलीयइं । किसी ते ज्ञाति—श्रीश्रीमाली, उसवाल, वाघेरवाल, डीङ्ग,
पुष्करवाल, डीसावाल, मेडतवाल, भाभू, सूराणा, छत्रवाह, दोहिल, सोनी, षडवड, षंडेरवाल,
पोरूआड, गूजर, मोढ, नागर, जाल्हारा, षडाइता, कपोल, जांबू, वायडा, वाव, दसउरा,
करहीया, नागद्रहा, मेवाडा, मटेउरा, कथरा, नरसिंहउरा, हारल, पंचमवंश, सिरपंडला, कमोह,
रोतकी, अगरवाल, जिणाणी, बांभ, घांघ, पाल्हाउत, उचित, बगड्ड, अहिछत्रवाल, श्रीगउड, 15
वाल्मीकि, टाकी, तेलटा, तिसउरा, अठवग्री, लाडीसाखा, बधनउरा, सुहडवाल, वीधू, पद्मावती,
नीमा, जेहराणा, माथुर, धाकड, पल्लीवाल, हरसउरा, चित्रउडा, गोला, गहिबरिया, लोहाणा,
भाटीया, नागउरा, आणंदउरा, सतला, कडकोलापुरी, रायकवाल, पेसीया, पेरूया, गोमित्री,
नारायणा, टींद्र, गजउडा, गोषरूआ, अजयमेरा, कंडोलीया, कायल, सगउडा,
सीहउरा, जेसवाल, नादेवा, जाइलवाल, चावेल, ए सविहुं ज्ञातिकुलवंशमाहि वषाणीइ सुश्रा- 20
वक कुल । जीणि सुश्रावकतणइ कुलि जीववधु टालीयइ, जीवदया पालीयइ । मिथ्यात्व परिहरी-
यइ, सम्यक्त्व अंगीकरीयइ । पांणी भलीपरि गालीयइ, इंधण सोधी ज्वालीयइ । अथाणूं न
राषीइ, अणंतकाई न चाषीइ । चोरी न कीजइ, सुपात्रि दान दजिइ, सुतीर्थि वित्त बावी
लाम लीजइ । आलेअण लेई पाप धोईइ, परिग्रहप्रमाणि पुण्यवंत होईइ । उभयकाल सामायक
त्रिकाल देवपूजा समाचरीइ, पुण्यभंडार भरीइ । बावीस अभक्ष, बत्रीस अणंत काय टालीयइ, 25
आठमि चऊदसि पूनिम अमावास चउमासी पजूसण पर्व पालीयइ, पुण्यमार्ग उज्ज्वालीयइ ।
इसुं श्रावकतणउं कुल, तउ पामीयइ जइ पोतइ पुण्य हुइ विपुल । उत्तिमकुलि लाभइ इंतइ
गृहस्थरहई जय हुइ कुलव्रतणउ संयोग, तु हुइ पुण्यतणउ वियोग । किसी ते कुलव्रत-
जे चालती कउयछि, साची अलछि । आत्मकुटुंबभंजकि, परचित्तरंजकि । कपटविषयि पडिछ,

- अतिहिं अनिष्ट । बोलती छउड उत्तारइ, रीसइ छोरू मारइ । जीभइं जव छोलइ, अलविइं असंबद्ध बोलइं । बगाईं करती गोदडु गिलइ, घरि वित्रोड करी बाहिरि मिलइ, बोलावी बिसइं हाथ उखलइ । फूफूती सापिणी, चालती चीत्रिणी । पुण्यद्वारतणी आगल, नगरतणी भागल । घणूं किसिउं कहीयइ—जिसी मिरीतणी ऊगटि, जिसिउं चालतउं पलेवणउं, जिसी दाघज्वरतणी
- 5 बहिनि, इसी संतापकारि तुं संपजइ नारी, जउ जीव पापकर्म भारी । अनइ तु हुइ सुकलत्र, जइ पोतइ हुइ पुण्यपवित्र । किसी ते—सुशील सुलील सदाचार सत्यवंती विनयवंती विवेकवंती पुत्रवंती बोलवंती सुजाणि, मधुरवाणि । देवगुरुतणइ विषइ भक्त, पुण्यतणइ विषइ आसक्त । सहजि सलावण्य, इसी सुकलत्र तु संपजइ जइ पोतइ पुण्य । अनइ जं शरीरि संपजइं लीला-वंतपणूं, तं पुण्यतणउं प्रमाण । जं मधुरगति चालइ, पापबुद्धि पालइ । सहजि विचक्षण,
- 10 शरीरि बत्रीसलक्षण, अलिकुलकज्जलइयामल केशपाश, अष्टमीचंद्रसमान भालस्थल, कामदेवकौ-दंडाकार भ्रूमंग, पूर्णचंद्रसमान वदनमंडल, आदर्शतलसमान कपोलयुग, मौक्तिकश्रेणिसमान दशनमाल, वक्षस्थल विशाल, प्रचंड भुजदंड, इसी रूपलक्ष्मी अखंड, तु संपजइ जइ पोतइ प्रभुरपुण्यपिंड । अनइ जे द्रव्य ऊपार्जिवातणइ कारणि एकि लोक देव-देवता आराधइं, मंत्र-विषा सधरपणइं साधइं । राजसभा बुद्धिवंत भणी बइसइं, रणक्षेत्रि पहिलां पइसइ । व्यापार-
- 15 कला केलवइं, धूर्तपणइं भलारहइं भोलवइं । जलमार्ग स्थलमार्ग आदरि आक्रमइं, भूमंडलि भूजाबलि भमइं । जोगीपूठिइं लोभिं लुबधा लागइं । एकि मोटा ठाकुर मागइं । एकि पाला पुलता पंथि चालइं । एकि हा दैव ! भणी बइरागारि घाउ घालइं । एकि हल षेडइं, उलग करइं लागा ठाकुर-केडइं । रसकारणि रसकूपिका पडइं, एकि कलकलतइं समुद्रि चडइं । एकि त्रिजिसइं साठि क्रियाण बहुरइं, पिरायां कवित्व बहरइं । कष्ट सहइं विपुल, पुणि लक्ष्मी तु पामइं जइ पोतइ
- 20 हुइ पुण्य परिघल । घरि सुवर्ण मणिरत्न प्रवाल, प्रधान सुक्ताफल, गजरथतुरंगमादिक जाणिवा लक्ष्मीतणा विलास सकल ।

- हिव जं संपजइ सत्पुत्र, एहू पुण्यतणउं चरित्र । एकइं तणइ एकि कुपुत्र हुइं जे बालपणि पालीइं लालीइं पणि जेतलइ यौवनभरि जाइं, तेतलइं मावीत्रसाम्हां थाइं । कृत्य अ-कृत्य न गिणइं, वडातणां वचन निहणइं । मावीत्रसाम्हां नीतुर बोल भणइं, अहंकारि हणहणइं ।
- 25 लक्ष्मीमदि कुपात्रि वरसइं, कुस्थानकि विलसइं, पिराईं भूमि प्रसइं, चाडूए वचनि उलसइं, रूडी वात कहतां साम्हां धसइं, स्वाननी परि भसइं, अपरन्हइं हसइं, पापकरी ऊससइं; धर्मवार्ता हियइ न बसइं । इस्यां जं पुत्र अभक्त अजाण, ए पापतणूं प्रमाण । अनइ जं पुत्र विवेकीया विचारवंत, सहजिइं संत सौभाग्यवंत, गुरुआंप्रति भक्तिवंत गुणवंत, देवगुरुधर्मतणइं विषइ तत्पर, सुपुत्र पामिवइ जइ, पोतइ पुण्यतणउ भर ।

हिव तु पामीयइ सुमित्र उत्तम, जइ पोतइ पुण्य हुइ निरुपम । एक जीव सहजइं दुर्जनप्रकृति, पापतणइ विषइ मोटी आकृति । मुहि मीठउ, चित्ति विणठउ । पिरायां छलव्दिद्र जोइ, विणास विण विगोई । उपगारि केतलइं न लीजइं, परप्रशंसा मनमाहि बीजइं । आपण-पउं घणुं देषइ, अवर नहीं किसिइं लेखइ । सजन संकटि पाडइ, परदोष ऊघाडइ । राउलइ वानइ, देवगुरु अपमानइ । मूर्तिवंत अधर्म, बोलइ पिराया मर्म । जिसिउं विषवृक्षनउं वन, 5 इसिउ जाणिवउ दुर्जन । एक जीव, सहजइं उत्तमस्वभाव, पुण्यऊपरि भाव । उपगार करइं, परमर्म हीयडइं धरइं । परदोष न प्रकासइं, असत्य न बोलइं हासइं । उन्मागिं न चालइं, पापवार्त्ता टालइं, गुरुपदेश झालइं, धर्मतउ न हालइं । नवे क्षेत्रे वेवइं धन, जिसिउं बावनुं चंदन, इस्यां जीहनां सीतल मन, इस्या कहीयइ सज्जन । संपजइ सुमित्र सज्जन सुजाण, तं पुण्यतणउं प्रमाण । इस्यां धर्मफल देधी, प्रमाद ऊवेधी; आलस परिहरी, आदर करी; पूण्य- 10 तणइ विषइ भावनासहित लाभ लेवउ । जेह कारणि इसिउं कहीइ-जिम प्रासाद शोभइ ध्वजा-धारि, जिम हृदय शोभइं हारि; जिम गृह शोभइं उत्तिम नारि; जिम मस्तक शोभइ केशप्रा-ग्गारि, जिम कर्ण शोभइ स्वर्णालंकारि, जिम शरीर शोभइ शीलशृंगारि, सरोवरि शोभइ कमलि, पूष शोभइ परिमलि, मुष शोभइ निर्मलि नेत्रयुगलि, रात्रि शोभइ चंद्रमंडलि; विवाह शोभइ कूरि, उत्सव शोभइ तूरि, नदी शोभइ पूरि; जिम सम्यक्त्व शोभइ प्रभावना, तिम धर्म शोभइ 15 भावना । एह कारणि भावनासहित पूण्यवंति लाभ लेवउ । जिसिइं पुण्यप्रभावि सकलश्रेयक-ल्याण संपजइं ।

इसिउ उपदेश सांभली, मनतणी रली, परमेश्वरप्रतिइं बिहुं नरेश्वरि वीनती कीधी वली । हे जगन्नाथ ! संदेह भांजिवानइं ऊभउ हाथ; तुझ टाली अपरि संदेह न भाजइं, संदेह भंजन बिरुद तूरहइं छाजइं । जेहि कारणि इसिउं कहीइं—समुद्रि उलंघीयइ भारंडि, न मसइ; 20 गजेंद्र विडारीयइ सीहि, न ससइं । विषधरतणां विष जीरवियइं गुरुडि, न कुकडइं; वृक्षसिहर तणां फूल लीजइं तडवडइं, न टूंकडइं । संग्रामभूमिइं भिडीयइ राउति, न दयामणइ; भंडारी-तणा भार झालियइ अभीष्टि, न अलषामणइं । पर्वततणां टोल ताणीयइं नदीतणइ पूरि, न वाहलइं; रायतणइ मनि रंगि रहावीयइं मधुरस्वारि, न पाहलइं । समुद्रि सेतुबंध बांधीइ पर्वते, न काकरइं; दृढगढतणी पोलि भांजियइ गजेंद्रि, न बाकरइं । याचकजननां दरिद्र टालीयइं दातारि 25 लक्ष्मीवंति, न आजन्मदुस्थि; सकलसंदेह भांजीइ केवलीए, न ब्रह्मस्थि । तेह कारणि तउं हे स्वामिन् ! अम्हारा संदेह टालि, एक संदेह ऊपनउ सरोवरतणि पालि; एक ऊपनउ अटवीठामि; एक संग्रामि; एक स्वयंवारि; ए सवे संदेह अपहारि । इसी वीनती सांभली जगन्नाथ कहइ छइ—अहो नरेश्वर ! सांभलउ; हिव कहीइ छइ पूर्वभव, जिसिउ हूउ अनुभव । ईणइ क्षेत्रि

- भृगुकच्छनामिहं नगर, जिहां नर्मदा नदी प्रवर । प्रौढ धवलगृह, लोक पुण्यविषह सस्पृह ।
 जीणि नगरि महाधर मंडलीक सेलहत्थ वरवीर राउत डबइत भाथाइत ऊडणाइत फलहकार
 छुरीकार नलीकार कुंभकार सींगडीया साबलीया जेठी यंत्रवाहा भंडारी कोठारी प्रभृति राज-
 लोक वसइं, सर्वज्ञभवन देधी मन उल्लसइं । जिहां पद्मश्रीनामि सरोवर, महामनोहर, जिहां
 5 राज्य पालइं द्रोणनामा नरेश्वर । तेहतणइ सागर अनइ पूरण इसिइ नामि पवित्रचरित्र, बि
 पुत्र । ते बेउ नर्मदानदीमाहि बेडी चडी मत्स्य विणासिवा प्रवर्तिया । तिसिइ अवसरि मत्स्य
 एक साम्हउ जोई तीह प्रतिइं बोळिउ-रे दुराचारउ । म करउ पाप, नरकि इस्यां हुसिइ
 संताप, नहीं छूटउ करताइ विलाप, जइ न मानउ तउ पूछउ आपणउ बाप । ए वात सांभली
 बेउ कुमर भयभांत हूआ । तिसिइ नदीनइ कंठि एक दीठउ मुनीश्वर । तेहे बेडीतउ
 10 उत्तरी नमस्करिउ । वच्छउ ! तुम्हे म्हारा पौत्र, हूं पालऊं चारित्र, तुम्हे करउ अक्षत्र । तीणइं
 सोनइं किसिउं कीजइं जीणइं तूटइं कान । तीणइं उपाध्यायि किसिउं कीजइं जीणइं चूकइं
 ज्ञान । तीणइं ठाकुरि किसिउं कीजइं जीणइं पामीइ पगि पगि अपमान । तीणइं धर्मि किसिउं
 कीजइं जीणइं वाधइ मिथ्यात्ववाद । तीणइं वयरइं किसिउं कीजइं जीणि पावइ ऊपजइ विष-
 वाद । तीणि मित्रि किसिउं कीजइं जीणइं थाइं प्रमाद । तीणिइं धरि किसिउं कीजइं जेहमाहि
 15 फूफूइ साप । तीणइं खीइं किसिउं कीजइं जेहतु नितु संताप । तीणइं रामतिइं किसिउं
 कीजइं जीणि कराइ पाप । वत्स मुझ भक्त व्यंतारि, मत्स्यमुखि अवतरी; तुम्हे जगाडिया,
 पुण्यमार्गि लगाडिया । हिव पाप परिहरउ, पुण्य करउ । तीणइं ऋषीश्वरि पुण्यतणी परठ कही,
 तेहे बिहुं ग्रही । आव्या आपणइ धरि, करइं पुण्य नवनवीपरि । दिइं दान, धरइं अरिहंततणउं
 ध्यान । करइ सुगुरुभक्ति, जाणइं विवेकयुक्ति । करावइं प्रासाद, पडावइं सन्नूकारि साद ।
 20 पालइं सम्यक्त्व, जाणइं नव तत्व । करइं सामायक सार, स्मरइं पंचपरमेष्ठि नमस्कार, बे कुमार
 इसीपरि भरइं पुण्यभंडार ।

- अन्यदा प्रस्तावि द्रोणि राजां तीह बिहुंन्हइं राज्य दीधउं, आपणपइं राज्ञीसहित चारित्र
 लीधउं । निर्मल चारित्र पाली, भावविशेषि पातालि, बलीन्द्र अवतरिउ, राणीइं इंद्राणि
 थइनइं तेहू जि अणसरिउ । हिव पूरणतणइ पद्मश्री इसिइ नामि हुइ कलत्र, जे महासच्चरित्र ।
 ते सागर पूरण पद्मश्री पुण्य करी पहुता देवलोकि, सौल्य भोगवी अवतरिया मनुष्यलोकि ।
 25 सगरतणउ जीव हूउ तूं सोमदेव नरेन्द्र, पूरणनउ जीव हूउ पृथ्वीचंद्र । पद्मश्री ईहां रत्नमंजरी
 अवतरी । पूर्वतणउ धर्म फळिउ सर्वसंयोग मिलिउ ।

बिहुं नरेश्वरि इणिपरि उपदेश सांभलिउ, श्रीधर्मनाथतीर्थकरि वली कहिउं—हिव
 सांभलउ जे पूछिया संदेह, तेहनु कीजइं खेह ! जिसिइ समइ रत्नमंजरी सरोवरतणी पालिइं
 पितातणइ उःसंगि बइठी, कुणरहइं देवातणी चिंता पइठी । तिसिइ अवसरि, बलींद्रदानवेश्वरि;

ज्ञानि प्रमाणि पूर्व जाणी; पुत्रपृथ्वीचंद्रनिमित्त राषिवा रत्नमंजरी हंसरूपिंहं अपहरी आपणइ कन्हइ आणी। छमास पातालि स्थापी, पछइ अवसरि पाई आपी। राजा पृथ्वीचंद्रन्हइ स्वम दीधउं, अटवी अनइ संग्रामांगणि महासानिध्य कीधउं। अनइ स्वयंवरि जेतलइ धूमकेतु राजां वेतालांधकार विस्तारीनइ रत्नमंजरी रथि घाती, तेतलइं बलींदतणी इंद्राणी ते मेलिहउ निपाती। छ प्रहर पातालि राषी, प्रभाति प्रकट करी दाषी। उहे दिषाडिउ पूर्वभवस्नेह, एतलइं टलियां 5 सवे संदेह। अहो पृथ्वीचंद्र! ताहरुं विशेषवंत छइ भाग्य, अद्भुत सौभाग्य। जेह कारणि गृहस्थवेषि हाथियइं चडतां ईणइ जि भवि ऊपजिसिइ केवलज्ञान, एह भणी ए भाग्य प्रधान। सोमदेवन्हइं त्रीजइ भवि मुक्ति, इसी छइ युक्ति। ए वार्त्ता मनि धरी, श्रावकयोग्य धर्म आदरी, परमेश्वर नमस्कारी; बे नरेश्वर सपरिवारि स्वस्थानकि आव्या, परमेश्वरि विहारक्रम नीपजाव्या। 10

हिव राजा पृथ्वीचंद्र सुसरउ राउ मोकलावी रत्नमंजरीसहित आपणइ पुहिठाणपुरि पाटाणि आव्या, प्रधानि प्रवेश महोत्सव कराव्या। सकल पाटण लोक हाट काज काम परिहरी आभरण त्रूटते, वेणीदंड छूटते; पटउले फाटते, घाटडे विणसते; धसमसाटि जोइवा धाइउ, राजा महोत्सवसहित आपणइ आवासि आइउ। रत्नमंजरी पट्टराणी स्थापी, कीर्त्तिइं जगन्नाथी व्यापी। राज्यसौभाग्य भोगवतां अवसरि रत्नमंजरी महीधर इसिइं नामिइं पुत्र जन्मिउ। ते 15 सर्वांगसुंदर, रूपिइं पुरंदर, विवेकबंधुर राज्यधुरंधर सत्पुरुषसिंधुर नामि महीधर प्रवर्द्धमान हूउ। राजापृथ्वीचंद्रन्हइं राज्य करतां नवलाष नवाणवइ सहस्र नवसइं नवोत्तर वरस अतिक्रम्यां। तिसिइ अवसरि कानडदेसनउ राउ सिहकेतु इसिइं नामिइं अकस्मात् पुहिठाणपुरि पाटाणि ऊपरि चडी आविउ, लोकन्हइं आतंक ऊपजाविउ। तत्काल चरपुरुषि पृथ्वीचंद्रन्हइं जणाविउ। ते सांभली राजापृथ्वीचंद्र कोपि करी करवाल ऊलालतु सामहिउ, सुभटवर्ग गहगाहिउ। भंभा वाजी, 20 गगनांगण रहिउ गाजी। राजा आप जेतलइं हाथि चडिउ, तेतलइं मनि विमासण पडिउ। रे आत्मन्! हुं बाह्यवहरी पृठिइं धाउं, अंतरंगवहरी पृठि न धाउं। कुण ए बुद्धि, किसी शुद्धि। जीतउ जोईयइ क्रोध, जेहतउ चालइ विरोध। जीतु जोईयइ मान, जेहन्हइं पर्वतनउं उपमान। जीती जोईयइ माया, जेहतु पामीयइ स्त्रीतणी काया। जीतु जोईयइ लोभ, जेहतु संसारि समयक्षोभ। जीतु जोईयइ काम, जेहतु फेडइं पुण्यतणउं ठाम। ईणिपरि नरेश्वरन्हइं चीतवतां 25 ऊपनउं शुक्रध्यान, तत्काल ऊपनउं केवलज्ञान। आव्या देव, करइं सेव। वहरी समिउ, आवी नमिउ। वाजइं वादित्र, महोत्सव विचित्र। देवे श्रेष दीधउ, राजऋषि लीधउ। हंसजमलि, बइठउ सुवर्णकमलि। दिइ उपदेश, हूउ पुण्यतणउ निवेश। एके आदरिउं सम्यक्त्व, एके श्रावकत्व। एके संयम, एके नियम। ईणिपरि लोकन्हइं लाभ देई पृथ्वीमंडलि विहारक्रम करी

पृथ्वीचंद्रि राजा सिद्धिसाम्राज्य लीधउं, तेहतणइं पुत्रि महीधरि पुहिठाणपुरि अखंडप्रतापि
राज्य कीधउं । पृथ्वीचंद्रनरेश्वरतणउं चरित्र सांभली, मनतणी रली,वलीवली, विवेकवंति पुण्यवंत
लाभ लेवउ । जिसिइं पुण्यतणा प्रभावतउ सकल श्रीसंघन्हइं श्रेयकल्याण ऋद्धिवृद्धिपरंपरा संपजइं ।

श्रीमदञ्चलगच्छे श्रीगुरुमाणिक्यसूरिणा ।

पृथ्वीचन्द्रनरेन्द्रस्य चरित्रं चारु निर्मितम् ॥

संवत् १४७८ वर्षे श्रावण सुदि ५ रवौ पृथ्वीचन्द्रचरित्रं पुरुषपत्तने निर्मितं समर्थितम् ।

मावन्मेरुर्मही यावत् गावन्महिलावतौ ।

वाच्यमानो जनैस्तावद् ग्रन्थोऽयं भुवि नन्दतात् ॥

इति श्रीअञ्चलगच्छे श्रीमाणिक्यसुंदरसूरिकृते श्रीपृथ्वीचंद्रचरित्रे वाग्बिलासे

नमस्कार बालावबोध

[कर्त्ता हेमहंसगणी, वि० सं० १५००]

श्रेयांसि श्रीमहावीरः सश्रीसंघस्य यच्छतात् ।

यस्याज्ञा कल्पवल्लीव मनोवाञ्छितदायिनी ॥ १ ॥

श्रीवर्द्धमानशासनराज्यनेता विश्वत्रयाद्भुतचरित्रयुगप्रधानः

5

श्रीसोमसुन्दरगुरुर्गुरुचक्रवर्ती भूयादमेयमहिमा मम सुप्रसन्नः ॥ २ ॥

तत्पट्टनायकाः श्रीसुनिमुन्दरसूरयो जयन्त्यधुना ।

जयचन्द्रसूरिजिनकीर्तिं सूरिपरिवारपरिकरिताः ॥ ३ ॥

स्वान्ययोरुपकाराय लिख्यते लेशतो मया ।

पडावश्यकसूत्राणां व्याख्या बालावबोधिनी ॥ ४ ॥

10

पहिलउं सकलमंगलीकनउं मूल, श्रीजिनशासननउ सार, इग्यार अंग चऊद पूर्वनउ उद्धार,
सदैव शाश्वतउ श्रीपंचपरमेष्ठि महामंत्र नउकार—

नमो अरिहंताणं ॥ १ ॥ नमो सिद्धाणं ॥ २ ॥ नमो आपरिरियाणं ॥ ३ ॥ नमो उव-
ष्णायाणं ॥ ४ ॥ नमो लोए सबसाहूणं ॥ ५ ॥

एसो पंच नमुकारो ६, सव्वपावप्पणासणो ७ । मंगलाणं च सब्वेसिं पढमं हवइ मंगलं ॥ ८ ॥ 15

एहनउ अर्थ—नमो अरिहंताणं—नमोऽर्हद्भ्यः । अरिहंत जेहे रागद्वेष कषायादिक
अंतरंग अस्विहरी हणिया छइ । ते श्री अरिहंत चउत्रीस अतिशय, पांत्रीश वाणीगुणे करी
सहित समवसरणि बइटा विहरमाण छइ । तेहं-हइ, नमो कहीइ—माहरउ नमस्कार हओ ।
अरिहंत चंद्रमंडलनीपरि श्वेतवर्ण ध्याईइ । एतलइ एकपद तथा एक संपद हई । जेतलइ अर्थ
समाप्तिनउ अधिकार हुइ, तेतलइ संपद जाणिवी । उच्छास ए बीजउं नाम । तिहां वीसामउ 20
लीजइ । इम सर्वत्र जाणिवउं ।

हवइ, नमो सिद्धाणं—नमः सिद्धेभ्यः—सिद्ध जे आठ कर्मेनिर्मुक्त हुई अनंतसौख्यमयमोक्षि
पहुता सिद्धसिला ऊपरि जोअणनइ चउवीसमइ भागिं वर्त्तइ । तेह श्री सिद्ध-हइ नमो नम-
स्कार हउ । श्री सिद्ध ऊगता सूर्यनी परि रक्तवर्ण ध्याईइ । एतलइ बि पद, बि संपद हुई ।

नमो आपरिरियाणं—नम आचार्येभ्यः—आचार्य जे ज्ञानाचारादिक पंचविध आचार 25
आपणपे पाळइ अनैराहइं पळावइ । शिष्यनइ द्वादशांगीनउ अर्थ कहइ । ते श्री आचार्य-हइं
नमो नमस्कार हउ । आचार्य सुवर्ण वर्ण ध्याईइ । एतलइ ३ पद, ३ संपद हुई ।

नमो उवज्जायणं—नम उपाध्यायेभ्यः—उपाध्याय जे द्वादशांगीनउं सूत्र मुखाधीतगुणइं, शिष्यहइं पढावइं । ते उपाध्यायहइं नमो नमस्कार हउ । उपाध्याय मरकतमणिनी परि नीलवर्ण ध्याईइं । एतलइं ४ पद, ४ संपद हुई ।

- नमो लोए सब्बसाहूणं—नमो लोके सर्वसाधुभ्यः—लोके मनुष्यलोकमाहिं जे सर्वसाधु
5 मोक्षमार्गसाधक जिनकल्पी प्रमुख घणे भेद ऋषीश्वर छइं । ते सविहुंहइं नमो नमस्कार हउ । महात्मा आसादना मेघनी परि श्यामवर्ण ध्याईइं । एतलइं ५ पद, ५ संपद हुई ।

- एतलइं पांतीरो अक्षरे श्री नउकार मूलमंत्र कहीइं । हवइं आगलि चिहुंपदनी चूलिका-
माहिं एह मूल मंत्र-प्रभाव कहइ छइ । “ एसो पंच नमुक्कारो सब्बपावप्पणासणो—एष पंच
नमस्कारः सर्व पापप्रणाशनः ” । ए पांचहं परमेष्ठिनउ नमस्कार ते किसिउ छइ—सब्व पाव०—सर्व
10 पाप तणउ प्रणाशन फेडणहार छइ । एतलइं छटउं अनइ सातमउं बि पद हूआं । बि संपद हई छटी सातमी । तथा—“ मंगलाणं च सब्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं—मंगलानां च सर्वेषां प्रथमं भवति मंगलं । ” सर्व मंगलीक जे लोकीक दधि दूर्वा अक्षत चंदनादिक; लोकोत्तर तप नियम संयमादिक; तेह सवि हुं मंगलीकमाहिं, पढमं—प्रथमं कहीइ—पहिलउं उत्कृष्टउं मंगलीक ए श्रीनउकार कहीइ । एतलइं आठमउं अनइ नवमउं बिहु पद हूआं । बिहु पदे करी संपद
15 एकजि आठमी हुई । एह चूलिकामाहि ‘ हवइ ’ नइ स्थानकिं ‘ होइ ’ इसिउंहु कहता केतलाइ बत्रीशजि अक्षर मानइं, पुण मूर्लि तेत्रीस अक्षर छइ ।

- यत उक्तं—महानिशीथसिद्धति—“ तहेव इक्कारसपयपरिच्छिन्नत्ति ” इग्यार पदि परिच्छिन्न कहतां सहित छै । “ इक्कारसपयपरिच्छिन्नत्ति आलावगे तित्तीसअक्खरपरिमाणं । एसो पंच नमुक्कारो, सब्बपावप्पणासणो । मंगलाणं च सब्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं ॥ इति चूलं ॥ तेणेव
20 कमेण छट्सत्तमद्वमादिणेषु आंबिलेहिं अहिजिजा ।

प्रवचनसारोद्गारेप्युक्तं—

पंच परमिद्धिमंते पए २ सत्त संपया कमसो । पज्जंतसत्तरक्खरपरिमाणा अहमी भणिआ ॥

गाथा ६८ ॥

- यद्यपि ‘ हवइ ’ अनइ ‘ होइ ’ कहतां अर्थनउ बिभेद काई छइ नहीं । तथापि ‘ हवइ ’
25 इसिउ जि कहिवउं । जेह भणी नमस्कार चूलिका ग्रंथमाहिं कहिउं छइ—जिवारइं कार्यविशेषि ऊपनइ चूलिकातणउं ध्यान करीइ, तिवारइं बत्रीसदल कमल रची एकेकउ अक्षर एकेकी पांखुडीइं स्थापी तेत्रीसमउ अक्षर मध्यकर्णिकाइं स्थापी ध्यान करिवउं । हवइ जउ ‘ होइ ’ इसिउं कहीइ तउ चूलिकां बत्रीस जि अक्षर पहुचइ; बत्रीसे अक्षरे बत्रीस पांखुडीइ जि पूराइं, मध्यकर्णिका ठाली जि रहइ । इत्यादिक अनेक श्री सिद्धांतयुक्तिछइं । मध्यस्थ पणइं

विचारिवउं । एवं श्रीनवकारमहामन्त्रि ९ पद, ८ संपद, ६८ अक्षर, तेहमाहिं ७ भारे, ६१ लघु अक्षर । जे बि अक्षर एकठा मित्या हुइ ते भारी कहीइ । जे एकेकलउ अक्षर ते लघु हळउ; इम सर्वत्र जाणिवउं । एह श्री नउकारनउ महिमा इम कहि छइ—

नवकारइक्कखर पावं फेडंइ सत्त अयरारणं । पन्नासं च पणं सागरपणसयसमगोणं ॥१॥

जो गुणइ लक्खमेगं पूएइ विहीइ जिणनसुक्कारं । तित्थयरनामगोअं सो बंधइ नत्थि संदेहो ॥२॥

अट्टेव अट्टसय अट्टसहस अट्टलक्ख अट्टकोडीउ । जो गुणइ भत्तिजुत्तो सो पावइ सासयं ठाणं ॥३॥

5

श्रीनउकार भावसहित विधिइं जपतां, श्रीगुरुदत्त आम्नाय अनइं आस्थानइं विशेषिइं करी; इहलोकि अनइ परलोकिं सकल वांछित फल सीझइं । इह लोकि तां देवता सान्निध्य करइं । जिम श्रावकनी पुत्रिकान्हइं कीथउं । अत्र कथा—

[१] भरतक्षेत्रि पोतनपुर नगर । तिहां सुगुप्त नामिइं व्यवहारीउ श्रावक, तेहनइ श्रीमती नामिइं बेटी धर्मवंति छइ । एकवार कोएक मिथ्यात्वी श्रेष्ठिनउ बेटउ श्रीमतीनउं रूप देषी 10
व्यामोहिउ । परिणवा बांछइ । पिता कन्हलि मगावइ । पिता मिथ्यात्वी भणी दिइ नही । पछइ कपट श्रावक हुई श्रीमतीनउं पाणिग्रहण कीथउं । आपणइ घरि लेई गिउ । तेहनउं कुटुंब सहू मिथ्यात्वी छइ । श्रीमती घरनां सर्व काज काम करइ, पुण एक मिथ्यात्व किमइ न करइ । जिनधर्म करतां भणी सासू नणंद ते ऊपरि पगि २ खीजइ । पेली आपणा कर्मजिन्हइं दोस दिइ । किमइ धर्मथकी चूकइ नही । भरतार श्रीमती ऊपरि द्वेष वहतउ तेहन्हइं विणासीनइ 15
बीजी बी परिणवा हीडइ । एकवार तीणइं कालदारुण सर्प घडामाहिं घाती, ढांकी घरमाहिं मूँकिउ । अबसरिं वास भवनमाहिं शिथ्याइं बइठउ श्रीमतीन्हइं कहइ जा घरमाहिं अमुकइं स्थानकिं घडामाहिं फूल मूकां छइं ते आणि । पेली बी महाविनीत तत्काल तिहां गई । नवकार जपीतीइं जि ढांकणू ऊघाडी घडामाहिं हाथ घाल्यो । नउकारनइ प्रभाविइं तूठी शासनदेवताइं सर्प फेडी सुगंध फूलनी माला कीथी । श्रीमतीइं ते फूल आणी भरतारन्हइं आप्यां । पेलउ 20
चमकिउ । ए किसिउं हूउं । तिहां जई ते घडउ जोअइ । देषइ तउ माहिं साप नहीं, अनइ घडउ परिमलिं महमह छइ । पछइ जाणिउं—सही एहन्हइं देवता साहाय्य करइं । हुं अभागिउ एहन्हइं पाडुउं चीतवउं । पछइ स्वजनवर्ग मेली तेह आगलि आपणउ वृत्तांत कहि श्रीमतीन्हइं खमावइ । तेहना गुण ऊपरि अनुराग धरइ । एकवार अवसर देखी श्रीमती भरतारन्हइं जिनधर्मना मर्म कहइ । कर्मविवरनइं योगिइं प्रतिबोध लागउ । महामर्जादी जैन श्रावक हूउ । 25
यावज्जीव धर्मपाली सुगतिइ पुहुतउ ॥ कथा एक ॥

वली नउकारनइं प्रभाविइं अनेक संकट भाजइं, लक्ष्मीनी प्राप्ति हुइ; जिम श्रावकना बेटान्हइं हुई । अत्र कथा—

- [२] रत्नपुर नगर, यशोभद्र श्रेष्ठि-श्रावक तेहनउ बेटउ शिवकुमार महाव्यसनीउ । पिताइं घणउंइ सीषवी जोइउं धर्म किमइ न करइ । पिताइं प्रांतकालिं मान मागी कहिउं-वच्छ । एतलउं करिजे; जिवारइं तूं-हइं गाढउं संकट आवइ तिवारइ ए नउकार जपेइ । दाक्षिण्य लगइं मानिउं । पिता दिवंगत हूउ । शिवकुमार सात व्यसन पोष-तइं हुंतइं लषमि सघली नीगमी । निर्द्धन भणी किहाइं मान महत्व न लहइं । एकवार तेह-
 5 -हइं त्रिदंडीउ मिलिउ । तेह आगलि प्रीति लगइं निर्द्धन पणानउ विषाद प्रकाशिउ । त्रिदंडीउ कहइ-जउ माहरउं कहिउं करअं तओ तूह-हइं लक्ष्मीइं करी धनद समान करउं । पछइ शिवकुमार पासइं एक मृतक अणावी काली चउदसिनी रात्रिइं मसाणनी भूमिकाइं गिओ । मांडल मांडिउं । मृतकहार्थि ऊघाडउं खड्ग आली शिवकुमार-हइं कहिउं-तू एहनां पगनां तलां उलहांसि । आपणपइं मंत्रनु जाप होम करइ छइ । तिसिइ शिवकुमार संकटि
 10 पडिउ चीतवइ-आहा सही, ईणइं मायावीइं त्रिदंडीइं ए सघलु मुझ मारिवानउ उपाय मांडिउ । मृतक ऊठीनइ सही मुज-हइं खड्गि करी आहणिसिइ; तउ हिवं किसिउं करउं । ईहां थकउ हवडां नसाइं नही । इम करतां पितानउं ते वचन सांभरिउं । एकाग्र हुई नउकार जपवा लागउ । त्रिदंडीयाना मंत्रनइं बलिइं करी ते मृतक लगावेक सलसलीनइ ऊठिवा लागउं । वली पाळउं जि पडिउं । त्रिदंडीउ चीतवइ-सही काई माहरा जापमांहि दोदलउओ हूओ ।
 15 वली विशेषिइं एकाग्रपणइं करवा लागउ । मृतक ऊठी बीजीइ वार वली तिम जि पाळउं पडिउं । तिवारइं त्रिदंडीउ चमाकिउ । शिव-हइं पूछइ-काई मंत्र तू-हइं आवडइं ? । शिव कहर-ना । पुण हिआमाहिं नउकारनउ महिमा जाणिउ । पछइ त्रिदंडीउ अनइ शिवकुमार बेहू जणा वली आपणउं आपणउं मंत्र स्मरवा लागउ । वेतालनउं अधिष्ठिउं मृतक ऊठिउं । शिव-हइं नउकारनइं प्रभाविइं करी पुहची शकइ नही । पछइ रीसाविइं मृतकिं ऊपाडी त्रिद-
 20 डीआनुं मस्तक खड्गि करी छेदिउं । मंत्रनइ महिमाइं करी तत्काल त्रिदंडीउ फीटी सोनातणुं पुरिसउ हूउ । शिवकुमार चमत्करिउ । रात्रिभणी तिवारइं ते सहू भुइं माहिं सातिउ । प्रभा-ति दमितारि राजा-हइं सघलु वृत्तांत कहीउ । राजानु आदेश पामी महोत्सवपूर्वक सोनानउ पुरसउ शिवकुमार आपणइ घरि आण्यो । लक्ष्मी अखूट हूई । दीहइं पुरसाना मस्तकनइ कोठो टाली बीजां सघलां अंगोपांगनउ सोनउं कापी २ बावरीइ । रात्रिं वली दिव्यानुभाविं
 25 तिस्याइं जि थाइ । थोडे जि दिहाडे प्रौढ श्रीवंत व्यवहारिउ थिउ । अनुक्रामिं गुरुनइं योगिं धर्मना मर्म जाणी साव सुवर्णमय प्रासाद करावी, माहिं मणिमय प्रतिमा मंडावी, धर्म पाली सुगतिं पहुनु ॥ कथा २ ॥

वली श्री नउकारनइं प्रभावि मरणांत संकटइ थिकु लूटीइ । जिम जिनदास श्रावक लूटउ । अत्र कथा—

[३] क्षितिप्रतिष्ठित नगर, बलराजा । एकवार नवह मेघि घूटइ नदी पूर्णि आवी । लोक जोवा ग्या । पाणीमाहिं तरतुं एक मोटउं पाकुं बीजोरु दीठउं । तलारिं माहिं पइसी लीधउं । जई राजा-हइं आय्यो । सुगंध मधुरसरस ते बीजपूर अत्सादिउं । हर्षिउ राजा पूछइ-ए किहां लाधउं ? तलार कहइ-स्वामी ! नदीना पूरमाहिं आविउं तरतुं । राजा कहइ नदीनइ तटिं २ जाउ, एहनूं मूल जोउ । कहिनी वाडिथिकुं ए आविउं । पेला जोता २ तिहां घणीक लगइ ग्या । दीठी वाडी पइसवा लगा । तिसइं ठूकडे लोके कहिउं-अहो ईह म पइसु । जि कोएकै एहनूं फल फूल लेशइ ते तिहां ठाम जि रहइ, मरइ । पेला पाछा जई राजा-हइं कहइ । राजा रसलंपट थकु कहइ-जाउ तो नगरमाहिं सर्व मनुक्षना वारा करउ । रायना आवेश भणी तलारे सर्वनगरलोकनां नामनी चीठी लिषी एक घडामाहिं घाली प्रभाति कुमारिका पाशइ चीठी कढावीइ । जेहनी चीठी नीकलइ ते जीवतव्य निरास थई धूजतुं कांपतुं तीणइ वाडीइं जाइ । बीजउरुं त्रोडी नदीमाहिं बहितुं मूंकइ । तलार नगरद्वारि रही ते काढी लिइं । पेळउ आपणपुं तिहां जि मरइ । नगर सघलुं विषाद प्राप्त हूउं । राजाना मनइमाहिं नहीं । इम करतां एकवार जिनदास श्रावकनी चीठी नीसरी । पेळउ महानिर्मयपणइ धरि तथा देह-रइ देवपूजा करी, सर्व कुटुंब भमावी, सागारिभणसण ऊचरी वनभणी पुहतु । ऊंचइं सादिं नुकार कहितुजि वनमाहिं पइठउ । वननइं अधिधायकिं व्यंतरइं नउकार सांभलिउ । चीतवइ-ए अक्षर किहांइ आगइं सांभल्या छइं । ज्ञाननु उपयोग देई पाछलिउ भव जोइ देखइ तु, सिउं-पाछिलइं भवि मइं दीक्षा लेई विराधी तेह भणी मरी वितर थिउ । अहा जीणइं दीक्षाइं एकइ दीहाडउ सूधी पालीइं हूतइ वैमानिक देवतानी पदवी लाभइ; ते दीक्षा प्रमाद लगइ ते मि हारी; अहो !-इम पश्चात्ताप धरतु आवी जिनदास श्रावक-हइ प्रत्यक्ष हूउ । बे हाथ जोडी आगलि ऊभु रहिउ । पगि लागी कहइ-मूह-हइ धर्म बूझविउ, तूं माहरइ गुर; काई वर मागि । श्रावक कहइ-वरदेसि तु सर्व जीव मारिवा नियम लिइ; अनइ स्थानकिं जि बइठा दिन प्रति एक बीजउरउं आणी आपवउं । व्यंतरइं मानिउं । श्रावक अखंड पाछउ आविउ । राजा-हइं वृत्तान्त कहिउं । एकेकउं बीजोरो श्रावकरहइ व्यंतरउ सदैव आणी आपइ । श्रावक जई राजारहइं आलइ । राजा हर्षिउ; नगरलोक हर्षिउ । सहू को जिनदास श्रावकनी प्रशंसा करइ । घण काल धर्म पाली सुगतिं पहतु ॥ कथा ३ पूरी ॥

ए इहलोकिं नउकारना फल ऊपरि त्रणि दृष्टान्त कहा । हवइं परलोक ऊपरि कही-इ छइ ३ दृष्टान्त ॥ परलोकिं नउकारनइ प्रभाविं राज्यपदवी पामीइ । जिम चंडपिंगल चौरइ पामी । अत्र कथा--

[४] वसंतपुर नगर, जितशत्रु राजा, भद्रा रानी । चंडपिंगलनामइं चोर छइ । तीणइं

- चोरी करी करी नगरलोक अंदेगिउं छइ । एकवार रायनु भंडार फाडी राणनि अमूलिक हार चोरिउ । एक कलावती नामि तिहां गणिका छइ । काई श्राविका काई मिथ्यातिणि । तेहनइ विषइ ते चोर उद्वधउ छइ । ते हार लेई गणिकान्हइ आपिउ । इम करतां मयण-
 5 तेरासिनुं पर्व आविउं छइ । सघली गणिका आपणा २ शृंगार पहिरी उधान वनमाहिं क्रीडा करिवा गई । कलावतीइ ते हार पहिरी तिहां आवी । तिसिं राणीनी दासीए ते हार तेहनइ कंठि दीठउ । ओलषिओ, जई राणीनइ कहिउं । राणीइ राजान्हइ कहिउं । राजाई प्रतीहार पाई जोवरावी चंडर्पिगल कलावतीना घरमाहिंथिकु साही महाविडंबनापूर्वक सूलिइं दिवराविउ । कलावती ते बात जाणी तिहां गई । चिंतवइ-अहो ! माहरइ कीधइ एहरइं इसी अवस्था आवी; तु आजतू एह पुरुष टाली बीजा सर्वपुरुषनु नियम । एहरइं नुंकार दिउं । पेली नुंकार
 10 देई । खेहडइ चोर मरी पट्टराणीनु बेटउ हूउ । राजाइ महामोह ल्याइ महोत्सव करी पुरंदर कुमार नाम दीधउं । कलावतीइं दीहाडानी तकताक जोई जाणिउं सही ए तेह जि माहारो भरतार । राजानइ आवासि आवइ । पुरंदर कुमार बालकन्हइं हुलावइ । जिवारइं रुदन करइ तिवारइं पाखिला भवनइं नामिं बोलावइ । हे चंडर्पिगल ! म रोइ । बालकरहइं ते नाम सांभ-ली जातिस्मरण उपनुं । नुंकारनु महिमा जाणिउ । पिता दिवंगत हुआ पूर्ति पुरंदर कुमार
 15 राजा हूउ । कलावतीनउ उपगार जाणी तेह उपरि अत्यंत स्नेहथिकु निरंतर नुंदरनुं स्मरण करइ । राज्य अनइ धर्मपाली सुगतिं पहुतु ॥ कथा चौथी ४ ॥

वली परलोकि नउकारनइं प्रभाविं महापापनु करणहार मरी देवतानी पदवी लहइ । जिम हुंडिक चोरिं लाधी ॥ अत्र कथा—

- [५] मधुरां नगरी, शत्रुमर्दन राजा । तिहां हुंडिक चोर सदैव चोरी करइ । एकवार कहिएक व्यवहारीआनइ घरि खात्र पाडी घणउं सुवर्ण चोरिउं । कुटुंबनें
 20 माणुसे कलकल कीधउ । तलार धाया । सोना सहित चोर साहिउ । बांधी प्रभाति राजा आगलि आप्यो । राजाइ नगरमाहिं चहुटइ २ फेरवी अनेक प्रकारि विडम्बना करावी, बापडउ सूलीइं दिवराविउ । नगरमाहिं सघले उदघोषणा करावी-अहो लोको ! इसिउं फल देषी बीजउ को चोरी म करसिउ । अनइ एहनी चिंता कूणहिं न करिवी । पछइ सूली कन्हलि राउला चर मूक्या । जि को एहनी चिंता करइ ते आवी कहिज्यो; जिम तेहरहइं एह जि
 25 दंड कीजइ । तिसिइ बापडा ते चोररहइं तावडइं अनइ रुधिरनइ नीकलवइ करी अपार गाढी तृषा लागी । जि को द्वकडु जाइ तेहन्हइ पाणी मागइ । राजाने भए करी कुणहू पाणी पाह नही । तिसिइं जिनदत्त श्रावक आविउ । पेलइं पाणी मागिउं । श्रावक कहिउं-पाणी लेई आवुं तेतलइ तूं नुंकार गुणि । 'नमो अरिहंताणं' मुपि ऊचारि । श्रावक घरि जई करबडउ पाणी भरी जेतलइं आवइ तेतलइं 'नमो अरिहंताणं' कहितां जि चोरना प्राण ग्या । मरी

महर्दिक यक्ष देवता ऊपनउ । तिसिं चरे जई जिनदत्त श्रेष्ठिनु वृत्तांत राजा आगलि कहिउ । राजाई तेहरहइ सूली घालवानु आदेश दीधउ । रासभि चडावी तीणइ भूमिकां लेई ग्या । तिसइ तीणइ हुंडिकयक्षइ नवइ ऊपनइ अवाधिज्ञान प्रयुंजिउं । आपणा गुर जिनदत्त श्रावक-
 न्हइ तिसी अवस्था दीठी रीसाविउ । आवी नगर ऊपरि महाकाय शिला विकुर्वी, आकाशि
 वाणी बोलवा लागो—अरे राजा अमात्य प्रमुष सर्व नगरलोक पापी ! आओ हवडां जि ईणइ 5
 शिलाइं करी तुम्ह सविहुंन्हइं चूर्ण करउं । ए दयानु समुद्र सुश्रावक माहरु स्वामी श्रीजिन-
 दत्तश्रेष्ठी; तेहन्हइं तुम्हे एवडी विडंबना करु छउ । एकवार देपु माहरुं कीधुं । तीसइं राजा प्रमुष
 सह को भयभ्रांत हूतुं पुष्पादिकनी पूजा करी वीनयइ—अजाणिवा लगइ कीधउं ए अपराध
 खमि । अहो देवता आज अन्हन्हइं जीवितव्य दिइं । देवता कहइ—तु जीवता मूकुं, जउ
 एह श्री जिनदत्त श्रेष्ठिनइ सरणइ पइसउ; अनइ पूर्वदिसि माहरुउ प्रासाद करावु । माहिं 10
 सुलिइ घालिउ चोर अनइ नुकार देतु श्रेष्ठि ए बिहुंनी मूर्ति करावी पूजउ तु मूकुं । राजाईं सह
 मानिउं । पछइ श्रेष्ठिनइ अन्याय खमावी पट्टहस्तीइं बइसारी मोटे उत्सवे नगरमाहिं पइसारु
 कीधउ । ते यक्षना प्रासादमाहिं तिसी बि मूर्ति सह कराविउं । यक्ष उपशांत हूउ । स्थानकि
 पहुतु ॥ कथा पांशमी ॥

तथा श्रीनुकारनइं प्रभाविइं मोक्षइनी पदवी लाभइ । राजसिंह कुमारनी परि । अत्र कथा— 15

[६] त्रीजउ पुष्करवरद्वीप, तिहां भरतक्षेत्रमाहिं सिद्धावट ग्राम । तिहां हूकडी पर्वतनी गुफाईं
 एक दमसार ऋषीश्वर चउमासी उपवास तप करतु चउमासुं रहिउ छइ । तिहां एक पुलिंदिउ
 नइ पुलिंदी आग्या । ऋषि वांदिउ । भद्रपरिणाम देषी ऋषिं नुंकार सीषवीनइ कहिउं—ए त्रिकाल
 सदैव सावधान थई जपिवउ । पेलं बेहू सदैव जपइं । ऋषिं चउमासा पूठिं गुरुकन्हलि पहुता ।
 कालिं बेहू परोक्ष हूआं । पुलिंदानु जीव मरी जंबूद्वीप मणि मंदिरि नगरि राजा मृगांक राजा 20
 विजया राणी, तेहनइ गर्भि अवतरिउ । राणीइं सीहनुं स्वप्न लाधउं । अनुक्रमिं पुत्रजन्म हुउ ।
 महोत्सव करी राजसिंह कुमार नाम दीधउं । मउडइ २ बहुत्तरि कला पारीण हूउ । रूप लाव-
 प्य सौभाग्यनउं निधान यौवन वय प्राप्त हूउ । मतिसागर मुहतानउ बेटउ सुमतिकुमार ।
 तेहसिउं राजसिंहनइ मित्राई छइ । एकवार राजसिंह कुमार मित्रसहित वनमाहिं तुरंगमनी
 क्रीडा करिवा गिउ । घणी बेला तुरंगम पेल्यावी थाकु एक आंबानी छायाइं वीसमइ छइ । ति- 25
 सइ एक वटेवाहू तिहां मिलिउ । कुमरिं पूछिउं—कहु किहां थकी आग्या, किहां जासिउ ? ।
 किहांइं काई आश्चर्य दीठउं हइ ते कहु । पेलउ कहइ—पद्मपुर नगर थकु हूं आविउ । सकल-
 तीर्थनु ठाकुर श्री शत्रुंजय तीर्थनी यात्रा करवा जाउं छउं । हवइं आश्चर्यनी वात सांमलि । तेणइ
 पद्मपुरि नगरि पद्मराजा, हंसी राणी, तेह तणइ रत्नवती नामिं बेटी चउसठि कलाकुशल महा-

- रूपपात्र यौवनवय प्राप्त हुई । पितानिं मनिं वरचिता उपनी । अमात्य-न्हइं कहइ-एह कन्या-न्हइ गुणे करी अनुरूप योग्यवर किहां थिकु मिलशइ । महुंतु कहइ-स्वामी ! म करु चिंता । एहनां भाग्य छइ ते स्वयमेव समानयोग मेलशइ । एकवार राजा आगलि एक नटवउ पुलिंदानइ वेपि नाचतु देषी कन्या-न्हइं मूर्छा आवी जातिस्मरण उपनुं । आपणु पाछिल भव
- 5 पुलिंदानु दीठउ । पूर्वभवनी भार्या रत्नवती प्रतिं अतिसानुरागथिकु वली पूछइ-कहु आधुं किसिउं हूउं ? । बटेबाहू कहइ-पछइ ते कन्यातणी प्रतिज्ञानी वात देसि विदेसि विस्तरी । अनेक राजाना कुमार ते कन्या परिणवानइ लोभइं आवी २ कूडुं जि कहइ । अन्हे पाछिलइ भवि पुलिंदा हूता । पछइ कन्या कहइ-अहो जु तुम्हे पुलिंद हूता तु कहउ तम्हे सिउं पुण्य कीधउं हूतउं जेणइ करी एवडी राज्यसिद्धि लाधी ? पेला ते वात न जाणइ, कूडा पडिआ ।
- 10 तंहीअ लगइ ते कन्या पुरुषद्वेषिणी थई । ए पुरुष सघलाइ कूडा बोला जि हुइ । तेह भणी एह पुरषतणूं मुख नहीं जोउं । इसिउं चीतवई खीइजिना वृंदमाहिं थिकी रहइ । तु अहो राजकुमार ! पुरुषमाहिं तूं रत्न छइ अनइ खीमाहिं तु ते कन्या रत्न । तुम्ह विहुं-न्हइ जइ योग मिलइ तु अपार जडतुं हुइ । इसिउं सांभली कुमार हर्षिउ, आनंदिउ; सर्व अंगलम आभरण उतारी तेह-न्हइं आपी विसर्जी आपणइ घरि आविउ । रत्नवती-न्हइं मिलवाना
- 15 उपाय चितवइ । तिसइं नगरलोके मिली राजा-न्हइं एकांतिं चीनवइ-स्वामी ! अहो किम करूं ? ए राजसिंह कुमार नगरमाहिं जीणइ २ सेरीइ सांचरइ तिहां २ आपणां बालकइ रोव्यतां मूंकी मूंकीनइ सौभाग्यना व्यामोहिआ खीना वृंद गमे २ जोइवा धाइ । अह्वारां घरनां काज-काम सघलाइ सीदाइ छइ । तेह भणी स्वामी ! कुमर नगर माहिं फिरतु वारु । राजाईं प्रतीहार पाइं कुमाररहइं कहिवराविउ । वच्छ ! तूं सदैव आवासमाहिं जि थिकु रहिजे, कला
- 20 अम्यसजे, बाहिरि हींउतां पुरुषनी कला विकला थाइ । ते सांभली कुमर दूहवाणउ । चितवइ-तातिं इम तु कहाविउं, जु कोई माहरु उ(अ)पराध तातनइ मनि प्रतिभासिउ । पछइ सुमित्रइ वातनु परमार्थ कहिउ । तू दूहवण फीटी । पछइ कुमर कहइ-मित्र ! ए तातनी आज्ञा तु गाढी दुष्कर; सदैव घरमाहिं पडसी रहिवूं; अनइ ते पवारायनी बेटीनु घणउं कृतिग छइ तु चालउ तेह देशांतर भणी जईइ ॥ यतः—

25

दीसइ विविह चरिअं जाणिज्जइ सुज्जण दुज्जण त्रिसेसो ।

अप्पाणं च कलिज्जइ हिंडिज्जइ तेण पुहवीए ॥ १ ॥

इसिउं विमासी बेहजण पङ्ग हाथि लेई तिहां भणी नीकल्या । ठामि २ अनेक आश्चर्य जोअता २ जाइ छइ । एकवार अरण्यमाहिं सूनइ देवकुलिं सूते कहिएक पुरुषनु करुणस्वर सांभलिऊ । कुमार ऊठी पङ्ग हाथि लेई तेहभणी चालिउ । आगलि गिउ देपइ तु विकराल

राक्षसई पुरुष एक कक्षामहिं चांपिउ छइ । ते आनंद करइ छइ । कुमारई राक्षसन्हइ कहिउं
 —ए बापडउ मूकि । ईणइं ताहरुं सिउं विणासिउं ? पेळउ कहइ—ए मूहन्हइ वशि करतु हूतु ।
 मइं कहिउं—तु वसि थाउं जु आपणउं महामांश कापी मूहन्हइ विइ । ए तु देई सकइ नहीं ।
 हूं तु भूषिउ । तु हव ए माहरु भक्ष, ए किम मूकुं । कुमार कहइ—एहन्हइ मूकि । हूं माहरुं
 महामांश तूहन्हइ यथेष्ट आपुं । इम कही षड्ग काढी जेतलइ मांस कापवा लागउ तेतलइ 5
 राक्षस हर्षिउ कहइ—अहो साहसीक परोपकारी सत्पुरुष ! ताहरइ साहसिं तूठउ हूं । काई वर-
 माणि । कुमार कहइ—जु तूं तुठो छैं तु एह वापडानउं मनवांछित पूरि । राक्षस कहइ—ताहरा
 कहिआ भणी ते करिसु । पुण देवतानुं दर्शन निष्फल न थाइ । तेह भणी आ चिन्तामणि
 रत्न लिइ । इम कही चिन्तामणि रत्न आपी राक्षस अदृश थिउ । कुमार पाछउ गिउ । मित्रनई
 ते वृत्तांत कहिउ । आधा चाल्या । कुमारिं मार्गि मित्र आगलि पूर्वभवनउं स्वरूप कहिउं । मित्र 10
 हसी कहइ—अहो मित्र ! तूं रत्नवती परिणीवा जाइ छइं; अनइ ते तु पुरुष द्वेषणी छइ ।
 ईणइं पुरुषमइ वेषिइं तेहनं दर्शनइ करवा नहीं लाभइ; संभाषणनी वातइ किहां । कुमार
 कहइ—मित्र चिंता सी कीजइ । हिव भाग्य ज फलइ । यतः—

अघटितघटितानि घटयति, सुघटितघटितानि जर्जरीकुरुते ।

विधिरेव तानि घटयति यानि पुमानैव चिन्तयति ॥ १ ॥ कुमारनइ मनिं पूर्वभवनउ 15
 वृत्तांत जाणिआ लगइ एक नउकार जि नी एकांत आस्था अनइ ध्यान छइ । एकवार अर-
 प्यमाहिं एक सरोवरनी पालिं आंबानी छायाइं कुमार सूनु छइ । द्वकडा वनगहनमाहिं सुमन
 फल चूंटइ छइ । तिशइ तु आकाशि एक विद्याधर जाइ छइ । तीणइं ज.तइ सूतो राजसिंह
 कुमारनउं रूप देखी चितविउं—मझ केडइ जि माहरी भार्या आवइ छइ ते जउ एह पुरुषनउं
 रूप देखिशइ तो माहरु स्नेह मूकी एह जि ऊपरि अनुराग धरशइ । इसिउं विमासी तेह जि 20
 वनगहनमाहिं थिकी किसीइ ऊषधी लेई पाणीइसिउं घसी ललाटिं सूक्ष्म तिलक कीधउं । तत्काल
 कुमार स्त्रीरूपि हूउ । विद्याधर आघउ चाल्यो । लगारेकइ तेहनी भार्या विद्याधरी आवी ।
 तीणइ ते स्त्रीरूप देखी चितविउं—सही बलतो आवतो माहरो स्वामी जउ एह स्त्रीन्हइं देखिसिइ
 तो एहनइ विषइ रातु मुझ साहुं न जोइ । इसिउं विमासी तेह जि वनगहनमाहिंथी अनेरी
 एक ऊषधी लेई घसी तिम जि तिलक कीधउं । तत्काल स्त्रीरूप टाली पुरुषरूप थिउं । विद्याधरी 25
 आधी चाली । ते सघळउ वृत्तांत सुमतिं वृष्यनइ आंतरइ रहिं दीठउ । ते बिन्हइ ऊषधी
 वनमाहिंथी लेई गांठिं बांधी । कुमारन्हइं जगाडी सघळउ वृत्तांत कहिउ । अनुक्रमि पष्पपुरि
 पहुता । तिहां सुवर्णमय जिन प्रासाद द्वकडा रहइ छइं । चिन्तामणिनइ प्रभावि सकल मनो-
 वांछित सुष पहुचइ छइ । तिमइं जि स्त्रीनइ समूहि वीटी सुषासनि बइठी रत्नवती कन्या प्रसाविं

- आवी । आगलि थिका कांबडीआ पुरुष तलार पुरुषनइं पाळा करइ छइ । तिसिइं ते बिन्हइ कारिमी छी थईं दूकडेरी प्रासादमाहिं आवी उभी रही । रत्नवतीइं परमेश्वरनइ आठ प्रकारि पूजा कीधी । पाळी बलतीइं कुमार छी दीठी । देवांगनासमान रूप देषी हर्षि पूछिउं—महानु-
 भागि ! तुम्हे अपूर्वस्यां दीसउ । किहां तां आव्यां ? तिसइ मित्र छी कहइ—ए माहरी सषी
 5 मणिमंदिर नगरथिकी आवी । रत्नवती कहइ—ए तम्हारी सषी मज्ञनइ देषतां मनि अपार उल्लास थाइ छइ । तुम्हे माहरइ जि परहुणा थाउ । आपणइ घरि लेई गई । अनेकभक्ति करइ । बेहू घणु काल तिहां रहिआं । एकवार रत्नवती प्रति कुमारश्री कहइ—देषउ अजीतां ताहरइ पूर्वभवनुं भरतार पुलिंदउ किहांइ जाणीइ नहीं, अनइ योग्यवर पाषइ रुडी-इ कन्या काई शोभइ नहीं । पछइ एकिसिउ मेली स्वयंवर ढंढप मंडावी आपणा मनगमता
 10 कहिएक वरनउ पाणिग्रहण करइ कां नहीं । पछइ रत्नवती कहइ—जोइ, नर भरतार तां मननी रतिनइ काजिइं कीजइ । ते तु तुझ साझउं जोऊतां मज्ञन्हइ उपजइ छइ । तु बीजइ कुणहिं माहरइ काज काई नहीं । तिवारइ कुमार छी पूछइ—ते भवांतरनु पुलिंदउ वर किम ओलपाइ । रत्नवती कहइ—जि को ते भवनुं कीधउं पुण्य माहरं जाणशइ ते सही माहरु पूर्वभवनु पति । तिवारइ कुमारछी कहइ—एतलं जाणउं ‘ पाछिलइ भवि दमसार ऋषिश्वर नुंकार तूंन्हइ
 15 सीषविउ हूउ ते स्मरवानइं प्रभावि तूं मरी रायनी बेटी हई’ । ते सांभलीनइ चभत्करी रत्नवती आपणी सषी चंद्रलेषा प्रति कहइ—ए किम ए वात जाणइ ? । चंद्रलेषा कहइ—स्वामिनी ! जोइतां एहनी गति, वचनचेष्टा, सहु पुरुषना सरिपुं दीसइ छइ । अनइ एह देषी तुजन्हइं रति उपजइ । तीणइ इसिउं जाणीए, सही ए ताहरु पूर्वभवनु भरतार । किसिइं कारणि पुरुषनुं स्वरूप आच्छादी छीनइ रूपि आपणपुं देषाडइ छइ । तिसइं चंद्रलेषा कुमारछी
 20 प्रति कहइ—स्वामी ! हवे प्रसाद करी आपणउं स्वभावनुं रूप देषाडउ । तिसइं ऊषधीनइ योगइं बेहू पुरुषनइं रूपि थिआ । रूप देषी सहू को हर्षिया । पछइ चंद्रलेषा कहइ—स्वामी ! जिम रूप प्रकाशिउं; तिम गोत्र कुलादिक प्रकासउ । तिवारइ मित्रइ कुमारतणउं देस, कुल, गोत्र, वटेवाहूना वचननउ वृत्तांत संपूर्ण कहिउ । राजाह वात जाणी हर्षिथिकइ शुभलग्नि मोटे महोत्सवे रत्नवतीनो पाणिग्रहण कराविउ । हस्ति मोचनि
 25 अनेक गर्जेद्र तुरंगम अर्द्ध राज्य दीधउं । राजसिंह कुमार रत्नवती सहित नानाप्रकार भोग-सुष भोगवइ छइ । घणउ काल हूउ । एकवार पिताइं मृगांकराजाइं प्रतीहार हाथि लेष मोकली-नइ कहाविउं—बच्छ ! हिवइ असो वृद्ध हूआ । राज्य छांडी दीक्षा लेवानी उत्कंठा करं छउं । घणाकाल लगइ ताहरा दर्शननी उत्कंठा छइ । तु बहिल आहां आविजे । पछइ राजसिंह कुमार सुसरानइ मोकलावी रत्नवती सहित चतुरंग कटक परिवार मणिमंदिर नगरभणी चा-

ल्लिउ । अनुकर्मिं पुहुतुं । पितान्हइं प्रणाम कीधउं । सर्व कुटुंब परिवार हर्षिया । राजा चित्त-
वइ छइ—कुमारन्हइ राज्य देई हूं आपणुं धर्मकार्य करउं । इसिइं आवी उद्यानपालकि वीनविउं
—स्वामी ! उद्यानमांहि श्रीगुणसागरसूरि गुर पाउधारिया । राजा अति हर्षिउ । राजसिंह कु-
मार प्रति राज्य स्थापी साते क्षेत्रे वित्त वेची सपरिवारु गुरुकन्हलिं गिउ । दीक्षा लेईं दुष्कर 5
तप करी देवलोकिं पहुतु । राजसिंह राजाइं रत्नवती राणीसहित सम्यक्त्वमूल बार व्रत पडि-
वज्यां । निष्कंटक राज्य अनइ श्रावक धर्म पालइ छइ । नुकारनइ प्रभावि मोटा २ वयरी
राजा आज्ञा मनाव्या । गाम २ जिनप्रासाद करान्या । पृथ्वी जिनमंडित करावी । चिरकाल
राज्य पाली एकवार रोगाक्रांत थिकइं हंतइ आपणा पुत्र प्रतापसिंह कुमारन्हइं राज्य स्था-
पना कीधी । आपणपइ रत्नवती राणी सहित श्रीगुरुनइ मुषिंइ सविस्तरि आराधना कीधी ।
सर्व जीवराशि षमावी शुभध्यानि श्रीनउकार [जप]तु जि परोक्ष हूउ । मरी पांचमि देव- 10
लोकि दस सागरोपमनइ आऊषइ ब्रह्मेन्द्र इसिं नामि इंद्र हूउ । रत्नवतीइ मरी तीणइं जि इंद्र
[तणी] सामानिक देवता हई । तिहां थकु च्यवी एकभव संसारमाहिं अवतरी दीक्षा लेईं सकलकर्म
क्षयकरी केवलज्ञान ऊपार्जी बेहूं जणां मोक्ष लहराइ ॥ कथा ६ ॥

॥ श्रीनवकार बालावबोध ॥

ઔત્તિક પ્રકરણ

5

મુગ્ધાવબોધ ઔત્તિકમાનાં અવતરણો

[કર્તા-કુલમંદનસૂરિ, વિક્રમ સંવત્ ૧૪૫૦]

[વિભક્તિ ચિચાર]

૧. જુ કરહ, સુહ,^૧ લિહ, દિહ, પઢહ^૨ હુહ^૩: इत्यादि बोलिवइ उक्तिमाहि क्रिया करि-
वइ जु मूलिगउ^४ हुइ सु कर्ता, तिहां प्रथमा-१ । २ । ३ । हुइ । चंद्र उगाइ । उगाइ इसी
क्रिया । कउण^५ उगाइ-चंद्र । जु उगाइ सु कर्ता । तिहां प्रथमा । चंद्र: उद्गच्छति । वीतराग
वांछित दिइ । दिइ इसी क्रिया । कउण^६ दिइ, वीतराग । जु दिइ सु कर्ता । तिहां प्रथमा ।
10 किसउं^७ दिइ, ‘वांछित । जं दीजइ तं कर्म । तिहां द्वितीया । वीतराग: वाञ्छितं ददाति ।
एवं अहं देवं^८ नमस्करोमि ॥

૨. જં કીજહ, લીજહ, દીજહ, પઢીહ, ગુણીહ^{૧૦}: इत्यादि बोलिवइ^{११} युक्ति^{१२} क्रियां
करी उक्तिमाहि जं वस्तु कर्ता व्यापीइ तं कर्म । तिहां द्वितीया । चैत्र कटु^{१३} करइ । करइ
इसी क्रिया । कउण करइ, चैत्र । जु करइ सु कर्ता । तिहां प्रथमा । किसउं करइ, कटु । जं
15 कीजइ तं कर्म । तिहां द्वितीया । चैत्र: कटं करोति । एवं चैत्र: काष्ठं दहति । ग्रामं याति ।
शाखं पठति ॥

૩. જીણહ^{૧૪} કરી કરહ, લિહ, દિહ इत्यादि युक्ति^{१५} जिहां: ‘इ’ कहीइ, अनइ जीणइ करी
कर्ता क्रिया साधइ तं करण । तिहां; अनइ जेहसिउं^{१६} इत्यादि बोलिवइं सहादि योगि^{१७}
तृतीया हुइ^{१८} । जीव धर्मिइं संसार तरइ । तरइ इसी क्रिया । कउण तरइ, जीव । जु
20 तरइ सु कर्ता । तिहां प्रथमा । किसउं तरइ, संसार^{१९} । जं तरीइ^{२०} तं कर्म । तिहां द्वितीया ।
किसिइं^{२१} तरइ, धर्म । तिहां करणि तृतीया । जीव: संसारं धर्मेण तरति । चैत्र लोकसिउं
वात करइ । करइ इसी क्रिया इत्यादि । कर्ता कर्म पूर्ववत्^{२२} । कीणइं सिउं^{२३} लोकसिउं ।

૧ A માં આ શબ્દ નથી. ૨ B C માં આ શબ્દ નથી. ૩ B માં આ શબ્દ નથી.
૪ B માં મૂલગઁ; C માં મૂલગુ. ૫ A માં કુણ. ૬ A માં કુણ. ૭ A C માં કિસું. ૮ આખંને
અંક વચ્ચેના પાંચ B પ્રતિમાં છૂટી ગયા. ૯ A માં આ શબ્દ વાક્યને અંતે આપ્યો છે. ૧૦
A C માં આ શબ્દ નથી. ૧૧ C માં નથી. ૧૨ A માં નથી. ૧૩ B માં ચૈત્ર કટ. ૧૪ A
માં જીણ. ૧૫ A માં યુક્તિ. ૧૬ B માં જેહસિઉં. ૧૭ C માં યોગિ પછી તિહાં શબ્દ વધારે છે.
૧૮ B માં હુહ નથી. ૧૯ B માં સંસાર. ૨૦ C માં તરીયહ. ૨૧ A માં કિસહ. C માં
કિસિ. ૨૨ B પ્રતિમાં આ વાક્યને બદલે ‘કઁણ કરહ ચૈત્ર । સુ કર્તા, તિહાં પ્રથમા ।
કિસઉં કરહ, વાત । જં કીજહ તં કર્મ, તિહાં દ્વિતીયા । ૨૩ A માં કીણસિઉં.

તિહાં સહ શબ્દ અનહ તેહનહ યોગિ તૃતીયા । ચૈત્ર: લોકેન સાર્દ્ધ-સહ-સાકં-સમં વા વાર્તા કરોતિ ॥

૪. જેહનહં કારણિ ક્રિયા કર્તા કર્મ્મ હુહ । અનહ જેહરહં^૧ દાન દીજહ, કોપ કીજહ, તિહાં સંપ્રદાનિ ચતુર્થી । વિવેકિઝ મોક્ષનહં કારણિ સ્વપહ । સ્વપહ હસી ક્રિયા હત્યાદિ । ક્રિયા કર્તા કર્મ્મ^૨ પૂર્વવત્ । કઝળનહં^૩ કારણિ, મોક્ષનહં । તિહાં તાદર્થ્યં^૪ ચતુર્થી । વિવેકી મોક્ષાય યતતે^૫ । એવં સેવકાય પ્રસીદતિ । લોકાય^૬ નૃત્યતિ નટી । સંપ્રદાને ચતુર્થીયં । અત્ર ચતુર્થ્યા હેતુ: ક્રિયા^૭ । ધર્મ્મ સુસનહં કારણિ હુહ । ક્રિયા કર્તા પૂર્વવત્ । કિસાનહં કારણિ ધર્મ્મ હુહ, સુસનહં । તિહાં ચતુર્થી । ધર્મ્મ: સુસાય ભવતિ । ‘એવં યૂપાય દારુ ભવતિ । અત્ર ચતુર્થ્યા હેતુ: કર્તા । સાધુ મોક્ષનહં કારણિ તપુ કરહ । કરહ^૮ હત્યાદિ ક્રિયા કર્તા કર્મ્મ પૂર્વવત્ । કિસાનહં કારણિ, મોક્ષનહં । તિહાં તાદર્થ્યં ચતુર્થી । સાધુમાંક્ષાય તપ: કરોતિ । દ્વિજાય દક્ષિણાં દદાતિ । સંપ્રદાને ચતુર્થી ણા । મૈત્રાય કોપં કરોતિ । અત્ર ચતુર્થ્યા હેતુ: કર્મ્મ ॥

૫. જેહતઝ, હૂંતઝ, થઝ, થકઝ^{૧૦}: હત્યાદિ બોલિવહં જેહ વસ્તુનહં પરિત્યાગ સૂચિયહં^{૧૧} તે અપાદાન । અનહ^{૧૨} આરંભી પ્રમૃતિ અન્યાદિકનઝ^{૧૩} યોગુ જિહાં હુહ તિહાં પંચમી^{૧૪} । વૃક્ષતઝ પાન પઢહ । પઢહ હસી ક્રિયા । કર્તા કર્મ પૂર્વવત્^{૧૫} । કઝળતઝ પઢહ^{૧૬}, વૃક્ષતઝ । તિહાં અપાદાનિ^{૧૭} પંચમી । વૃક્ષાત્ પર્ણ પતતિ । એવં ચૌરાત્ નશ્યતિ લોક: । ‘આષા-દાત્ પ્રમૃતિ આરમ્ય વા વૃષ્ટિર્ભવતિ । અસ્તિ જીવ: શરીરાત્ અન્ય: । પિઝુ: પૃથક્ સંજાત: પુત્ર: ॥

૬. પહનઝ, તળઝ, પહરહં^{૧૮}, કિહિં^{૧૯}: હત્યાદિ બોલિવહં ઊક્તિમાહિ જેહ વસ્તુરહં^{૨૦} કારકસિઝં અથવા સંબંધસિઝં સ્વ-સ્વામિત્વાદિક^{૨૧} સંબંધ સૂચીયહં^{૨૨}; અનહ જેહરહિં ક્રિયા

૧ B જેહરહિં, C જેહરહી. ૨ A માં કર્મ નથી. ૩ B કઝળ. ૪ B સંપ્રદાને. ૫ B સ્વપતે. ૬ A સેવકાય. B માં લોકાય પ્રસીદતિ એ વાક્ય વધારે છે. ૭ B ચતુર્થી હેતુક્રિયા. ૮ B માં આ, તથા આ પછીનાં ત્રણ વાક્યોને ઠેકાણે માત્ર ‘સાધુ મોક્ષ-નહ કારણિ તપ કરહ । ક્રિયા કર્તા કર્મ પૂર્વવત્ । સાધુ: મોક્ષાય તપ: કરોતિ । આટલા જ શબ્દો પાડ છે. ૯ A માં નથી. ૧૦ B જેહતઝ થકઝ હત્યાદિ; C જેહતઝ તઝ હૂંતઝ થકઝ હત્યાદિ. ૧૧ A B સૂચીય ૧૨ A માં નથી. ૧૩ B યોગુ હુહ જિહાં તિહાં પંચમી; C માં યોગ પંચમી. આટલા જ શબ્દો પાડ છે. ૧૪ C માં ક્રિયા કર્તા પૂર્વવત્ આટલા જ શબ્દો છે. ૧૫ B C માં નથી. ૧૬ A C અપાદાન. ૧૭ B માં આ વાક્યો નથી. ૧૮ B C પહરહિં. ૧૯ B માં નથી. C માં કહીં. ૨૦ B C વસ્તુરહિં. ૨૧ B માં નથી, C માં સ્વસ્વામ્યાદિક. ૨૨ B સૂચીયહં.

હેતુપણં ન હૃદ્^૧ તે સંબંધ, તિહાં ષષ્ઠી હૃદ્^૨ । ચૈત્રતણં ધનુ ગામિ છદ્ । ક્રિયા કર્તા પૂર્વ-
વત્ । ધન કણ તણં, ચૈત્ર તણં । તિહાં કર્તા સંબંધિ ષષ્ઠી । કિહાં, ગામિ । તિહાં આધાર
સતમી । ચૈત્રસ્ય ધનં ગ્રામે અસ્તિ । ગુરુતણં વચન હૃદ્^૩ સાંભલં । ક્રિયા કર્તા પૂર્વવત્ ।
વચન કણ તણં, ગુરુ તણં । તિહાં કર્મસંબંધિ^૪ ષષ્ઠી । અહં ગુરુણાં વચનં શૃણોમિ ।
૫ એવં કાશસ્ય લેક્ષન્યા અક્ષરાણિ લિખતિ લેક્ષકઃ । ^૫અત્ર કરણસંબંધિ ષષ્ઠી । વલમ્યા બ્રાહ્મ-
ણાય ગાં દદાતિ । અત્ર સંપ્રદાન સંબંધિ ષષ્ઠી । ચૈત્રસ્ય ગૃહાત્ ચૌરો નષ્ઠઃ । અત્રાપાદાન
સંબંધિ ષષ્ઠી । ગ્રામસ્ય મધ્યે લોકો વસતિ । આધાર સંબંધિ ષષ્ઠી । તવ ગુણાનાં પારં કોઽપિ
ન પ્રાપ્નોતિ । સંબંધ સંબંધે ષષ્ઠી^૬ ॥

૭. જિહાં દેશિ, કાલિ, જેહનહ વિષદઃ । ઇત્યાદિ 'ઈ'કારનહ બોલિવહ જે^૭ કર્તાનહ અથવા
૧૦ જે^૮ કર્મનહ આધાર^૯ હૃદ્ તે અધિકરણ । તિહાં સતમી । ચૈત્રુ^{૧૦} ગ્રામિ વસદ્ । ક્રિયા કર્તા
પૂર્વવત્ । કિહાં વસદ્, ગ્રામિ । તિહાં આધારિ^{૧૧} સતમી । ચૈત્રઃ ગ્રામે વસતિ । એવં ગ્રીષ્મે
તપતિ સૂર્યઃ । લોકઃ સ્થાલ્યાં ધાન્યં પચતિ । આકાશે ચન્દ્રં પશ્યતિ ॥

[કૃદન્ત વિચાર]

૮. કરી, લેઈ દેઈ, ઇત્યાદિ બોલિવહ્ એક ઉક્તિ માહિ પૂર્વિલી ક્રિયા આગલિ 'ઈ'કાર
૧૫ જિહાં બોલાઈ^{૧૨} તિહાં ક્વા પ્રત્યય-ત્વા ઇસિહ આવદ્, અવ્યય । ક્ત્વાનહ કર્મિ દ્વિતીયા ।
શિષ્ય શાસ્ત્ર પદી અર્થ પૂઝઈ । પૂઝઈ ઇસી ક્રિયા । કણ પૂઝઈ, શિષ્ય^{૧૩} । જુ પૂઝઈ સુ કર્તા । તિહાં
પ્રથમા । કિસડં^{૧૪} પૂઝાઈ, અર્થ । જં પૂઝાઈ તં^{૧૫} કર્મ । તિહાં દ્વિતીયા । કિસું કરી પૂઝઈ,^{૧૬}
પદી । તિહાં ક્વા પ્રત્યય । કિસું^{૧૭} પદી, શાસ્ત્ર । તિહાં ક્ત્વાનહ કર્મિ દ્વિતીયા । શિષ્યઃ
શાસ્ત્રં પઠિત્વા અર્થ પૃચ્છતિ । એવં પુસ્તકં છોટયિત્વા । ગુરુન્ વન્દિત્વા^{૧૮} ॥

૨૦ ૯. કરિવા, લેવા, દેવાઃ ઇત્યાદિ બોલિવહ્ એક ઉક્તિ માહિ જિહાં ઉત્તરક્રિયા આગલિ 'વા' કહી-
યઈ^{૧૯} તિહાં તુમ્ પ્રત્યયઃ । તું ઇસિહ આવદ્, અવ્યય । તુમ્નહ કર્મિ દ્વિતીયા । ^{૨૦}કુંભકાર
ઘડા ઘડીવા માટી અણદ્ । ક્રિયા, કર્તા, કર્મ પૂર્વવત્ । કિસું કરિવા, ઘડિવા । તિહાં તુમ્
પ્રત્યયઃ । કિસા ઘડિવા, ઘડા । તિહાં તુમ્નહ કર્મિ દ્વિતીયા^{૨૧} । કુંભકારો ઘટં ઘટયિતું

૧ B માં આ વાક્ય નથી. ૨ B માં આ શબ્દ નથી; C માં આ વ્યાકરણની જગ્યાએ
તે સંબંધી ષષ્ઠી આટલું ઢુંકું વાક્ય છે. ૩ B હ. ૪ A સંબંધે. ૫-૬ આ બંને અંકો
વચ્ચે રહેલાં સંસ્કૃત વાક્યો B પ્રતિમાં નથી. ૭ C જેદ. ૮ B C માં નથી. ૯ A આધાર
૧૦ A ચૈત્ર. ૧૧ A આધાર. ૧૨ A કહીઈ; C કહાયઈ. ૧૩ B માં આ બે વાક્યો નથી.
૧૪ A કિસું, B કિસૂ. ૧૫ A પૂઝીઈ. ૧૬ B C માં આ શબ્દ નથી. ૧૭ C કિસડં.
૧૮ C માં અર્થ પૃચ્છતિ શિષ્યઃ આટલું વાક્ય અંતે વધારે છે. ૧૯ A કહીઈ; C કહાયઈ
૨૦-૨૧ આ બંને અંક વચ્ચેનાં વાક્યો A પ્રતિમાં પડી ગયાં છે.

श्रुतिकां आनयति । एवं गृहं कर्तुं ॥

१०. करी, लई देईः^१ इत्यादि आगलि^२ जाणइ-सकइ ए बिहुनइ^३ योगि तुम् हुइ ।
उदारो दातुं जानाति; शक्नोति वा ॥

११. करतउ, लेतउ;^४ करती, लेती; करतउं, लेतउं; इत्यादि घणी परि समानकालिक क्रिया
शब्दनइ छेहि जिहां 'तउ'^५ बोलीयइ तिहां त्रिहुं लिंगे, साते विभक्ते, २१ वचने, शतृ प्रत्यय 5
अन् इसिउ आवइ । अनइ शतृ विशेष्य आगलि जे लिंग विभक्ति वचन हुइं ते शतृ प्रत्यय
परइं आणीयइं^६ । अनइ शतृनइ कर्मिं द्वितीया हुई^७ । करसणी हळ खेडतउ बीज वावइ ।
क्रिया, कर्ता, कर्म^८ पूववत् । करसणी किसउं करतउ, खेडतउ । तिहां शतृ प्रत्यय । करसणीनइ
पुंलिंग प्रथमा,^९ एक वचन । किमुं खेडतउ, हळ । तिहां शतृनइ कर्मिं द्वितीया । कर्षकः हळं
खेटयन् कृषन् वा बीजं वपति । एवं नद्यः पानीयं वहन्त्यः पथिकान् प्रीणयन्ति । छात्राणि 10
शास्त्रं पठन्ति विवेकवन्ति भवन्ति । विनयं कुर्वतः शिष्यस्य विद्या समागच्छति ॥

१२. करणहार, लेणहार, देणहारः इत्यादि बोलिवइ^{११} क्रिया शब्दनइ अंति जिहां 'णहार'
कहीयइ^{१२} तिहां त्रिहुं लिंगे, ७ विभक्ते, तृचप्रत्यय 'तृ' इसिउ^{१३} आवइ । अनइ तृचना^{१४}
विशेष्य आगलि जे लिंग, विभक्ति, वचन हुइं ते तृच प्रत्यय^{१५} आगलि आणीयइं,^{१६}
अनइ तृचनइ कर्मिं षष्ठी हुइ । धर्म करणहार जीव सुख ग्रामइ^{१७} । क्रिया, कर्ता, कर्म 15
पूर्ववत् । किमुं (कउण) करणहार, जीवु^{१८} करणहार । तिहां तृच प्रत्यय, जीवनइ विशेषणि पुंलिंग
प्रथमा एक वचन । किमुं करणहार, धर्म । तिहां तृचनइ कर्मिं षष्ठी । धर्मस्य कर्ता जीवः
सुखं प्रप्नोति । एवं शीलस्य पालयित्री स्त्री स्वर्गं लभते । दानस्य दातृ कुलं याचकान्
प्रमोदयति ॥

१३. कीजतउ, लीजतउ,^{१९} पढीतउ; कीजती; कीजतउं; इत्यादि बोलिवइ जिहां 'ईजतउ' 25
'ईजती' 'ईजतउं'^{२०} कहीयइ तिहां आनश् प्रत्यय; 'यमान' इसिउ^{२१} आवइ । तेहना
कर्म आगलि जे^{२२} विभक्ति, लिंग हुइं ते आनश् प्रत्यय^{२३} परइं आणीयइं^{२४} । आनश् तणा
कर्ता परइं तृतीया हुइ । सूत्रधारइ^{२५} कीजतउ प्रासाद; अथवा कीजती वावि; अथवा कीज-

१ A C मां आ शब्द नथी. २ B मां आ नथी. ३ A बिहुइनइ. ४ B मां
अहिं देतउ शब्द वधारेछे. ५ A C मां करतुं लेतुं. ६ A C मां त. ७ A आणीइ.
८ B C मां नथी. ९ A मां नथी. १० C प्रत्ययमा. ११ B ०वइ. १२ B कहीइ
१३ A इसउ. १४ A तृचनइ. १५ B C मां आ शब्द नथी. १६ A आणीइ.
१७ A ग्रामइ. १८ A C जीव. १९ B C मां आ शब्द नथी. २० B ईत, ईजत.
C ईत, ईजत. आवो पाठ छे. २१ A इसउ. २२ B जु. २३ B C मां आ शब्द
नथी. २४ A आणीइ. २५ A सूत्रधारि.

- तउं देहरउं; लोक देखइ । देखइ इसी क्रिया । कऊण देखइ, लोक । जु देखइ सु कर्ता । तिहां प्रथमा । किसउं देखइ प्रासाद । जं देखीयइ^१ तं कर्म । तिहां द्वितीया । प्रासाद किसउ,^२ कीजतउ । तिहां आनश् प्रत्यय^३ । प्रासादनइ विशेषणि पुल्लिङ्ग द्वितीया एक वचनु^४ । कीणइ कीजतउ, सूत्रधारिइ । तिहां आनश्नइ कर्ता तृतीया । सूत्रधारेण क्रियमाणं
- 5 प्रासादं लोकः पश्यति । एवं स्त्री लिंगे-क्रियमाणां वापी । नपुसकलिंगे-क्रियमाणं देवगृहं । एवं निष्पद्यमानं पात्यमानं विनश्यमानं चीयमानं वा^५ ॥

१४. तथा, शिष्य शास्त्र पढतउ हउं सांभळउं; इत्यादि बोलिवइं जे क्रिया शब्द आपणा कर्ता-नउं विशेषण हुइ;^१ तिहां शतृप्रत्यय । अथवा,^२ शिष्यिइं शास्त्र पढीतउं हउं सांभळउं । इत्यादि बोलिवइं जे क्रियाशब्द आपणा कर्मनउं विशेषण हुइ, अथवा शिष्यिइं^३ पढीतउं हउं
- 10 सांभळउं; इत्यादि बोलिवइं भावनउं विशेषण हुइ; तिहां बिहु स्थानके आनश् प्रत्यय हुइ । शिष्यं शास्त्राणि पठन्तं अहं^४ शृणोमि । शिष्येण शास्त्रं पठ्यमानं शृणोमि । शिष्येण पठ्यमानं शृणामि ॥

[अथ उक्तिभेद]

15

१५. जिहां उक्तिमांहि कर्तानी अपेक्षां क्रिया आगलि अर्थु अनइ १ । २ । ३ वचन हुइं ते कर्ता उक्ति 'पाधरी' कहीयइ । तिहां कर्ता आगलि प्रथमा, कर्म आगलि द्वितीया । क्रिया आगलि प्राहिं परस्मैपद तणां नव वचन हुइं । मैत्रः कटं करोति । मैत्रौ कटं कुरुतः । मैत्राः कटं कुर्वन्ति । त्वं कटं करोषि । इत्यादि ९ ॥

- 20 १६. जिहां कर्मनी अपेक्षां क्रिया आगलि अर्थ अनइ १ । २ । ३ वचन हुइं, अनइ जिहां क्रियानइ छेहि वर्तमानकालि 'ईयक, ईजत'^{१२} बोलाइं ते कर्म उक्ति 'वांकुडी' कहीयइ । तिहां कर्ता आगलि तृतीया, कर्म आगलि प्रथमा । क्रिया आगलि आत्मने पदतणां नव वचन हुइं । छात्रेण छात्रैर्वा ग्रन्थः पठ्यते, ग्रन्थौ पठ्येते, ग्रन्थाः पठ्यन्ते । लोकेन त्वं स्तूयसे ।^{१३} युवां स्तूयेथे । यूयं स्तूयध्वे । एवं, अहं स्तूये । आवां स्तूयावहे । वयं स्तूयामहे^{१४} इति^{१५}
- 25 १७ वचनानि । अनइ जिहां बांकुडी उक्तिमांहि कर्म न हुइ ते भाविं उक्ति कहीयइ ।

१ A देखइ. २ A किसउ छइ. ३ C भां नथी. ४ A वचन. ५ A भां वा नथी. ६ A भां नथी. ७-८ आ जे अंक पञ्चमेना पाठ B प्रतिभां नथी. ९ B C शिष्यि. १० A भां नथी. ११ A भां आ जे शब्दे, वचन शब्द पछी भेडेला छे. १२ B भां आ शब्द नथी. १३-१४ B C भां आ वाक्यो नथी. १५ B, C इत्यादि.

તિહાં કર્તા આગલિ તૃતીયા । ક્રિયા આગલિ આત્મનેપદનં પહિલં એક જ વચન હુહ ।
ત્વયા મયા મહાત્મભિર્વા પઠ્યતે । એવં ઉક્તિ ત્રિહુ મેદિ-કર્તા ૧ કર્મ્મ ૨ ભાવિ ૩; અથવા
ત્રિહુ મેદિ પાધરી ૧ વાંકુડી^૧ ૨ । અનહ જિહાં કર્મ્મ કર્તા પળહં બોલાહ તે કર્મ્મકર્તા ઉક્તિ
કહીયહ, તિહાં કર્તા ન ડચરીયહ । કર્મ્મ આગલિ કર્તા મળી પ્રથમા । અનહ ક્રિયા આગલિ
આત્મનેપદ । એ પ્રંથ સુસિ^૨ પઢાયહ । અયં પ્રંથ: સુસ્વેન પઠ્યતે । ઇહાં^૩ સોનં સહુંગડં 5
વીકાહ । ઇહ સુવર્ણ સમર્થ વિક્રીયતે । તથા પ્રાકૃત ઉક્તિ સકર્મ્મક અતીત કાલિ કર્મ્મ જિ
બોલીયહ । શ્રાવકિહં^૪ દેવુ^૫ પૂજિડ । શ્રાવકેળ દેવ: પૂજિત: । એવં ક્ષુલ્લકેન પુસ્તિકા ઢોટિતા ।
અનહ જેહ ઉક્તિ માહિ ગત્યર્થ અથવા અકર્મ્મક ક્રિયા હુહ, તિહાં પ્રાકૃત વાર્તા અતીત કાલિ કર્તા
બોલાયહ । ચૈત્રુ ગામિ ગિડ । ચૈત્ર: પ્રામં ગત:; અગચ્છત્ વા । એવં આગત:; ચલિત: । તારડ
ઝગિડ । તારક: ઉદગત:; ઉદગચ્છત્ વા । એવં લોક ઝઠિડ, સૂતડ, જાગિડ । લોક: ઉત્થિત:; 10
સુત:; જાગરિત: ।

૧૭. અમુકહ હુંતહ કરતહ; અથવા અમુકહ હુઈતહ અમુકહ કીજતહ; અથવા અમુકડ
કરહ ઇત્યાદિ બોલિવહ કર્તા કર્મ ભાવ આગલિ જિહાં ‘હ’કાર કહીયહ, અનહ જીળહં આપળી
ક્રિયાં કરા મૂલગાં કર્તા ક્રિયા સૂચીયહં તે ભાવલક્ષણ ત્રિહું મેદિ હુહ । તિહાં સતમી ।
તિહાં કર્તા ભાવલક્ષણ, અકર્મ્મક, સકર્મ્મક હુહ^૬ । મેધિ વરિસતહ મોર નાચહં । નાચહં ઇસી 15
ક્રિયા । કડળ નાચહં મોર । જે^૭ નાચહ તે^૮ કર્તા । તિહાં પ્રથમા । કિસહ હુંતહ નાચહં
મેધિ । તિહાં ભાવલક્ષણિ સતમી । મેધિ કિસું કરતહ, વરિસતહ^૯ । તિહાં શત્ પ્રત્યય, મેધ-
નહ વિશેષણિ સતમી । મેધે વર્ષતિ મયૂરા તૃલ્યન્તિ । ગુરિ અર્થુ કહતહ પ્રમાદીડ ડંબહ । ક્રિયા
કર્તા પૂર્વવત્ । કિસહ હુંતહ, ગુરિ; તિહાં ભાવલક્ષણ સતમી । ગુરિ કિસડં કરતહ, કહતહ^{૧૦} ।
તિહાં શત્ પ્રત્યય । ગુરુનહ વિશેષણિ સતમી । કિસડં કહતહ અર્થુ^{૧૧} । તિહાં શત્વનહ કર્મ્મ 20
દ્વિતીયા । ગુરાવર્થ કથયતિ પ્રમાદી નિદ્રાયતે । ૧ ।

૧૮. કર્મ્મ ભાવલક્ષણ યથા-ગોપાલિહં^{૧૨} ગાપ દોહીતીપ ચૈત્રુ^{૧૩} આવિડ ।
ક્રિયા કર્તા પૂર્વવત્ । કિસહ હુંતહ, ગાપ । તિહાં ભાવલક્ષણિ સતમી । ગાપ
કિસીપ, દોહીતીપ; તિહાં આનશ્ પ્રત્યય । ગાહનહ વિશેષણિ સતમી । કિળહં દોહીતીપ
ગોપાલિહં^{૧૪} । તિહાં આનશ્ પ્રત્યયના કર્તા આગલિ તૃતીયા^{૧૫} । ગોપાલેન ગોષુ દુહ્યમાનાસુ
ચૈત્ર આગત: । એવં ઉપવેશ્યમાનાસુ, ઉત્થાપ્યમાનાસુ, ચાર્યમાણાસુ, પાપ્યમાનાસુ વા । ૨ । 25

૧ B પાધરી, વાંકી. ૨ A સુસિહ. ૩ B પઢીહ. ૪ A, C હહ. ૫ B શ્રાવકિ. ૬ A દેવ. ૭ B,
C માં આ વાક્યને બદલે ત્રણ કર્તા ભાવલક્ષણં અકર્મ્મકં સકર્મ્મકં ચ આવું સંસ્કૃત વાક્ય છે.
૮ B જુ. ૯ B, C જુ. ૧૦. A, B વરસતહ. ૧૧ A, B માં આ શબ્દો નથી. ૧૨ A
અર્ધિ. ૧૩ B ગોપાલિ. ૧૪ A ચૈત્ર. ૧૫ B, C પીઠારહ. ૧૬ C માં આ વાક્ય
દિત છે; B માં તિહાં આનશ્નહ કર્તા તૃતીયા આવે પાઠ છે.

१९. भावि भावलक्षण यथा—चैत्रिहं गार्हितह मैत्रु नाचह । क्रिया कर्त्तृ पूर्ववत् । किलहं हुंतह, गार्हितह । तिहां भावलक्षण सप्तमी । आनशु प्रत्यय । किण्हं^१ गार्हितह, चैत्रिहं^२ । तिहां आनशन-ह कर्त्ता तृतीया । चैत्रेण गम्यमाने मैत्रे नृत्यति । एवं वाचमाने,^३ दीयमाने, आगम्यमाने, विलोक्यमाने वा । ३ ।

- ५ २० एवं त्वयि कार्यं कुर्वति, कुर्वाणे आनशुः^४ चक्राणे कानः^५ चक्रुषि क्वसु । प्रामं गते कः, मतवति क्तवतु । शास्त्रस्याध्यापके पाक् । अध्येतरि तृच । यदि वा त्वया कार्यं कृते चैत्रः समागच्छतीत्यादि ॥

[श उद सं ग्र ह]

- 10 ऊपरि इत्यर्थे उपरि, उपरिष्ठात् ।
हेठि अधः, अधस्तात् ।
कन्हइ पार्श्वं, समीपं ।
—एषां योगे षष्ठी ।

जं तं यत् तत् ।

- 15 जइ यदि ।
तउ तर्हि ।
जां यावत् } अनयोयोगे
तां तावत् } द्वितीया ।
पाखलि परितः पक्षतलेन वा ।

- 20 —अनयोयोगे क्रमाद् द्वितीयाषष्ठ्यौ ।
पाखइ विना, अंतरेण, कृते ।
—एषां योगे द्वितीया ।

ईहं इह, अत्र, अस्मिन् स्थाने वा ।
तिहां तत्र, तस्मिन् स्थाने वा ।
जिहां यत्र, यस्मिन् स्थाने वा ।
किहां क्व, कुत्र, कस्मिन् स्थाने वा ।
हषडां अधुना, इदानीं, संप्रति, संप्रतं, एतर्हि ।
तिवारइ तदा, तदानीं, तस्मिन् काले वा ।
किवारइ कदा, कस्मिन् काले वा ।
जिवारइ यदा, यस्मिन् काले वा ।
अनेरीवार अन्यदा, अन्यस्मिन् काले वा ।
सदैवइ सदा, सर्वदा, सर्वस्मिन् काले वा ।
एकवार एकदा, एकस्मिन् काले वा ।
किम कथं, केन प्रकारेण ।
जिम यथा, येन प्रकारेण ।

तिम तथा, तेन प्रकारेण ।
 इम इत्थं, एवं ।
 अङ्गुण पेषमः, अस्मिन् संवत्सरे वा ।
 पडर परत्, पूर्वस्मिन् संवत्सरे वा ।
 पराक परारि ।
 आङ्गु अघ ।
 कालि कल्ये ।
 गिइ कालि ह्यः, गतकल्ये वा ।
 आवतइ कालि श्वः, आगामिकल्ये वा ।
 अनेरइ दीसि अन्येद्युः, अन्यस्मिन् दि-
 वसे वा ।
 आगलि अग्रे, अग्रतः, पुरः, पुरतः, पुरस्तात् ।
 पाछलि पश्चात् ।
 -एषां योगे षष्ठी ।
 डावागमा वामतः ।
 जिमणगमा दक्षिणतः ।
 बिहुंगमा उभयतः ।
 सविहुंगमा सर्वतः, अभितः परितः ।
 -एषां योगे द्वितीया ।
 बाहिरि बहिः, बहिस्तात् ।
 ऊपिल्ल उपरितनं ।
 हेठिल्ल अधस्तनं ।
 आगिल्ल अग्रेतनं ।
 बाहिरिल्ल बाह्यं ।
 ताहरउं तव, तावकं, तावकीनं, त्वदीयं ।
 माहरउं मम, मामकं, मामकीनं, मदीयं ।
 अम्हारउं अस्माकं, आस्माकं, अस्माकीनं,
 अस्मदीयं ।
 तम्हारउं युष्माकं, यौष्माकं, यौष्माकीणं,
 युष्मदीयं ।

तेहतणउं तस्य सत्कं, तदीयं ।
 जेहतणउं यस्य सत्कं, यदीयं ।
 अनेरातणउं अन्यदीयं ।
 एहतणउं एतदीयं, इदमीयं, अदसीयं ।
 किहतणउं किमीयं । 5
 किसउं कीदशं, कीदक् ।
 जिसउं यादशं, यादक् ।
 तिसउं तादशं, तादक् ।
 अनेसउं अन्यादशं, अन्यादक् ।
 इसउं ईदशं, ईदक् । 10
 सरीषउं सदशं, सदक् ।
 जेतलउं यावत्, यावन्मात्रं ।
 तेतलउं तावत्, तावन्मात्रं ।
 एतलउं इयत्, एतावत् ।
 केतलउं कियत् । 15
 जेवढउं यावद्वृद्धं ।
 तेवढउं तावद्वृद्धं ।
 केवढउं कियद्वृद्धं ।
 एवढउं एतावद्वृद्धं ।
 जेतला यति, यावन्तः । 20
 तेतला तति, तावन्तः ।
 केतला कति, कियन्तो वा ;
 जईयलगइ (जहीइलगइ) यदाप्रभृति,
 यस्मात्प्रभृति यस्मादारभ्य ।
 तईयलगइ (तहीयंलगइ) तदाप्रभृति, 25
 तस्मात्प्रभृति तस्मादारभ्य वा ।
 अजी अद्यापि ।
 कांई किमपि ।
 अईय आ, एवं, औ, आम् ।
 अनइ कांई अन्यत्किं । 30

- कु जि काई को जानाति किं ।
 किसउं किं ।
 तउ किसउं ततः किम्, ततः कीदृशं वा ।
 हउ अस्तु, भवतु ।
- 5 आथ(घ?)उ इतिमुखः ।
 ओथउ उन्मुखः ।
 जेथउं मनोमुखं ।
 तेथउं ततोमुखं ।
 हेठउं अधोमुखं ।
- 10 केथउं कुतोमुखं ।
 ओरहउं अर्वाक् ।
 ओल्लिउ अर्वाचीनः ।
 पइलउ पराचीनः ।
 वरगढ वराकर्षकः ।
- 15 ऊयत्र उधात्रा ।
 जानउत्र जन्ययात्रा ।
 पहिलउं प्रथमं, आदिमं, आद्यं ।
 पाछिलउं पाश्चात्यं, पश्चिमं ।
- आगिलउं अग्रयं, अग्रेतनं ।
 छेहिलउं अंत्यं, अंतिमं ।
 माहिलउं मध्यमं ।
 पूर्विलउं प्राच्यं, प्राक्तनं, पुराणं ।
 दक्षिणायां दाक्षिणात्यः, एवमौत्तराहः ।
 वेगलुं दूरेत्यं ।
 ग्रामतणउ ग्राम्यो, ग्रामीणो वा ।
 इहातणउं इहत्यं, अत्रत्यं ।
 —एवं तत्रत्यं, कुत्रत्यं ।
 केहागमातणउं कुतस्त्यं ।
 आजूनउं अद्यतनं ।
 परायुं परकीयं ।
 अहुणोकउं ऐषमस्त्यं, ऐषमस्तनं ।
 परोकउं परुत्तनं, परारोकं, परारितनं ।
 कालूणउं कल्यतनं, ह्यस्तनं, अस्तनं ।
 बहिलउं शीघ्रं, त्वरितं, मंथु, सद्यो, झटिति वा ।
 मउडउं मंदं, शनैर्वा ।
 गाढं अत्यर्थं, गाढतरं, अतीव ।

औक्तिक-पदानि

अथ षट् कारकाणि लिख्यन्ते—अ कारक, सातमउ संबंधु । कर्त्ता, कर्म, करण, संप्रदानु, अपादानु, संबंधु, अधिकरण । जु करइ तु कर्त्ता । जं कीजइ तं कर्म । जीण करी क्रिया कीजइ तं करण । येह देवातणी बाञ्छा, येह रूपइ काई, धरीइ काई; तं कारकु संप्रदानसंज्ञकु हुइ । 5
जेहतउ अपाय विस्त्रेषु हुइ, जेहतउ भयु हुइ, जेहतउ आदान ग्रहणु हुइ, तं कारकु अपादान संज्ञकु हुइ । जेह कन्हइ, जेह माझि, जेह पासि, जेह तणउ, जेह तणी, जेह तणउं, जेहरहि इत्यर्थे संबंधु । गामि, पादि, षलइ, क्षेत्रि, वनि, पर्वति, माझि, बाहिरि इत्यर्थे आधार ।

(१) कर्त्ता प्रथमा । कर्मि द्वितीया । करणि तृतीया । संप्रदानि [चतुर्थी । अपादानि] पंचमी । संबंधि षष्ठी । अधिकरणि सप्तमी ।

10

(२) जउ पाधरी उक्ति तउ उक्त कर्त्ता । उक्ते कर्त्तरि प्रथमा । अनुक्तुं कर्म । अनुक्ते कर्मणि द्वितीया ।

(३) जु बांकी उक्ति तउ अनुक्त कर्त्ता । अनुक्ते कर्त्तरि तृतीया । उक्तुं कर्म । उक्ते कर्मणि प्रथमा ।

(४) कालि भावि सप्तमी । बेला दीसु पक्षु मासु वरसु ऋतु इत्यादि कालः, अमुकइ हुंतइ 15
अमुकुं हौउं इत्यादि भावः ।

(५) पाखइ, विना, किशा पाखइ, जेह, त्यहां, विना, योगे द्वितीया-तृतीया-पंचम्याः ।

(६) यावद्योगे द्वितीया । पारितो योगे द्वितीया । अनाभिप्रतियोगे द्वितीया ।

(७) प्रभृतियोगे पंचमी । अर्वाक् योगे पंचमी ।

(८) एक आगलि एक वचनु, बिहुं आगलि द्वि वचनु, घणां आगलि बहु वचनु ।

20

[शब्द संग्रह]

[१]

	कीधुं	कृतं	
5	लीधुं	गृहीतं	
	दीधुं	दत्तं	
	ग्युं	गतं	
	आव्युं	आगतं	
	आण्युं	आनीतं	
10	पढिउं	पठितं	
	बोल्ह्युं	उक्तं	
	मारिउं	हतं	
	जाणिउं	ज्ञातं	
	यमिउं	भुक्तं	
15	रहिउं	रहितं	
	थाकउं	स्थितं	
	थ्युं		20
	दीठउं	दृष्टं	
	पूछिउं	पृष्ठं	
20	[२]		
	करतउ	कुर्वन्	
	लेतु	गृह्णन्	25
	देतउ	ददन्	
	जातउ	गच्छन्	
25	आवतउ	आगच्छन्	
	आणतउ	आनयन्	
	पढतउ	पठन्	
	बोळतउ	वदन्, जल्पन्	

भारतउ
 जाणतउ
 जिमतउ
 अक्षतउ
 रहतउ
 देखतउ
 पूछतउ

[३]

कीजतउं
 लीजतउं
 दीजतउं
 ज(जा)ईतउं
 आवीतउं
 आणीतउं
 पढीतउं
 बेलीतउं
 मारीतउं
 जाणीतउं
 यमीतउं
 रहीतउं
 अछीउं
 दीसतउं
 पछीतउं

[8]

फरी
लेई

घ्नन्
जानन्
भुञ्जन्
सिष्ठन्
पश्यन्
पृच्छन्

क्रियमाणं
गृह्यमाणं, लीयमाणं
दीयमाणं
गम्यमाणं
आगम्यमाणं
आनीयमाणं
पठ्यमाणं
उच्यमाणं
हम्यमाणं
ज्ञायमाणं
भुज्यमाणं
स्थीयमाणं
दृश्यमाणं
पृच्छ्यमाणं

कृत्वा
गृहीत्वा

देई
जार्ह
आम्ही
आपी
पढी
बोळी
मारी
जाणी
यमी
रही
मे
देसी
पूखी

}

दत्त्वा
गत्वा
आगत्य
आनीय
पठित्वा
उक्त्वा
हत्वा
ज्ञात्वा
मुक्त्वा
स्थित्वा
दृष्ट्वा
पृष्ट्वा

करणाहार
लेणाहार
देणहार
जाणहार
आवणहार
आणनहार
पठणाहार
बोळणहार
मारणहार
जाणनहार
x x x
पूखणहार

[६]

कर्तुंकामः
गृहीतुकामः
दातुकामः
गन्तुकामः
आगन्तुकामः
आनेतुकामः
पठितुकामः
वक्तुकामः
हन्तुकामः
ज्ञातुकामः
x x x
प्रप्तुकामः

[५]

करिवा
लेवा
देवा
जाइवा
आविवा
आणिवा
पढिवा
बोळिवा
मारिवा
जाणिवा
यमिवा
रहिवा
अखिवा
देखिवा
पूखिवा

}

कर्तुं
गृहीतुं
वातुं
गन्तुं
आगन्तुं
आनेतुं
पठितुं
वक्तुं
हन्तुं
ज्ञातुं
भोक्तुं
स्थातुं
द्रष्टुं
प्रष्टुं

करिवुं
लेवउं
देवुं
जाइवउं
आविवुं
आणिवउं
पढिवुं
बोळिवउं
मारिवउं
जाणिवउं
यमिवउं
रहिवउं
अखिवउं
देखिवउं
पूखिवउं

[७]

कर्त्तव्यं
गृहीतव्यं
दातव्यं
गंतव्यं
आगंतव्यं
आनेतव्यं
पठितव्यं
वक्तव्यं
हन्तव्यं
ज्ञातव्यं
भोक्तव्यं
स्थातव्यं
द्रष्टव्यं
प्रष्टव्यं

}

	कीषउं लीषउं दीषउं	{	इत्यादौ निष्ठाक्तः ।	काल्हूणउं हवडां	कल्यतनं अधुना, इदानीं, सांप्रतं, सांप्रति				
5	करतुं लेतुं देतुं			{	इत्यादौ शतृड्	हवडांनुं नहीं तनो वा लगइ	आधुनिकं, सांप्रतीनं नोचेत् प्रभृति, आरम्भ		
	कीजतुं लीजतुं दीजतुं					{	इत्यादौ आनश्	पाखइ मुहीयां यम	विना, ऋते मुधा यथा
10	करी लेई देई	{	इत्यादौ क्त्वा					तिम किम ईणपरि	तथा कथं इत्थं
	करिवा लेवा			{	इत्यादौ तुम् ।			जहीय तहीय कहीय	यदा तदा कदा
15	देवा					{	इत्यादौ तुम्- कर्तुं जानाति पठितुं शक्नोमि	अनेकवार एकवार	सर्वदा, सदा एककृत्वः ।
	शक ज्ञा घातु करी जाणउं पदी सकुं	{	इत्यादौ शतृ-कानश्चौ					—एवं वारस्य संख्यायाः कृत्वस् एकपरि	एकदा
20	करणहार लेणहार देणहार			{	इत्यादौ तन्यानीयौ			व्यहु परि तृहु परि प्युहु परि	द्विधा, द्वैधं त्रेधा, त्रैध्यं चतुर्धा
	करिवुं लेवुं देवुं					{	अथ कल्ये परेषवि अपरेषु अथतनं	किहां यहां तिहां ईहां अनेति सघले वली	कुत्र, क्व यत्र तत्र अत्र, इह अन्यत्र सर्वत्र व्याहृत्य
25		{	अजु कालि परम अरिरम आजूणं					{	अजु कालि परम अरिरम आजूणं
				{	अजु कालि परम अरिरम आजूणं				
80						{	अजु कालि परम अरिरम आजूणं		

सिमइ	तत्कालं	डाबउ	वाम
शदकई	शदिति	यमणुं	दक्षिण
जूउं	पृथक्	वांकउ	कुटिलः
ताहरं	त्वदीयं	पाधरु	श्रुजु, सरलः
माहरउं	मदीयं	हेठि	अधः 5
सम्हारउं	युष्मदीयं	ऊपरि	उपरि
अम्हारउं	अस्मदीयं	आडउ	तिर्यक्
ताहरउ	तावकः, तावकीनः	तिरसउ	तिरश्चीनः
माहरउ	मामकः, मामकीनः	आगिलुं	अग्रे, पुरः
जां	यावत्	पाखिलु	पाश्चात्यः 10
तां	तावत्	सरीषउ	सदक्, समान, सदक्षः
जेतलुं	यावन्मात्रं	किसउ	कीदृग्, कीदृश, कीदृक्षः
तेतलुं	तावन्मात्रं	इसउ	ईदृक्, ईदृश, ईदृक्षः
एवडुं	एतावन्मात्रं	यसउ	यादृक्, यादृश, यादृक्षः
केतलउं	कियत्	तिसउ	तादृक्, तादृश, तादृक्षः 15
केवडुं	कियन्मात्रं	अनेसउ	अन्यसदक्, अन्यसदृशः,
एतलउं	इयत्	तूसरीषु	अन्वसदृक्षः
जु	यदि, यतः	मूसरीषउ	त्वादृशः
तु	ततः	तम्हूसरीषउ	मादृशः
जं	यत्	अम्हूसरीषउ	युष्मादृशः 20
तं	तत्	अरहु	अस्मादृशः
जइकिमइ	यदिकिमपि चेत्	परहु	अव्वार्क
इमै	अन्यथा	पाल्लि	पराक्
इयुं	इति		परितः, सर्वतः, विष्वक्,
होउ	एवं	उगउ मुगउ	समन्तात्, समन्ततः
हवं	अथ	शल्लभांषसउं	अवागमृकः
हाथल	प्रत्युत	ऊर्धाषलुं	चलष्वाक्षं
पूठि	अनु	सूगामणउं	उधूलिकं
सामहु	अनु	अहिअ	शूकाजनकं
			विषवा 80

- सूहव सुधवा
 उतरिण्यु उत्तारिततृणं
 पद्ध प्रतिभू
 पद्धचउं प्रतिभाव्यं
 5 उपरीयामणु उत्कटिकाकुलं
 रणरणकं वा
 ओल्यउ अर्वाचीन
 पयल पराचीनः
 विलखउ विलक्षः
 10 द्रहद्रहवार जयद्रथवेल
 तांगणी तनुगमनिका
 गोई गोसली, गोप्यसिलाका
 उकरडी अवकरोत्करिका
 पूंजउ अवकर
- 15 उक्ति व्यह प्रकारि-कर्ता, कर्मि, भावि,
 कर्मकर्ता। जउ उक्ति पाधरी हुइ-उक्तिमाहि
 कर्ता कर्मु हुइ [?] ते उक्ति कर्ता जा-
 णिवी। जु वांकी उक्ति हुइ तु माहि कर्ता
 हुइ, कर्मु न हुइ तउ ते उक्ति भावि
 20 जाणिवी। जु कर्म फीटी कर्ता आविउ
 हुइ, ते उक्ति कर्म-कर्ता जाणिवी। कर्ता
 परस्मै पद दीजइ। कर्मि भावि आत्मने-
 पद दीजइ।
- पुरुष केता ३। कुण कुण ? प्रथमु,
 25 मध्यमु, उत्तमु। नामि बोलावीय ते
 प्रथमपुरुष। तुं तम्हि मध्यम पुरुषु हुइ।
 हुं अम्हि उत्तम पुरुष।
- कांल केता ३। कुण कुण ? वर्त्त-
 मानु, अतीतु, भविष्यु। वर्त्तइ वर्त्तमानु,
 30 वर्त्तु अतीतु, वर्त्तसिइ भविष्यु। वर्त्तमान-
 कालि ३ विभक्ति हुइ-वर्त्तमाना, सप्तमी,
 पंचमी। अतीत कालि ४ विभक्ति-ह्यस्तनी,

अद्यतनी, परोक्षा, स्म संयोगि वर्त्तमाना। भवि-
 व्यकालि ३ विभक्ति-भविष्यन्ति, आशिः, अस्तनी।
 करइ, लिइ, दिइ; करत, ल्यथ[द्यथ?]; करं, ल्युं,
 धुं; इसइ बोलि वर्त्तमान कालु। वर्त्तमानानुं परस्मैपद
 दीजइ।

कीजइ, लीजइ, दीजइ; कीज, लीज, दीज;
 कीजुं, दीजुं, लीजुं; इसइ बोलि वर्त्तमानु कालु।
 वर्त्तमानानुं आत्मनेपद दीजइ।

करिजे, लेजे, देजे; इसइ बोलि वर्त्तमानु कालु।
 सप्तमीनुं परस्मैपद दीजइ।

कीजिजे, लीजिजे, दीजिजे; इसइ बोलि
 वर्त्तमानु कालु। सप्तमीनुं आत्मनेपद दीजइ।

करइ, लिइ, दिइ; करउ, लिउ, दिउ; इसइ
 बोलिबइ वर्त्तमानु कालु। पंचमीनुं परस्मैपद दीजइ।
 कीजउ, लीजउ, दीजउ; इसइ बोलि वर्त्तमानु
 कालु। पंचमीनुं आत्मनेपद दीजइ।

करतउ, लेतउ, देतउ; करता, लेता, देता; करती,
 लेती, देती; करतउं, लेतउं, देतउं; इसइ बोलिबइ
 अतीत कालु। ह्यस्तनी अद्यतनी परोक्षानुं परस्मै-
 पद दीजइ।

कीधुं, लीधुं, दीधुं; कीधा, लीधा, दीधा;
 कीधी, लीधी, दीधी; इसइ बोलिबइ अतीत कालु।
 ह्यस्तनी अद्यतनी परोक्षानुं आत्मनेपद दीजइ।

करिसिइ, लेसिइ, देसिइ; करसुं, लेसुं, देसुं;
 करिस्यउं, लेस्यउं, देस्यउं; इसइ बोलिबइ भविष्यु
 कालु भविष्यन्तीनुं परस्मैपद दीजइ।

करीसिइ, लीजसिइ, दीजसिइ; इसइ बोलि
 भविष्य कालु। भविष्यन्ती आत्मनेपद दीजइ।

भविष्यकालि आशीर्वादयोगी आशीर्विभाक्ति
हुइ; अनइ भविष्य कालि योगि (?) अस्तनी
विभाक्ति दीजइ। भविष्यंतीनी वाणी बोलीइ।

जउ-जु करत, जु छेत, जु देत; इसिइ बोलि-
वइ अतीत कालु। क्रियातिपत्तीनउं परस्मैपद दीजइ।

जु कीजत, जु दीजत, जु लीजत; इसिइ
बोलिवइ अतीत कालु। क्रियातिपत्तिनउं आत्मने-
पद दीजइ। कर्ता परस्मैपद दीजइ, कर्मि
आत्मनेपदु दीजइ।

अथ ल्यादि विभाक्ति केती, १०। कुण
कुण ? वर्त्तमाना १, सप्तमी २, पंचमी ३, द्यस्तनी
४, अद्यतनी ५, परोक्षा ६, अस्तनी ७, आशीः
८, भविष्यन्ती ९, क्रियातिपत्ती १०। अकेकी विभाक्ति
१८ वचन-९ परस्मैपद तणां, ९ आत्मने-
पद तणां।

ति, तस्, अन्ति; सि, थस्, थ; मि, वस्,
मस्, इं नव परस्मैपद तणां। ते, आते, अन्ते;
से, आथे ध्वे; ए, वहे, महे; इं नव आत्मनेपद तणां।

ति, तस्, अन्ति; इति प्रथम पुरुषः। सि,
थस्, थ; इति मध्यमपुरुषः। मि, वस्, मस्;
इति उत्तमपुरुषः। ते, आते, अन्ते; इति प्रथम
पुरुषः। से, आथे, ध्वे; इति मध्यमपुरुषः। ए
वहे, महे; इति उत्तमपुरुषः।

ति, एक वचनु। तस्, द्विवचनु। अन्ति
बहुवचनु। सि, एकवचनु। थस्, द्विवचनु।
थ, बहुवचनु। मि, एकवचनु। वस्, द्विवचनु।
मस्, बहुवचनु। एवं सर्वत्र।

जु कर्ता प्रथम पुरुष हुइ तु क्रियां प्रथम
पुरुष हुइ। जु कर्ता मध्यम पुरुष हुइ तु क्रियां
मध्यम पुरुष हुइ। जु कर्ता उत्तम पुरुष हुइ तु
क्रियां उत्तम पुरुष हुइ।

जु कर्ता आगलि एक वचनु हुइ,
तु क्रिया आगलि एक वचनु। जु
कर्ता आगलि द्विवचनु, तु क्रिया आगलि
द्विवचनु। जु कर्ता आगलि बहुवचनु, तु
क्रिया आगलि बहुवचनु।

5

जु कर्ता उकि हुइ तु कर्तानी अपेक्षां
विभक्ति दीजइ। जु कर्मि उकि हुइ तु
क्रिया आगलि कर्मनी अपेक्षां विभक्ति
दीजइ।

चउर्कावटु

चतुष्कपट्ट

10

वटवालनुं

वर्त्मपालनं

बेहडउं

द्विषटं

गुढउं

गुदगूढं

लिसरहंडी

क्षिप्रसरहिंडिका

ओरसु

अवर्षः

15

घरटु

घर्षकः

वेसर

द्विशरीर

अरतपरत

आकृत्या प्रकृत्या च

नापशरीषउ

पितृसदृशः

अगोवाणु

अप्रानीकं

20

पाळेवाणु

पश्चादनीकं

मौ (?)

मार्गौकाः, मुक्तौका

बेगाडि

विकटशृंगी

मीढी

मिच्छितशृंगी

फाडी

प्रसतशृंगी

25

कुंदली

कंदलितशृंगी

मुहषाथी

परोक्षवादः

लिपसाणउं

लिप्यायनं

वहलि

वीतवेत्रा

पटांतरं

प्रत्यन्तरं

30

	विज्जाहरी	विजयगृही	सवार	सबेला
	कोठउ	कोष्टक	मांकुण	मत्कुण
	डोकर	डोलकरः	कलाखरिउ	कालाक्षरितः, दाणी
	खडिणि	खिद्राटनी	घणित	खणितः
5	खेकडि	खिद्रकरी	दीवाली	दीपालिनी, दीपोत्सवो वा
	सीरामणु	शीताशनं,	त्रुटी	त्रिपुटी
		शरीराप्यायनकं वा	धुलहडी	धूलिभाटिका, धूलितटी,
	सउडि	संवृत्तपटी		रजोत्सवो वा
	सीरष	शीतरक्षा	थूकु	निष्ठीव
10	तुलाई	तूलिका	आभूयानुं	उद्धिषमानं
	उत्तीसउं	उपधानं	भगडउ	उद्गदः
	शलाटु	शिलाषटकः	छयकार	गेयकार
	मडि	मड्डिका	चिणोठी	चित्रपृष्ठा, गुंजा, कृष्णलवा
	खंडायतु	खड्गवित्तः	ओडक	अपराध्या.
15	भथायितु	तूणवित्तः,	दांकणउं	स्थागनकं
		भस्त्रावित्तो वा	सूणहरउं	शयनगृहं
	पूणी	पिचुमर्दी	पथरणउं	प्रस्तरणं
	आंडणु	अंगमंडनं	ओढणउं	आच्छादनं
	कागु	काक, वायसो वा	नणंद	ननन्दा
	वावि	बापी	नणदोई	ननान्द्रिपतिः
20	कूउ	कूपः, अंधुः	जमाई	जामाता
	तलावु	तडाग, जलाधारः	नाणिद्रउ	ननान्द्रुसुतः
	खडोखली	दीर्घिकाः	भत्रीजउ	भ्रातृजः, भ्रातृसुतः
	.....	पड्डकरणं	परीयटु	निर्नेजकः
	बगाई	जुंमिका	झीपउ	रजकः
25	चीपडीउ	चिपटः	कुतिगीउ	कौतुकिकः
	गूहली	गोमुखा		
	कोसीटउ	कोपसमृद्धः		
	कायिलु	कालिकः		
	व (च ?) गहडीउ	चनक प्रवर्त्तकः	अणगुक	अनग्निपक्वः
30	ढुंकडि	लोमकडिका	फिरक	स्तोत्रकवि

पाट्वाली	गणेशप्रसन्न	सोहिलुई	सुखावहं
षाणीकण्ड	षादनपरं	दोहिलुई	दुःखावहं
परमूणउं	परमदिव	रुलीयामणउं	रतिजनकं
पुरोकउं	प्राक्वर्षीयं	ऊदेगामणउं	उदेगजनकं
सरलउ	दीर्घः, प्रलंबः	राउताई	राजपुत्रता 5
ऊषडदूषडउ	उदधटदुर्घटः	राउत	राजपुत्र
फहूआलउ	कोलाहलः	द्रम्मासु	द्रम्ममय
देसानी	छायाकर	असुणिउ	अपराकुनित
मोलीउं	मूर्द्धवेष्टनं	सुण	राकुन
मोसंवीयुं	उष्णीषं वा	सणउं	स्वप्नं 10
निडाड	ललाट, निटिलं वा	अंबोडउ	धम्मिल्ल
पोठीउ	पृष्ठवाहक	वीणि	वेणि
अरणइ	अरति	मांडहिय	बलात्कारेण, हठाद्धा
रालगुन	राजत्कुलं [?]	घार्यिसउं	सहसैव
किरि	किल	देहरासरु	देवतावसरः 15
बिमणउं	द्विगुणं	आरतीयासरु	आरात्रिकावसरः
त्रिगुणु	त्रिगुण	सर्बोसरु	सर्वावसरः
चउगुणउं	चतुर्गुणः	मोटउ	स्थूल
चीषललुं	कईमस्कुलं, पंकिलं वा	नान्हउ	लघु, ह्रस्व
परिवारचं	प्रपारितं	कडव	कणीवा 20
मुडइं	मंदं मंदं	आरती	आरात्रिक
वली वली	पुनः पुनः	धूपघाणउं	धूपधाम, धूपदहन-
पालटउ	परिवर्त्तः	बरांसिड	पात्रं
पालटिउ	परिवर्त्तितः	बरांसउ	विपर्यस्त
बापडउ	बराकः	आखुडिउ	विपर्यास 25
बिहरउ	व्यतिकरः	घोडाहदि	अवस्सालित
लागु	लग्नः		बाजिशाला,
लगाडिउ	लगितः		असकुटी वा
पाटलउ	पाठचारः	रसोयि	रसवती, पाकस्थानं,
जुहारु	नमस्कारः		महामसं वा 30

	भंडारु मंत्रासरु हथसाल	भांडागारः, कोरो वा (मंत्रावसरः) हस्तिशाला, गजसदनं वा	अभोसणुं ऊलिषउ पञ्चोक्तु पडोसु उपवासी फुई मासी बहिन मु(माउ?)लाणी भुजाई सासू पीत्राणी पीत्रीयु माउलउ फुईहायी माईय (हायी) मास्याही मालाही देरांतरी पलवटि पिराणउ	अभ्युक्षणं उदकोल्लं चन पश्चादोक्तस्तटं प्रत्योक्तु उपोषित पितृष्वसा मातृष्वसा स्वसा मातुलपत्नी भ्रातृजाया अश्रू पितृव्यपत्नी पितृय्यक मातुल पितृस्वस्त्रीय मातृष्वस्त्रीय मातुलीय देशान्तरिक परिवर्तितपटी प्रतोद, प्राजिनं, तोत्रं, प्रवयणं वा चंद्रोदय, उल्लोच तिरस्करिणी बुम्बूल चिंचा, चिंचिणी वा दीपवर्तिक चंद्रायलिप्सा धातुसादकः संस्था
5	श्रीगरणु वयनरणउ घढांमंची दाबडउं अरहडु	श्रीकरणं व्ययकरणं घटमक्षिका जलयंत्रं अरषट्क		
10	छमकाव्यउं अवाडुउ सवाडुउ पडीसारउ गुडिउ	मकारं प्रतिकूल सानुकूलः प्रतीसारक गुडितः		
15	पाव(स?)रिउ कुजि बलही वरगडु जानुत्र	प्रक्षरितः को जानाति बालदधि, बालहिता वा वराकर्षक यज्ञयात्रा		
20	जानावासउ एकउडउ धूषटिउ गमाणि आहारजाहर	यज्ञावासक एकतटिक अवगुंठन गवादिनी आगमनगमानिका		
25	खाजलु पीजहलु मसाहणी भासउंडली बलबलीउ	खाद्यफलं पेयफलं महासाधनिक अक्षपटलिका वाचाल, वावदूक		
30	मेरावीयुं	मेराषकं	चंदौउ परीयकि बाउलु आंबिली दीबटीउ आंध्रिणानीलांष धातसायु साध (अ?)	

आम्रहणु	अभिभ्रयणं	अथ क्रियाय नाने	
आहिनाणु	अभिज्ञानं		
हराविउ	पराजित	मांजइ	परमाधिं
विवाणउ	वितानप्रभाव	जागइ	जागर्ति
कोटीलउ	कुइनक	गायइ	गायति
पराळ	पललं	होमइ	जुहोति
अरडकमल्ल	अर्यटकल्ल (?)	गूथइ	गुथ्यति
सूआडि	सूतिकागृहं	करइ	करोति, कुरुते, विदधाति,
भोलउ	मुग्धः		विधत्ते,
पाहरी	प्राहरिकः	घरइ	दधाति, धत्ते, धरति,
गउखु	गवाक्ष		धारयति
नीदाखलउ	निद्रारुद्धक	दि	यच्छति, राति, दत्ते, दाति
ऊढहणुं	उद्धहनकं	लि	नयति, आदत्ते, गृह्णाति,
खोडउ	खंजः		विगृह्णाति
पलेवलउं	प्रदीपकं	ऊडइ	उत्पत्ति, उर्दीयत
न्युंजणउं	नियंत्रकं	आचरइ	आचरति
गउंछणउं	गुच्छनकं	पवित्रइ	पवित्रयति, पुनाति
न्युंछणउं	न्युच्छनकं	ऊपणइ	उत्पुनाति
छाणावालि	कारीषावली	धुपइ	धूपायति
ऊदेही	उद्देविका	क्षरइ	क्षरति
आढाबंग	तिर्यक्सूत्रिका	वीकइ	विक्रीणाति, विक्रीते
ऊटाटीयुं	उटीकनं	मर्वइ	मुद्राति (मृद्राति ?)
कूडळी	कूर्मोच्छ्रयिका	मिलइ	मिलते
बोत्रु	योवतुं	अडइ	अडुते
जूंसर	युगं	छूटइ	छुट्यति
तीन्हउं	तीक्ष्णं	ऊठइ	उत्तिष्ठति
कोटडउं	प्राकारं	नीठइ	निस्तिष्ठति
गडु	दुर्गः	किरगिरइ	किरगिरति
		वषाणइ	व्याख्यायति
		छिल (पः)इ	क्षुपति, मृशति

वावइ	वपति
चोरइ	मुष्णाति, चोरयति
ऊसेइइ	उत्कील्यति
डांमइ	दन्नाति
5 परव	प्रपा
वारइ	वारयति, निवारयति,
	निषेधयति
॥ कलहालइ	प्रमिलयति
पाछइ	पृच्छयति
10 थाकइ	स्थानमाहरति, स्थानयति
फूटइ	स्फुटति
चतीजइ	अस्तेति, प्रत्ययति, अस्तीयते
अरासीयि	विपर्यस्यते
जाम(य?)इ	आयते
15 हुइ	अवति
साजइ	अण्वयति
उलंमइ	उपलंभते
ऊंटंइ	उद्धयति
क्रमइ	क्रामति
20 आयसिइ	आदिशति
वाघइ	वर्द्धते
निबीजइ	निर्विज्यते
कुपइ	कुप्यते, कुप्यति, रुप्यति
तोलइ	तूलयति
25 सहइ	क्षमति, तितिक्षति, सहते,
	क्षाम्यति, मृष्यति
मरइ	अम्रियते, विपद्यते
आपुडइ	आस्तलति
फडफडइ	फटफटायते
30 रापइ	रापति, राप्यते इत्यादि

तिष्ठति गच्छ दृशज्वलौ
 स्पृहस् पृच्छति नी पचक् पठौ ।
 क्षिप् भणौ तविरा मुञ्च विच् कृषौ
 त्यज दहौ तरति स्तु चल त्रमौ ॥ १ ॥
 लिखन् मोखन् जिघ्रति वर्ध
 पिब पतेऽथ जि जीव परस्मै ।
 यज् वपौ वद् वेज् वसौ वह-
 लुभयमाह भ्रादिगणानां ॥ २ ॥
 वर्तते च रमते वृष्यथौ
 याचते च लभते च शोभते ।
 कपते च घटते सुखायते
 प्रारभते सहते तदात्मने ॥ ३ ॥
 अद् हन् इण् भा स्वा शास्ति वा जागृ माति
 स्वप् रुद् वच् त्राया म्नात्यदादिः परस्मै ।
 दुह लिह च दा धत्ते भयं स्तुङ् भीही
 निगदित इह लोके आत्मने षृङ् धातुः ॥ ४ ॥
 व्यध् दृष्टौ कुप् तृल्यनशो रुष
 म्लिष् दुषौ क्लिब शाम्यति तुष्यति
 भ्रम कुपौ चदिवादि परस्मै
 तम विदौ गदौ गदितस्तु क्लिबाम् ॥ ५ ॥
 विज् वृञ् क्लिज् दुज शकापौ
 स्वादिगा निष्पितास्तु परस्मै ।
 रुदभिदा विद् भुञ्जयुजौ वा
 भुजयुता उभयं च रुधादि ॥ ६ ॥
 तनोति डुकृञ् भयं तनादिः
 स्तूप ग्रह द्वी मुष छद् विक्री क्रियादयः ।
 पार्युभयं च किञ्ति लोके सभाजिश्चरताडिः भिक्षौ ॥
 अत्तिकरण कर्षरि । दिवादेयेत् । नुस्वादेः ।
 तनादेरुः । ना क्पादेः । चुरादेश्च । इमानि सर्वाणि
 विकरणसूत्राणि ॥
 परस्मैपदहास्तनी यावत् । आत्मनेपदे सर्वत्र
 सर्वधातुके यण् ।

लज्जासत्तास्थितिजागरणं
वृद्धिक्षयभयजीवितमरणम् ।
शयनक्रीडारुचिदीप्यथा
धातव एते कर्मविहीनाः ॥ १ ॥

[कर्मणि वाक्य]

ईणं लाजीइ — अनन हीयते
तइं भलइं हुईइ — त्वया भव्येन भूयते
मइं रहीइ — मया स्थीयते
पाहरीं जागीइ — यामकेन जागर्यते
एयु वाधइ — असौ वर्द्धते
एयु जीवइ — असौ जीवति
वयरी मरीइ — अरिणा म्रियते

त्वया सुप्यते । बालेन रम्यते । दानिना
शोभ्यते । कर्त्तरि कर्मण्यपि । कर्म नागच्छति ।

अथ द्विकर्मको भावः

दुहि याचिरुधि प्रच्छि भिक्षचिजा-
नुपयोगिनिमित्तमपूर्वविधौ ।

ब्रुवि शासिगणेन च यत्सते (?)

तदकीर्त्तितमाचरितं कविना ॥१॥

जयत्यर्थयती मंथि चतुर्थो दण्डयतीत्यादि ।

एभिः सह बुधैर्ज्ञेया द्वादशैव दुहादयः ॥ २ ॥

नीवद्वोर्द्विषोश्चापि गत्यर्थानां तथैव च ।

द्विकर्मकेषु ग्रहणं प्यन्ते कर्म च कर्मणः ॥ ३ ॥

असौ गां दोग्धि पयः । विप्रो राजनं गां
याचते । असौ गामवरुणद्धि व्रजं । पान्थञ्छात्रं पन्थानं
पृच्छति । असौ क्षमवचिनोति फलानि । विप्रः
शिष्यं धर्मं ब्रूते । पण्डितः शिष्यं धर्ममनुशास्ति ।

काऽपि बुद्ध्या ग्रामं छात्रशतं जयति ।
प्रार्थयति राजानं ग्रामं गुरुः । मथन्ति स्म
जलधिं देवासुराः ।

[द्विकर्मक वाक्य]

एयु देवदत्तु गर्गनुं | असौ देवदत्तो गर्गान् 5
सउ दंडइ | शतं दण्डयति
ए छाळी गामि लिइ — अजां नयति ग्रामं
ए कुंभतणु भारु हरइ — असौ कुंभं भारं हरते
वहति ग्रामं भारं देवदत्तः ।
कर्षति शाखां ग्रामं देवदत्तः । 10

इनन्तेऽपि द्विकर्मका—

भोजयति पायसं छात्रं कश्चित् ।

बोधयति बटुं ग्रन्थं गुरुः ।

वाचयति श्लोकं पुत्रं पिता ।

कर्मण्यपि द्विकर्मका भवन्ति— 15

दुहाते गौः पयो गोपालेन ।

याच्यते राजा गां त्रिप्रेण ।

रुद्ध्यते गौर्व्रजं गोपालकेन ।

पृच्छ्यते छात्रः पन्थानं पन्थेन ।

अवचीयते वृक्षः फलानि पुरुषेण । 20

अनुशिष्यते छात्रो धर्मं पण्डितेन ।

प्रार्थ्यते राजा ग्रामं गुरुणा ।

—एवं सर्वत्र ।

पूर्वकर्त्तरि षष्ठी, कर्मणि षष्ठी, करणषष्ठी,
संप्रदानषष्ठी, अपादानषष्ठी, संबंधिषष्ठी, 25
निर्द्धारणषष्ठी, कालि भावि षष्ठी, अधि-
करणषष्ठी; एते षष्ठीभेदाः । सर्वत्र षष्ठीबाध-
कानि कारकाणि ।

तइं गामि जाइवउं — गन्तव्यं ते ग्रामे
मइं धरि रहिवउं — मम गृहे स्थातव्यम्

कृत्यानां कर्त्तरि वा षष्ठी—

एयु शास्त्र
वाचणाहार

असौ शास्त्राणां
वाचयिता

एयु वेद पठणहार—असौ वेदानामध्येता

5 —णकृतृचोः कर्मणि षष्ठी, इतरेषां द्वितीया ।

एयु अग्नि ध्रायु—असौ अनानां तृतः

विसनरु काष्ठि न ध्रायु—अग्निः काष्ठानां न तृप्यति

पाणी भरिउं सरोवर—जलस्य पूर्णं तडागम्

कोठउ कणि भरिउ—कप्पानां पूर्णोऽयं कोष्ठकः

10 —इत्यर्थे पुरिसुहितार्थानां करणे षष्ठी ।

एयु प्रधानरहि लां-
च भइसि दि

असावमात्यस्य लज्जया
महिषी ददाति

एयु पोष्यवर्गरहिं
यावज्जीवु भरणु

असौ पोष्यवर्गस्य या-
वज्जीवं भरणपोषणं

15 पोषणु दि ददाति

ऐहिकफलार्थसंप्रदाने षष्ठी, पारलोके च चतुर्थी—

यथा—कश्चित् ब्राह्मणेभ्यो गां ददाति,

असौ ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां वितरति,

—इत्यर्थे पारलौकिके निःस्पृहे चतुर्थी ।

20 भूतंतउ प्राणीया भूतानां प्राणिनः श्रेष्ठाः
भला

प्राणीयां तु मति-
जीवी भला

प्राणिनां मतिजीविनः
श्रेष्ठाः

—इत्यर्थे अपादाने निर्द्धारणे षष्ठी, सप्तमी

25 च भवति—

मनुष्यमाहि ब्राह्मण
श्रेष्ठ

मनुष्येषु ब्राह्मणाः
श्रेष्ठाः

गाईमाहि काली गाइ
घणुं दूधु

गोषु कृष्णा संपन्नक्षीराः
गौः

—इति सप्तमी च भवति ।

बांभणनउं घरु—ब्राह्मणस्य गृहम्
व्यासनउं ग्रामु—व्यासस्य ग्रामः

—इति संबन्धि षष्ठी ।

लोक विक्रमादित्यु
राउ स्मरइ

लोको विक्रमादित्य-
राज्ञः स्मरति

एयु बोल्या प्रयोग
संभारतउं लोक नी-
पजावइ

असावुक्तानां प्रयो-
गानां स्मरन् लो-
कान् निष्पादयति

श्रीवासुदेव दैत्य मारइ

श्रीवासुदेवो दैत्यानां
निहन्ति

राउ बांभणना वयरी
मारइ

राजा विप्राणां वैरिणां
घाति

—इत्यर्थे स्मरणहिसार्थानां प्रयोगे कर्मणि षष्ठी ।

एयु देवतणइ अर्थि
फूलपत्री मेलइ

असौ देवताभ्यः पुष्प-
पत्राणामुपस्फुरते

एयु श्राद्धतणइ अर्थि
चोषा मुग मेलइ

असौ श्राद्धाय तंदु-
लमुद्राणामुपस्फुरते

—इति करोतेः प्रतियत्ने कर्मणि षष्ठी ।

एयु दोरी सापु भणी
जाणइ

असौ रज्जुं
सर्पस्य जानीते

एयु तेलु घीउ भणी
जाणइ

असौ तैलं
घृतस्य जानीते

एयु एकलउ विवेशि
जातउ भयतउ वीलउ

असौ एकाकी विदे-
शं व्रजन् भयान्की

पुरुषभणी जाणइ

लकं नरस्य जानीते

—इत्यर्थे संभ्रान्तिज्ञाने जानातेः कर्मणि षष्ठी ।

सुखदुःस्वाम्यां करणे द्वितीया—

एयु सुखिहिं
दीहाडा नीगमइ

असौ सुखं विनामि
निर्गमयति

बहु दुःखि द्रव्य	असौ दुःखं
लभार्जह	द्रव्यमुपार्जयति
हेत्वर्थे तृतीया—	
राज लोकपाहिं करसणु	राजा लोकैः कर्षणं
करावह	कारयति
ब्राह्मण शिष्यमाहिं	विप्रः शिष्येण पु-
योधउं लिखावह	स्तकं लेखयति

—इति हेतु कर्त्ता । कालाध्वभावदेशानां कर्मसंज्ञा—

वैष्णव्यु राति च्यारइ	स्वन्याश्चतुरो वामान्
पुहुर जागइ	जागति वैष्णवः
सात मसवाडा	सप्तमासानदी
मइ षहइ	बहति

क्वापि कृतो हीने कर्मणि प्रधानक्रियापेक्षया
द्वितीया न भवति—

तइ वयरी आणी	त्वयारिपुरानीय
बांघविउ	बध्यतां
विषवृक्षोऽपि संवर्च्य	स्वयं क्षेतुमसाम्प्रतम्
ईणं हु व्यारीउ	अनेनाऽहं विप्रतायं
द्रव्यु लीघउ	द्रव्यं गृहीतः

—गत्यर्थकर्मणि चतुर्थी वा—

ग्रामं गच्छति, ग्रामाय गच्छति-असौ ।
कर्मप्रवचनी चैव अनु-अभि-प्रति-एते
कर्मप्रवचनीयाः । एषां योगे द्वितीया ।

अनुशब्दः पृष्ठे अभिज्ञाने मध्ये सन्मुखे समीपे सह र्थ—

तु पृठि	त्वामनु
पर्वतनइ अहिनाणि	पर्वतमनु नगरं
गम्लु बसइ	वसति
आंबाप्पाहि कोइलि	सहकारमनुकोकिला
बासइ	कूजति
वृक्ष सामहुं आभउं	वृक्षमन्वभषटलम्
देवालय कन्हलि	देवालयमनु तीर्थं
तीर्थु बइ	तिष्ठति

तइसउं वात करइ	— त्वामनु वातां करोति
गुरु साम्हु ऊठइ	— असौ गुरुमभ्युत्तिष्ठति
ग्रामि दीहाडी प्रति	ग्रामे प्रतिदिनं
एकु द्रम्मु ल्हइ	द्रम्मैकं लभते
एयु ब्राह्मणप्रति	असौ प्रतिविप्रं भक्तिं
भक्ति बोलइ	जल्पति

5

उभयतः परितः सर्वतो योगे द्वितीया—

देवालय बिहुंगमे	देवालयमुभयतो
वड दीसइ	न्यग्रोधा....
घरपाषलि वाडि	गृहं परितो वृत्तिं 10
करइ	करोति

गाम सविहुंगमा क्षेत्र वाण्यां ग्रामं सर्वतः क्षेत्रा-
प्युत्तानि

उपर्यधोऽधीनां सामीप्य एव कर्मद्वित्रे—

ऊपरि ऊपरि गामु	उपर्युपरि ग्रामं, 15
हेठलि हेठलि नगरु	अधो अधो नगरम्

अदूरे एनोऽपंचम्या, एनप्रत्ययान्तयोगे
द्वितीया—

गाम दाहिणगमइ	ग्रामं दक्षिणेन
दूकडी वाडी	निकटं वाटिका
गामबिहुं विचि	ग्रामद्वयमन्तरा 20
नदी	नदी

नगरनइ उत्तर गमइ नगरमुत्तरेण निकषा
दूकडउ पर्वतु पर्वतः

समयाहाधिगन्तरान्तरेण युक्ता द्वितीया—

तू कन्हलि	— त्वां समय 25
एयु मुंडउ	— एनं धिग्
गाम बिहुं विचि नदी	— ग्रामद्वयमन्तरा नदी
तू पाषइ	— त्वामन्तरेण
मूं पाषइ	— मामन्तरेण

[समास प्रकरण]

द्विगुर्द्वन्द्वोऽव्ययीभावः कर्मधारय एव च ।

तत्पुरुषो बहुव्रीहिः षट् समासाः प्रकीर्तिताः ॥ १

पदे तुल्याधिकरणे विज्ञेयः कर्मधारयः ।

5 (१) जीणं समासि वि पद तुल्याधिकरण हुइं

सु समासु कर्मधारयसंज्ञिक हुइ.

नीलं उत्पलं-नीलोत्पलं

उत्तमः पुरुषः-उत्तमपुरुषः

[संख्यापूर्वो द्विगुरिति ज्ञेयः]

10 (२) जीणइं समासि संख्या गणितु पूर्वपदि

बोलाइ ते समास द्विगु जाणिवउ.

सप्तऋषयः । पञ्चाभ्राः

पञ्चानां मूलानां समाहारः-पञ्चमूली

विभक्तयो द्वितीयाद्या नाम्ना परपदेन तु ।

15 समस्यन्ते, समासो हि ज्ञेयस्तत्पुरुषस्य च ॥

(३) जीणं समासि द्वितीयालगइ छ विभक्ति

आगिलइं पदि सरसी मेलीयि सु समासु

तत्पुरुषु जाणिवउ.

ग्रामं गतः-ग्रामगतः

20 नखैर्निर्भिन्नः-नखनिर्भिन्नः

ब्राह्मणाय देयं-ब्राह्मणदेयम्

मञ्चात्पतितः-मञ्चपतितः

राज्ञः पुरुषः-राजपुरुषः

अक्षेण शौण्डः-अक्षशौण्डः

25 स्यातां यदि पदे द्वे तु, यदिवास्य बहुन्यपि ।

तान्यन्यस्य पदस्यार्थं बहुव्रीहिः.....॥

(४) जीणइं समासि त्रि पद अथ घणां पद

अनेरा पद तणइ अर्थि मेलइं तेयु समासु

बहुव्रीहि जाणिवउ; अनइ बहुव्रीहि समासि

80 यद् शब्द छेहि प्रयुजीइ.

(क) घणउ गुड छइ | प्रभूतो गुडो यस्मिन् मोदके
जीण लाइ | स प्रभूतगुडो मोदकः

(का) सदाचार बांभणु | सदाचारा विप्रा यस्मिन्
जीणइं गामि | ग्रामे स सदाचारविप्रो ग्रामः

(कि) घणां निर्मलां | प्रभूतानि निर्मलानि उदकानि
पाणी जीणं | यस्यां नद्यां सा प्रभूतनिर्म-
नदी | लोदका नदी

(की) पामी विद्या | संप्राप्ता विद्या यैर्नरैः ते
जेहि पुरुषि | संप्राप्ताविद्या नराः

(कु) निर्मलबुद्धि विप्र | निर्मलबुद्धिका विप्रा वैद्य,
वैद्य सुभट अछइं | सुभटा यस्मिन् राजभुवने
जीण राज भुवनि | तत् निर्मलबुद्धिविप्रवैद्य-
सुभटं राजभुवनम्

(कू) रुलीयायित कीधा | तोषिता विप्रा येन स
जीणं बांभण | तोषि.विप्रः

(के) ऊगिउ वृक्षु जीणइं | प्ररूढो वृक्षो यस्मिन् क्षेत्रे
क्षेत्रि | तत् प्ररूढवृक्षं क्षेत्रम्

(कै) दूकडी गंगा | आसन्ना गंगा यस्मिन् देशे
जीणइं देशि | स आसन्नगंगो देशः

(को) सरीषउं नासु | सदरी नाम यस्य
जेहनउं | स सनामा

(कौ) सरीषउं गोत्रु | सदरं गोत्रं यस्य
जेहनउं | स सगोत्र

द्वन्द्वसमुच्चयो नाम्नोर्बहूनां वापि यो भवेत् ।

(६) जीणं समासि बिहुं नामनउ समुच्चयु, अथ घणां

नामनउ समुच्चयु ते समासु द्वंद्व जाणिवउ.

नरश्च नारायणश्च-नरनारायणौ ।

पीठं च छत्रं च उपानच-पीठछत्रोपानहम् ।

ब्राह्मणाश्च क्षत्रियाश्च वैश्याश्च शूद्राश्च—
ब्राह्मणक्षत्रियविदूशूद्राः ।

—चकारबहुलो द्वंद्वः ।

पूर्वं वाच्यं भवेद्यस्य सोऽव्ययीभाव इष्यते ।

(६) जीणं समासि अव्ययपद संयुक्त पूर्वपद वाच्यु

हुइ सु समासु अव्ययीभाव जाणिवु.

गामनइ पाषइ अधिकरी | अधिग्रामं नरः
प्रवर्तइ

सामीप्ये अव्ययीभावः—

घर कन्हलि वृक्षु — उपगृहं वृक्षः

वृक्ष कन्हलि घरु — उपवृक्षं गृहम्

बांभणनउ अभावु—ब्राह्मणानामभावः अब्राह्मणम्

माषीनउ अभावु—मक्षिकानामभावो निर्म्मक्षिकम्

अनुयोगः पश्चादर्थे—

बांभण पाळलि शिष्य — अनुविप्रं शिष्यः

राजा पाळलि सेना — अनुराजं सेना

वर पाळलि गीत | अनुवरं गानगायन्त्यो
गाती ली | नार्यः

केदारसमीपि सरस्वती — अनुकेदारं सरस्वती

ये ये बडा ते ते | यथावृद्धं मानं लभन्ते
मान लहइ

ये ये लहुडा ते ते | यथालघु भोक्तुमुपविशन्ति
यमिवा बइसइ

एयु जेतला बांभण तेतला | असौ यावद्विप्रं निर्वापान्
निर्वाप दिइ | ददाति

जेतलां खांडां | यावत्स्वङ्गं

तेतला राजपुत्र | राजपुत्राः

तेतला छात्र | यावच्छात्रं

तेतला पोथां | पुस्तकानि

ब्राह्मणसिउं जाइ — सविप्रो याति

साकरसिउं दूध पीइ — सशर्करं पयः पिबति

पुत्रसिउं यमइ — सपुत्रो मुङ्क्ते

—अव्ययीभावे सहशब्दस्य सभावः ।

पारे मध्ये अन्ते योगे द्वितीया—

समुद्रमाहि रत्न | मध्ये समुद्रं

नीपजइ | रत्नानि निष्यद्यन्ते

नइमाहि माछा | मध्ये नदीं 5

हीडइ | मत्स्या विचरन्ति

पाणीनइ पारि | पारेजलं देवा-

देवालयु | लयानि

पाणीनइ छेहि वृक्षु — अन्तेजलं वृक्षः

तलाव विचि देहरउं —अन्तस्तडागं देवगृहम् 10

गाम विचि वडु — मध्येग्रामं वटः

परिशब्दो वज्जने—

पाटण टाली | परिपतनं कापि

किहां वसीइ | नोष्यते

नास्तिक टाली | परिनास्तिकं 15

कुण पापीउ | कोऽपि न पापी

आइ यावदर्थे मर्यादाभिविधौ—

आ गृहं — यावदगृहम्

आ ग्रामं — यावद्ग्रामम्

एवं अव्ययीभाव समास नपुंसकार्लिङ्गीयु

जाणिवउ. 20

अथ तद्धितप्रत्यया लिख्यन्ते

मजीठ राती साडी—मास्त्रीष्ठा साटिका

हलद्रूभां वडां — हारिद्राणि वटकानि

—इति रागयोगात् अण् । 25

मघाभियुक्ता रात्रिः दिनं मासो वा—माघी

रात्रिः, माघं दिनं, माघो मासः ।

कागुण मास-
तणी धूमि

काल्युनी
पूर्णमा

—एवं सर्वत्र नक्षत्रयोगे अण् ।

लाष रासउ कांबलउ | लाक्षिकः कम्बलः
..... | लाक्षिकी साडी

—इति लाक्षास्तार्थे इकण् ।

कागणउं टोलउं—वायसं (काकं) वृन्दं
अंगनानउं वृन्दु—आंगनं (यौवनं) वृन्दम्
पुरुषतणुं समवायु — पारुषम्

10

—इति समूहे अण् ।

पुरुषात् समूहे एयण्—

पुरुषतणउ समूहु—पौरुषेयम्

क्षीतणउ समूहु—क्षैणं वृन्दम्

क्षीनी सभा—क्षैणी परिषत्

15

क्षीनुं धनु—क्षैणं धनम्

पुरुषणउं वृन्दु—पौंखं वृन्दम्

—क्षीपुंसाभ्यां ण्—क्षणौ ।

उष्ट्रा उक्ष राजन्य राजन् वत्स ममुष्याणां
समूहेऽकण्—

20

ऊंटनउ समूहु—औष्ट्रकम्

वृषभनउ समूहु—औक्षकम्

रायतणउ समूहु—राजन्यकं, राजकम्

वत्सनु समूहु—वात्सकम्

मनुष्यनउ समूहु—मानुष्यकः

25 ग्रामजनबन्धुसहायानां समूहे तल्—

ग्रामतणु समूहु—ग्रामता

जननउ समूहु—जन्मता

बन्धुनउ समूहु—बन्धुता

सहायीयांनउ समूहु—सहायता

गवात् समूहे घटा—

हाथीयांनउ समूहु—मन्वभटा

भेजुहस्तिशब्दात् समूहे कण्—

भेजुनउ समूहु—धैनुकम्

हाथीयांनउ समूहु—हास्तिकम्

गुणतत्त्वभूतेन्द्रियविषयशब्दात्करणानां समूहे ग्रामो
वक्तव्यः—

गुणनु समूहु—गुणग्रामः

एवं तत्त्वग्रामः । भूतग्रामः । इन्द्रियग्रामः । विषय-

ग्रामः । शब्दग्रामः । अक्षग्रामः । करणग्रामः ।

केशशब्दात् समूहे हस्तपक्षपाशा भवन्ति—

केशनउ समूहु—केशहस्तः केशपक्षः केशपाशः

तरुपादिमनीकुमुदकमलादिभ्यः समूहे षंडो
वक्तव्यः । समस्तवृक्षतृणगुल्मजातिभ्योऽपि—

तरुजउ समूहु—तरुषंडम्

[एवं] पद्मिनीषंडम् । कुमुदषंडम् । कमलषंडम् ।

कर्मदूर्वादितृणादिभ्यः काण्डो वक्तव्यः—

कर्मनउ समूहु—कर्मकांडम्

दूर्वानउ समूहु—दूर्वाकाण्डम्

तृणानु समूहु—तृणकांडम्

आदिग्रहणात्—

अंधारानउ समूहु—तमस्काण्डम्

गणिकानां समूहे यण्—

गणिकानु समूहु—गाणिक्यम्

अश्वानां समूहे ईयः—

अमनउ समूह—अश्वीयः

प्रमाणे अर्थे द्वयसद् दघ्नद् मात्रद् प्रत्वया
भवन्ति—

कडिसमा गह्व—कटिदघ्ना गोधूमाः

गूडांसमी षाड्—जानुद्वयसी परिखा

कांधसमुं पाणी—स्कन्धद्वयसं जलं

स्कन्धमात्रं वा

पदन्त्यात्—इति अदितिभ्यो यण्—

दैत्यानां समूहो दैत्यं, आदित्यानां समूह आदित्यम्

एयु, व्यमकरण जाणइ—इत्यर्थे वैयाकरणः

सूत्रपुराणन्यायमीमांसेतिहासवेदेभ्यो वेत्यधीतेऽर्थे
इकण्—

सूत्र पदइ जाणइ—असौ सूत्रिकः

एवं पौराणिकः । नैसायिकः । मैमांसिकः ।

ऐतिहासिकः । वैदिकः ।

सुवर्णनां आभरण—सौवर्णान्याभरणानि

रूपानां पात्र—राजतानि पात्राणि

कर्पासनां वल्ल—कर्पासानि वल्लाणि

हस्तिनउं चांबडउं—हारिणं चर्म

मृगतणउं मांसु—मार्गं मांसं

वाघतणां पद—वैयाघ्राणि पदानि

—तस्येदमर्थेऽण् ।

विकृतिवाचिनः प्रकृतावभिधेयायां हितेऽर्थे ईयो यश्च—

अंगाररहिं हितूउं काष्ठ—अंगारीयाणि काष्ठानि

षीला योग्य हितूउं लाकडउं—शकव्यं दारुः

बाणरहिं हितूउं शरकड—इषव्यः शरः काण्डः

कूडीरहिं हितूउं चर्म—कुतव्यं चर्म

प्रासादयोग्य हितूर्ह ईट—प्रासादीया इष्टिकाः

भाणायोग्य हितूउं कांसउं—भाजनार्थं कांस्यम्

गाढायोग्य हितूउं लोहडउं—शाकटीयं लोहम्

करवतरहिं हितूउं चर्म ....

विसनररहिं हितूउं काष्ठ—कृशानव्यं काष्ठम्

षांड योग्यहितूर्ह सेलडी—षंडव्या इक्षुः 5

इति उवर्णान्तरादात् यः हितऽर्थे, अन्यत्र ईयः—

वत्सरहिं हितूउ—वत्सीयः

षोडारहिं हितूउ—अश्वीयः

पुरुषु राजानीं परि दीसइ—इत्यर्थे उप— 10

माने वति—पुरुषो राजवत् दृश्यते ।

चपलपणउं—इत्यर्थे तत्त्वौ भावे—

चपलता, चपलत्वं, चापल्यम् ।

अभिव्याप्तौ संपद्यतौ च सातिर्वा देये त्रा च—

राजा गामु राजा ग्रामं 15

बांभणायतु करइ श्रोत्रियसात्करोति

देव आयतुं करइ—देवत्रा करोति

वरुआयती कन्या वरत्रा संप-

संपजइ धते कन्या

क्षेत्रे विमणइ त्रिमणइ—त्रिगुणाकरोति 20

त्रिगुणाकरोति क्षेत्रं—इत्यर्थे ङाच् ।

दाडिमु नीकोलइ—निःकुल्य करोति दाडिमम्

मृगु वीधइ—सपत्राकरोति मृगम्

महिषु बाणि आहणइ—निष्पत्राकरोति महिषं 25

कणनउ संचकारः सत्याकरोति

आपइ कणाम्

आंषिं ग्रहीयि रूपु—बाधुषं रूपम्

कानि सांभलीयि शब्दु—श्रावणः शब्दः 30

पाहणि पीत्या सातू-दार्बदाः सक्तवः
उल्ललि षांडचा मुग-औदखला मुद्राः

षोडे वहीयि रथु-आम्भो रथः

च्युहु वहीयि गाडुं-चातुरं शकटम्

5 चौदसि दीसइ राक्षसु-चातुर्दश रक्षः
-इत्यर्थेऽण् ।

गामेचउ-ग्राम्यः, ग्रामेयः, ग्रामीणः

नदीनउं जलु-नादेयं जलम्

दक्षिणदिशिउ-दाक्षिणात्यः

10 पश्चिमीउ-पश्चिमात्यः

पूर्वायु-पौरुष्यः

अहानउ-इहत्यः

तिहानउ-तत्रत्यः

किहानउ-कुत्रत्यः

15 यहानउ-यत्रत्यः

..... पार्वतीयानि जलानि

वर्षाकालनउ मेघु-प्रावृषेण्यो मेघः

शरत्कालनउ तिडकउ-शारादिक आतपः

हैमंतनु वायु-हैमनः पवनः

20 सांज्ञणउं-सायंतनम्

घणदीहुं-चिरन्तनम्

घणे दिहाडे आव्यु-चिरेणागतः

थोडे दिहाडे आविउ-अचिरेणागतः

वडी वार लगाडइ-विलंबते

25 साहइ-अवलंबते

म दीधु, म लीधु, म कीधु-आक्षेपना
योगे शतृडानरौ ।

मा योगेऽन्वाक्रोरो इति सूत्रं-मा कुर्वन्,
मा कुर्वाणः, मा ददत्, मा ददानः

30 जु करत, जु लेत, जु देत-इत्यर्थे क्रियातिपत्ति

यत् यदिचेत् योगे क्रियातिपत्तिः । पाते वा
सप्तमी ।

जु किमइ हुं
घरि जात तु
एयु मइ गामि
न मोकलत

यदि अहं गृहं
यायां तदयं
मां ग्रामं न
प्रस्थापयेत्

जु किमइ एयु
गामि न जात
चोरु बलद न
लयेत

यदि असौ ग्रामं
न गच्छेत्
ततश्चैरो बलीवर्दान
हरेत्

जे किमइ एयु लेत
तु द्राम न पडत

असौ गोघृमांश्चेद् गृहणीयात्
द्रम्मास्ततो न

अतीते स्मृत्युक्तौ अभिज्ञा भविष्यन्ती-

जाण अहो पुरुष
आपणि लहुडा ध्या
वल्ल पहिरता

स्मरसि पुरुष वयं
लघुत्वे बहुमूल्यानि
वासांसि पारेधास्यामः

पुरअहे दीहाडे मिष्टान
यमता

मिष्टानं भोक्ष्यामः

ननु शब्दयोगे पृष्ठप्रतिवचनोत्तरे अद्यतनी
पूर्वादेः उत्तरपदे वर्तमानाभावात् हस्तलेख्यं अकार्षीत्
ननु करोमि भोः । कथं ब्राह्मणं शूद्रानं भोजयेत् ।
अन्यायमेव । क्रियासमभिहारे सर्वत्र हि-स्वौ भवतः ।
ब्राह्मण यमिसिं यमिसिं-ब्राह्मणा मुंक्व मुंक्व

तहि कहउ कहउ
आपणी वात

यूयं कथय कथय
निजां वात्तां

अम्हि गामि
जास्युं जास्युं

वयं ग्रामं
गच्छ गच्छ

कालपुरुषत्रयेऽप्येवम् । क्रियासमुच्चयेऽप्येवम् ।
नाम आत्मेच्छायायां यन् काम्य च गृहीते ।
गृहकाम्यति ।

दासी बह्वत् मानइ वधूयति दासं नरः ।

एयु लहडउ

लषीयान् लषिष्ठः

इत्यर्थे गुणादिष्टे गुण्यंसौ वा पृथ्वादिभ्यो

भावेऽर्थे इमनु वा ।

एयु अति पुहुलउ

असौ प्रथीयान्, प्राधिष्ठः

प्रथिमा

एयु अति कूंअलउ

असौ मदीयान्, मदिष्ठः ।

मदिमा एवं लधिमा अणि-

मा महिमा वरिमा गरिमा

द्रदिमा । कालिमा मलिनिमा

इष्ट ईयस ईमनु वा प्रत्यये प्रशस्यस्य श्रो^१ भवति ।

वृद्धस्य च ज्य^२ । अन्तिकबाढयोर्नेदसाधौ^३ ।

युवाल्पयोः कन्य[वौ]^४ । स्थूलदूरयुवक्षिप्रक्षुद्राणां

अन्तस्थादेर्लोपो गुणश्च^५ बहोर्लोपि भू च^६ । प्रियस्थिर-

स्फिरोरुगुरुबहुलत्प्रदीर्घह्रस्ववृद्धवृन्दारकाणां प्रस्थस्फ-

वर्गर्बहलप्राघह्रस्वर्षवृन्दा^७ ।

तद्वदिष्टेमेयस्यबहुलं प्रत्ययादिलोपश्च ।

व्याकरणानां सूत्रो उपरथी आ सूत्र जेवां वाक्यो
ग्रंथकारे स्वयं बनाव्यां होय तेम लागे छे. आ वाक्योनां
संवादक पाणिनिनां सूत्रो नीचे प्रमाणे छे.

१ प्रशस्यस्य श्रः । ५-३-६०.

२ वृद्धस्य च । ५-३-६२.

३ ५-३-६३.

४ युवाल्पयोः कन्यन्यतरस्यां ५-३-६४.

५ स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणां यणादिपरं पूर्वस्य च
गुणः । ६-४-१५६.

६ बहोर्लोपो भू च बहोः । ६-४-१५८.

७ प्रियस्थिरस्फिरोरुगुरुबहुलगुरुवृद्धत्प्रदीर्घह्रस्ववृन्दारकाणां
प्रस्थस्फवर्बहिर्गर्बिर्ध्रिर्प्राघिवृन्दाः । ६-४-१५७.

एयु अतिप्रशस्य असौ श्रेयान् श्रेष्ठः श्रेमा

एयु अतिवडउ । असौ ज्यायान् ज्येष्ठः

ज्यायिमा ।

एयु अतिद्वकडउ असौ नेदीयान् नेदिष्ठः,
नेदिमा ।

एउ अतिगाढउ साधीयान् साधिष्ठः
साधिमा ।

एउ अतिलहुडउ अतिथोडउ असौ क-
नीयान्, कनिष्ठः, कनिमा ।

एयु अतिमोटउ असौ स्थवीयान्, स्थ-
विष्ठः स्थविमा ।

एयु अतिवेगलउ असौ दधीवान् दविष्ठः
दविमा ।

एयु अतिलहुडउ असौ यवीयान् यविष्ठः
यविमा ।

एयु अतिबहिलउ असौ क्षेपीयान् क्षेपिष्ठः
क्षेपिमा ।

एयु अतिक्षुद्रु असौ क्षोदियान्, क्षोदिष्ठः
क्षोदिमा ।

एयु अतिघणउ असौ भूयान् भूयिष्ठः
भूयिमा ।

एयु अतिप्रियु असौ प्रेयान्, [प्रेष्ठः]
प्रेयनुं हुयिवुं--प्रेमा

एयु अतिस्थिरु असौ स्थेयान् स्थेष्ठः
स्थेमा ।

एयु गरूउ बरीयान्, वरिष्ठः वरि-
मा । गरीयान्, गरीष्ठः,
गरिमा ।

एयु अतिबहुलु	असौ बंहीयान् बंहिष्ठः [बंहिमा]	अतिहिं नाचइ	नरीनृत्त्यते नरीनृत्तीति नरीनर्त्ति नर्नर्त्ति ।
एयु अतिलज्जालु	असौ त्रपीयान् त्रपिष्ठः [त्रपिमा]	अतिहिं वरसइ	वरीवृषीति, वरीवृष्टि, वरिवर्ष्टि, वर्वर्ष्टि ।
एयु अतिदीर्घु	असौ द्राधीयान्, द्राधिष्ठः दीर्धनउं हुवउं द्राधिमा	अतिहिं पूउइ	परीपृच्छयते परीपृच्छीति परिपर्ष्टि पर्पाष्टि ।
एयु हूसु	असौ हूसीयान् हूसिष्ठः हूसिमा ।	अतिहिं जाइ	सरीस्त्रियते, सरीसरीति सरीसर्त्ति, सरिसर्त्ति ।
अतिवृद्धु	वर्षीयान् वर्षिष्ठः ।	अतिहिं मरइ	मरीम्रियते, मरीमरीति, मरीमर्त्ति, मर्मर्त्ति ।
एकस्वरानामदन्तानां च आपागमः ।		अतिहिं लिइ	नेनीयते, नेनेति ।
एयु प्रशस्यु कहइ	असौ श्रापयति ।	अतिहिं पचइ	पापच्यते, पापचीति पापक्ति ।
एयु वडु कहइ	असौ स्थापयति ।	अतिहिं पढइ	पापठच्यते, पापठीति, पापीष्टि ।
एयु दूकडउ कहइ	असौ नेदयति ।	अतिहिं भणइ	बंभण्यते, बंभणीति, बंभाष्टि ।
एयु गाढउ कहइ	असौ साधयति ।	अतिहिं प्रेरइ	चेक्षिच्यते, चेक्षिपीति, चेक्षिति ।
एयु तरुणउ कहइ	असौ यवयति कनयति ।	अतिहिं लिखइ	वावच्यते, वावशीति वावधि ।
अतिहिं हुइ	बोभूयते, बोभूवीति बोभोति ।	अतिहिं मूकइ	मोमुच्यते, मोमुचीति, मोमोक्ति ।
अतिहिं जाइ, वली	जंगम्यते, जंगमीति, वलीजाइ जंगति ।	अतिहिं सींचइ	सेसिच्यते, सेसिचीति सेसोक्ति ।
अतिहिं ज्वलइ	जाज्वल्यते जाज्वलीति जाज्वन्ति ।	अतिहिं छांडइ	तात्यज्यते, तात्यजीति, तात्यक्ति ।
अतिहिं हसइ	जाहस्यते, जाहसीति जाहरित ।	अतिहिं दहइ	दंदह्यते, दंहीति, दंदग्धि ।
अतिहिं रहइ	तेष्टोयते, तास्थायते ।	अतिहिं जपइ	जंजप्यते जंजपीति, जंजति ।
अतिहिं देषइ	दरीदृश्यते दरीदृशीति दरीदृष्टि ।	अतिहिं दोहइ	दोदुह्यते, दोदुहीति, दोदोग्धि ।
	रीस्थाने लुकि रीसौ वा दरिदृष्टि, दर्दृष्टि ।	अतिहिं गात्रु नामइ	जंजभ्यते, जंजभीति, जंजब्धि ।
		अतिहिं रमइ	रंरम्यते, रंरमीति, रंरन्ति ।
		अतिहिं नमइ	नंनम्यते, नंनमीति, नंनन्ति ।

अतिहिं तरइ	तेतीर्यते, तेतरीति तेतर्ति.	चालिवा	”	चिचलिषति
अतिहिं बिसइ	शनीश्रस्यते, शनीश्रसीति, शनीश्रस्ति.	फिरिवा	”	बिभ्रमिषति
अतिहिं पडइ	पनीपत्यते, पनीपतीति, पनीपत्ति.	छिखिवा	”	छिलिखिषति
अतिहिं लाइ	पनीपद्यते, पनीपदीति, पनीपत्ति,	चरिवा	”	चुचूर्षति
अतीहिं सूकइ	चनीस्कद्यते, चनीस्कंदीति चनीस्कन्ति.	पूखिवा	”	पिप्रखिषति
अतिहिं धूंबइ, विणइ चिणइ चेकीयते, चेकीयति चेकेति.		धरिवा	”	दिधरिषति
		रमिवा	”	रिरंसति
		मारिवा	”	जिघांसति
		नाहिवा	”	सिण्णासति
		कहिवा	”	चिह्यासति
		बोडिवा	”	विवक्षति
		वायिवा	”	विवासति
हुइवा वांछइ	दुभूषति	आश्रयिवा	”	आशिश्नीषति
रहिवा थाकिवा थाइवा,	तिष्ठसति	सूयिवा	”	शिशयिषते
जाइवा वांछइ	जिगमिषति	दोहिवा	”	दुधुक्षति
देभिवा वांछइ	दिदक्षति	चाटिवा	”	छिलिक्षति
बलिवा वांछइ	जिज्वलिषति	बीहिवा	”	बिभीषति
हसिवा वांछइ	जिहसिषति	लजिवा	”	जिह्रीषति
छेवा वांछइ	निनीषति	जूक्षिवा	”	युयुसति
पचिवा वांछइ	पिपक्षति	सुकिवा	”	शुशुक्षति
पडिवा वांछइ	पिपठिषति	नमिवा	”	निनंसति
लाषिवा वांछइ	चिक्षिप्सति	खणिवा	”	चिखासारि(चिखनिष)ति ?
भणिवा वांछइ	बिभणिषति	सूंघिवा	”	जिघ्रासति
पइसिवा ”	प्रविविक्षति	पीवा	”	पिपासति
मेल्हिवा ”	मुमुक्षति	पडिवा वांछइ	”	पित्सति
सीचिवा ”	सिसिक्षति	जीपिवा वांछइ	”	जिगीषति
छांछिवा ”	तित्यक्षति	जीविवा ”	”	जिजीविषति
दहिवा ”	दिधक्षति	मरिवा ”	”	मित्सति
तरिवा ”	तितीर्षति	देवा ”	”	दित्सति
सांभळिवा ”	शुश्रूषति	धरिवा ”	”	धित्सति

आरंभिवा	”	आरिप्सते	करिवा वांछइ	चिकीर्षति
लहिवा	”	लिप्सति	मरिवा ”	मुमूर्षति
सेकिवा	”	सिसिक्षति	स्मारिवा ”	सुस्मूर्षति
पडिवा	”	पिपतिषति	करिवा ”	चिकीर्षति चिकीर्षितवान्
पाभिवा	”	ईप्सति		चिकीर्षन् चिकीर्षमाणः
फाडिवा	”	बिभित्सति		चिकीर्षिता चिकीर्षितुं
जमिवा	”	बुभुक्षते		चिकीर्षणाय चिकीर्ष-
लेवा	”	जिघृक्षति		तुकामः । चिकीर्षितुं-
पूजिवा	”	अर्चिचिषति		मनाः । चिकीर्षिता ।
निकोलिवा	”	ईप्सति		चिकीर्षकः । चिकीर्षि-
फाडिवा	”	निश्चुकोषिषति		तव्यं । चिकीर्षणीयं ।
रोयिवा वांछइ		रुरुदिषति		चिकीर्ष्य ।
जाणिवा	”	विविदिषति		बोभूयितः । बोभूयित-
चेरिवा	”	मुमुषिषति	अतिहि होउ	वान् । बोभूयमानः । बो-
चिणिवा	”	चिचीषति		भूयते । बोभूयमानः ।
चूटिवा	”	”		बोभूयिता । बोभूयितुं
वीणिवा	”	”		बोभूयितुकामः । बोभू-
तुणिवा वांछइ		छुल्लषति		यितुमनाः । बोभूइषति
पवित्रु करवा वांछइ		पुपूषति		बोभूयितव्यं । एवं सर्वत्र
स्तविवा वांछइ		तुष्टूषति		

उक्तिपदानि समाप्तानि ।

शुभं भवतु ।

प रि शि ष्ट

१४ मा सैकानुं गूजराती गद्य

बालशिक्षामांनां अवतरणो

[कर्ता-संग्रामसिंह; वि. सं. १३३६]

[संज्ञा प्रक्रममां]

स्वर केता १४, समान केता १०, सवर्ण १०, ह्रस्व ५, दीर्घ ५, नामीआ स्वरो १२, संध्यक्षर ४, व्यंजन ३३, वर्ग ५ कचटतप, अधोष १३, घोषवंत २०.

लिङ्गु २ पुलिङ्गु, स्त्रीलिङ्गु, नपुंसकलिङ्गु; भल्लु पुलिङ्गु, भल्ली स्त्रीलिङ्गु, भल्लु नपुंसकलिङ्गु.

[स्यादिप्रक्रममां—]

सि एकवचनु, औ द्विवचनु, जस् बहुवचन.

[कारकप्रक्रममां]

अथ प्रत्येकं विभक्तिप्राप्तिमाह--करई, लियई, दियई इत्यादौ वर्तमाना । १

कीजई, दीजई, लीजई इत्यादौ वक्तोक्तौ कर्मणि वर्तमानाया आत्मनेपदम् ।

करिजे, लेजे, देजे, इत्यादौ एकारांतवचने सप्तमी । २

करि, लई, दई इत्यादौ अनुमति(तौ) पंचमी । ३

कीजउ, दीजउ, लीजउ इत्यादौ कर्मण्यात्मनेपदं ।

कीषउं, दीषउं, लीषउं इत्यादौ परोक्षा ह्यस्तन्यद्यतन्यौ च । ४-५-६

कालि कीषउं इत्यादौ ह्यस्तन्येव, न परोक्षाद्यतन्यौ ।

आजु कीषउं इत्यादौ अबतनी, न परोक्षा--ह्यस्तन्यौ ।

न कीरीस ? (म करि) म लई, म दई, म करिसि, म लेसि, म देसि इत्यादौ माराब्दयोगेऽबतनी ।

म कीधु, म लीधु, म दीधु इत्यादौ कर्मणि माराब्दयोगे ।

जई करत, जई लेत, जई देत, इत्यादौ क्रियातिपत्तिः ।

जई कीजत, लीजत, दीजत इत्यादौ कर्मणि क्रियातिपत्तेरात्मनेपदं ।

करिसिई, लेस(सि)ई, देसिई इत्यादौ नही करई, नही लियई, नही दियई इत्यादौ भविष्यन्ती ।

कीजिसिई, लीजिसिई, दिजिसिई इत्यादौ नही कीजई, नही लीजई इत्यादौ च कर्मणि भविष्यन्त्या-
त्मनेपदम् । कालि करिसिई इत्यादौ श्वस्तनी ।

शिशु जिणिसिई, वर्ष शयु(सउ)जीविसिई इत्यादौ आशीर्युक्ते भविष्यतिकालः ।

अथ कृत्प्रत्ययप्राप्तिमाह-

करतउ, लेतउ, देतउ इत्यादौ कर्तरि वर्तमाने शतृडानशौ ।

कीजतउ, लीजतउ दीजतउ इत्यादौ कर्मण्यानश् ।

करणाहरु, लेणाहरु, देणाहरु इत्यादौ वर्तमाने वुण्-तृचौ ।

कीधउं, दीधउं, लीधउं इत्यादौ अतीते निष्ठा कमुकानौ च ।

करीउ, लेउ, देउ इत्यादौ क्त्वा ।

करिवा, लेवा, देवा इत्यादौ तुम् ।

करी जाणुं, पढी सकउ, करिवउ, लेवउ, देवउं इत्यादौ कर्मणि तव्यानीयौ ।

करणाहरु, लेणाहरु इत्यादौ भविष्यति काले तुमन् ।

अथ विशेषप्रत्ययप्राप्तिमाह-

करावई, कराविवउं, कराविसई, करावतउ, करावी, कराविवा इत्यादौ इनंतात...प्र.पयाः । —

(उक्तिप्रक्रमः षष्ठः)

शब्दसंग्रह

आजु अब
[कालि] कल्ये
परम परेषवि
अरीरम अपरेषुः, अन्यस्मिन्नहनि, अन्येषुः
अजूननुं अद्यतने
काल्पणउं कल्यतने
हिवडां इदानीं, अधुना, संप्रति, सांप्रतं
हिवडानुं आधुनिकं सांप्रतीनं
नहीत नो वा (!) नो चेत्
लिगई प्रभृति, आरभ्य
पाषई बिना ऋते
मुहियां मुधा
यिम यथा
तिम तथा
जाण (जांउ) यावत्
तांउ तावत्
एक वार एकदा
सत्रई वार सर्वदा, सदा
जहिंयं यदा, यथा (?)
तहिर्यं तदा तदानीं
कहिया कदा
अनेरी वार अन्यदा
कीहां क्व, कुत्र
जीहां यत्र
तीहां तत्र
इहां अत्र
अनेतई अन्यत्र
सगलइ सर्वत्र
वलीउ व्यावृत्त्य, व्याघुट्य

तिमइ तत्काले
अटकई अटिति
जूउ पृथक्
ताहरं त्वदीयं, भवदीयं
माहरउं मदीयं
तुम्हारं युष्मदीयं
अम्हारउं अस्मदीयं
सरीषउ सदृशः
किसउ कीदृशः
जिसउ यादृशः
तिसउ तादृशः
ईसउ ईदृशः
यसउ यादृशः
आनेसउ अन्यादृशः
अम्ह सरीषउ अस्मादृशः
तू सरीषउ त्वादृशः
मू सरीषउ मादृशः
तुम्ह(म्ह)सरीषउ युष्मादृशः
तसि तर्हि
जेतलु यावन्मात्रं
तेतलु तावन्मात्रं
एतलु एतावन्मात्रं, इयन्मात्रं
केतलु कियन्मात्रं
ओरहु अर्वाक्
परहु परतः
पाषलि परी(रि)तः
सवहि गमा समंतात्, सर्वतः
बाहिरि बहिः, बाह्यं

ધુરિલું આદિમં
 દ્વહિલું અંતિમં
 એકપરિ એકધા
 બિહુપરિ દ્વિધા इत्यादि
 દ્વહિપરિ ષોઢા
 અનેકપરિ અનેકધા, બહુધા
 સર્વેહિપરિ સર્વથા
 જડપણું જડતા, જડત્વં, જાડ્યં
 અહુણું એષમઃ
 પુરુ પરુત્
 ઊગમુગાડ અવાગમુકઃ
 જડજ્ઞાંસડ ચલધ્વાંક્ષકઃ
 ઊધધલુ ઊધુ (દ્વ) લિકં
 વરાગડ વરાધર્ષ (રપક્ષ)કાઃ
 જાનુત્ર યજ્ઞયાત્રા
 જાનાવાસડ જન્યાવાસકઃ
 એકડડડ એકતે (પટિ)કિકઃ
 ઊસીઆલું અસ્પૃષ્ઠાલયં
 ઘુષટડ અવગુંઠનં
 વાળિગ વાદિની
 અડડક અપરાધ્યા
 આહરજાહર ણહિરે યાહિરે
 મસાહણી મહાસાધનિકા
 અષવડલી અડવડલી અક્ષપટલિક(કા)
 ચાંદ્રિણું ચંદ્રિકાલયં
 ધળીવડ ધન્યાવયઃ
 દ્વીડળિ દ્વિદ્રાટિની
 નીષળીયામુ નિક્ષીળકર્મા
 બલ્બલીડ વાચાલઃ, વાચાટઃ
 મેરાઈડ મેરાચકં

વાદલું વારિદપટલં
 અમા(મો)ડષ અમ્યુક્ષળં
 ઊલકડ ઊદકોદંચનં
 પલ્લોકડ પશ્ચાદોકઃ
 ઊપવાસીડ ઊપોષિતઃ
 જ્ઞામલું ધ્યામલં
 હિયાવિડં હૃદયાર્પિતં
 દાળી ધળી ઋણિતઃ
 હેવાડ હેવાકઃ
 ફુરૂહાઈડ પિતૃષ્વસ્રીયઃ
 મસિહાઈડ માતૃષ્વસ્રીયઃ
 પાટૂઆલિ પાદપ્રહારિણી
 અરતડપરતડ આકૃત્યા પ્રકૃત્યા
 વાપ સરીષડ ચ પિતૃસદૃશઃ
 અગીઠડં અગ્નિપીઠં
 ફૂટરડં સ્ફુટરં
 ઊધહડૂધડડં ઊદ્ધટદુર્ધટં
 ઊચીફાડ ચિત્તફાટકાઃ
 નિલ્લળણડ નિર્લક્ષણઃ
 ષાળડ તુષાદ(દ)નસ્થાનં
 અહીળડં અધેનુકં
 ઊપરે થાઈ ઊપરિસ્થાઈ(યી)
 અંધામીચી અંધમીલિકા
 કાંકસી કચાકર્ષ િ
 ઓલાળિ અવલંબિની
 હથીયારુ હસ્તાધારઃ
 ગોલ ગવેલા (?)
 રડડડ રાવા
 કઝસીડં કપિરીર્ષકં
 મુલામુલિ મુલામુલ્યતા

गोगीहउ गोक्रीटः	जिगीसा जिघृक्षा
भौलउ उपालयः	पलकु प्रलुब्धः
निकउ निष्कः	अलजउ उत्कंठा
कल्होडउ कलभोक्तः	खाजहलउ स्वाभफलं
आलीगारु आर्त्तिकारः	पीजहलउ पोष(पेय)फलं
वानयतउ वर्णायतः	लिहाच्छोह लब्धोत्साहः
राउलवायु राजकुलयतः	आकडउ उत्कटः
[ ] पादघातः	वाउलउ वार्तालयः
दीहदीवी दिनदीपिका	उजाणी उद्यानिका
भूराह भूतराजः	कडअडउ काष्ठकठिनः
भजवाड भङ्गपातः	भोगला भुजार्गला
पडाह पताकिका	असराहिउ आश्रयं
वाकउकूवडउ वक्रकुब्जं	महरु महत्तरः
ऊथूयायनुं (?) ऊचथुयमानं	देषाविउ दृष्टापेक्षा
थूं(धूं)बाथू (धूं)वि मुष्टामुष्टि (?)	अउडीगउ अपमार्गगः
वाललुंछी केशाकेशि	ऊचलउ अपरिचितः
पेलावेलि प्रेराप्रेरि	फांटिउ पातितः
वियारिउ विप्रतारितः	सासुहिउ (?) सजितः
छेतारिउ क्षांतरितः	वरांसिउ विपर्यस्तः
द्रडबडाहिउ द्रवकघातितः	पच्छाहियउ पश्चाद् हृदयं

इति संस्कारप्रक्रमे प्रथमस्तदक्षराधिकारः

अथ क्रिया

राषइ रक्षति, गोपायति, पाति, त्राति, त्रायते,
 अवति च
 आरंभइ आरभते
 सांभरइ स्मरति वा ध्या (य)ति च
 बोलइ जल्पति, निगदति, वाक्ति, वदति, भाषते,
 आह, ब्रवीति, ूते
 नासइ नश्यति, पलायते
 जिणइ विजयते
 जाणइ वेत्ति, जानाति, अवगच्छति
 बूझइ बुध्यते
 परीछइ परीच्छति
 जिमइ भुङ्क्ते, अश्नाति, जिमति च
 खाअइ भक्षयति, अत्ति, खादति प्रसतऽपि च ४
 अभ्यसइ मनति, अभ्यस्यति
 भीषइ भिक्षति (ते)
 थोभइ स्तो (-)भति) स्तभ्नाति च
 सीषइ शिक्षते
 शीषवइ अनुशास्ति
 विणसइ विनश्यति
 विमासइ विमृशति
 विचारइ विचारयति, ऊहते
 वेवइ व्ययति
 पडीगइ चिकीत्सति, प्रतीकरोति ।
 अच्छइ अस्ति, तिष्ठति, विद्यते, आस्ते ।
 कहइ कथयति, आचष्टे, आख्याति, शंसति ।
 सोहइ शोभते, भाति, राजति, राजते, चकास्ति च
 जाइ गच्छति, याति व्रजति, सरति, एति,
 अयति वा

आवइ [आगच्छति वि०] आङ्पूर्वा एते धातवः
 आगमने वर्तन्ते
 निकलइ निरस्तु निःपूर्वा निस्सरति
 ऊगइ [उद्गच्छति वि०] उदस्तु
 आथमइ [अस्तं गच्छति वि०] अस्तमस्तु
 त्रासइ त्रस्यति, त्रसति
 हालइ चालइ चलति
 चुटइ चुटयति, चुटति
 पूजइ पूजयति, अर्चति, अंचति
 स्तवइ नुवति, स्तौति, स्तुते, नौति, स्तवीति च ।
 आपइ अर्पयति
 वरसइ वर्षति
 नमस्करइ नमस्यति वा नमस्करोति
 आराधइ आराधयति, उपास्ते
 तपु करइ तपः करोति, तपस्यति वा
 कुसणइ कुण्णाति
 घासइ घर्षति
 भेटइ सभाजयति
 धीनवइ विज्ञपयति
 सेवइ भजति, भजते, सेवते, श्रयति
 वापरइ व्याप्रियते, व्यापृणोति
 परा(प्रा)मइ प्राप्नोति
 नाहइ स्नाति
 भावइ प्रतिभासते, प्रतिभासति, रोचते वा ।
 वीषरइ विकिरति, विक्षिपति
 साम (समा)रइ समः किरति
 पीठ(ड)इ पिष्टयति
 परिणइ परिणयति, उपयच्छते, विवाहयति

खंडु(खंजु)हालइ व(ख)र्जयति
 हीडा(डो)लइ आंदोलयति
 सरइ पूजइ अलंखलु च (?) पूर्यते
 निंदइ निंदति, जुगुप्सते, गर्हते
 बांधइ बन्धाति
 पडिवचइ प्रतिवक्ति
 बीहइ बिभेति
 बीहावइ भाषयते, भीषयते
 उल्लीचइ उल्लंघति
 लाजइ जिह्तेति, लज्जते, त्रपते, व्रीडयति
 फिरइ भ्राम्यति, भ्रमति
 अणभामेइ अनुपूर्वो भ्रम [अनुभ्राम्यति]
 सूंधइ सिं(शिं)घति, जिघ्रति
 झाडइ उज्जति, जहाति च त्यजति
 सांपडइ संपद्यते
 निरषइ निरीक्षते
 ऊपजइ उत्पद्यते
 परषइ परीक्षते
 नीपजइ निष्पद्यते
 ऊवेषइ उपेक्षते
 ऊत्रकइ उध्रकते (?)
 पडषइ प्रतीक्षते, प्रतिपालयति
 बुहारइ सन्मार्जयति
 बालइ ज्वालयति
 बलइ ज्वलति
 पीअइ पिबति
 समारइ समार [च]यति
 मुलइ मृदु लुनाति, मृदुलयति
 विढइ विध्यति, कल्हायते
 व्यापइ अननुते, व्याप्नोति च

दीषइ दीक्षते
 बांखइ बांक्षति, कांक्षति
 तूसइ तुष्यति
 रुषइ रूष्यति
 पूच्छइ पृच्छति, सूड्यति
 नाचइ नृत्यति
 माचइ माद्यति
 उगाइ उद्गायति
 पीडइ पीडयति, बाधते, तुदति
 दुमइ दुनाति, दुःखाकरोति, दुःखं करोति,
 दुःखयति वा
 सुहाइ सुखादेवं [सुखाकरोति, सुखयति]
 सांभलइ निशाम्यति, शृणोति; आकर्णयति
 विगूपइ विगुप्यति
 नरनरइ नदति
 थवइ स्थगयति
 कडत्थइ कटिस्थ (?) यति
 करडइ { कृतति
 काटइ }
 लांषइ अस्यति, निरस्यति, क्षिपति
 नींषइ निःक्षिपति निर्निरस्यति
 धोअइ प्रक्षालयति
 बीछलइ वेस्तु [विक्षालयति]
 घातइ निक्षिपति, प्रक्षिपति
 छउंटइ आक्षिपति
 खरवल (?)इ अपस्करति
 संघूषइ संघुक्षते
 अमायइ अमायते (?)
 पुढइ प्रौढयते
 चिणइ (नुः स्वादेः ?) चिनोति, चिनुते

साचइ संचिनुते, संचिनोति
 चूंटइ अवचिनोति
 अउगनाइ अपकर्णयति (अवगणइ ?)
 ऊजालइ उज्ज्वलयति
 प्रासुइ प्रस्नुते
 हुअइ भवति, जायते
 छड(खुम)इ कुप्यति, क्षोभति (?)
 चूयइ च्च्योतति-ते
 ह्रादइ ह्रावते
 गांठइ ग्रंथते
 थीजइ स्थायते
 भीजइ क्लिद्यते
 ध्यायइ ध्यायति
 ऊकलइ उत्कर्षति
 धाधइ वर्धते
 छेहइ पुंसयते
 धीजइ कीलति
 ऊमटइ उन्मज्जति
 बीधइ विध्यति
 पढइ अधीते, पठति च
 मायइ माति, मिमीते
 प्रसवइ सोति (?), प्रसवति, प्रसुवति, सूते
 सूअइ निद्रायति वा शेते, स्वपिति
 नांगइ न्यंगयति, अनंगीकरोति
 फ(फे)इ अपनयति, स्फटयति, अप्यस्यति ।
 जुडइ युनाक्ति, युक्ते
 उपयागइ वदुपात् [उपयुनाक्ति, उपयुक्ते](?)
 रुंधइ रुणद्धि, रूद्धे
 उपरूंधइ उपात् [उपरुणद्धि, उपरूद्धे]
 फांतुरीइ(?) फोर(?) रफूजन

पसाभइ प्रसीदति, अनुगृह्णाति
 उ(ओ)ढइ अवगुंठते, प्रावृणोति
 ववण [वेव]इ व्ययते वो (वा ?)यतेऽपि च
 पेअइ प्रात् वा [प्रवयति]
 पेलइ नुदति, प्रेरयति
 आलिंगइ आलिंगति वा परिष्वजति
 वाअइ वादयति
 वलइ पश्चाद् व्याघुटते, वलते
 छायइ छादयति, आस्तृणोति, स्तृणोति-ते
 विस्तरइ } विस्तारयति, तनोति, तनुते
 विस्तारइ }
 लाडइ ललति
 पंभे(फे)लइ परामृशति
 बलअलइ बलाल्लति
 धावइ धावति
 मनावइ सान्त्वयति
 दउडइ द्रुताटयति
 रमइ क्रीडति, दीन्यति रमते
 रोअइ रोदिति, परिदेवयति
 ढीलइ शिथिलयति
 वमइ वमति
 लभ(भेल)इ मिश्रयति
 लहइ लभते
 झांषइ झाष(?)ति
 निउंजइ नियंत्रयति
 बूडइ भुडति, मज्जति
 कुसइ क्रोशति
 ऊनूआइ उल्कना(?)ति
 ...ऊनूति (?)
 कींगाइ केकायते

फिणराइ सृहायते
षोडाभइ षंजायते
छणइ छनाति, ते
आंभइ प्राप्राति, घेट(?)ति
आदरइ स्वीकरोति, आद्वियते, अंगीकरोति [अंगी-
पूर्वकृतश्च]

घटइ संभवति, घटते
[विघटइ] विघटते
नीकोलइ कृश्च निःकुलपूर्वः [निःकुलयति]
सीसइ सिध्यति
सूसइ शुध्यति
भीचइ मीलति, निमीलयति
ऊपरमइ उत्प्लवते, उत्पतति
अवहसूयति (?)
ऊजाइ उद्याति
स्पर्द्धइ स्पर्धते, मिष(?)ति
वासइ वास्यते ताम्रचूडः
मानइ मन्यते
वरइ वरयति, वृणाति, वृणोति—ते
कुथइ कुथ्यति, कुथ्नाति
मथइ मथ्नाति, मथति
फरलावइ क्वणयति
अल्लसइ अलमुज्जति
ढांकइ प्रच्छादयति, पिधत्ते, पिदधाति च
पहिरइ परिदधाति, संवल्लयति
प्रसाजइ प्रस्विद्यति
छेदइ छेदयत्ययं, छिन्ते, छिनत्ति
तीमइ तेमयति, क्लेदयति
पडइ पतति
अडवडइ अधःपूर्वः पतः [अधः पतति]

सिणमिणइ शनैर्मिनोत्यब्दः
व(ब)सबसइ बहु स्पंदति भूः
कुरमाइ म्लायति क्लाम्यति
हकारइ आकारयति, आह्वयति अपि
प्रहुइ प्रभृज्जति
छणइ क्षणाति
पइसइ प्रविशति
उंजइ उदंजयति
आसुरडइ आश्वदेते
आंजइ अंजयति वा अनक्ति
ऊघडइ उन्मीलयति, उदघटते
फीटइ स्फिटेत
सूकइ शुष्क[य]ति, शुष्यति
पतइ समर्थयति वा समापतति
होयाथ(?)इ हृदयाप(?)ति
ताच्छइ } तक्षति, तक्षणाति च
छोलइ }
कुहइ क्वथति
पूदइ } क्षुन्ते, क्षुणाति वा
पूटइ }
विसाहइ विसाधयति
[कीणइ] कीणाति, कीणीते
सीदाअइ सीदति
ऊमाटइ उद्वर्तयत्येषः
झंबइ लंबते
ऊकलंबइ उत्पूर्वः [उल्लंबते]
साहइ अवलंबते
मेदइ भिनत्ति, भिन्ते
सरवइ निस्त्यंदते, स्रवति
चाटइ लेदि, लीदे

वीभारइ विप्रतारयति
 ऊलटावइ उन्मार्गयति
 धूजइ कंषते
 ध्राअइ तृप्यति, ध्रायत्वपि
 र्खाजइ खिषते, ताम्यति
 विहंचइ विभजति
 षडहडइ किल खटत्पतति
 पालटइ परावर्तयति पेरर्वा
 हडहडइ हठाद्धसी (?)ति
 ताणइ } कर्षति, कृषते(?)
 फाढइ }
 टलवलइ टलदवलति
 गांगिरइ गां गिरति, गां गृणाति वा
 गलअलइ गलद्गलति
 द्रंफोडइ द्रुतं स्फोटयति
 झझइ युध्यति
 धंधालइ द्रुतं धूनयति
 वींटइ वेष्टते
 ऊवोडइ उदः [उद्वेष्टते]
 साम (समे) टइ समः [संवेष्टते]
 परीसइ परिवेषयति, परीप्साति
 घासइ कासते
 वीसमइ विश्राम्यति
 पराक (स) इ परे परः (?)
 मीसमइ नेः (?)
 चडइ चटति, आरोहति
 धूणइ धूनयत्येषः-धुनाति, ते, धुवति
 अउलवइ अपलपति; अपह्रुते
 मोकलइ मुक्कलति, विसृजति, ग्रहिणीति
 फलकलइ कलं क्वणति

समुहइ सज्जति, समह(?)ति
 ऋणऋणइ रणदध्वनति
 तजइ त्यजति
 मांजइ मार्ष्टि
 डसइ डसति
 [गाजइ] गर्जति
 गायइ गायति
 कु(?)ण इ कु(?)होति
 गूच (?) इ गुवति
 करइ करोति कुरुते, विधत्ते
 धरइ दधाति, धत्ते, धारयति
 दिअइ यच्छति; दत्ते, राति, ददाति
 लिअइ आदत्ते, गृह्णाति
 विप्रहइ [विप्रहयति]
 ऊडइ उड्डीयते अथवा उड्डीयते
 आचमइ आचमति
 पवित्रइ पवित्रयति, पुनाति, पन्नते
 उ [प]णइ उदः पूर्वः [उपुनाति, उत्पद्यते इ०]
 धूपइ धूपायति
 क्षिरइ क्षरति
 वीकइ विक्रीणीते
 मरदइ मृन्नाति
 मलइ मलते (?)
 ऊघडइ उद्वेष्टयति
 अडइ अड्कति
 छूटइ छुटति
 ऊठइ उत्तिष्ठति
 नीटइ निः [नितिष्ठति]
 किरगिरइ किलगिलति
 बघारइ व्याजिग्रसि, ब्रह्मयति

वषाणइ व्याख्यानयति
 वावइ वपति, वपते च
 छिवइ छुपते (ति), स्पृशति च
 चोरइ मुष्णाति, चोरयति
 ऊषेलइ उत्कीलयति
 दंभइ दम्नोति
 सकइ शक्नोति
 पश्चारइ प्रपारयति
 वारइ निवारयति, निषेधयति
 पल्हालइ पर्यार्द्रयति
 लेभइ प्रापयति, नयति
 पालुभइ पल्लवयति
 थाहरइ स्थानमाहरति, स्थानयति
 पचारइ प्रत्युचारयति
 फूटइ स्फुटति
 पतीजइ प्रत्येति, प्रत्ययति, प्रतीयते
 वरांसीयइ विपर्यस्यति
 जाभइ जायते
 षाजूअइ कंडुयति, ते
 ओलंभइ उपालभते
 उच्छ्रूढइ उद्ध्वयति
 क्रमइ कामति
 आयसइ आदिशति
 वाढइ वर्षयत्ययं
 निवीजइ निर्विचति (?)
 लोढइ लटयत्ययं
 सहइ क्षमते वितिक्षते सहते, क्षाम्यति, मृष्यति च
 मरइ म्रियते, निषणते
 कुषइ कुप्यति, कुप्यति ईर्ष्यति
 आषुडइ आस्वलति

फडफडइ पटपटायते ध्वजा
 शपइ शपति
 कडकडइ कटकटायते चक्षुः
 ऊकदइ उत्कूर्दते
 कुकुदइ कुत्परः [कुत्कूर्दते]
 सन्यसइ संन्यस्यति
 रंजइ रंजयत्ययं
 वीवोहइ विरहयति
 द्रमद्रमइ द्रमद्रमति
 तडइ तटत्यटति
 त्रडत्रडइ (त्रुटत्रुटति ?)
 झाषवइ तर्जयति
 पु(?)सइ गा(गो) पायते(ति), लीयते
 विलीजवइ वेः (?)
 ऊदेगइ उद्वेजयति
 हीडइ विचरति, हीडते, चलति
 देषइ पश्यति
 जोअइ अवलोकते, वीक्षते, अवलोकयति
 लोटइ लुटयति, लोटति
 नाथइ नाथति, वृषं तु नस्तयति
 धुसइ ध्वंसते
 पाठवइ प्रस्थपयत्ययं, प्रहिणोति, प्रेषयत्येषः
 षोत्रइ क्षतयत्यसौ
 पोषइ पुष्यति पुष्पाति
 पुहुंचइ प्रभवति
 ससइ शसिति
 नीससइ नेस्तु [निःश्वसिति]
 वीससइ वेस्तु [विशसिति], विश्रम्भते
 फडइ फ (स्फ)टति
 ऊपडइ उदः [उत्पतति]

पडइ अभ्यंगयत्यग्रं

कटइ उर्वते

नीमवइ भिद्यते

वर्तइ वर्तते

आवइ आति [आवर्तते]

आरावइ आंदति

आमति

आपइ गुंफति

आपावइ आपयति, आपामाप्नोति

गाहइ गाहते

अजूआला (बगाह)इ अवात् [अवगाहते]

मां(सां)कइ मं(शं)कते

गाजइ गर्जति

भांजइ भनक्ति

आवइ [आगच्छति]

[वाइ] वाति

विहाइ विभाति

सीवइ सीव्यति

पीसइ पिनष्टि

घोषइ घोषयति

हणइ हिनस्ति, हंति, व्यापादयति एषः

मारइ मारयति

आभिडइ आभ्यटति

पलवइ प्रलुप्य(?)ति

ऊभूआ(?)इ उद्भवति

गिलागिलावइ किल गिलाप्रयति

चांफइ संसाध्यति

हिणहणइ हेमस्ति

वमइ वमति

वइसइ उपविशति, निषीदति

ऊलवइ उपलक्षयति

ओहटइ अपसरति, विरमति

संभोरइ विसर्जयति

मोकलावइ मुत्कलापयति, आपृच्छतेऽपि

गंधावइ गंधायते, गंधयति

पडुवइ प्रतिपृच्छति

विसइ श्रं(लं)सते

ओठंभइ अवष्टम्भाति, अवष्टंभति, अवष्टंभतेऽपि

सांखइ संख्याति

पलाणइ पर्याणयति

सूजइ स्व(श्च)यति(ते)

सूजवइ शेफयति

दूषइ दुष्यति

दुहइ दोग्धि दुग्धे च

वाटइ वर्तयति

परत(?)इ प्राचरेः [प्रतरयति]

षडषडइ षट्करोति

उपगरइ उपात् कः उपकरोति

निराकरइ निराकरोति

फरकइ स्फ(स्फु)रति

वाह[र]इ व्याहरति

रहइ रह(?)ति

भडहडइ क भटतः [भट्करोति]

ह(!)टुइ क अधशः [अधःकरोति]

छेकइ छेतः करोति

झीकइ झीतः क्षीति (झीत्करोति, झूत्करोति)

हडहडइ क धटतः [धटत् (हट) करोति]

होफइ हस्तः [हात्करोति]

फूंकइ फूतः [फूत्करोति]

जाकइ जातः [जात्करोति]

चूकइ चूतः [चूत्करोति]

यूकइ यूतः (यूत्करोति)

थूकइ थूतः (थूत्करोति), निष्ठीवति

चीचूइ चीसः कृ (चीत्करोति)

मेल्हइ मुंचति

छाटइ सिंचति

लोपइ लुंपति

लीपइ लीपति

मागइ (मार्गयति), याचते वा

घूमइ घूर्णते वा

धाभइ धावति, धावते च मुचादिषु

अथ कर्मकर्तरि

राचइ रच्यते

वाजइ वाद्यते

दाझइ दह्यते

खाजइ खाद्यते

घासइ घृष्यते

जणाइ ज्ञायते

फटइ विदीर्यते

कराइ क्रियते

दूणभइ दूयते

इति संस्कारप्रक्रमे द्वितीयः क्रियाधिकारः । इत्थं शब्द-क्रियोक्तिरन्याप्युक्ता ।

इति संग्रामसिंहविरचितायां बालशिक्षायां संस्कारप्रक्रमः ।

आराधना

(सं० १३३० मां लखेला ताडपत्रमांथी)

ज्ञानाचारिः पुस्तक पुस्तिका संपुट संपुटिका टीपणां कबली उतरी ठवणी पाठा दोरी प्रभृति ज्ञानोपकरण अवज्ञा, अकालि पठन अतिचार विपरीतकथनु उत्सृजप्ररूपण अश्रद्धानप्रभृतिकु आलोयहु । दर्शनाचारि देवद्रव्य भक्षितु उपेक्षितु प्रज्ञाहीनत्वु जिनभुवन आसातना अधोयति देवपूजा गुरुद्रव्यग्रहण गुरुमिदा द्रव्यलिगिएसउं संसर्गु बिबआशातना स्थापनाचार्यआशातना शंका आकांक्षा विचिकित्सा मिथ्यादृष्टि-प्रसंसा मिथ्यादृष्टिपरिचउ ए पांच अतिचार आलोयउं । चारि आचारि प्राणातिपात मृषावाद अदत्तादान मैथुनपरिग्रह ए पांच अणुव्रत दिगुविरति भोगपरिभोगविरति अनर्थदंडविरति ए तिन्नि गुणव्रत । सामायिकु देसावकासिकु पौषधु अतिथिसंविभागु ए च्यारि सिक्खाव्रत; ईहतणइ विषइ जु कोइ अतिचार आसेवियउं सु हुं आलोयहुं । तपाचारि अनशन ऊनोदरिता वृत्तिसंक्षेपु रसत्यागु कायक्लेशु संलीनता षड्विधबाह्यतपतणइ विषइ प्रायश्चित्तु विनउ वैयावृत्यु स्वाध्यानु(यु?) कायेत्सर्ग षड्विधआभ्यंतरतपतणइ विषइ जु अतीचारु सु हुं आलोयहुं । वीर्याचारि संतइ बलि संतइ वीज्जि जु धम्मनुष्ठानि उद्यमु नही क्रियउं सु हुं आलोयहुं । सम्यक्त्वप्रतिपत्ति करहु अरिहंतु देवता सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मु सम्य-क्त्वदंडकु ऊचरहु, सागारप्रत्याख्यान ऊचरहु चऊहु सरणि पइ सरहु । परमेश्वर अरहंत सरणि सकलकर्म निर्मुक्तासिद्ध सरणि संसारपरीवारसमुत्तरणयानपात्रमहासत्त्वसाधु सरणि सकलपापपटलकवलनकलाकलितु केवलप्रणीतु धर्मु सरणि सिद्ध संघ गण केवलि श्रुत आचार्य उपाध्याय सर्वसाधु त्रतिणी श्रावक श्राविका इह ज काइ आशातना की हुंती ताह मिच्छा मि दुक्कडं । पुढविकाइ जीव आउकाइ जीव तेउकाइ जीव वाउकाइ जीव वणस्पइकाइ जीव बेइंदिय त्रैदिय चउरिंदिय जलचर स्थलचर खेचर जि जंतु ताह मिच्छा मि दुक्कडं । पनर कर्मभूमि जि मनुष्य त्रीस अकर्मभूमि जि मनुष्य तीहिं मिच्छा मि दुक्कडं । छप्पन अंतरद्विपतणा मनुष्य तीहिं मिच्छा मि दुक्कडं । सात नरकतणा नारकि दशविध भवनपति अष्टविध व्यंतर पंचविध जोइसी द्वैविध वैमानिकदेवा किं बहुना । दृष्ट अदृष्ट ज्ञात अज्ञात श्रुत अश्रुत स्वजन परजन मित्रु शत्रु प्रत्यक्षि परोक्षि जे केइ जीव चतुरासीलक्ष योनि ऊपना चतुर्गतिकी संसारि भ्रमंता मइं हुमिया वंचिया सेहिया सीरीविया हसिया निंदिया किलामिया दामिया पाछिया चूकिया भवि भवांतरि भवसति भवसहस्रि भवलक्षि भवकोटि मनि वचनि काइं तीह सर्वहइं मिच्छा मि दुक्कडं । अढार पापस्थान बोसिरावइ इहु सर्वू प्राणातिपातू सर्वू मानू सर्वइ माया सर्वू लेभू प्रेसु द्वेषु कलहु अभ्याख्यान रति अरति पैशून्यु मिथ्यादर्शनशल्यु परपरिवाद् अढार पापस्थान त्रिविधिहि मनि वचनि काइ करणि करावणि अनुमति परिहरउ । अतीतु निंदउ वर्तमानु संवरहु अनागतु पच्चखउ । पंचपर-भेष्टिनमस्कारु जिनशासनि सारु चतुर्दशपूर्वसमुद्धारु संपादितसकलकल्याणसंभारु विहितदुरितापहारु क्षुद्रोपद्रवपवर्तवज्रप्रहारु लीलादलितसंसारु सु तुम्हि अनुसरहु, जिणि कारणि चतुर्दशपूर्वधर चतुर्दश-

पूर्वसंबंधिउं ध्यानु परित्यजिउ पंचपरमेष्ठि नमस्कारु स्मरहि, तउ तुम्हि विशेषि स्मरेवउ, अनइ परमेश्वरि तीर्थकरदेवि इसउ अर्थु भणियउ अञ्जइ, अनइ संसारतणउ प्रतिभउ म करिसउ, अनइ रुद्धि नमस्कार इहलोकि परलोकि संपादियइ ॥ आराधना समाप्तेति ॥

यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनं च यद्वेत् । क्षन्तव्यं तद् बुधैः सर्वं कस्य न स्वल्पे मनः ॥

संवत् १३३० वर्षे आश्विनसुदि ५ गुरावधेह आशापल्लवाम् ॥

(१) सर्वतीर्थनमस्कारस्तवन ।

(संवत् १३५९ मां लखायेला कागळना पुस्तकमांथी)

पहिलउं त्रिकाल अतीत अनागत वर्तमान बहत्तरि तीर्थकर सर्वपापक्षयंकर हउं नमस्करउं ।

तदनंतर पांच भरते पांच ऐरवते पांच महाविदेहे सत्तरिसउ उत्कृष्ट कालि विहरमाण हउं नमस्करउं ।

सउ पहिलइ सौधर्मि देवलोकि बर्जीस लाख, बीजइ ईसानि देवलोकि अष्टावीस लाख, ग्रीजइ सनत्कुमारि देवलोकि बारलाख, चउत्थइ माहेंद्रदेवलोकि आठ लाख, पांचमइ ब्रह्मदेवलोकि च्यारि लाख, छठइ लांतकि देवलोकि पंचास सहस, सातमइ शुकदेवलोकि च्यालीस सहस, आठमइ सहस्रारि देवलोकि छ सहस, नवमइ आणति देवलोकि बि सह, दसमइ प्राणति देवलोकि बि सह, इग्यारमइ आरणि देवलोकि बारमइ अच्युतदेवलोकि बिहू दउदु दउदु सउ, अनइ हेठिले त्रिहू प्रैवेयके इग्यारोत्तर सउ, माहिले त्रिहू प्रैवेयके सत्तोत्तर सउ, ऊपइले त्रिहू प्रैवेयकि एकु सउ, पंच पंचोत्तर विमाने, एंवकारइ स्वर्गलोकि चउरासी लाख सत्ताणवइ सहस त्रैवीस आगल जिनभुवन वांदउं । अनंतर भुवनपतिमज्जे असुरकुमारमज्जे चउसठिलाख, नागकुमारमज्जे चउरासी लाख, सुवन्नकुमारमज्जे बहत्तरिलाख, वायकुमारमज्जे छन्नवइ लाख, दीवकुमार दिसाकुमार अहिङ्ककुमार विज्जुकुमार थुणियकुमार अग्निकुमार ज्हं मध्यभागे बहत्तरि बहत्तरि लाख, एंवकारइ पाताललोकि सातकोडि बहत्तरिलाख जिनमंदिर स्तवउं । अथ मनुष्यलोकि नंदिसर वरि दीपि बावन्न, च्यारि कुंडलबलि, च्यारि रुचकि बलि, च्यारि मनुष्योत्तरि पर्वति, च्यारि इक्षार पर्वति, पंच्यासी पांच मेरे, बीस गजदंत पर्वति, दस कुरपर्वति, त्रीस सेलसिहरे, असीव, क्षारसेलसिहरे, सरिसउ बैतादचपर्वति, एवं च्यारि सह त्रिसट्टि जिणालइपाडिमं, एवं आठ कोडि छप्पन्न लाख सत्ताणवइ सहस च्यारि सह द्वियासिया तिणल्लके शास्त्वानि महामंदिर त्रिकाल तीहं नमस्कारु करउं ॥

सर्वतीर्थनमस्कारस्तवनम् ।

नवकारव्याख्यानम्

(संवत् १३५८ मां लखाएला पुस्तकमांथी)

नमो अरिहंतारं ॥ १ ॥ माहरउ नमस्कारु अरिहंत हउ । किंसा जि अरिहंत; रागद्वेषरूपिआः अरि वयरी जेहि हणिया, अथवा चतुपट्टि इंद्रसंबंधिनी पूजा महिमा अरिहइ; जि उत्पन्न दिव्य विमल

केवलज्ञान, चउत्रीस अतिशयि समन्वित, अष्टमहाप्रातिहार्यशोभायमान महाविदेहि खेत्रि विहरमान तीह अरिहंत भगवंत माहरउ नमस्कारु हउ ॥ १ ॥

नमो सिद्धाणं ॥ २ ॥ माहरउ नमस्कारु सिद्ध हउ । किसान जि सिद्ध; उद्योग-क्षेत्र करिउ, जि मोक्षि ग्या । आठ कर्म किसान भणियइ । ज्ञानावरणीउ १ दरिसणावरणीउ २ वेदनीउ ३ मोहनीउ ४ आयु ५ नामु ६ गोतु ७ अंतराउ ८ ईह आठकर्मक्षेत्र करिउ जि सिद्धि ग्या । किसी ज सिद्धि; लोकतणइ अग्रविभागी पंचतालीस लक्ष्योजनप्रमाणि जिसउ उत्ताणु छत्तु तिसइ आकारि ज सिद्धिसिद्धि अमलनिर्मल जलसंक्रासं जु अजरामरस्थानु, तेह ऊपरि योजनसंबंधियइ चउवीसमह य विभागी जि सिद्ध अनंत सुखलीण ति सिद्ध भणियइ । तीह सिद्ध माहरउ नमस्कारु हउ ॥ २ ॥

नमो आयरियाणं ॥ ३ ॥ माहरउ नमस्कारु आचार्य हुउ । किसान जि आचार्य; पंचविधु आचार जि परिपालइ ति आचार्य भणियइ । किसउ पंचविधु आचार । ज्ञानाचार, दर्शनाचार, चारित्राचार, तपाचार, वीर्याचार, यउ पंचविधु आचार जि परिपालइ ति आचार्य भणिइ । तीह आचार्य माहरउ नमस्कारु हउ ॥ ३ ॥

नमो उवज्झायाणं ॥ ४ ॥ माहरउ नमस्कारु उपाध्याय हुउ । किसान जि उपाध्याय द्वादशांगी जि पढइ पढावइ । किसी ज द्वादशांगी; आचारांगु १ सूयगडु २ ठाणांगु ३ समवाउ ४ विवाहपन्नति ५ ज्ञाताधर्मकथा ६ उवासगदसा ७ अंतगडदसा ८ अणुत्तरोववाहयदसा ९ पण्हावागरणु १० विपाक-श्रुतु ११ दृष्टिवादु १२-ए बार आंग जि पढइ पढावइ ति उपाध्याय भणियइ । तीह उपाध्याय माहरउ नमस्कारु हउ ॥ ४ ॥

नमो लोए सव्वसाहूणं ॥ ५ ॥ ईणिं लोकि जि केई अछइ साधु । यउ लोक च किसउ भणियइ । अढाई द्वीपसमुद्र पनर कर्मभूमि । जि किसी; पांच भरत पांच ऐरवत पांच महाविदेह खेत्र ईह पनर कर्मभूमिमाहि जि केई अछइ साधु । किसान जि साधु; रत्नत्रउ जि साधइ । किसउ रत्नत्रउ; ज्ञानु दर्शनु चारित्रि यउ रत्नत्रउ जि साधइ ति साधु भणियइ । तीह साधु पंचमहाव्रतपरिपालक पंचमहाव्रत किसान भणियइ । प्राणातिपातु १ मृषावादु २ अदत्तादानु ३ मैथुनु ४ परिग्रहु ५ रात्रीभोजनु । जि विवर्जइ ति साधु भणियइ । तीह साधु सर्वही माहरउ नमस्कारु हउ ॥ ५ ॥

एसो पंच नमोकारो ॥ ६ ॥ एउ पंचपरमेष्ठिनमस्कारु पंचपरमेष्ठि किसान । जि पूर्वोक्तभणियां अरिहंत १ सिद्ध २ आचार्य ३ उपाध्याय ४ साधु ५ इह पंचपरमेष्ठिनमस्कारु भावि क्रियमाणु हुंतउं किसउं करइ ॥ ६ ॥

सव्वपावपणासणो ॥ ७ ॥ सर्वपापप्रणासकारियउ हुइ । ईणि जीवि चतुर्गतिकि संसारि भवभ्रमण करतइ हुंतइ जि असुभल्लेखा उपायी पापु सु ईणि पंचपरमेष्ठिनमस्कारि महामंत्रि सुमरीतइ हुंतइ क्षउ हुयउ ॥ ७ ॥

मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं होइ मंगलं ॥८॥ ईणि संसारि दधिचंदनदूर्वादिक मंगलीक भाणियइ । तीह मंगलीक सर्वहीमांहि प्रथमु मंगलु एहु । ईणि कारणि शुभकार्यआदि पहिलउं सुमरेवउ, जिव ति कार्य एहतणइ प्रभावइ वृद्धिमंता हुयइ । यउ नमस्कार अतीतअनागतवर्मानचउवीसीआदिजिनो-कसार, सु तुम्हे विसेषहइ दिवडातणइ प्रस्तावि अर्थयुक्तु ध्येयु ध्यातव्यु गुणेवउ पढेवउ । जु किसउ ।

जिणसासणस्स सारो चउदसपुब्बाण जो समुद्धारो ।

जस्स मणे नवकारो संसारो तस्स किं कुणइ ॥

अनइ एहु नमस्कार स्मरता इहलोकतणा भय नासइ ।

यदुक्तं—अडविगिरिरिन्मज्जे भयं पणासेइ चिंतिओ संतो ।

रक्खइ भवियसयाइं माया जह पुत्तमंडाइ ॥

वाहिजलजलणतक्करहरिकरि संगामविसहरभएहिं ।

नासंति तक्खणेणं जिणनवकारप्पभावेणं ।

हियइगुहाए नवकारकेसरी जाण संठिओ निच्चं ।

कम्मट्ठगंठिदोषट्ठयं ताण परिनट्ठं ॥

नमस्कारस्य स्वरूपं भण्यते । ईणि नवकारि नव पद पांच अधिकार सत्तसट्ठि अक्षर, तीहमाहि छ भारी इकसठि लघु । इसउं नमस्कारतणउं माहात्म्यु ।

एसो मंगलनिलओ भयविलओ सलयसंतिमुहजणओ ।

नवकारपरममंतो संतियमित्तो सुहं देउ ॥

अप्पुब्बो कप्पतरू एसो चिंतामणी य अप्पुब्बो ।

जो झाइ सयलकालं सो पावइ सिवसुहं बिउलं ॥

नवकारव्याख्यानं समाप्तम् ॥

अतिचार

(संवत् १३६९ मां लखेला ताडनपत्रमांघी)

तउ तुम्हि ज्ञानाचार दरिसणाचार चारित्राचार तपाचार वीर्याचार पंचविधआचार विषइया अतीचार आलोउ । ज्ञानाचारि कालवेला पढिउ गुणिउ विनयहीनु बहुमानहीनु उपचानहीनु गुरुनिन्दु अनेरीकन्हइ पढिउ अनरउ कहिउ । व्यजनकूट अक्षरकूट कानइ मात्र भागलउ ओछउ देववंदणइ पडिक्कमणइ सज्जाओ कर्ता पढतां गुणतां हुओ हुइ, अर्थकूट तदुभयकूट ज्ञानोपकरणि पाटी पोथी ठवणी कमली सांपडी सांपडी पति आसातना पगु लागउ थुकु लागउ पढतां गुणतां ग्रंथेषु मच्चर अंतराइ हुउ कीषउं हुइ भवसगलाहइमांहि तेह मिच्छामि दुक्कडं । मृषावादि गृहसंग्रह, आलु अभ्या-

હ્યાનુ વીધનં, રહસમંત્રમેદુ કોષદ, મૃષોપદેસુ વીધન, કૂઢન લેસુ લેસિન કૂઢી સાસિ થાપણિ મોસન
 કુણહસન રાસિ મેડિ કલહુ વિદાવિદિ, જુ કોઈ અતિચાર મૃધાવાદિ વ્રતિ ભવસગલાઈમાહિ હુન
 ત્રિવિધિ ત્રિવિધિ મિચ્છા મિ દુક્કંડં । અદત્તાદાનિ વિરાહનં જ્ઞાનનં ફીટનં લીધનં વીધનં વાપરિનં પ્રિ
 વાહિરિ સ્ત્રિ સ્વહ પાહ પાહોસિ અળમોકલાવિન ચોરીચ્છાઈં ચોર પ્રતિ પ્રયોગુ કીધન, નવનં પુરાણન
 રસુ વિરસુ સજીવુ નિજીવુ મેલિનં, કૂઢી તૂલ કૂઢઈ થાપિ કૂઢન કહિન હુઈ, અતીચાર અદત્તાદાનિ
 વ્રતિ ભવસગલાઈમાહિ હુન તહ સવહઈ મિચ્છા મિ દુક્કંડુ । મૈથુનવ્રતિ છુહુડપણિ આપણા વિરાયા સીલ
 સંડયા સિડનઈ સિડનાંતરિ, દષ્ટિવિપર્યાસુ, આઠમિચ્છનંદસિતણા નીમમંસુ, અર્નંગત્રીડા પરવિવાહકરણુ
 સીત્રમિલાસુ, ધરિન હુઈ, અનેરા જુ કોઈ અતિચાર મૈથુનવ્રતિ ભવસગલાઈમાહિ હુઅન તેહ સવહઈ
 ત્રિવિધિ ત્રિવિધિ મિચ્છા મિ દુક્કંડં । હવ હિયામાહિં સમ્યક્ત્વ ધરન । અરિહંત દેવતા, સુસાધુ ગુરુ,
 ગુરુ જિણપ્રણીતુ ધર્મ, સમ્યક્ત્વદંડકુ ઝચરન । હિવ અઢાર પાપસ્થાનક વોસિરાવન । સર્વૂ પ્રાણા-
 તિપાત, સર્વૂ મૃષાવાદ, સર્વૂ અદત્તાદાન, સર્વૂ મૈથુન, સર્વૂ પરિપ્રહુ, સર્વૂ ક્રોધુ, સર્વૂ માનુ, સર્વૂ માયા,
 સર્વૂ લોસુ, રાગુ દ્વેષુ, કલહુ, અમ્યાહ્યાનુ, પૈશુન્ય, રતિ, અરતિ, પરપરિવાદુ, માયામૃષાવાદુ, મિથ્યા
 ત્વદરિસણસલ્યુ એ અઢાર પાપસ્થાન મોક્ષમાર્ગ સંસર્ગ વિષન સમાન ત્રિવિધિ ત્રિવિધિ વોસિરાવન, અતીતુ
 નિંદન, અનાગતુ પચ્ચક્કન, વર્તમાનુ સંવરુ । સાગારુ પ્રત્યાહ્યાનુન ।

સ્વમિનં સ્વમાવિનં મહં સ્વમિનં જ્ઞવિહ જીવનિકાય ।

સિદ્ધહ દિન્ના લેયણા નહ મહ વરુ ન પાવુ ।

હિવ દુકૃતગરિહા કરન । જુ અણાદિ સંસારમાહિ હીંડતહ હૂતઈ ર્ણિ જીવિ મિથ્યાત્વ
 પ્રવર્તાવિન । કૃતિર્થુ સંસ્થાપિન, કુમાર્ગ પ્રરૂપિન, સન્માર્ગ અવલપિન । હિવુ ઝપ્પજિ મેલિહ સરીરુ કુંડુંબુ
 જુ પાપિ પ્રવર્તિન, જિ અધિગરણ હલઝ સ્વલ ધરન ધરટી સ્વાંઢાં કંટારી અરહઈ પાવટા કુપ તલાવ
 કીષાં કરાવ્યાં, અનુમોષા તે સર્વે ત્રિવિધિ ત્રિવિધિ વોસિરાવન । દેવસ્થાનિ દ્રવિ વેવિ પૂજા મહિમા
 પ્રભાવના કીર્ધી, તીર્થજાત્રા રથજાત્રા કીર્ધી, પુસ્તક લિલાવ્યાં, સાધર્મિકવાઙ્મય કીર્ષાં, તપ નીયમ
 દેવવંદન વાંદણાંઈ સમ્યાહ અનેરાઈ ધર્માનુષ્ઠાનતણઈ વિષઈ જુ ઝજસુ કીધન સુ અન્હારન સફલ હુઓ ।
 હિતિ ભાવનાપૂર્વક અનુમોદન ।

[પં. સુખલાલજી તથા પં. બેચરદાસજી સંશોધિત]

પ્ર ગ ટ થ ઈ ચૂ કચો છે.	<p>સન્મતિ પ્રકરણ ભાગ પ મો</p> <p>જેમાં</p> <p>ત્રીજો કાંડ સંપૂર્ણ થાય છે.</p> <p>તદુપરાંત દશથી વધારે</p> <p>પરિશિષ્ટો પણ છે.</p> <p>આ પરિશિષ્ટોમાં-ટીકામાં આવેલાં અવતરણો, ગ્રંથો ગ્રંથકારો, પારિભાષિક શબ્દો અને સંપાદકોએ વાપરેલા ગ્રંથો તેમજ ખાસ ખાસ વિશેષતાઓ વગેરેની માહિતીઓ આપેલી છે. આ ભાગમાં આખું પુસ્તક પૂરું થાય છે.</p>	કિં મ ત ર ર પિ યા દ શ
---	---	---

<p>છઠ્ઠો ભાગ છપાય છે.</p> <p>આ ભાગમાં મૂળ ગ્રંથોનો ગૂજરાતીમાં અનુવાદ તથા વિવેચન ઉપરાંત વિશાળ પ્રસ્તાવના પણ આપી છે</p> <p>જેમાં ગ્રંથકાર સિદ્ધસેન દિવાકરનો સ વિ સ્ત ર ઇતિહાસ પણ આવેલો છે.</p>	<p>અગાડિના</p> <p>ચાર</p> <p>ભાગમાં</p> <p>બે કાંડો</p> <p>પ્રગટ</p> <p>થઈ</p> <p>ચૂક્યા</p> <p>છે.</p>	<p>અમારાં બીજાં પુસ્તકો</p> <p>પં. ભગવાનદાસ સંશોધિત</p> <p>ભગવતી સૂત્ર અનુવાદ</p> <p>(ભાગ ૪ થી)</p> <p></p> <p>ગૂજરાતી બેઠણી કોશ</p> <p>આ કોશની બીજી આવૃત્તિ</p> <p>અર્થ સાથે છપાય છે.</p>
---	--	---

(દરેક પુસ્તકોનું ટપાલખર્ચ અલગ સમજવું.)

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ-અ મ દા વા દ

